РАЗКОПКИ И ПРОУЧВАНИЯ

XLIV

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

МЕСТНА КЕРАМИКА ОТ АПОЛОНИЯ ПОНТИКА, VI–I В. ПР. ХР.

LOCAL POTTERY FROM APOLLONIA 6TH - 1ST CENTURY BC

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

проф. Венцислав Динчев (главен редактор)
доц. Бистра Божкова (зам. главен редактор)
доц. Мария Гюрова
доц. Стефан Александров
доц. Христо Прешленов
доц. Методи Манов
гл. ас. Петър Димитров (секретар)

1892 - 1921 - 1948
Разкопки и проучвания
е поредица, издавана от Националния
археологически институт с музей
при Българската академия на науките

© Кристиян Недялков, *автор*
© НАИМ - БАН, *издател*
© Венцислав Динчев, Христо Прешленов, *отговорни научни редактори*
© Венцислав Динчев, *езиков редактор*
© Росица Кънева, *предпечатна подготовка*

На корицата: Амфора от Аполония с полихромна украса от втората половина на IV в. пр. Хр. (кат. № 100)

Отпечатано в България от БУЛГЕД ООД

ISSN 2683-0833 (online)
ISSN 0205-0722 (print)
ISBN 978-954-9472-89-9 (print)
ISBN 978-954-9472-90-5 (online)

София 2020

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

РАЗКОПКИ И ПРОУЧВАНИЯ, 44
ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS
AND RESEARCH, 44

Кристиян Недялков

МЕСТНА КЕРАМИКА ОТ АПОЛОНИЯ ПОНТИКА, VI–I В. ПР. ХР.

Kristiyan Nedyalkov

LOCAL POTTERY FROM APOLLONIA 6TH - 1ST CENTURY BC

СОФИЯ
2020

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод 7
Част I. История и състояние на проучванията за местната керамика от Аполония 9
I.1. Преглед на проучванията и обектите с местна керамика 9
I.2. Класификация и хронология на керамиката от Аполония 27
Част II. Производство на керамика в Аполония 31
II.1. Технологични характеристики на местната керамика 31
II.2. Производствени съоръжения 35
II.3. Съдове с печати 42
II.4. Анализи на глината 51
II.5. Производствен процес, разпространение и статистическо представяне на местната керамика 62
Част III. Преглед на местната керамика от Аполония 65
III.1. Трапезна керамика 65
III.1.1. Съдове за вода и вино...65
III.1.2. Съдове за хранене 87
III.2. Съдове за растително масло и парфюми 95
III.3. Съдове за различни видове течности 104
III.4. Съдове за тоалетни принадлежности 106
III.5. Кухненска керамика 108
III.6. Съдове за складиране 114
III.7. Varia 116
Заключение 125
Каталог и таблици 129
Литература 241
Summary 251

УВОД

Аполония Понтика, основана от милетски преселници в края на VII в. пр. Хр. на територията на днешния град Созопол, е сред най-важните гръцки колонии по Западното Черноморие. Натрупването на огромно количество непубликуван керамичен материал в течение на близо половин век интензивни разкопки и проучвания в стария град на Созопол и некрополите на Аполония, наложи необходимостта от едно задълбочено проучване на монохромната керамика, а откриването на керамични пещи доказа не само, че производството ѝ се е извършвало на място в колонията, но и категорично потвърди ролята на полиса като основен производствен център в региона.

Основните цели на настоящето изследване са изясняване на въпроса за възникването на местното керамично производство в Аполония, проследяване на тенденциите в неговото развитието, типологическия и хронологическия анализ на формите и установяване на външните влияния върху тях. За постигането им са събрани и анализирани всички налични доказателства относно производството на керамика. Извършен е химически анализ на глината на монохромни, чернофирнисови и рисувани съдове, който позволи да бъдат откроени няколко местни ателиета и да бъдат уточнени редица въпроси, свързани с произхода, разпространението и температурата на изпичане на разглежданата керамика. Откриването и публикуването на редица архаични форми запълни една значителна празнина в проучванията на местната керамика, позволи очертаването на континюитета в развитието ѝ от самото начало на нейното възникване и определи хронологическите граници на работата.

Основната част от представената в изследването керамика произлиза от фонда и експозицията на Археологическия музей в Созопол. Част от съдовете се съхраняват в Националния исторически музей (НИМ), в Националния археологически музей в София, и в Археологическия музей в Бургас. За да не се утежнява излишно изследването с множество сходни по форма и размери примери, част от керамиката от горепосочените музеи не бе включена в настоящото проучване, тъй като информацията за и от нея не променя неговите резултати.

Структурата на изследването съответства на неговите цели и задачи.

В първата част се проследява историята на проучванията върху местната керамика от Аполония. В нея са представени също класификацията на местната керамика, на която се базира изследването, и неговите хронологически рамки.

Във втората част се анализират проблемите, свързани с възникването, развитието и спецификите на местното производство. В нея подробно са разгледани технологичните характеристики на местната керамика и производствените съоръжения, в които тя е правена. Направен е опит за локализация на глинените находища в региона, както и статистическо представяне на различните групи съдове. Синтезът на резултатите от проведените химически анализи на глините и съдовете с печати, открити в Аполония и непосредствената ѝ полисна територия, също са включени в тази част на изследването.

В третата част се разглеждат керамичните форми, обособяват се типове и варианти във всяка една група съдове, определят се хронологията и функционалните им характеристики, проследяват се тенденциите в развитието на формите и центровете на влияния върху всяка една от тях.

Подробните описания на съдовете, техните паралели и датировката им са представени в каталога, който е тясно свързан с аналитичния текст. След каталога са приложенията (таблици) с графични и фотоизображения на съдовете.

Тук е мястото да отбележа, че настоящето проучване нямаше да бъде възможно без помощта и подкрепата на редица мои колеги и приятели. Искам да изкажа огромната си благодарност на доц. д-р Кръстина Панайотова от НАИМ-БАН и г-н Димитър Недев – директор на музея в Созопол, за предоставената ми възможност да работя с непубликувани материали от техни разкопки и за всестранната помощ, която ми оказваха по време на проучванията, и същевременно да подчертая огромния им принос за написването на това изследване. Благодаря на научния ми ръководител доц. д-р Мария Рехо за съветите и напътствията в процеса на писането, на Люба Петрова, която направи рисунките на съдовете, на д.и.н Мартин Гюзелев, г-жа Цоня Дражева, доц. д-р Петър Балабанов и г-жа Красимира Костова за съдействието и помощта им при обработката на керамиката от Бургаския регион, на д-р Любава Георгиева за съдействието при обработката на материалите от НИМ, на д-р Красимира Франгова, д-р Маргарит Дамянов, проф. д-р Анелия Божков и доц. д-р Красимир Ников за предоставената ми литература, на научното ръководство на НАИМ-БАН в лицето на тогавашния му директор – проф. д.и.н. Васил Николов, за финансирането на проекта за анализите на глината, на Андриана Гюзелева, Кристиан Христов и съпругата ми Гергана Недялкова за всеотдайната им подкрепа. Благодаря също и на редакторите на тази монография - проф. д-р В. Динчев и доц. д-р Хр. Прешленов, за положения труд и отделеното време.

ЧАСТ I

ИСТОРИЯ И СЪСТОЯНИЕ НА ПРОУЧВАНИЯТА ЗА МЕСТНАТА КЕРАМИКА ОТ АПОЛОНИЯ

I.1. ПРЕГЛЕД НА ПРОУЧВАНИЯТА И ОБЕКТИТЕ С МЕСТНА КЕРАМИКА

Въпросите, свързани с производството, разпространението и типологията на местната керамика от Аполония Понтика са дискутирани нееднократно в научната литература. Като начало на проучванията по темата може да бъде прието съобщението на G. Seure за откриването на калъпи за правенето на релефни съдове (Seure 1924, 328). Авторът предполага производствен процес в колонията, но не се обвързва с датировката на калъпите и производството. За първи път е публикувана и една скара, и е поставено началото на дискусията за функцията на този тип съдове.

През 1927 г. при драгиране на Созополското пристанище е извадено значително количество керамика, датираща от праисторическата епоха до Средновековието (Гълъбов 1965, 11). Керамиката от предримския период включва източногръцки, атически рисувани и чернофирнисови изделия, както и редица монохромни съдове със сив или червен цвят на глината. Те са публикувани значително по-късно от И. Гълъбов (Гълъбов 1952, 102-117; Гълъбов 1965, 11-47). Авторът определя местните съдове като „тракийски“, произвеждани в Аполония както за вътрешния пазар, така и за износ за задоволяване на потребностите на траките от вътрешността (Гълъбов 1965, 22). Той допуска гръцко влияние върху формите на съдовете, но „възпроизведено съгласно изискванията на тракийската керамична техника“ (пак там, 23)[1].

Значителен тласък за дискусия по въпросите на местната керамика дава мащабното проучване на некрополите на Аполония в м. Калфата и в района на Морската градина, проведено през 1946-1949 г. под ръководството на И. Венедиков (Венедиков 1948, Иванов 1948; Венедиков и др. 1963) (обр. 1/1, /3). Разкопките представляват изключително важен етап в изследването не само на Аполония, но и на черноморските колонии като цяло. Разкрити са 768 гроба от периода 460-175 г. пр. Хр. и огромно количество монохромна, фирнисова и рисувана керамика.

В капиталния си труд върху керамиката от Аполония, проф. Т. Иванов създава за първи път типология на вносната и местната керамика от Аполония, предполага произвеждането на определени съдове на място в колонията, определя външните влияния върху местните форми, прави анализ на технологията на керамичното производство (техника на изработване, начин на изпичане, разлики в цвета на лома, степен на пречистеност на глината) и предполага, че местните работилници са устроени по подобие на гръцките ергастерии (Иванов 1963, 65-273). По отношение на проучването на местната керамика от Аполония приносът на проф. Т. Иванов е безспорен и голяма част от типологията, разработена в настоящото изследване, се обляга именно на направеното от него.

---

[1] Трябва да се отбележи, че тезата на И. Гълъбов, според която съдовете със сиво-черен цвят са поизведени от и за траките и оттам извода за „значителната роля, която траките играят в живота на Аполония“ (Гълъбов 1965, 21), днес не може да бъде приета. Единственото твърдение, което може да бъде потвърдено безусловно е, че „почти във всички случаи монохромните съдове от Аполония имитират гръцки образци“ (пак там, 23).

Във връзка с кампанията от 1946-1949 г. са анализирани керемидите с печати и теракотите, открити в некропола, разгледани са технологичните процеси при тяхната изработка и са направени предположения за локалното им производство (Дремсизова 1963, 275-276, 284-285, 321-324).

Проучването на некропола в м. Калфата е подновено през 1992 г. под ръководството на доц. Кр. Панайотова на около 500 м южно от мястото на разкопките от 1946-1949 г. (Panayotova 2010a, 21) (обр. 1/4, /5) В периода между 1992 и 2008 г. там са открити около 1200 гроба от V–III в. пр. Хр. и многоброен керамичен материал[2]. Между 2005 и 2012 г. се провеждат и спасителни разкопки на некропола в м. Буджака, който се явява естествено продължение на некропол „Калфата“ на изток (обр. 1/6, /7)[3]. Местната керамика от разкопките през 1992-2004 г. съставлява основната част от публикуваните в настоящото изследване съдове (табл. B). Откритата керамика, произлизаща от добре датирани археологически контексти, обогати и допълни в значителна степен информацията от кампаниите през 1946-1949 г. Освен установяването на нови форми и типове, натрупването на значително количество материал позволи един по-широк поглед и промяна в утвърдените схващания относно типологията и хронологията на редица керамични форми. Резултатите от разкопките на некропол „Калфата“ през 2002-2004 г. в рамките на френско-български археологически проект, публикувани през 2010 г. (Hermary et al. 2010), хвърлиха нова светлина върху датирането на някои местни типове съдове, като дадоха възможност датировката им да бъде изтеглена значително по-рано от общоприетите досега схващания.

Между 1964 и 1966 г. под ръководството на М. Лазаров и Г. Бояджиев започва разкопаването на некропола на Аполония в м. Харманите (обр. 1/2), продължено в периода 1975-1980 г. под ръководството на М. Цанева (Лазаров 1969, 3-20; Цанева 1976, 38; Цанева 1977, 50; Цанева 1979, 58-59; Цанева, Димитров 1976, 5-8; Caneva 1980, 447-450). Проучени са общо около 400 гроба, засега непубликувани (Nedev, Panayotova 2003, 125). Разкритите находки от тези проучвания се отнасят от първа четвърт на VI до първото десетилетие на III в. пр. Хр. (Panayotova 2010b, 39) От тези разкопки произлиза значително количество местна керамика, съхранявана днес в АМ Созопол[4]. Тя е изключително важна, защото позволява да се проследят най-ранните етапи от нейното възникване и разпространение в погребален контекст.

Могилният некропол в м. Колокита, в най-източната част на п-в Буджака (обр. 1/8) е проучван още в края на XIX и началото на XX в. от гръцкия консул Гофас и френския консул Деград, когато са разкопани 10 надгробни могили, а резултатите от техните разкопки са публикувани от G. Seure през 1924 г. (Seure 1924, 307–350) През 1960 г. J. Frel разглежда подробно и прави анализ на находките, открити от Деград, намиращи се в момента в Лувъра (Frel 1960, 233-260). В публикацията си авторът предполага, че в колонията е имало производството на керамика през елинистическата епоха (ibid., 239).

---

[2] За разкопките на некропола в м. Калфата през този период вж. също: Панайотова 1998; Panayotova 1998; Nedev, Panayotova 2003, 125-140.

[3] За спасителни разкопки в м. Калфата – Буджака вж.: Недев, Панайотова 2006, 241-246; Панайотова и др. 2007, 364-368; Недев, Владова 2008, 313-314; Недев, Тодоров 2008, 315-316; Панайотова и др. 2008, 317-321; Панайотова и др. 2009, 342-345; Панайотова, Пенчева 2010, 299-301; Панайотова и др. 2011, 264-266; Панайотова и др. 2012, 250-251; Панайотова и др. 2013, 230-234.

[4] Съдове от некропол „Харманите“, включени в настоящето изследване, са: кат. №№ 11-13, 41, 45, 88, 90-93, 95, 98, 121, 123, 132, 161, 174, 176, 180, 185, 199, 205, 224, 226, 229-230, 252, 259, 271, 276, 292, 297, 312, 322.

В началото на 80-те години М. Цанева разкопава разположената на югоизток от Созопол надгробна могила при нос Колокита (Nedev, Panayotova 2003, 125; Цанева 1986, 61-62). Разкрити са две гробни съоръжения: цистов гроб в периферията на могилата и централен гроб, оформен от ломени камъни и интерпретиран от проучвателя като кенотаф (Цанева 1986, 61-62). Около централния, първичния гроб е описан кръг от множество амфори с диаметър около 14,5 м (Дамянов 2019). В югозападната част на могилата е разкрито масивно керамично струпване от горели съдове с размери около 15 х 1 м. От това струпване, както и от няколко по-малки в останалите сектори, определени като обредни или ритуални огнища[5], произлиза голямо количество местна керамика, предимно гърнета, паници и рибни блюда (АМ Созопол, инв. №№ 1919, 1941, 1943, 1945, 1946, 2022). От обредно огнище в тази могила произхожда и изключително интересна находка – местна паница, чиято вътрешна повърхност изцяло е покрита от врязан надпис, развит в концентрични редове (тук кат. № 138; Шаранков 2019)[6]. Последният етап в проучването на могилния некропол „Колокита“ е през 2006-2007 г., когато спасително са разкопани още няколко могили (Миков 2007, 341-344; Миков 2008, 323-324; Александров 2007, 234; Кацарова 2007, 307-310; Кацарова, Петкова 2008, 324-327; Божкова, Петрова 2007, 244-247; Божкова, Петрова 2008, 321-322).

Важни данни за местната керамика от елинистическата епоха в погребален контекст предоставя некрополът в Морската градина (обр. 1/1). Както беше споменато по-горе, североизточната му част е основно проучена през 1949 г. от екипа на И. Венедиков (Венедиков 1963, 8, 60-64). Разкопките продължават в началото на 80-те години, когато М. Цанева и Т. Стоянов разкопават северозападната част на Морската градина, обект „Културен дом“ (Цанева, Стоянов 1981, 69-71). Открити са десетина гроба от елинистическата епоха, голямо количество амфорна тара, атическа, йонийска и местна керамика (кат. №№ 140, 144, 215, 291, 300).

В края на 80-те годините проучванията на некропола са възобновени под ръководството на М. Цанева (1987-1988 г.) и по-късно на К. Панайотова и Д. Недев (1990, 1992 и 1998 г.) (Nedev, Panayotova 2003, 125). През кампаниите от 90-те години са открити общо 139 гроба от периода от средата на IV в. пр. Хр. до I в. сл. Хр. (ibid.; Цанева, Панайотова 1991, 79). Особено важна за настоящето изследване е местната керамика, открита в обредни огнища 1 и 2 на обект „Лятно кино“ при разкопките от 1990 г. (Цанева, Панайотова 1991, 78-79) (табл. С). Произлизащите оттам съдове значително обогатиха и допълниха представите ни за местната елинистическа керамика.

През последните 25 години са проучени доста обекти в стария град на Созопол под ръководството на Д. Недев, директор на местния музей, и Ц. Дражева, директор на Регионалния исторически музей в Бургас. Резултатите от тези разкопки са ценен принос към изясняването на редица въпроси относно архитектурата и градоустройството, културния и стопанския живот, включително производството на керамика в Аполония[7].

---

[5] Подобни обредни огнища и керамични струпвания са известни и от останалите некрополи на Аполония.

[6] Статията на М. Дамянов и анотацията на Н. Шаранков от 2019 г. – цитирани по-горе в текста, са от наскоро обнародвания каталог към изложбата „По стъпките на археолозите. Аполония Понтийска. Колекции на Лувър и български музеи“, открита в РИМ София в началото на 2020 г. (самият каталог, впрочем, също е отпечатан през 2020 г., въпреки че като година на издаване в него е посочена 2019 г. – бел. ред.) Към този момент настоящото изследване бе вече във финален етап на подготовка и нямаше възможност за допълването му с информация от този представителен и съдържателен каталог. Изключение са посочените статия и анотация, тъй като без тях е невъзможно представянето на излючително интересния съд с врязания надпис (тук кат. № 138; вж. по-нататък и обр. 24).

[7] Освен от кратките предварителни съобщения, информацията за резултатите от тези изследвания може да бъде почерпена и от обзорното издание за Черноморските колонии на Археологическия институт в Солун под редакцията на D. Gramenos и E. Petropoulos (Nedev, Panayotova 2003, 95-106, 120-123).

Данни за населяването на полуострова в предколонизационния период предоставя обект „Крепостни стени и съоръжения“, намиращ се на ул. „Милет“, № 2. Обектът е проучен през 1999 г. (Nedev, Panayotova 2003, 95-96, 99, 121-122; Гюзелев 248-249) В северозападната му част, под компактен архаичен пласт, датиран с родоско-йонийска керамика в края на VII – началото на VI в. пр. Хр., и непосредствено над материка са открити керамични фрагменти от ранножелязната епоха, които могат да бъдат свързани с автохтонното тракийско население (Nedev, Panayotova 2003, 95-96, 99). В югоизточната част на обекта е открита култова сграда, интерпретирана от Д. Недев като светилище на Хеката от края на III–II в. пр. Хр. (ibid., 121-122) Оттам произлиза чернофирнисова, елинистическа (тип West Slope) и местна керамика. Особено интересен е един фрагмент от дебелостенен съд с печат на Горгона Медуза (кат. № 338; обр. 10/13).

Едни от най-ранните и добре датирани комплекси на п-в Скамний, предоставящ надеждна информация за архаичната керамика, произвеждана в Аполония, е обект „Старата дърводелна“, разположен между ул. „Св. св. Кирил и Методий“ и морския бряг на площ 350 м² (обр. 2/1), проучен от Д. Недев и Ц. Дражева в периода 1999-2001 г. и през 2004 г. (Nedev, Panayotova 2003, 102; Гюзелев 2009, 249-250; Дражева, Недев 2005, 235-236) Обектът е плътно застроен, като разкопките показват континуитет от Архаиката до Средновековието. От предримския период са разкрити субструкции на три антични сгради, водоснабдителни съоръжения и пласт от архаичната епоха (Гюзелев 2009, 249). Най-старата от сградите е датирана във втората половина на V – началото на IV в. пр. Хр. и е интерпретирана като светилище на Афродита Сирийска (Nedev, Panayotova 2003, 102). Другите две сгради се отнасят съответно към средата на IV и към III–II в. пр. Хр. (Гюзелев 2009, 249) Водоснабдителните съоръжения са глинен тръбопровод и водохранилище от ранноелинистическия период, и две цистерни, едната датирана с материали от втора и/ или трета четвърт на IV в. пр. Хр., а другата принадлежаща към римската епоха (ibid., 250; Дражева, Недев 2005, 236).

В настоящето изследване е включен значителен брой съдове от архаичния пласт на този обект и от цистерната, разкопана през 2004 г., както и единични находки от две от сградите (табл. А/1-/4). Откриването на архаичната керамика е ценен принос към изследванията за Аполония (подробен преглед на архаичните форми от града вж. и при Ников 2012). Въз основа на изобилния керамичен материал и проведения химичен анализ на глината бяха изяснени редица важни въпроси, свързани както с първоначалното организиране на местното производство, така и с външните влияния върху керамичните форми през този период.

През 1994 г. от северната страна на ул. „Св. св. Кирил и Методий“, № 35 и срещу обект „Старата дърводелна“ е проучен археологически комплекс, включващ голямо водохранилище, изсечено в основната скала с неправилна полигонална форма и приблизителни размери 5,00 на 5,40 м, свързано със сграда от запад (обр. 2/3; Дражева, Недев 1995, 91; Nedev, Panayotova 2003, 104). Открити са над 2000 съда от края на V – третата четвърт на IV в. пр. Хр. По-голямата част от керамиката, включваща местни, чернофирнисови (рибни блюда, паници, скифоси, килики и кантарасовидни килики; АМ Созопол, инв. №№ 2003-2188) и рисувани червенофигурни изделия (кратери, леканета, аскоси, пелике с изображение на Посейдон, скифос с Хераклови сцени; АМ Созопол, инв. №№ 2213-2231), произхожда от водохранилището и е добре датирана с над 60 амфорни печата на Хераклея Понтийска и Тасос в периода 380-330 г. пр. Хр. (Nedev, Panayotova 2003, 104) Местната керамика е представена с голям брой съдове, някои от които с уникални форми, и е ценен хронологически репер за много от изследваните типове (табл. А/11).

В периода 1993-1996 г. е изследван обект „Античен жилищен комплекс“, намиращ се в централната част на п-в Скамний, в участъка между улиците „Аполония“

и „Св. св. Кирил и Методий“, северно от църквата „Св. Георги“ (обр. 2/2). Под нивото на средновековната базилика са разкрити останки от жилищна сграда от началото на IV в. пр. Хр., разположена в западната част на проучения терен, ковашка пещ, разкрита под пода на елинистическо помещение, ситуирано в източния край на южния кораб на църквата, и цистерна под църковния притвор, датирана с голямо количество керамични материали от третата четвърт на V в. пр. Хр. (Дражева, Недев 1994, 52-53; Дражева, Недев 1995, 91; Дражева, Недев 1996, 54-55; Дражева, Недев 2005, 235-236; Nedev, Panayotova 2003, 104-105) Сградата е с перистилен план, с шест помещения, разположени около вътрешен двор. Западно от централния вход на църквата е проучено помещение от втората половина на III в. пр. Хр., интерпретирано от Д. Недев като „култово място/ домашно светилище“ (Гюзелев 2009, 248). Архитектурният комплекс е датиран между края на VII и II в. пр. Хр. (Дражева, Недев 1996, 54-55) Включената в настоящето изследване керамика се датира от трета четвърт на V до края на III в. пр. Хр. Изключително важна информация за хронологията на редица керамични форми от V в. пр. Хр. дават съдовете от цистерната в северната част на комплекса. Добре представена е и керамиката от елинистическата епоха (табл. А/5-/10).

Обект „Къща Сумилев“ се намира на ул. „Милет“, № 36, почти на скалистия морски бряг (обр. 2/4; Nedev, Gyuzelev 2010, 33). Обектът е проучен през 1991 г. Открити са останки от елинистически жилищни сгради (III–II в. пр. Хр.), помещение от средата – втората половина на IV в. пр. Хр., както и компактен архаичен пласт под тях (Nedev, Panayotova 2003, 103; Ников 2012, 106). Част от откритата местна керамика от помещението е включена в настоящото изследване (табл. А/12).

Обектът „Къща на Кирил Арнаудски“ е разположен на петдесетина метра на север от предния, в района на ул. „Милет“, №№ 48-50 (обр. 2/5). Разкрита е малка цистерна, датирана въз основа на атическа рисувана керамика в края на втора/ трета четвърт на IV в. пр. Хр. (Nedev, Panayotova 2003, 103) Оттам произлиза и неголямо количество местна керамика от същия период (табл. А/13).

От югозападната част на полуострова Скамний, между улиците „Крайбрежна“ и „Рибарска“, в парцел, разположен на ул. „Рибарска“, № 65 (обр. 2/6), са разкрити останки от монументална сграда с керамичен материал (амфорни печати, чернофирнисова и местна керамика) от втората половина на IV в. пр. Хр. (Nedev, Panayotova 2003, 106) Към местните форми от този комплекс се отнасят олпета, панички и рибни блюда, част от които се публикуват тук (табл. А/14).

Два кладенеца от елинистическата епоха дават ценна информация за строителната и грубата кухненска керамика през този период. Първият от тях, ситуиран на ул. „Св. св. Кирил и Методий“, № 34, в двора на ресторант „Орфей“, е проучен от Д. Недев през 2002 г. (обр. 2/7; Nedev, Panayotova 2003, 122; Nedev, Gyuzelev 2010, 35; Гюзелев 2009, 249) От него произхождат керемиди (някои с печати и пластична украса), антефикси, части от мраморни архитектурни детайли и керамика от края на III – първа половина на II в. пр. Хр. (табл. А/15)

Вторият античен кладенец е разкопан също през 2002 г. от Д. Недев и Ц. Дражева (Дражева, Недев 2003, 107-108). Обектът се намира на ул. „Крайбрежна“, № 39 (обр. 2/11). Разкрит е кладенец с диаметър 1,2 м и дълбочина 5 м. От него произлиза елинистическа керамика, най-вече фрагментирани питоси (някои от тях с украса йонийска кима), калиптери, солени, керемиди с печат „А“, кани и мегарска купа. Обектът е датиран с монети на Александър III и контрамаркирани монети на Аполония от края на III–II в. пр. Хр. (пак там) В каталога на настоящето изследване са включени част от питосите, намерени в кладенеца (табл. А/16).

Значителен напредък по отношение на производствените съоръжения за керамика е отбелязан през 1993 и 2001 г., когато са проучени обекти в северната част на полуострова, между ул. „Морски скали“, № 27, и скалния венец на морския бряг, от двете страни на ресторанта „Вятърна мелница“ (обр. 2/8, /9). През 1993 г. западно от ресторанта са разкрити останки от керамична пещ, силно нарушена от съвременното строителство (обр. 2/8, 4, табл. А/18). Във вътрешността ѝ са открити обмазка от скарата на камерата за изпичане, чернофирнисова и местна керамика, датирана в края на втора/ трета чевърт на IV в. пр. Хр. (Дражева, Недев 1994, 52-53; Nedev, Panayotova 2003,105; Гюзелев 2009, 249) От открити във вътрешността на пещта находки бяха взети проби за химическия анализ на глините (вж. ч. II.4., обр. 15/I, /XI, /XV).

През 2001 г. в близост до горния обект, но от източната част на ресторанта, е проучен обект „Морски скали“ (обр. 2/9). На площ от около 400 м^2 са разкрити останки от четири антични сгради и свързани с тях стопански и водоснабдителни съоръжения (Nedev, Panayotova 2003,105; Гюзелев 2009, 128, 247). Откритите археологическите материали, между които и значителни количества местна и фирнисова керамика, са датирани между VI и II в. пр. Хр. В източната част на проучения парцел, върху зид на помещение от V в. пр. Хр. е открита основа на пещ за производство на керамика (обр. 5a, 5b) и три щерни за вода. В западната страна на парцела са открити още три щерни с материали от архаичната епоха (тук табл. А/17; Гюзелев 2009, 247). Въз основа на керамиката от околния насип, пещта е датирана в последната трета на IV в. пр. Хр. (Nedev, Panayotova 2003, 105) Двете пещи и водоснабдителните съоръжения са аргументи за наличието на занаятчийски квартал в северната част на п-в Скамний през IV в. пр. Хр.

През 2012 г., при спасителни проучвания на обект „Южна крепостна стена“ в района на Морската градина, граничещ на югоизток с ранновизантийска крепостна стена (обр. 2/10), Д. Недев и Ц. Дражева разкриват още един производствен комплекс, състоящ се от три архаични металургични пещи и една много добре запазена пещ за производство на керамика с внушителни размери (тук обр. 6a, 6b; Дражева, Недев 2013, 469; Гюзелев, Господинов 2009, 339-340; Baralis et al. 2012, 180; Baralis, Panayotova 2015, 964-968). Последната е вкопана в архаичен пласт, непосредствено над стерилен пясък. Керамиката, намерена около пещта, е от пет стратиграфски пласта. Горните два съдържат смесен материали от класическия до късноантичния период (Богданова и др. 2018, 162). Третият пласт е компактен, с голямо количество шлака и материали от втората половина на V в. пр. Хр. и вероятно е отложен при изграждането на пещта (пак там, 162). Последните два пласта съдържат керамика от класическия и архаичния период. Пещта се датира във втора и/или трета четвърт на V в. пр. Хр. (Baralis et al. 2012, 180)

През 2017 г., при редовно археологическо проучване на обект „Храмов комплекс“ на о-в Св. Кирик, е разкрита вкопана в глината и частично в скалата структура, съдържаща останки от три пещи за керамика. Разкрити са три дъги от опалена глина, две от които вероятно бележат първия период на използване на съоръжението, опалена и измазана стена на трета пещ, която според стратиграфията вероятно е била използвана по-късно (тук обр. 7; Панайотова и др. 2018, 155). Според откритите материали, пещите са били използвани от VI до първите десетилетия на V в. пр. Хр. (пак там, 156)

Откриването на пещите на о-в Св. Кирик е важно доказателство, че керамичното производство в Аполония е започнало още със самото основаване на колонията. Според проучвателя на обекта, д-р Кр. Панайотова, те са били използвани за изпичане на архитектурни детайли и плочи с релефна украса в периода на строителството на храма на Аполон.

Във връзка с доказването на локално производство на керамика в Аполония трябва да се отбележат и няколко химични изследвания, проведени между 2003 и 2012 г.

През 2003 г., с финансовата подкрепа на НАИМ-БАН, беше проведен пълен количествен ICP AES анализ на глините след алкално стапяне. Анализът бе извършен от Централната научно-изследователска лаборатория „Геохимия“ при Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“ (протокол № B 609/ 2003). Резултатите от този анализ, представени по-нататък в настоящото изследване (вж. ч. II.4., обр. 14), са с първостепенно значение за изясняването на хронологията на производството на различните технологични групи керамика в колонията, а също и за дискутирания неведнъж в литературата въпрос за производството на имитативна рисувана и чернофирнисова керамика.

През 2006-2008 г., в рамките на тригодишен проект на СУ „Св. Климент Охридски", посветен на производство на строителна керамика и амфори в Аполония и Месамбрия, е проведен рентгенографски дифрактометричен елементен анализ на керемиди с печат, амфори и глина от глинени находища около Созопол (Stoyanov et al. 2011, 203-244). Резултатите доказаха, че в Аполония са били произвеждани керемиди през втората половина на IV–III в. пр. Хр.

Между 2010 и 2013 г. П. Дюпон и А. Баралис, в рамките на специална археометрична програма изследват 123 проби на глина от основните западнопонтийски колонии и от прилежащата им територия (Dupont, Baralis 2014, 387-428). Повечето са от Аполония – 88 проби от кухненска, трапезна и тракийска керамика, от чернофирнисови, чернофигурни и червенофигурни образци, от керемиди с печати и хераклейски амфори. Някои от пробите са от контексти, представени по-горе, включително от разглеждани тук съдове. Резултатите от анализа до голяма степен потвърждават изводите ни от 2003 г. и дават ценна информация за търговските връзки и разпространението на местната аполонийска керамика в западнопонтийския регион.

В дисертационния си труд за консервацията на червенофигурната керамика с полихромна украса, Д. Чернева провежда редица химически и рентгенофазови анализи за установяване на структурните и технологични особености на рисуваната керамика от Аполония, въз основа на които предполага местно производство на част от червенофигурните съдове (Чернева 2012). Приложените по-нататък данни за химическия състав на глината около Равадиново (обр. 19, 20) са от нейното изследване.

Важно изследване за производството на местната керамика в Аполония е дипломната работа на Кр. Франгова относно консервацията и реставрацията на местни съдове от Аполония (Франгова 2001). В нея, наред с процесите на реставрация и консервация на керамика, се представят резултати от извършен термичен анализ /DTA, JG/, който дава информация за температурата, при която са били изпечени съдовете, както и температурата на фазовите преходи (пак там, 40). Установяването на температурата на изпичане е важен принос, който позволява да бъде изяснен един основен етап от производствения процес.

През 2001 г. М. Чонгарска изказва предположение за производството на червенофигурна керамика в Аполония на базата на наблюдения върху цвета на глината на червенофигурни лекити от некропол „Калфата" (Чонгарска 2001, 45-47). Въпреки, че изследването не се обляга на сериозен фактологически материал и изводите се базират на стилистичен анализ, статията е интересна с това, че повдига въпроса за производството на рисувана керамика – факт, доказан вече със сигурност при някои от другите западночерноморски колонии (Dupont 1979, 134).

В статията си „Амфори „Кипърски" тип от Аполония Понтика", Кр. Панайотова, след обстоен стилистичен анализ на седем амфори от този тип, допуска възможността за производството на някои от тях в Аполония (Панайотова 2005, 543).

През последното десетилетие се появиха още няколко публикации във връзка с местната керамика от Аполония. През 2008 г. е публикувана местна керамика от архаичната и класическата епоха (Nedyalkov 2008, 1-28).

През 2010 г. са публикувани образци местна керамика, намерени при спасителни разкопки в некропол „Буджака" (Betchold, Docter 2010, 47-97). Публикацията има предварителен характер, а един рядък по форма амфориск е включен в представения по-нататък каталог (кат. № 204).

През същата година е публикувана и местната керамика от разкопките на некропол „Калфата“ между 2002 и 2004 г. в рамките на българско-френски проект на НАИМ-БАН и център „Camille Jullian“ на университета в Марсилия с ръководители Кр. Панайотова и A. Hermary (Hermary et al. 2010, 229-247, CC 1-207). Керамиката е публикувана в каталожен вид и без аналитична част, но прецизната хронология на комплексите от които произлиза, позволи да бъдат ревизирани някои по-стари схващания за разпространението и датировките на редица местни съдове (тук табл. В/31-/53).

Ценен принос към изследванията за появата и развитието на най-ранните керамични форми в колонията е публикуваната през 2012 г. монография на Кр. Ников за сивата монохромна керамика от Аполония (Ников, 2012), в която е представена архаична керамика от единадесет обекта от Стария град на Созопол. Въпреки, че не е направено разграничение между местни и вносни съдове, без съмнение част от тази керамика е с местен произход, както се установи и от споменатите по-горе анализи на глината.

Накрая ще се спра и на два важни обекта от тракийския хинтерланд на Аполония, които са били тясно свързани с нея и от които произлиза значително количество керамика, част от която по всяка вероятност е била произвеждана в самата Аполония (кат. №№ 32-35) – обектите „Сладките кладенци“ в Бургас и „Костадин чешма“ при с. Дебелт.

На територията на днешния кв. Победа в Бургас, разположен на източния бряг на Бургаското езеро, в м. Сладките кладенци са локализирани антично селище и прилежащия му некропол, проучен на няколко етапа през 1949 г. от И. Гълъбов, през 1964-1965 г. от М. Лазаров и през 1978 г. от П. Балабанов и Ц. Дражева (за пълен преглед на проучванията и находките вж. Балабанов, Дражева 1985, 9). Некрополът е бил разделен на два сектора, разположени, съответно, в югоизточната и североизточната част на обекта. Между тях са открити големи амфорни струпвания – продукция предимно на производствени центрове от Хераклея Понтийска и Тасос (Балабанов 1983, 88-89). От некропола произхожда източногръцка, червенофигурна и чернофирнисова атическа, и местна монохромна керамика, част от която е била произведена в Аполония[8]. Селището, считано от редица учени за емпорион на Аполония (Гюзелев 2009, 99; Гълъбов 1950, 241, 249; Карайотов 2000, 16), е функционирало в периода от втората половина на VI до началото на III в. пр. Хр., а най-големият му разцвет е бил от края на V до трета четвърт на IV в. пр. Хр. (Балабанов, Дражева 1985, 28)

Обектът в м. Костадин чешма при с. Дебелт, определен като тракийско светилище, е проучен между 1981 и 1985 г. (Дамянов, Балабанов, 1985, 106-107; Дамянов, Балабанов, 1986, 60-61; Балабанов 1986, 221-237; Балабанов, 1999, 62-76) Разположен е на речна тераса на площ от около 30 дка. Разкопани са четири комплекса от ритуални ями, вкопани в грунта, първият от които съдържа архаични материали от VII–VI в. пр. Хр., а другите три се датират във втората половина на IV в. пр. Хр. (Балабанов 1999, 71-76) Общия брой на проучените ями е близо 200, добре датирани чрез открити в тях амфорни печати от Хераклея Понтийска и о-в Тасос. В периферията на ямите са открити основите на три полувкопани помещения от IV в. пр. Хр. и останки от постройки с датировка в V в. пр. Хр. (пак там), както и пещ за производство на керамика (вж. тук II.2.). Открито е значително количество фирнисова и местна керамика. Последната е представена с купи, паници, кани и чаши, които според проучвателя имитират импортни форми или следват тракийски модели (Балабанов 1999, 72). Важни за настоящето изследване са две ойнохоета с печати, доказващи аполонийския им произход (кат №№ 32, 34).

---

[8] Местното производство е потвърдено чрез химически анализ (кат. № 35). Твърде сходни по форма и начин на изработка с керамиката от Аполония са още кат. № 33, както и някои гърнета и рибни блюда (Балабанов, Дражева 1985, 26-28, обр. 22-24).

Прегледът на проучванията, свързани с местната керамика от Аполония Понтика, дава възможност за заключително историографско обобщение.

До края на Втората световна война интересът към местната кермика от Аполония е изключително слаб. Разкопаването на некрополите на Аполония в края на 40-те години на XX в. и публикуването на материалите от тях и от Созополското пристанище през 60-те години е първото мащабно събитие, което бележи начало на дискусията за производството на местни съдове в Аполония. В резултат на натрупването на голямо количество монохромен керамичен материал без украса и фирнисово покритие, който значително се различава по качеството си на изработка и състав на глината от вносните гръцки образци, са изказани предположения за производството на керамика в Аполония. Този период може да бъде определен като първи или начален етап на проучванията върху местната керамика. Според изказаните мнения, местното производство се предполага въз основа на изобилието на керамични съдове, без конкретни доказателства обаче за производствени съоръжения. Не е изяснен задоволително и въпросът за етническия произход на местната керамика, като доминиращата нагласа е в полза на тракийския ѝ произход.

През 70-те и 80-те години на XX в. са проучени редица важни обекти в територията на Аполония, както и значителни участъци от полисните некрополи. В голямата си част резултатите от тези разкопки не са публикувани или са публикувани само отделни находки.

От 90-те години насам се наблюдава значителен и непрекъснат подем в проучванията на Стария град и некрополите на Аполония. Този период може да бъде определен като втория етап от проучванията върху местната керамика. Разкрити са производствени съоръжения на о-в Св. Кирик, доказващи безусловно производството на керамика в Аполония още от момента на основаването ѝ, продължило по-късно в обособени занаятчийски квартали в северната и югоизточната периферия на града. Проведени са химически анализи на глината и са публикувани редица местни съдове от стария град на Созопол и от некропол „Калфата-Буджака“ в съответствие със съвременните изисквания.

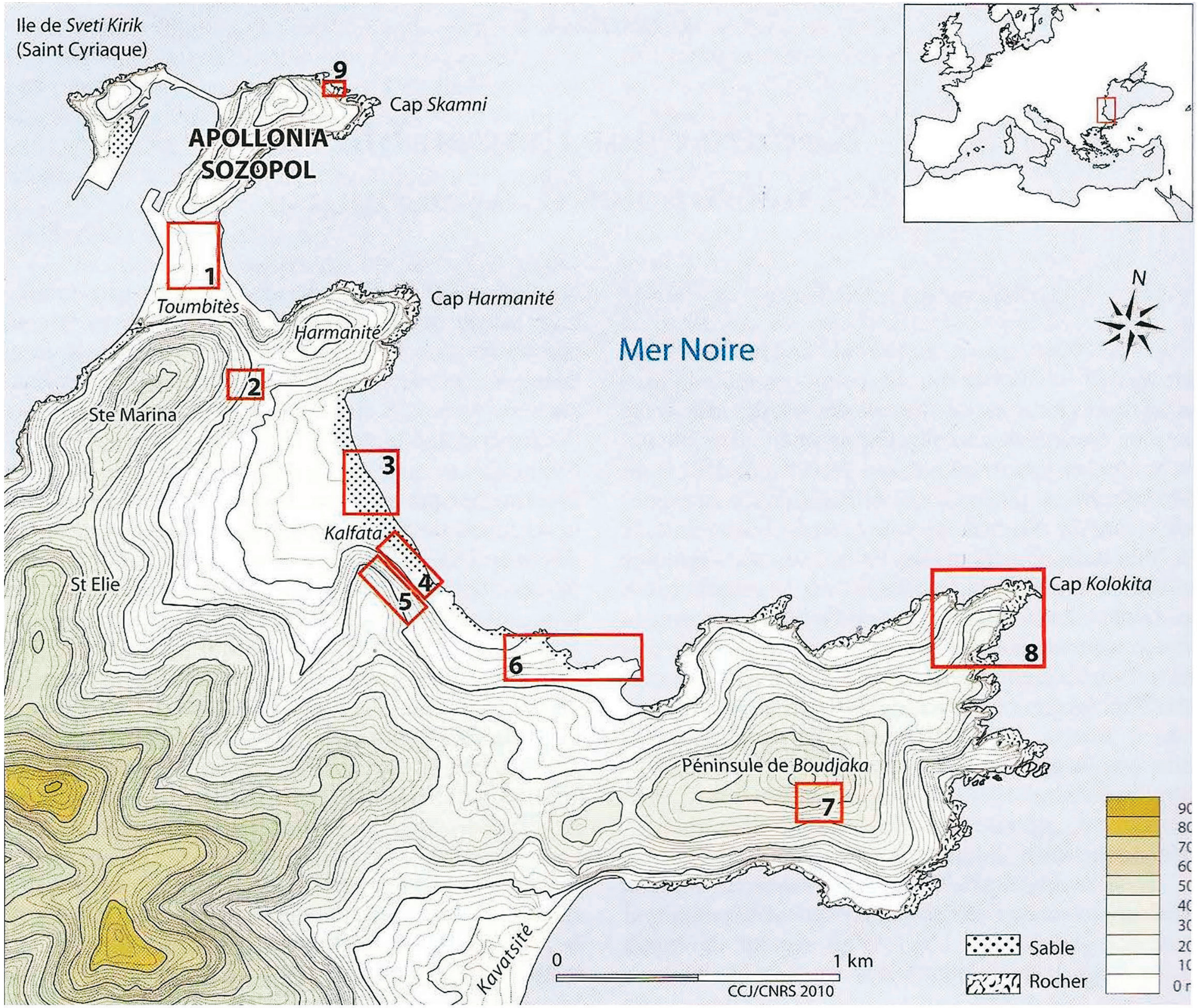
Ile de *Sveti Kirik*
(Saint Cyriaque)
9
Cap *Skamni*
APOLLONIA
SOZOPOL
1
Toumbitès
Cap *Harmanité*
Harmanité
2
Ste Marina
Mer Noire
N
3
Kalfata
4
5
St Elie
6
Cap *Kolokita*
8
Péninsule de *Boudjaka*
7
Kavatsité
0
1 km
CCJ/CNRS 2010
Sable
Rocher
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0 m

Обр. 1 Карта на некрополите на Аполония (по Hermary et al. 2010, 40, fig. 18.)

1. Некропол "Морска градина" Sea Garden necropolis;
2. Некропол "Харманите" Harmanite necropolis;
3. Некропол "Калфата" (разкопки на И. Венедиков, 1946-1949 г.) Kalfata necropolis (excavation I. Venedicov, 1946-1949);
4. Некропол "Калфата" (разкопки на К. Панайотова, 1992-2004 г.) Kalfata necropolis (excavation K. Panayotova, 1992-2004);
5. Некропол "Калфата" (разкопки на К. Панайотова и Д. Недев, 2005-2007 г.) Kalfata necropolis (excavation K. Panayotova and D. Nedev, 2005-2009);
6. Некропол "Буджака" (разкопки на К. Панайотова, 2005-2009 г.) Budjaka necropolis (excavation K. Panayotova, 2005-2009);
7. Некропол "Буджака" (разкопки на Д. Недев, 2007 г.) Budjaka necropolis (excavation D. Nedev, 2007);
8. Могилен некропол "Колокита" Kolokita mound necropolis;
9. Некропол "Морски скали" Sea Cliffs necropolis.

Fig. 1 Map of Apollonian necropolises (after Hermary et al. 2010, 40, fig. 18.)

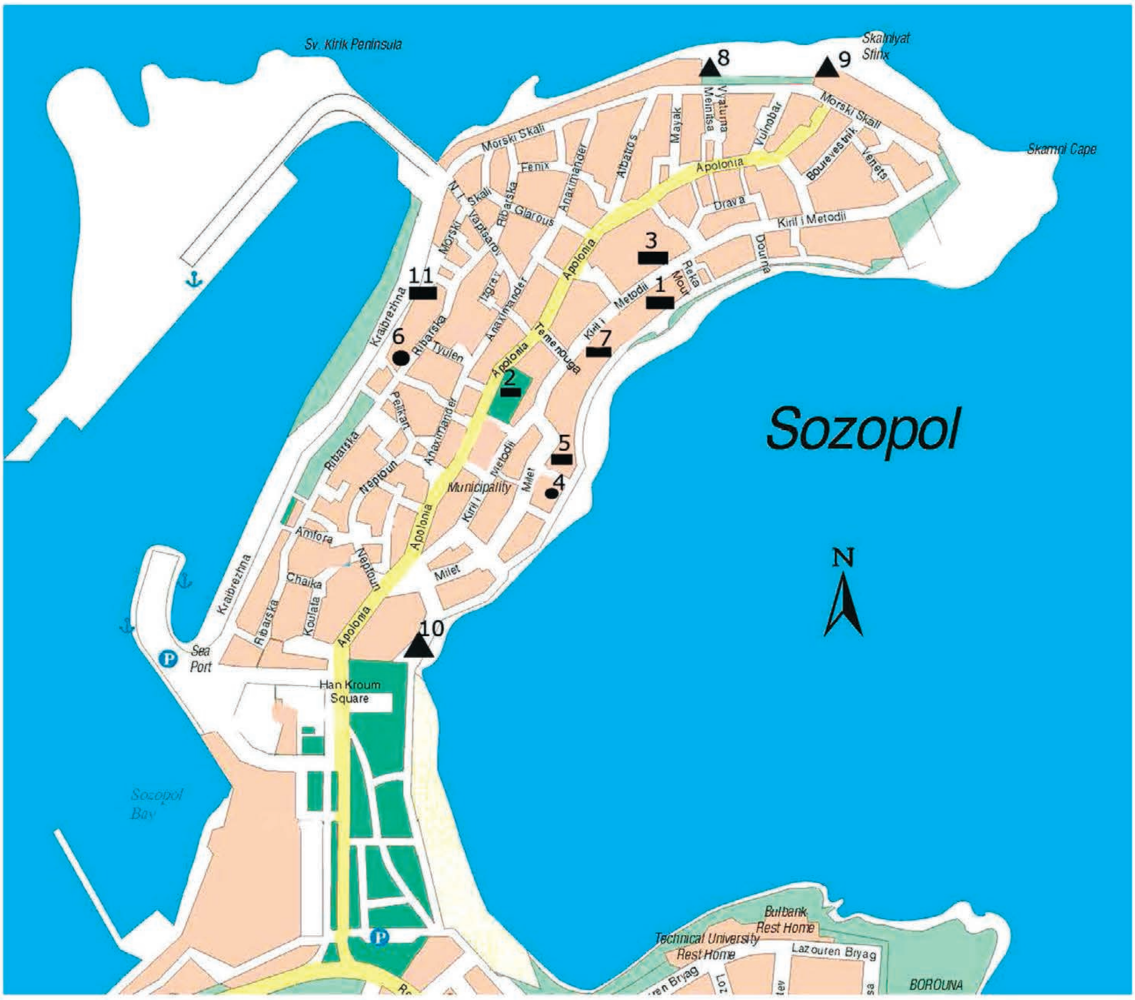
Sv. Kirik Peninsula
Skalniyat Sfinx
Skamni Cape
Sozopol
N
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
Morski Skali
Fenix
Anaximander
Albatros
Mayak
Vyatarna Melnitsa
Apolonia
Venets
Drava
Kiril i Metodii
N.I. Vaptsarov
Ribarska
Glarous
Kraibrezhna
Tyulen
Temenouga
Pelikan
Municipality
Milet
Amfora
Chaika
Neptun
Koulata
Han Kroum Square
Sea Port
Sozopol Bay
Bulbank Rest Home
Technical University Rest Home
Lazouren Bryag
BOROUNA

1. Старата дърводелна. Old Carpentry.
2. Античен жилищен комплекс. Antique Residential Complex.
3. Антично водохранилище, ул. "Св. Св. Кирил и Методий" № 35. Antique Cistern, St. St. Cyril and Methodius St #35.
4. Къща Сумилев. Sumilev House.
5. Къща на Кирил Арнаудски. Kiril Arnaudski House.
6. Ул. "Рибарска" № 65. Ribarska St #65.
7. Античен кладенец, ул. "Св. Св. Кирил и Методий" № 34. Antique Cistern, St. St. Cyril and Methodius St #34.
8. Вятърна мелница. Windmill.
9. Морски скали. Sea Cliffs.
10. Южна крепостна стена. South Fortification Wall.
11. Античен кладенец, ул. "Крайбрежна" № 39. Antique Cistern, Kraibrejna St #39.

	Легенда:	Legend :
▲	Пещ за керамика	Pottery Kiln
▬	Водохранилище	Cistern
●	Сграда	Building

Обр. 2 Карта на п-в Скамний с обсъжданите обекти и съоръжения (по Nedev, Panayotova 2003, 151, tabl. 1)

Fig. 2 Map of the discussed sites and kilns of Skamni Peninsula (after Nedev, Panayotova 2003, 151, tabl. 1)

№	Обект	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
				Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
1	Старата дърводелна, ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ № 46 The Old Carpentry, St. St. Cyril and Methodius St #46	Архаичен пласт	2000	116-117, 129-130, 135-136, 145, 147-150, 243-244, 250, 256, 295-296, 323-326	Йонийска керамика тип „Фикелура“ и „Късна дива коза“.	Втора пол. на VI – нач. на V в. пр. Хр.	Nedev, Panayotova 2003, 99, 102
2		Яма	2000	2	Атическа керамика.	Кр. на V в. пр. Хр.	
3		Археологически пласт	2000	255	Монета и атическа керамика.	370 - 340 г. пр. Хр.	
4		Цистерна	2004	17, 19, 25, 40, 96, 124, 246, 333-334	Амфорен печат на Хераклея Понтийска.	Втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.	Дражева, Недев 2005, 235-236
5	Античен жилищен комплекс (АЖК) Antique Residential Complex	Водохранилище № 4	1995	1, 15, 21, 36-37, 39, 43-44, 53, 97, 163, 257	Червенофигурна и чернофирнисова керамика, АМ Созопол, инв. №№ 2258-2264, 2284-2288.	Трета четвърт на V в. пр. Хр.	Nedev, Panayotova 2003, 104

Таблица А Градски обекти и контексти

Table A Urban sites and contexts

№	Обект	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
				Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
6	Античен жилищен комплекс (АЖК) Antique Residential Complex	Помещение № 4	1995	46, 122, 175	Червенофигурна и чернофирнисова керамика.	Края на V – първа четвърт на IV в. пр. Хр.	Nedev, Panayotova 2003, 99, 102
7		Помещение № 5	1993	142, 241	Теракоти (бича глава); чернофирнисова керамика – кантаросовиден киликс, лампа, паничка и др.	Края на III в. пр. Хр.	
8		Помещение № 7	1996	78	Чернофирнисова керамика (АМ Созопол, инв. № АМ 2314), теракоти и елинистически монети.	III в. пр. Хр.	
9		Щерна наос	1993-1996	188-189	Чернофирнисова паничка и кантарос с украса тип “Западен склон” (АМ Созопол, инв. № АМ-2236-2237).	III в. пр. Хр.	
10		Светилище	1993-1996	114, 126, 141, 254, 264-266, 273, 318	Монета на Антиох II (261–246).	Втора половина на III в. пр. Хр.	

№	Обект	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
				Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
11	Антично водохранилище ул. „Св. Св. Кирил и Методий“ № 35 Antique cistern, St. St. Cyril and Methodius St # 35	Водохранилище	1994	4, 29, 56, 61, 103, 105, 112, 125, 139, 151, 166-167, 170-171, 179, 192, 261, 267, 269, 306-307, 311, 314, 317, 327-329, 331, 335	Червенофигурна и чернофирнисова керамика, амфорни печати на Хераклея Понтийска и Тасос.	380-330 г. пр. Хр.	Nedev, Panayotova 2003, 103, 106
12	Къща Сумилев, ул. „Милет“ № 36 Sumilev House, Millet St #36	Жилищна сграда	1991	99, 238, 313, 332, 336	Червенофигурна керамика.	Втора половина на IV в. пр. Хр.	
13	Къща на Кирил Арнаудски, ул. „Милет“ № 50 Kiril Arnaudski House, Milet St #50	Водохранилище	1994	5	Рисувана керамика.	Края на втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.	
14	ул. „Рибарска“ № 65 Ribarska St # 65	Сграда		94, 153, 168	Чернофирнисова керамика, амфорни печати.	Втора половина на IV в. пр. Хр.	

Таблица А Градски обекти и контексти

Table A Urban sites and contexts

№	Обект	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
				Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
15	Античен кладенец ул. “Св. Св. Кирил и Методий” № 34 Antique cistern St. St. Cyril and Methodius St #34	Водохранилище	2002	79, 223	Керемиди с печат.	Края на III – първа половина на II в. пр. Хр.	Nedev, Panayotova 2003, 106
16	Античен кладенец, ул. “Крайбрежна” № 39 Antique cistern, Littoral St #39	Водохранилище	2002	285-287, 340	Бронзова монета на Александър III (336-323) и две бронзови монети с контрамарки на Аполония.	Края на III – II в. пр. Хр.	Дражева, Недев 2003, 108
17	Морски скали Sea Cliffs	Щерна № 5	2001	245	Йонийска керамика.	Втора – трета четвърт на VI в. пр. Хр.	Nedev, Panayotova 2003, 105
18	Вятърна мелница Windmill	Пещ № 1	1993	305	Чернофирнисова керамика.	Втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.	

Таблица В Контексти от некропол “Калфата”

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
1	Керамично струпване, квадрат 15, СИ част.	1993	73	Атическа червенофигурна керамика: кратер и две ойнохоета (АМ Созопол, пол. инв. №№ 126, 128 – 129); Атическа чернофир-нисова керамика (кантарос и ойнохое, АМ Созопол, пол. инв. №№ 127, 130)	Втора четвърт на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта.
2	Керамично струпване, квадрат 15, дълбочина 1,5 м.	1993	289	Червенофигурна пиксида (АМ Созопол, пол. инв. № 171).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	
3	Керамично струпване над гроб № 26, квадрат 15.	1993	23, 113	Чернофирнисов кантарос и лекит с мрежест орнамент (АМ Созопол, пол. инв. №№ 264, 266, 268); Амулет – букраний, (АМ Созопол, пол. инв. № 270).	Втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.	
4	Керамично струпване, квадрат 2, изкоп 1.	1993	120	Чернофирнисов киликс (АМ Созопол, пол. инв. № 312).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	
5	Изкоп II, дълбочина 3 м.	1993	143	Атическа чернофирнисова паничка (АМ – Созопол, пол. инв. № 297).	Първа половина на IV в.пр.Хр.	
6	Гроб № 1, сондаж 1 Ю.	1993	72	Атическа чернофирнисова керамика (кантарос) и лекит с червена палмета, АМ Созопол, пол. инв. №№ 4-5); монета на Аполония (пол. инв. № 9, 350-306 г. пр. Хр.).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта.
7	Керамично струпване, квадрат 2/14 В.	1993	48; кани и гърнета (АМ Созопол, пол. инв. №№ 365-371, 373-375)	———	Края на IV – началото на III в. пр. Хр.	
8	Гроб № 45.	1994	268, 316	Червенофигурна керамика: аскос с изображение на грифони (АМ Созопол, пол. инв. № 405); чернофирнисова керамика: две панички – солнички, леканида, пиксида (АМ Созопол, пол. инв. №№ 406-408, 415).	Първа половина на IV в. пр. Хр.	
9	Керамично струпване, сектор Ю, южно от гроб № 46.	1994	57	Чернофирнисова керамика: киликс и четири панички (АМ Созопол, пол. инв. №№ 515-519); тасоска амфора (АМ Созопол, пол. инв. № 513).	Първа половина на IV в. пр. Хр.	
10	Керамично струпване, квадрат 6, сектор С.	1994	60	Чернофирнисова керамика: паница, скифос, кана (АМ Созопол, пол. инв. №№ 479-481).	Края на V – първа половина на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта.
11	Керамично струпване, квадрат 16, сектор Ю, до гроб № 47 и под гроб № 1.	1994	272	Лекити с червена палмета и мрежест орнамент (АМ Созопол, пол. инв. №№ 460-461).	Трета четвърт на IV в.пр. Хр.	
12	Гроб № 50, сектор С.	1994	208	Бронзова монета и лавров венец (АМ Созопол, пол. инв. №№ 442, 444).	Първа половина на III в. пр. Хр.	
13	Амфорно струпване, сектор С.	1995	22,54	Десет амфори, чернофирнисово ойнохое (АМ Созопол, пол. инв. № 655, около 400 г. пр. Хр.).	Края на V-началото на IV в. пр. Хр.	

Table B Contexts from Kalfata necropolis

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
14	Гроб № 96.	1995	51	Лекит с червена палмета и лекит с мрежест орнамент.	Втора четвърт на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта.
14А	Керамично струпване, квадрат С 2.	1995	64а, 65а	———	Втора половина на IV – началото на III в. пр. Хр.	
15	Гроб № 74.	1995	206	Чернофирнисова керамика: кантарос и панички (АМ Созопол, пол. инв. №№ 725, 726, 729).	Последна четвърт на IV в. пр. Хр.	
16	Гроб № 91.	1995	207	Теракота (АМ Созопол, пол. инв. № 955).	Първа половина на III в. пр. Хр.	
17	Керамично струпване, квадрат Р 5-Р 6.	1996	65	Червенофигурно пелике, чернофирнисов киликс и местни кани (АМ Созопол, пол. инв. №№ 1372А, 1348, 1370, 1335, 1336, 1336А).	Трета четвърт на IV в. пр. Хр.	
18	Керамично струпване, квадрат А 3.	1996	49, 52, 63д, 76в		Втора половина на IV в. пр. Хр.	

Таблица В Контексти от некропол “Калфата”

Table B Contexts from Kalfata necropolis

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат.№№	Вносна керамика, монети, теракоти		
19	Керамично струпване, квадрат А 2.	1996	73в, 100	———	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта.
20	Керамично струпване, квадрат Q 6.	1996	26, 70, 260	———		
21	Керамично струпване, квадрат Q 10.	1996	63а, 65б, 66	Чернофирнисов кантарос.		
22	На 2,30 м. южно от гр. № 127.	1996	76	Инвентарът на гроб № 127 е два лекита с червена палмета.		
23	Гроб № 150.	1997	8	Червенофигурен лекит с позлата, бронзово огледало (АМ Созопол, пол. инв. №№ 1518-1519) и култови предмети.		
24	Керамично струпване, квадрат В 1.	1997	68	Червенофигурно пелике.		

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
25	Керамично струпване, квадрат S 9 – S 10.	1997	63, 187	Чернофирнисова керамика: кантарос, лекити с мрежест орнамент (АМ Созопол, пол. инв. №№ 1500, 1510-11).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта.
26	Гроб № 155.	1997	7	—————	Първа половина на III в. пр. Хр.	
27	Археологически пласт, квадрат P 5.	1998	62	Червенофигурен лекит и стъклено ойнохое от непрозрачно тъмносиньо стъкло (АМ Созопол, пол. инв. №№ 1718,1723).	Трета четвърт на V в. пр. Хр.	
28	Керамично струпване, квадрат S 8, надм. вис. 4,85 м.	1998	73д, 133	Чернофирнисов кантарос (АМ Созопол, пол. инв. № 1764).	Трета четвърт на IV в. пр. Хр.	
29	Обредно огнище, квадрат P 5.	1998	64	Червенофигурна керамика: панички и фрагментирани съдове (АМ Созопол, пол. инв. №№ 1729,1731).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	
30	Гроб № 1.	1999	77	Две бронзови аполонийски монети, среден номинал (АМ Созопол, пол. инв. № 2105а - б).	Първа половина на III в. пр. Хр.	

Таблица B Контексти от некропол "Калфата"

Table B Contexts from Kalfata necropolis

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
31	Керамично струпване, квадрат G 1-H 2.	2002	111	Лекит с мрежест орнамент, чернофирнисов кантарос (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3367, 3370).	Първа четвърт на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 118, DP 6.
32	Керамично струпване, квадрат E 2-F 2.	2002	74	Чернофирнисова керамика: купа, кантароси (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3219-3221).	Втора четвърт на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 118, DP 5.
33	Гроб№261, квадрат F 1.	2002	109	—————	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инв. книга. Дневник на обекта.
34	Гроб № 298, квадрат E 3-F 3.	2002	3, 247	—————	Втора четвърт на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 83, SP 298.
35	Гроб № 299, G 2- G 3.	2002	186	Амфора Херсонес (АМ Созопол, пол. инв. № 3255).	Края на IV-началото на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 84, SP 299.
36	Гроб № 245, E 01-F 01.	2002	279, 320	Лекит с мрежест орнамент и лекит с червена палмета (АМ Созопол, пол. инв. №№ 2683-2684).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инв. книга. Дневник на обекта.

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
37	Гроб № 267, квадрат F 01.	2002	237	Червенофигурен. лекит и лекит с червена палмета (АМ Созопол, пол. инв. №№ 2973-2974).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инвентарна книга. Дневник на обекта. Лични наблюдения.
38	Гроб № 237, квадрат D 0 – D 01.	2002	290	Бронзова игла, теракота (АМ Созопол, пол. инв. №№ 2593 - 2594).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	
39	Керамично струпване, квадрат E 0 – G 0.	2002	28, 31, 58	————	Втора половина на IV в. пр. Хр.	
40	Гроб № 313, квадрат G 1-G 2.	2003	16	Два чернофирнисови киликса (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3602-3603)	Трета четвърт на V в. пр. Хр.	
41	Керамично струпване, квадрат H 4.	2003	55	————	Началото на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 129, DP 34
42	Керамично струпване, квадрат G 3.	2003	18, 59	Чернофирнисова керамика (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3652, 3658).	Първа четвърт на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 127, DP 31
43	Огнище, квадрат G 5.	2003	239, 319	Чернофирнисова керамика (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3815-3816, 3820).	Първа четвърт на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 132, F6

Таблица В Контексти от некропол “Калфата”

Table B Contexts from Kalfata necropolis

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
44	Огнище, квадрат G 4.	2003	169	Червенофигурна и чернофирнисова керамика (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3668a-e, 3368f).	390-380 г. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 131, F5.
45	Керамично струпване, кв. G 3 - F 4.	2003	24	Чернофирнисова купа (АМ Созопол, пол. инв. № 3639).	Началото на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 127-128, DP 32.
46	Керамично струпване, квадрат F 3.	2003	71	Амфорни печати, чернофирнисова керамика.	Втора четвърт на IV в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 128-129, DP 33.
47	Керамично струпване, квадрат I 05.	2003	253	Чернофирнисова купа (АМ Созопол, пол. инв. №№ 3722).	Края на IV – началото на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 122, DP 17.
48	Единична находка, квадрат D 01.	2003	9	На ок. 0,5 м е открит гроб 310 с гробен инвентар два лекита с червена палмета, тип VII, вариант Б по Т. Иванов (Иванов 1963, 106, № 106).	Втора половина на IV в. пр. Хр.	Полева инв. книга. Дневник на обекта.
49	Гроб № 317, квадрат H 05.	2003	218, 280	————	Първа четвърт на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 84, SP 317.

Таблица B Контексти от некропол "Калфата"

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти		
50	Гроб № 318, квадрат H 05-I 06.	2003	89, 281	Теракоти (АМ Созопол, пол. инв. № 3636).	Първа четвърт на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 84, SP 318.
51	Огнище, квадрат H 05.	2003	173	Чернофирнисов кантарос (АМ Созопол, пол. инв. № 3835).	Втора четвърт на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 132, F7.
52	Гроб № 344, квадрат H 06.	2003	190	———————	Средата на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 113, SP 344.
53	Гроб № 347, квадрат H 06-I 06.	2003	85	Бронзова монета (АМ Созопол, пол. инв. № 3851), керемида с печат.	Средата на III в. пр. Хр.	Hermary et al. 2010, 114-115, SP 347.

Table B Contexts from Kalfata necropolis

Таблица C Контексти от некропол "Морска градина", обект "Лятно кино"

№	Контекст	Проучвания	Състав		Датировка	Информация
			Местна керамика кат. №№	Вносна керамика, монети, теракоти.		
1	Огнище № 2	1990	154, 156	Мегарски купи, ихтии, чернофирнисова паничка, лекане, паница, стъклена стопилка.	Края на III – първа половина на II в. пр. Хр.	По сведение на Кръстина Панайотова.
2	Огнище № 3	1990	115, 134, 155, 160	Погребален венец, паници, панички, гърне, хаван от мрамор, мегарска купа, ихтии, монета на Аполония (АМ Созопол, инв. №№ АМ-2123; 2124;2128; 2130; 2132; пол. инв. № 97).	Края на III – първа половина на II в. пр. Хр.	

Table C Contexts from Sea garden necropolis, Summer cinema site

I.2. КЛАСИФИКАЦИЯ И ХРОНОЛОГИЯ НА КЕРАМИКАТА ОТ АПОЛОНИЯ

В научната литература съществуват различни начини за съставяне на каталожни системи и класификация на керамиката, които включват разделянето на съдовете според формата, функцията, качеството на изработка, украсата, публикуването им по обекти и т.н.

В случая с керамиката от Аполония е възприет принципът, който най-добре позволява анализирането на местните съдове съобразно спецификата на темата, а именно разделянето и обособяването на керамиката въз основа на нейното функционално предназначение. При този подход съдовете се разглеждат по форми, но в контекста на използването им в социална среда, което дава една по-пълна и ясна представа за съда и начина на използването му. Трудности при този подход създава обстоятелството, че някои от съдовете са с неясно предназначение или не е ясно за точно какъв вид течности са били използвани, което затруднява тяхното класифициране (вж. напр. Rotroff 1997, 6).

Поради факта, че местната керамика от Аполония е имитация на гръцката, при разработването на нейната типология са взаимствани моделите на B. Sparkes и L. Talcott, и на S. Rotroff за чернофирнисовата и обикновената керамика от разкопките на агората в Атина (Sparkes, Talcott 1970; Rotroff 1997; Rotroff 2006), както и на Т. Иванов за местната керамика от Аполония (Иванов 1963). Направен е опит да се вземе най-доброто от тези модели и да се съчетае в разработената типология, като се отчетат особеностите на изследваната керамика. Описанието на съдовете, включени в каталога, се обляга на възприетата в българската археологическа наука терминология (табл. 1, 2).

Керамиката, включена в настоящето изследване е разделена според функционалното си предназначение на седем групи:

1. Трапезна керамика (кат. №№ 1-173)
    1.1. Съдове за вода и вино (кратери, ойнохоета, кани, лагиноси, олпета, трапезни амфори, пеликета, кантароси, скифоси, купи, чаши; кат. №№ 1-128)
    1.2. Съдове за хранене (паници, панички, трапезни и рибни блюда; кат. №№ 129-173);
2. Съдове за растително масло и парфюми (лекити, аскоси, амфорискоси, алабастрони, унгвентарии; кат. №№ 174-220);
3. Съдове за различни видове течности (цедилки, гутуси; кат. №№ 221-234);
4. Съдове за тоалетни принадлежности (пиксиди, леканиди; кат. №№ 235-242);
5. Кухненска керамика (леканета, мортарии, гърнета, лопаси, скари; кат. №№ 243-277);
6. Съдове за складиране (зърнохранилища, питоси; кат. №№ 278-287);
7. Varia - керамика с друго предназначение (питамфорискоси, флакони, лампи, свещници, тежести за стан; кат. №№ 288-307);

Накрая са разгледани капаците, дръжките и някои фрагменти със специфична украса от различни съдове (кат. №№ 308-340).

Анализът на архаичния керамичен материал и откриването на пещите на о-в Св. Кирик убедително доказаха, че производството на керамика в Аполония е започнало още в първите десетилетия след основаването на колонията, което определи и долната хронологическите граница на темата[9]. За горна граница е прието попадането на Аполония под римска власт през 72 г. пр. Хр., когато тя загубва напълно значението си на водеща икономическа и политическа сила в региона.

---

[9] Намерената при разкопките на някои от обектите на п-в Скамний керамика от ранножелязната епоха е в твърде ограничени количества, което не позволява засега по-конкретни изводи относно интензитета на обитаване на полуострова преди колонизацията (Nedev, Panayotova 2003, 95-96).

Установяването на хронологията на всяка една от местните форми е първостепенна задача на изследването. За точната датировка на съдовете е приложен комплексен метод, включващ всички възможни налични данни: контекст, паралели, сведения и наблюдения на теренните проучватели, сведения от инвентарните книги и лични наблюдения. Голяма част от съдовете произлизат от добре датирани комплекси (табл. A, B, C), което позволява ограничаването на датировките им в рамките на 25-50 години. При други обаче липсват данни за местонамирането и/или за археологическия им контекст, което значително затруднява тяхното датиране. В този случай датировката е поставена според паралелите от други комплекси (най-често от Гърция или от понтийските колони), което предполага известни неточности, тъй като трябва да се има предвид, че редица форми с точни паралели в атическата керамика продължават да се използват в Аполония, въпреки че в Гърция тяхното производство е било отдавна преустановено (вж. кат. №№ 111, 114, 157, 191).

Наблюденията върху периода на съществуването на различни групи керамика в Аполония показва, че в отделни случаи разпространението на определени типове може да бъде ограничено в рамките на 25-50 години (напр. кани тип IV, вариант 2; вж. кат. №№ 44, 45). Проследяването на развитието на формите и установяването на границите на тяхното използване в полиса потвърждава консервативността и приемствеността на повечето типове кратери, кани, гърнета, паници, рибни блюда и др., простиращи се в период от 100 до 200-250 години.

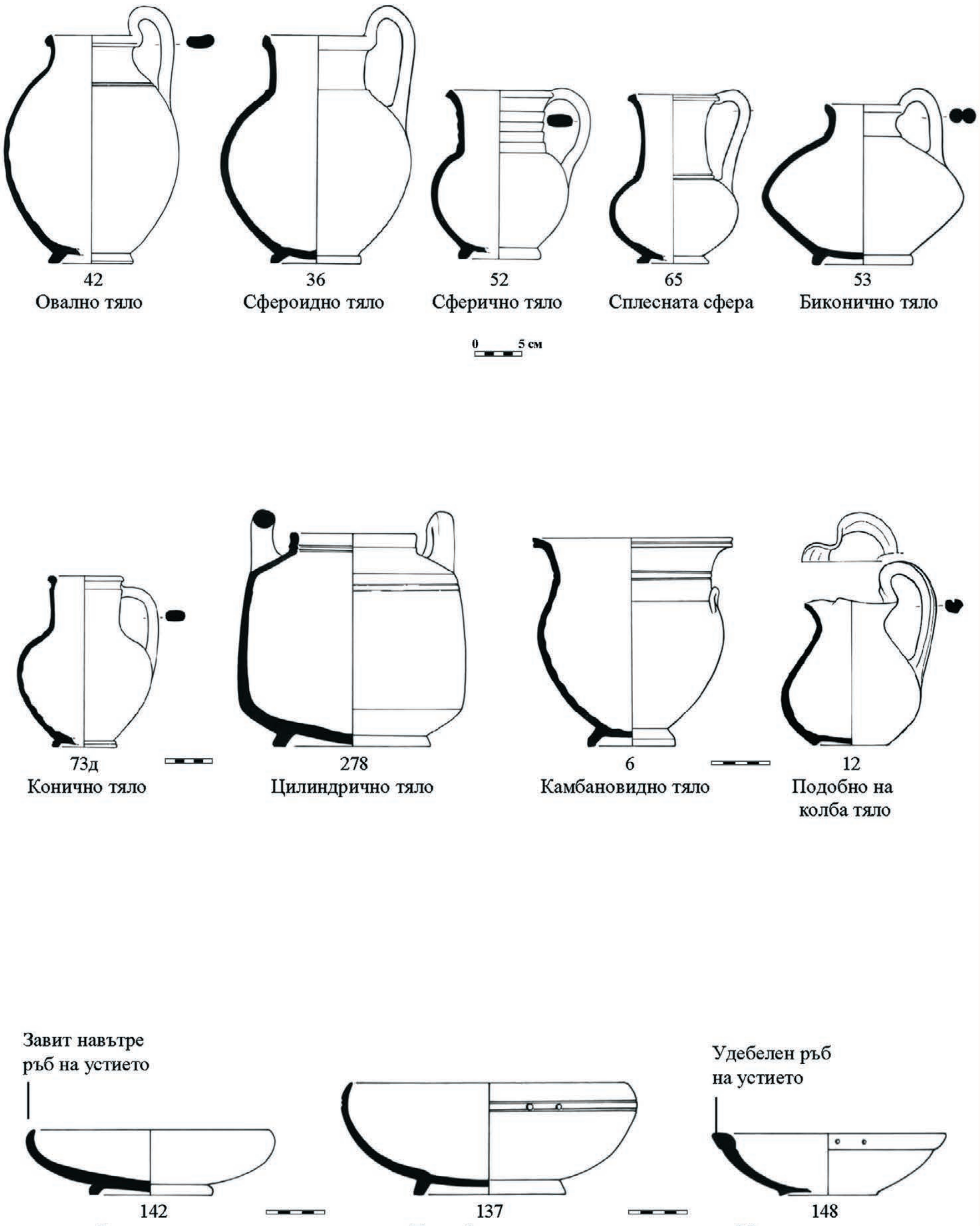
42
Овално тяло
36
Сфероидно тяло
52
Сферично тяло
65
Сплесната сфера
53
Биконично тяло
0 5 см
73д
Конично тяло
278
Цилиндрично тяло
6
Камбановидно тяло
12
Подобно на колба тяло
Завит навътре ръб на устието
Удебелен ръб на устието
142
Разлато тяло
137
Полусферично тяло
148
Обърнат пресечен конус

Таблица 1 Термини, използвани при описанието на съдовете

Table 1 Terms, used for the vessels' description

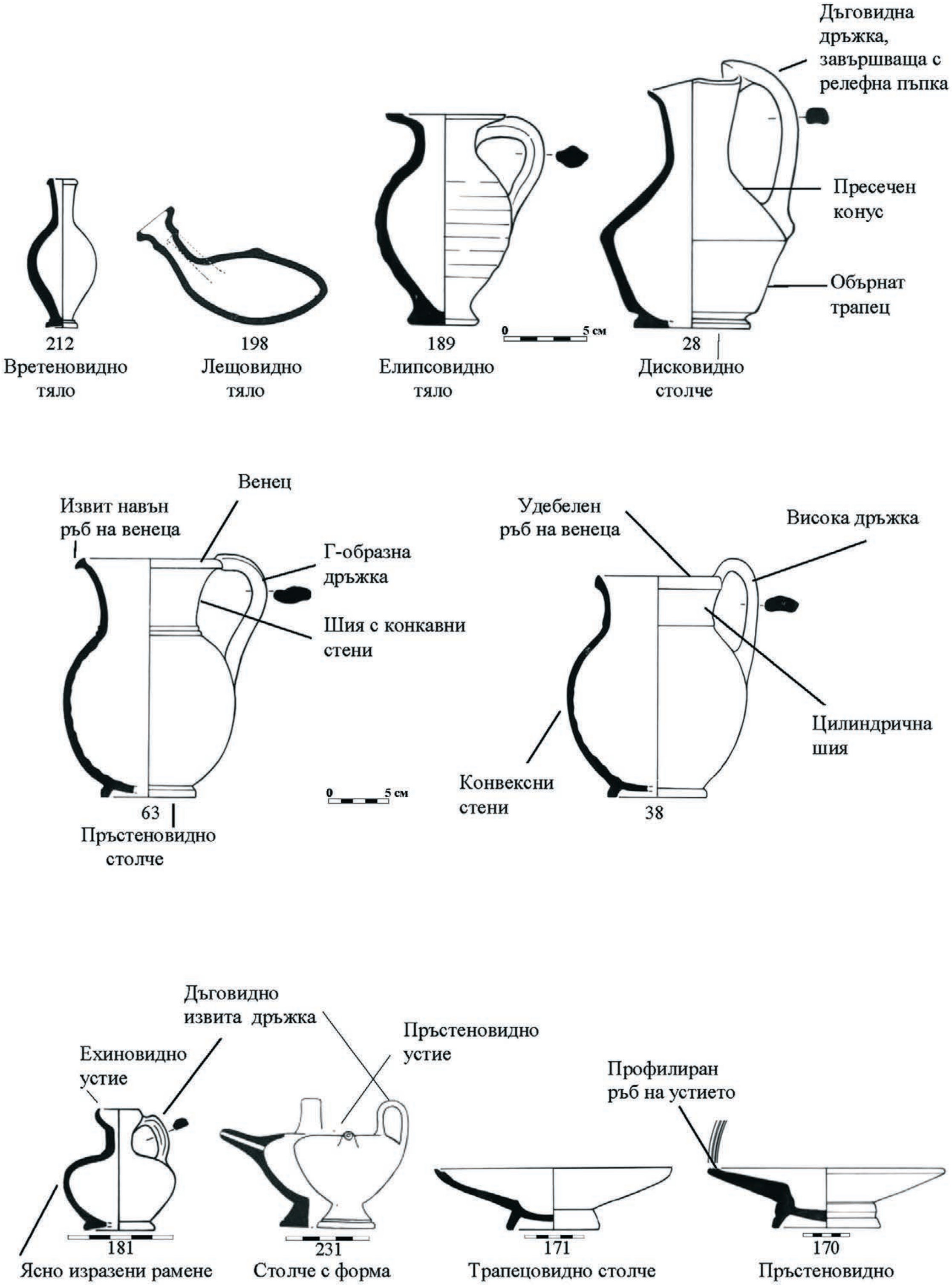
Дъговидна дръжка, завършваща с релефна пъпка
Пресечен конус
Обърнат трапец
0
5 см
212
Вретеновидно тяло
198
Лещовидно тяло
189
Елипсовидно тяло
28
Дисковидно столче
Венец
Извит навън ръб на венеца
Г-образна дръжка
Шия с конкавни стени
0
5 см
63
Пръстеновидно столче
Удебелен ръб на венеца
Висока дръжка
Цилиндрична шия
Конвексни стени
38
Дъговидно извита дръжка
Ехиновидно устие
Пръстеновидно устие
Профилиран ръб на устието
181
Ясно изразени рамене
231
Столче с форма на пресечен конус
171
Трапецовидно столче
170
Пръстеновидно профилирано столче

Таблица 2 Термини, използвани при описанието на съдовете (продължение)

Table 2 Terms, used for the vessels' description (continued)

ЧАСТ II
ПРОИЗВОДСТВО НА КЕРАМИКА В АПОЛОНИЯ

Изследването на местната керамика от Аполония повдигна редица въпроси, свързани с локалното производство. Откриването на пещи за изпичане на керамика на п-в Скамний и о-в Св. Кирик категорично доказа, че в Аполония е имало интензивен производствен процес. Редица съдове с печати също се явиха в подкрепа на тази теза[10]. Наличието на фрагментиран калъп за изработване на антефикси и калъпи за теракоти, открити в обекти на п-в Скамний и в некропол „Калфата", предполагаха производството на архитектурна керамика и изделия на керамопластиката[11]. Нямаше обаче яснота кога точно е възникнало керамичното производство, как е било организирано и как се е развивало, включвало ли е и производството на локални имитации на фирнисова и рисувана керамика. Съчетаването на информацията от анализите на технологическите характеристики на местната керамика, съдовете с печати, производствените съоръжения, химическите анализи на глината и локализирането на предполагаемите глинени находища в древността позволи в крайна сметка да се добие една задоволителна представа за възникването, развитието и основните характеристики на местното керамично производство в Аполония.

II.1. ТЕХНОЛОГИЧНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА МЕСТНАТА КЕРАМИКА

Анализът и каталожното описание на керамиката от Аполония се базира на следните технологични характеристики: начин на изработване на съдовете (на ръка, на колело, в калъп), състав на глината (добре или лошо пречистена, съдържание на примеси и включения), цвят (червен, сив, кафяв, черен в зависимост от начина на изпичане), твърдост на глината след изпичане (добре или лошо изпечена, ронлива, мека и т.н. в зависимост от степента на изпичане), допълнителна обработка (ангобирана, покрита с фирнис, излъскана) и наличие на украса.

II.1.1. Техника на изработка и чистота на глината

В зависимост от начина на изработването и степента на пречистеност на глината, местната керамика от Аполония може да бъде разделена на три основни технологични групи, всяка от които включва по няколко подгрупи.

Първа технологична група: съдове работени на грънчарско колело.

Почти всички съдове, открити в града и прилежащите му некрополи са произведени на грънчарско колело.

Керамиката, произведена на грънчарско колело, се отличава с глина, съдържаща дребни кварцови и слюдести примеси, понякога и включения като стрити мидени черупки или раковини. В зависимост от големината на примесите и начина на пречистването на глината могат да бъдат разграничени няколко групи съдове.

---

[10] Още веднъж искам да изкажа огромната си благодарност към директора на музея в Созопол – г-н Димитър Недев, който ми предостави пълна информация за пещите и съдовете с печати, както и своите виждания и разсъждения относно производството на керамика в Аполония, и да подчертая огромния му принос към написването на тази част от изследването.

[11] Калъп за антефикси и теракоти е открит при спасителните разкопки на обект „Къща Сумилев" (по сведение на Д. Недев). Калъпи за теракоти са известни и от некропол „Калфата" (Дремсизова 1963, 285).

Група А1 се отличава с добре загладена и пречистена фина глина, а песъчинките са твърде ситни, така че почти не се забелязват с просто око. Тези съдове са доста редки в местното производство и е трудно да бъдат отличени от някои вносни образци. Към тази група спадат лекити, покрити с имитативен фирнис (кат. №№ 178, 186) и лекити, имитиращи по форма лекитите с червена палмета (кат. № 182), някои олпета (кат №№ 88, 90) и част от съдовете с ангобирана украса (кат. №№ 100, 140). Изделията от група А1 могат да бъдат определени като луксозна керамика в местното производство.

Група Б1 обхваща основната част от местната керамика от Аполония. Към нея спадат съдове, произведени от глина с дребни пясъчни или слюдести примеси, печени в кислородна или редукционна среда, с или без украса и ангобно покритие. В тази група могат да бъдат включени почти всички изделия на трапезната керамика, съдовете за тоалетни принадлежности, за различни видове течности и за съхранение на бижута. Част от съдовете за растително масло и парфюми, както и част от кухненската керамика и от тази с различно предназначение също могат да бъдат причислени към тази група, която може да бъде дефинирана като „група на обикновената керамика."

Група В1 включва монохромни съдове от груба глина с едри кварцови примеси с червен, сив, кафяв или черен след изпичане цвят. Към тази група може да бъде отнесена голяма част от грубата кухненска керамика – гърнета, леканета, мортарии, лопаси, долии и питоси (кат. №№ 247-248, 251, 257, 262, 265, 284, 286). Характерно за тази група е, че глината не е била старателно пречиствана, в резултат на което пясъчните примеси и включенията са твърде едри и придават на глината грапав вид. Изработката при редица съдове е небрежна, дори груба.

Втора технологична група: съдове, работени на ръка.

Съдовете, работени на ръка в самия полис, са рядкост и в повечето случаи са силно фрагментирани, което затруднява определянето на конкретни форми. Те се различават значително в технологично отношение от съдовете, работени на колело. В зависимост от качествените ѝ характеристики, керамиката, правена на ръка, може да бъде разделена на две групи.

Група А2 е лесно различима от масово произвежданите съдове в Аполония по различните си технологични характеристики: глината е груба с едри кварцови примеси, лошо изпечена, с кафява или сиво-черна повърхност (кат. №№ 78, 121-122). В общи линии тя притежава характеристиките на керамиката, изработвана от тракийското население през късната и ранната желязна епоха. Понякога върху нея са нанесени характерните за тракийската керамика украси от насечки, ямички, релефни ленти и др. (кат. №№ 78, 121; вж. напр.: Цончев 1959; Čičikova 1963, 35-47) Керамиката от тази група, намирана в Созопол, е в ограничено количество и в твърде фрагментарен вид, поради което не може да получи една по-цялостна характеристика.

Група Б2 включва кухненска керамика и съдове с различно предназначение, обикновено тави, хавани, рибни скари, свещници, лампи, тежести за стан. Всички те са изработени от груба глина с едри пясъчни примеси и включения, придобили керемидено-червен, кафяв или сив след изпичане цвят (кат. №№ 255, 277, 295, 302-304, 337-339). Технологичните характеристики на тази група са твърде сходни с тези на група Б1 и допълват информацията за производството на грубата кухненска керамика.

Трета технологична група: съдове, отливани в калъп.

По-голямата част от керамичните изделия, произвеждани в калъпи, принадлежат към строителната керамика и теракотите (вж. по-горе бел. 11). Местните съдове, отливани в калъп, са рядкост в Аполония (вж. тук кат. № 301; вж. Иванов 1963, 245, № 684) и притежават технологичните характеристики на група Б1.

II.1.2. Цвят на глината

Цветът на глината е една от основните технологични характеристики на керамиката. Известно е, че два основни показателя влияят върху цвета на глината: наличието на различни примеси в химическия ѝ състав и технологията на процеса на изпичане. Червеният цвят на глината, например, се дължи на наличието на железни окиси в нея, т.е. колкото по-голямо е съдържанието на желязо, толкова по-червен е цветът ѝ. Вторият главен фактор, определящ цвета, е начинът на изпичане на съдовете. Конкретно за местната керамика от Аполония, която е била произвеждана от глини, добивани от най-малко три различни находища (вж. ч. II.4., обр. 16), основната разлика в цвета се е дължала на технологията на изпичане в окислителна (богата на кислород) или редукционна (с увеличен достъп на въглерод) среда[12]. Приема се, че керамиката с червен цвят е печена в условия на богат достъп на кислород, а тази с тъмен (сив, черен, кафяв) цвят след изпичане – в редукционна среда. Същността на процеса е, че при изпичане в редукционна среда грънчарите нарочно са намалявали достъпа на кислород в пещта като са внасяли материали с по-слаба степен на горене (напр. сурови клони), при което образувалият се въглероден окис е влизал в реакция с железните съединения и е отнемал кислорода от тях. Тази реакция може да бъде илюстрирана с формулата: $Fe2O3 + CO = 2FeO + CO2$ (Folsom 1975, 9). Доказателства за различната технология на изпичане предоставят и показателите на пробите от група B на химическия анализ, който ще представя по-нататък (обр. 14). При четири от пробите (II, VIII, X, XIV) съдържанието на $Fe2O3$ е почти идентично, но цветът при проба II е оранжево-керемиден, докато при останалите три той е сиво-черен.

Цветът на глината при керамиката от Аполония варира от черен, сив и сиво-черен през различни нюанси на кафявото до оранжево-керемиден и червен.

Архаичните примери от VI – началото на V в. пр. Хр. (кат. №№ 116-117, 129-130, 135-136, 147-150, 244) образуват хомогенна група, твърде различна от по-късните представители по отношение на цвета на глината[13]. Голяма част от тях са произведени от сива или сиво-черна, добре изпечена глина с дребни пясъчни примеси, допълнително излъскана, което придава от матов до металически блясък на съда. Някои от съдовете са допълнително покрити с лъскава черна ангоба. Значително по-редки са примерите с червен цвят на глината (кат. №№ 250-251, 256). До края на V в. пр. Хр. в местното производство на Аполония преобладава керамиката с черен, кафяв или сив цвят на глината. През IV в. пр. Хр. по-голямата част от съдовете вече е с червен цвят, макар че определени групи и типове керамика запазват предпочитанията си към сиво-черния цвят (вж. ч. III.1.1., кани, типове II, IV, вариант 5, и VI). Голяма част от съдовете през периода V–I в. пр. Хр. са били покрити с червено-кафява или кафеникава ангоба, значително по-редки са примерите с черна или бяла ангоба. От втората половина на V в. пр. Хр. нататък се среща и частично или пълно покриване на съдове с кафеникав или черен имитативен фирнис (кат. №№ 6, 46, 54, 60, 69, 88, 101, 110-111, 120, 166, 178, 190, 231, 268, 292).

II.1.3. Украса

Украсата е основна характеристика на местната керамика, присъстваща неизменно върху редица съдове през целия разглеждан период. Най-често срещана е релефната и врязаната украса, но се среща още канелирана, пластична, щемпелувана и ангобирана украса.

---

[12] За изпичането на съдовете в окислителна и редукционна среда, и промяната на цветовата гама в зависимост от това, вж.: Folsom 1975, 9; Orton et al. 1993, 68- 69; Чернева 2012, 8.

[13] В изследването си за архаичната монохромна керамика от Аполония, Кр. Ников разграничава пет технологични групи в зависимост от наличието на различни видове примеси (кварц, слюда, мидени черупки или без примеси; Ников 2012, 17-18), като първите две от тях могат да бъдат причислени към група Б1 от настоящето изследване.

Врязана украса

Характерна черта на архаичните съдове е наличието на врязани хоризонтални или вълнообразни линии върху горната повърхност на ръба на венеца, непосредствено под него и по горната част на тялото (кат. №№ 135-137, 147, 244, 245). Тази традиция продължава при някои съдове и през класическата и елинистическата епоха: украсата върху ръба на устието е характерна за рибните блюда и някои купи (кат. №№ 112, 164-168, 170), а концентрични врязани линии върху тялото и плещите се среща при някои кратери (кат. №№ 1-6). Интересни примери за врязана украса са едно стилизирано клонче на дъното на паничка от елинистическата епоха (кат. № 157), лампа с украса тип „рибена кост" (кат. № 301), както и фигурална сцена, издраскана върху тялото на ойнохое от IV в. пр. Хр. (кат. № 25).

Релефна украса

Върху редица местни съдове като кани – типове IV и VI, ойнохоета, кратери и амфори е нанасяна украса от релефни пръстени разположени върху шията или тялото (кат. №№ 2, 11, 14-17, 20-23, 36-38, 62-67, 95, 98).

Често срещана върху стените и устията на дебелостенната кухненска керамика от Аполония през III – II в. пр. Хр. е и релефната украса от ови (кат. №№ 254, 285, 286, 339, 340).

Пластична украса

Пластичната украса е засвидетелствана още през архаичната епоха (за елипсовидни вертикални релефни израстъци и пъпки при някои типове монохромни леканета вж. Ников 2012, 20-21, обр. 12-14). Тази мода продължава и през следващите векове, като е особено характерна за елинистическата епоха, когато се среща пластична украса под формата на пъпки (кат. № 241), букели (кат. № 280), пластични ленти (кат. № 78) или човешки глави (Иванов 1963, 255, № 741).

Канелирана украса

Канелираната украса е засвидетелствана най-вече през IV в. пр. Хр., но като цяло не е била широко разпространена (кат. №№ 331, 332, 336). Понякога дръжките са били оформяни с два релефни ръба отстрани, създаващи канелиран ефект (кат. № 19, табл. 40).

Щемпелувана украса

Стремежът за украса на горната повърхност на някои тежести за стан (кат. № 305, табл. 40) навежда на мисълта, че и печатите, установени върху тях, може да са били с такова предназначение (вж. ч. III.2.).

Ангобирана украса

Върху някои представители на трапезната керамика като паници и амфори е била нанасяна допълнително полихромна ангобирана украса във формата на широки ивици под устието и по тялото, и вписани кръгове и точки по дъното от вътрешната и външната страна на съда (вж. тук обр. 23, кат. №№ 100, 137а, 139а, 140, 144; вж.: Иванов 1963, 227, № 603; Hermary et al. 2010, 239, CC 119-120). Украсата от точки и кръгове върху долната външна част на столчетата на атическите чернофирнисови купи и паници е била широко разпространена през периода VI–V в. пр. Хр. и е била считана за отличителен белег на отделни работилници (Sparkes, Talcott 1970, 17, pls. 14-15, 30-34, №№ 303-328, 810-820, 844-876). Съдове местно производство, подобни на тези от Аполония и датирани в елинистическата епоха, са намерени и в Пантикапей, където са определени като имитации на йонийска керамика (Книпович 1940, 164). Авторът разделя украсата на разположена по дъното на съдовете във формата на кръгове или на ивици по външната страна на тялото (пак там). Тези два типа украса са застъпени и в Аполония по същото време, от което са и примерите от Пантикапей (IV–III в. пр. Хр.), и доказват влиянието на модните тенденции от едни и същи центрове върху керамичното производство на елинските колонии.

В отделни случаи върху тялото при някои съдове е нанасяна украса от чернофирнисови ленти с точки (кат. №№ 197, 198) и ивици, нанесени с черен фирнис (кат. №№ 111, 190, 231) или червено-кафява лакообразна ангоба (кат. №№ 69, 218; за лекити с подобна украса вж. Иванов 1963, 131, №№ 203-204).

II.2. ПРОИЗВОДСТВЕНИ СЪОРЪЖЕНИЯ

Едно от най-важните доказателства за наличието на керамично производство в Аполония бе откриването на пещи за изпичане на керамика на о-в Св. Кирик и в северната и южната части на п-в Скамний, разположени в рамките на ясно обособени занаятчийски комплекси. Най-ранните останки от пещи датират от архаичната епоха, от времето на самото основаване на колонията. Те са открити на о-в Св. Кирик през 2017 г. и, според реда на откриването им, тук ще бъдат условно наречени „Производствен комплекс № 4“ (обр. 7).

Комплексът, разположен западно от големия архаичен олтар, в рамките на храмовия комплекс, представлява неправилна сърцевидна структура, вкопана в стерилна глина и частично в скала (Панайотова и др. 2018, 155). Разкрити са три дъги от опалена глина, които свидетелстват за наличието на три пещи, които по всяка вероятност са били с овална форма, подобни на пещ № 2 (обр. 5b). Двете дъги следват очертанията на тухления градеж и вероятно бележат първия период на използване на съоръжението. Те са разположени, съответно, на изток и югоизток.

В централната зона на структурата е разкрита трета, значително по-добре запазена дъга от обгорена глина с максимална височина 0,84 м. В нея има останки от непечена глина, което дава основание да се смята, че пещите са за керамични изделия. Според проучвателя на обекта – д-р Кр. Панайотова, пещите са функционирали едновременно с издигането на храма и са служели за изпичане на плочи с релефна украса и архитектурни детайли.

Откритият керамичен материал от комплекса се отнася към първата половина на VI и първите десетилетия на V в. пр. Хр. (Панайотова и др. 2018, 156) и доказва, че гръцките колонисти са започнали да произвеждат керамични изделия непосредствено с основаването на колонията. Доказателство за това са и многобройните монохромни съдове от архаичната епоха, произхождащи от други структури.

Най-добре запазената пещ е открита непосредствено пред южната крепостна стена в началото на стария град (обр. 2/10). Според реда на откриването ѝ, тя е означена като пещ № 3. Вкопана е в архаичния насип, непосредствено над стерилен пласт от пясък. Представлява почти кръгла структура с размери 2,8 х 2,7 м в диаметър, запазена на височина до 1,38 м. Скарата, разположена върху стена с височина 0,50 и дължина 1,48 м, е с размери 2,60 х 2,30 м (обр. 6a, 6b). Под скарата се намират горивната камера и входът на огнището, в които са открити пепел и въглени от дървени въглища. Вентилационните отвори са свързани с два отводни канала. Горната камера на пещта, където са изпичани съдовете, е била изградена от кирпичени тухли, оформящи куполообразно покритие с височина около 2,50-3,00 м. Запазени са няколко реда от градежа ѝ. Керамиката, намерена около пещта, датира от втора четвърт – втора половина на V в. пр. Хр., което предполага периода на нейното използване да е към средата на века (Дражева, Недев 2013, 469; Baralis et al. 2012, 181; Baralis, Panayotova 2015, 966-967).

Пещите, открити в северната част на полуострова, са разположени между ул. „Морски скали“ и скалния венец на морския бряг, от двете страни на ресторант „Вятърна мелница“. През 1993 г. западно от ресторанта са разкрити останки от керамична пещ, условно означена като пещ № 1. Съоръжението е от типа двукамерни пещи с долно опалване. Вкопано е в материковата скала. Горивната камера в основата си е оформена по краищата с каменен цокъл (ломен камък на кал). В средата ѝ е изсечена вдлъбнатина с форма на неправилен триъгълник (обр. 4). Отворът на пещта не е запазен. Вътрешността ѝ е запълнена с фрагментирана отухлена обмазка от разрушената скара на камерата за изпичане, с чернофирнисова и местна трапезна керамика. Анализът на керамичния материал позволява датирането на съоръжението във втората – началото на трета четвърт на IV в. пр. Хр. (Дражева, Недев 1994, 52; Nedev, Panayotova 2003, 105) От тази пещ са и някои от пробите за химически анализ (обр. 15 – проби I, XI, XV).

През 2001 г. източно от ресторанта, при обект „Морски Скали“ е разкрита друга пещ, условно означена тук като пещ № 2. Тя се ситуира в източната част на обекта, включващ останки от четири антични сгради и свързани с тях стопански и водоснабдителни съоръжения. Възсяда зид на помещение от V в. пр. Хр. и има крушовидна форма, ориентирана по оста изток-запад, с приблизителни размери 1,30 x 1,10 м. В средата ѝ е запазена основа на кирпичен подпорен стълб за скарата на горната камера (обр. 5a, 5b). В насипа на съоръжението, в пласт пепел са открити силно горели фрагменти, четири местни кани и устие на чернофирнисов киликс, определящи периода на активното използване на пещта във втората половина на IV в. пр. Хр. (Nedev, Panayotova 2003, 105)

В научната литература античните пещи са разделени на три основни типа – с кръгла, овална (крушовидна) и правоъгълна форма (Cuomo Di Caprio 1971-1972, 371-464; Cuomo Di Caprio 1992, 71, fig.2; Coja 1979, 35-36). Пещите от Аполония могат да бъдат отнесени към първите два типа, които се били масово разпространени в античния свят от архаичната до римската епоха. Основните им конструктивни елементи са долна (горивна) камера, където се е разполагало огнището и се е регулирала необходимата температура за изпичането на съдовете, скара с множество вентилационни отвори, върху които са били нареждани съдовете, и горна камера, изградена обикновено от тухли и образуваща куполообразно покритие, където е ставало изпичането на керамиката (обр. 3). Обикновено скарата е била поддържана от подпорна стеничка или стълб, както при нашата пещ № 2 (обр. 5b).

Пещ, подобна по форма и размери на пещ № 3 (обр. 6b), е открита и при проучването на близкия до Аполония обект „Костадин чешма“ при с. Дебелт[14]. Пещта е с размери около 2 м в диаметър и куполообразна структура. Запазена е предната ѝ част, изградена от кирпичени тухли (обгорени впоследствие) с размери 35 x 15 x 7 см. Пещта е била разположена върху ритуална яма от VII в. пр. Хр. В съседния терен на нивото на пещта са открити местна керамика и чернофигурен кратер от първата половина на V в. пр. Хр., което насочва към подобна датировката и за самата пещ. Според проучвателя – д-р П. Балабанов, тя е била използвана за съвсем кратък период.

Пещ № 3 намира точни паралели в Истрия, където са открити подобни кръгли в план пещи от средата на VI до II в. пр. Хр. (Coja 1979, 18-33) Пещите от архаичния и класическия период от Истрия обаче са със значително по-малки размери от тези на пещ № 3, а такива с подобни на нея размери се появяват там едва в края на IV – началото на III в. пр. Хр. Пещи с такава форма са известни и от Тракия – от архаичния период на обект при с. Копривлен, общ. Хаджидимово (Божкова, Делев 2002,

---

[14] Сведенията за тази пещ дължа на д-р П. Балабанов, на когото изказвам още веднъж своята благодарност.

87), от ранноелинистически обект при с. Горно Белево, общ. Чирпан (Тонкова 2002, 148-196), и т.н.

Нашата пещ № 2 намира паралели в примери от о-в Тасос (Blondé et al. 1992, 12-14, fig. 1-3, край VI – начало на V в. пр. Хр.), о-в Корфу (Preka-Alexandri 1992, 42-43, fig. 1, пещ 1 от VI–V в. пр. Хр.) и Сицилия (Fourmont 1992, 59, fig.1-4). От черноморските колонии пещи с подобна форма от архаичната епоха са открити в Нимфей и Пантикапей (Coja 1979, 20, 35, бел. 41).

Разкритите производствени съоръжения на о-в Св. Кирик (обр. 7) и внушителните размери на пещ № 3 (обр. 6a, 6b) доказват, че още през архаичната епоха в Аполония вече е имало развито керамично производство. В периода VI–V в. пр. Хр. се обособяват производствени комплекси, изнесени в югоизточната и източната периферия на града, а през IV в. пр. Хр. и в северната част на п-в Скамний (обр. 2)[15]. Подобна ситуация се наблюдава и в Истрия, където още през VI в. пр. Хр. са обособени занаятчийските квартали в близост до защитните стени на града (Coja 1979, 40-43).

---

[15] Както бе споменато в ч. I.2., непосредствено до пещ № 3 са разкрити три пещи за обработка на мед от архаичната епоха. В северна посока, на ул. „Кирил и Методий", № 36, са разкрити още две металургични пещи от средата на VI в. пр. Хр. (Недев, Дражева 2007, 358) Намирането на две близко разположени пещи за керамика в обектите „Морски скали" и „Вятърна мелница" предполага производство в обособен занаятчийски квартал, чиито граници засега остават неизвестни (Nedev, Panayotova 2003, 105).

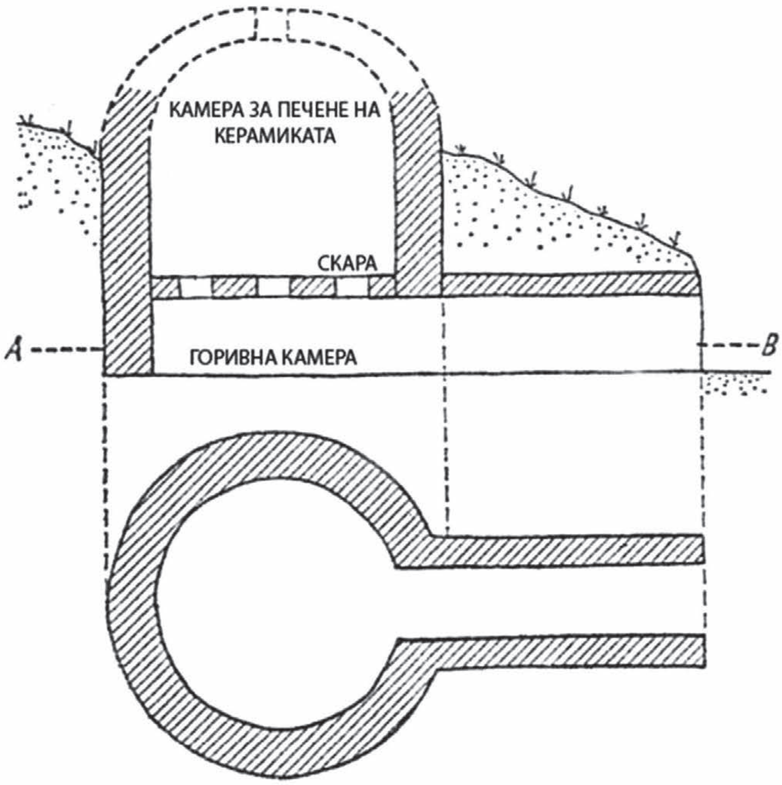
КАМЕРА ЗА ПЕЧЕНЕ НА КЕРАМИКАТА
СКАРА
A
ГОРИВНА КАМЕРА
B

Обр. 3
Устройство на
пещ за керамика
(по Picon 1973, 55)

Fig. 3
Pottery kiln's plan
(after Picon 1973, 55)

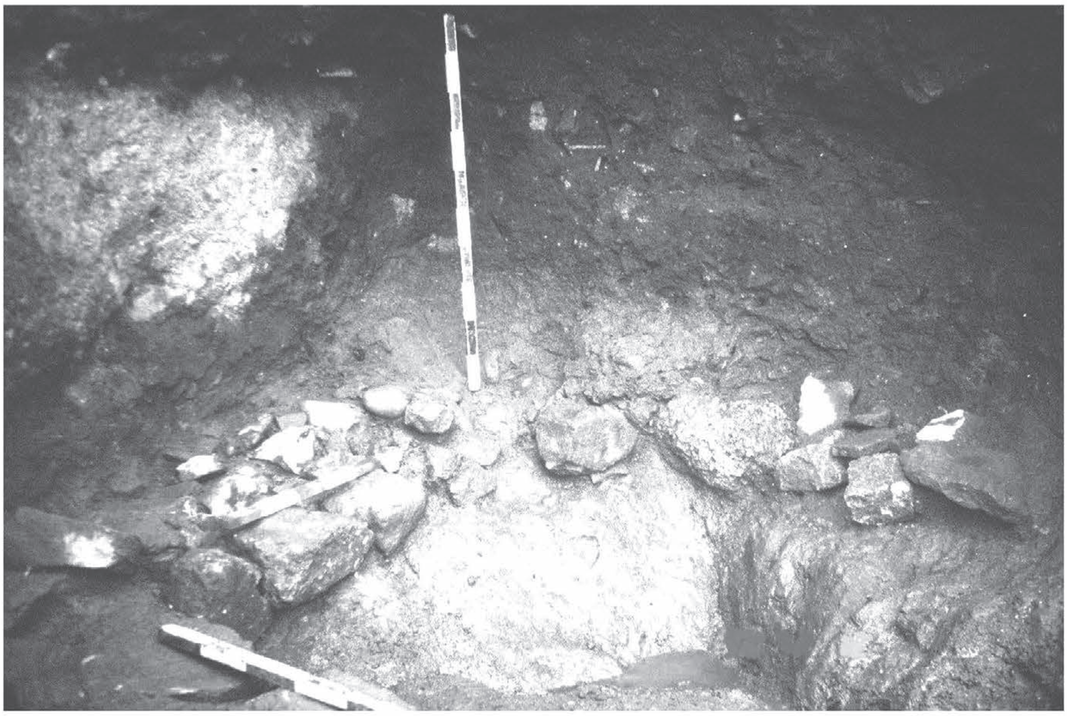

Обр. 4 Пещ № 1, обект "Вятърна мелница", 1993 г. (сн. Д. Недев)

Fig. 4 Kiln # 1, Windmill site, 1993 (photo D. Nedev)

Обр. 5а Пещ № 2, обект "Морски скали", 2001 г. (по Nedev, Panayotova 2003, 105, tabl. III.4)

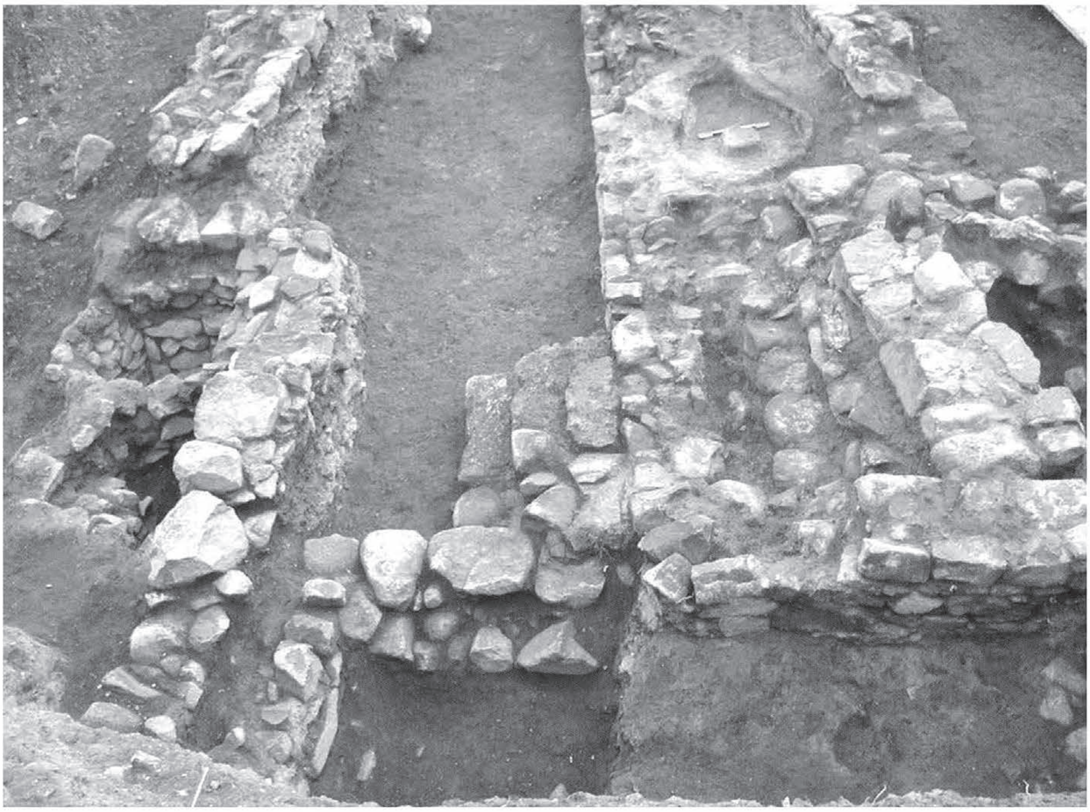

Fig. 5a Kiln # 2, Sea Cliffs site, 2001 (after Nedev, Panayptova 2003, 105, tabl. III.4)

Fig. 5b Kiln # 2, Sea Cliffs site, 2001 (photo D. Nedev)

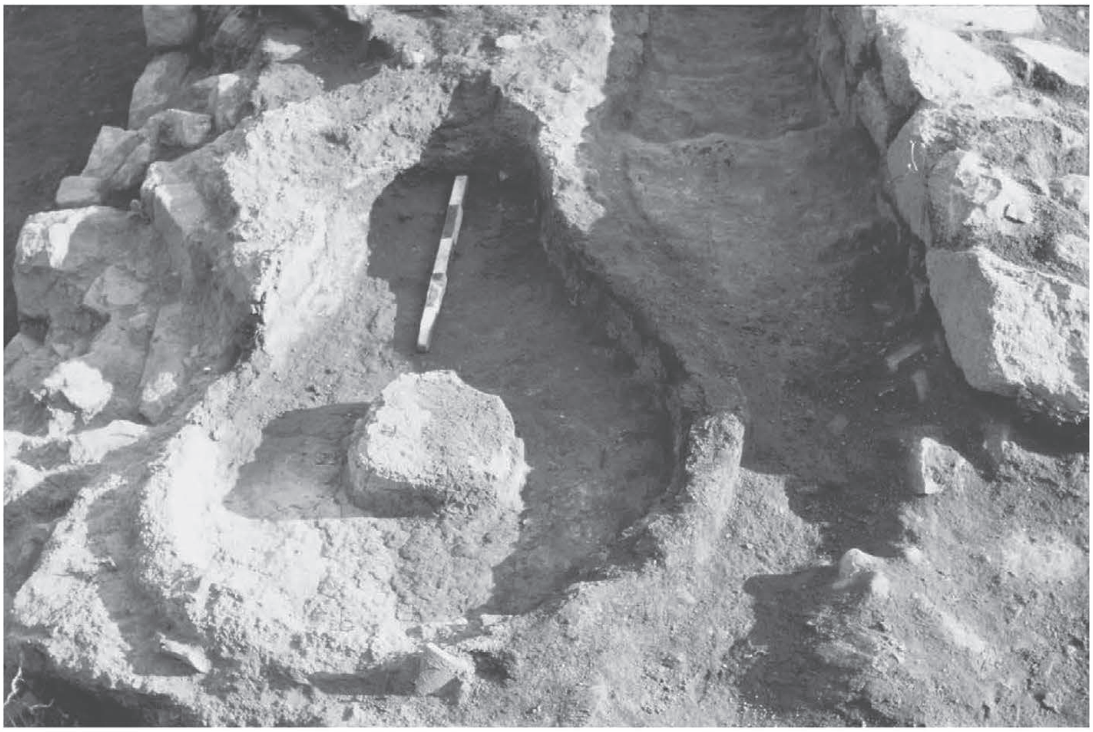

Обр. 5b Пещ № 2, обект "Морски скали", 2001 г. (сн. Д. Недев)

Обр. 6a Пещ № 3, обект "Южна креп. стена", 2012 г. (по Дражева, Недев 2013, 469, обр. 2)

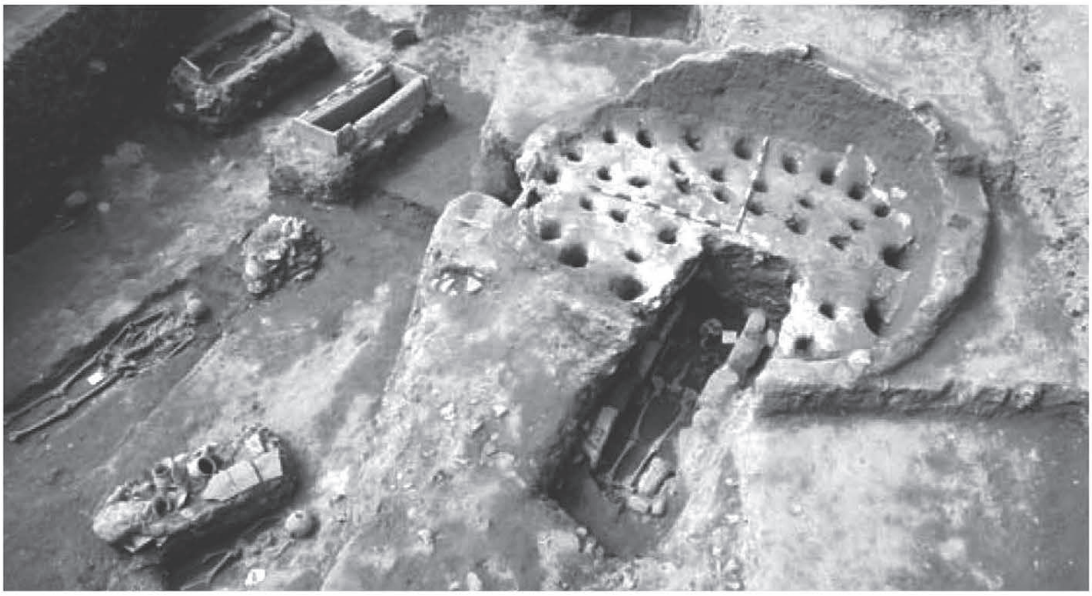

Fig. 6a Kiln # 3, South Fortification Wall site, 2012 (after Дражева, Недев 2013, 469, fig. 2)

Fig. 6b Kiln # 3, South Fortification Wall site, 2012 (after Baralis et al. 2012, 181, fig. 6)

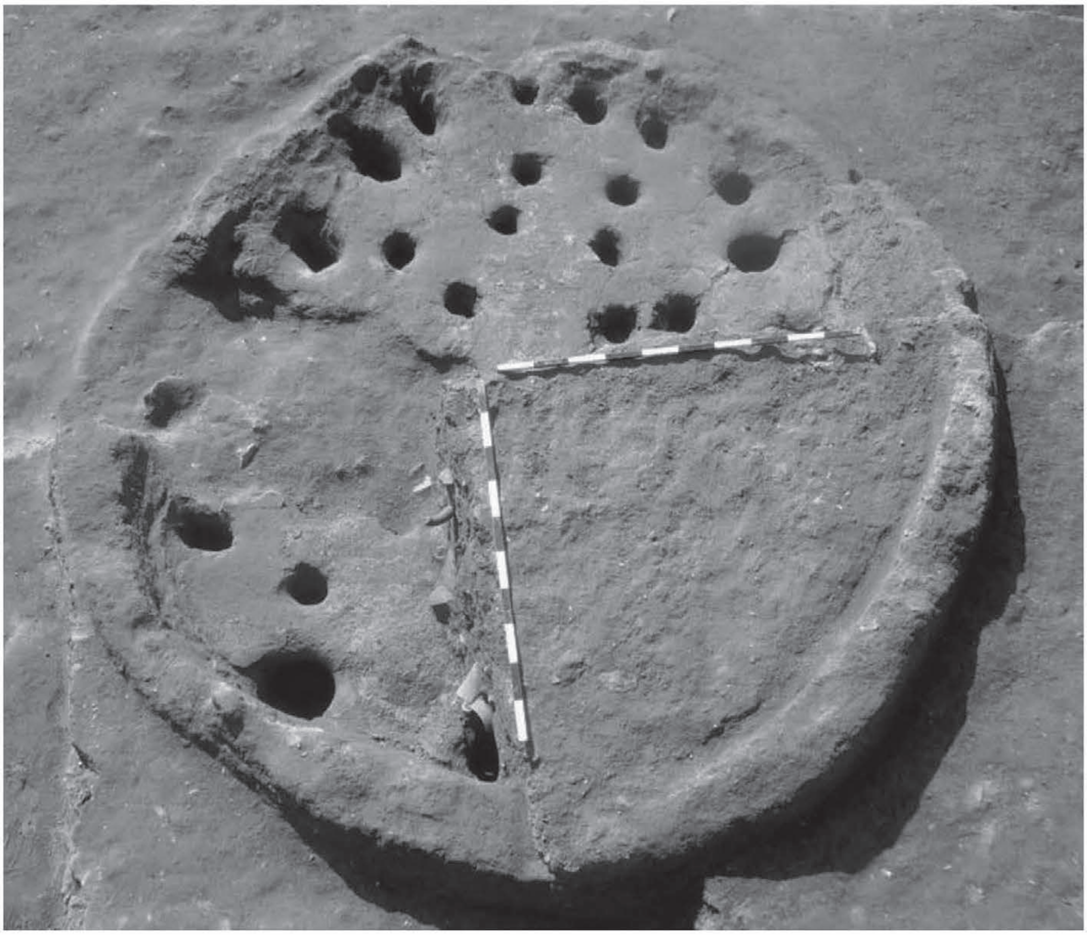

Обр. 6b Пещ № 3, обект "Южна крепостна стена", 2012 г. (по Baralis et al. 2012, 181, fig. 6)

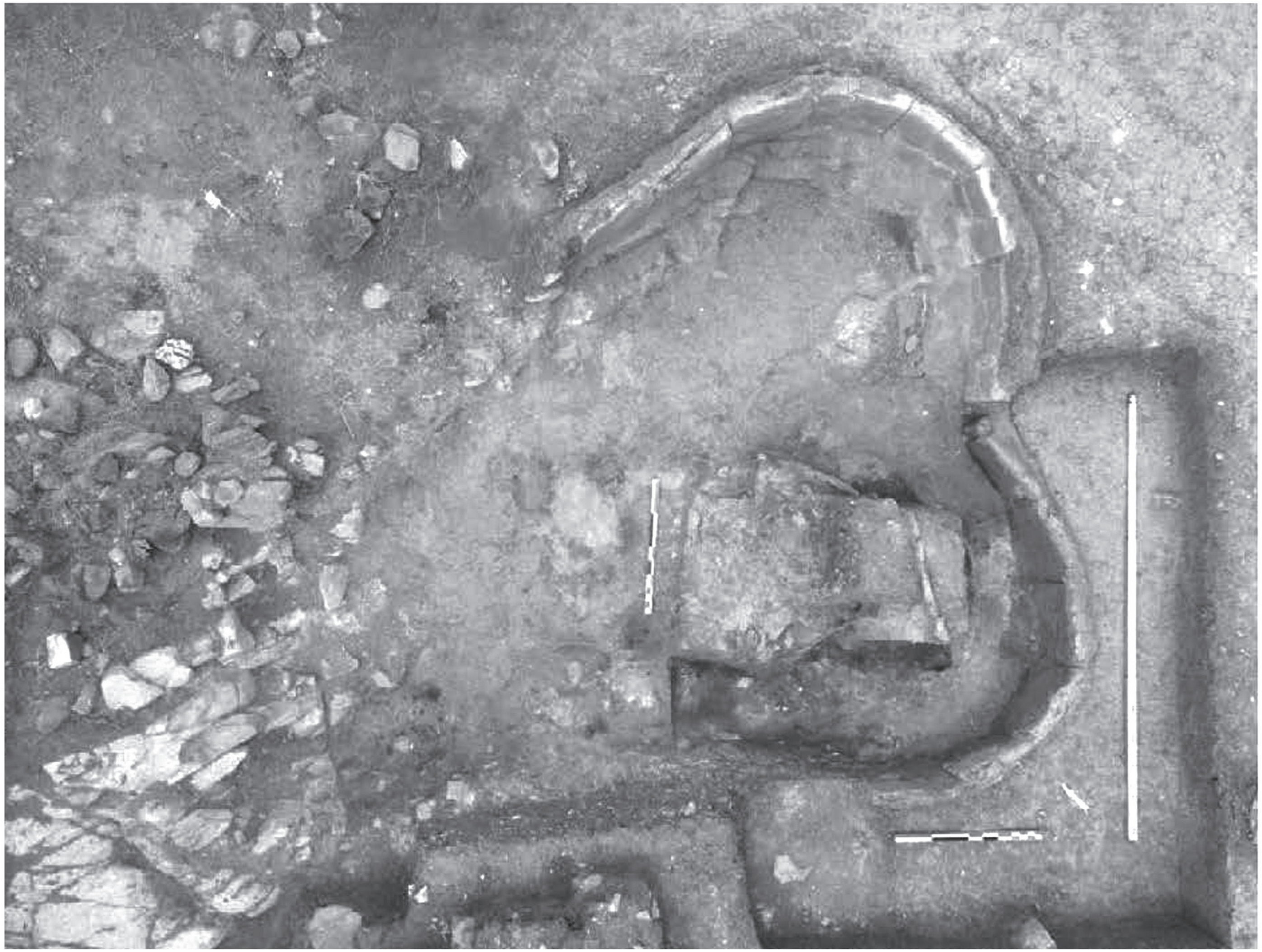

Обр. 7 Производствен комплекс № 4, обект “Храмов комплекс” на о-в Св. Кирик, 2017 г. (по Панайотова и др. 2018, 155, обр. 2)
Fig. 7 Kiln complex # 4, “Temenos” site on the island of St. Kirik, 2017 (after Панайотова et al. 2018, 155, fig. 2)

II.3. СЪДОВЕ С ПЕЧАТИ

Намирането на подпечатани керамични изделия в Аполония свидетелства за държавно регулирано производство. Наред със строителната керамика и по-конкретно керемидите, които масово са подпечатвани (най-често с буквени съчетания)[16], печати са поставяни и върху други керамични изделия. Представям ги по-долу.

Трапезна керамика

1. Фрагмент от ойнохое с печати свастика и Горгона Медуза (обр. 10/1, 11/1; кат. № 333, табл. 20, 39).

2. Фрагмент от ойнохое с печати Горгона Медуза и част от буквите ОП (обр. 10/2, 11/2; кат. № 334, табл. 20, 39).

3. Ойнохое тип XI с печати глава на Горгона и конник (обр. 10/3, 11/3, 13/3; кат. № 31, табл. 4, 22).

4. Ойнохое тип XI с печат Горгона Медуза и буквите ОП (обр. 10/4, 13/4; кат. № 32, табл. 22).

5. Ойнохое тип XI с печат с неясно изображение и част от буквите ОП (обр. 10/5, 13/5; кат. № 34, табл. 22).

6. Ойнохое тип XI с печат котва (обр. 9, 10/6, 11/6, 13/6, 15 – проба VII; кат. № 35, табл. 4, 22).

7. Дръжка от трапезна керамика с печат АП (обр. 10/7, 11/7, 15 – проба III; кат. № 330, табл. 19, 39).

8. Ойнохое тип XI с печат (обр. 13/8); публ. Иванов 1963, 159, № 312 (НАМ София, инв. № 7322); некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 18; недобре пресята светлокеремидена глина (размери: вис. – 14; диаметър дъно – 7,5; макс. диаметър – 11 см); подобно по форма и украса на № 4; втора половина на III в. пр. Хр.

9. Червенофигурна кана с тракийски воини (обр. 13/9); публ. Лазаров 2003, 109 (АМ Созопол, инв. № 261); некропол „Харманите“ (размери: вис. – 14; диаметър устие – 14 см); сходна по форма с ойнохое тип XI.

Кухненска керамика

10. Фрагмент от устие на питос с печат глава на Аполон в профил наляво (обр. 10/10, 11/10; кат. № 284, табл. 36).

11. Фрагмент от устие на питос с печат глава на Аполон в профил надясно (обр. 15 – проба IV).

12. Фрагмент от дебелостенен съд с печат на глава на Горгона Медуза (обр. 10/12, 11/12, 15 – проба XIII; кат. № 337, табл. 39).

13. Фрагмент от дебелостенен съд с печат на глава на Горгона Медуза (обр. 10/13; кат. № 338).

Varia

14. Тежест за стан с печат на Херакъл в цял ръст (обр. 12/14; кат. № 303, табл. 18, 38).

15. Тежест за стан с печат на глава на Атина в профил надясно (обр. 12/15; кат. № 306, табл. 38).

16. Тежест за стан с печат на глава на Атина с шлем в профил надясно (обр. 12/16; кат. № 307, табл. 18, 38).

17. Тежест за стан с печат на глава в профил надясно (обр. 12/17; кат. № 304, табл. 18, 38).

18. Керемида с печат ΘΕΟ и котва (обр. 10/18, 11/18, 15 – проба VI); АМ Созопол;

---

[16] Относно печатите върху керемиди и тяхното тълкуване вж.: Дремсизова 1963, 321-324; Stoyanov et al. 2011, 204-207.

некропол „Калфата“, гроб 3, 1999 г.; охрово-кафява глина с дребни пясъчни примеси (размери: дълж. – 33; вис. – 8 см); втора половина на IV в. пр. Хр.

19. Фрагмент от керемида с печат глава на Аполон (обр. 10/19); АМ Созопол, инв. № 2583; обект „Къща на Лазар Филков“, 2000 г.; светлокафява глина с розов оттенък, с едри пясъчни примеси; по лицевата страна – следи от кафеникава ангоба (размери: вис. – 13/7; шир. – 9; деб. – 2,2 см); кръгъл релефен печат с глава на Аполон с диадема в профил надясно (размери печат – 2,2 x 2,5 см); втора половина на IV–III в. пр. Хр.

20. Апликация с релефно изображение на котва (обр. 10/20); АМ Созопол; от югоизточния бряг на п-в Скамний; оранжево-керемидена глина с едри пясъчни примеси; размери – 2,5 x 2,5 см; III–II в. пр. Хр.

В представения списък могат да бъдат откроени три основни групи печати, използвани при подпечатването на готовата продукция.

Първата група включва печатите, които са засвидетелствани в монетосеченето на полиса и могат да се приемат за официален държавен символ на Аполония – Горгона Медуза, котва, свастика и Аполон (обр. 9-11). Те са разпространени най-вече върху трапезната, строителната и грубата кухненска керамика.

Втората група съдържа печати, характерни за подпечатването на трапезна или строителна керамика, съдържащи надписите ΘΕΟ (обр. 10/18, 11/18), АПОЛ, буквата А[17] или буквените съчетания АП и ОП. При последните буквите О и П са вписани една в друга, като О служи за начало на П, наподобявайки формата на ключ (№№ 2, 4, 5, 8; обр. 8)[18]. При № 7 А е вписано вътре в буквата П (обр. 10/7, 11/7, кат. № 330).

Третата група съдържа печати, които са били по-скоро рядкост за иконографията на Аполония. Към тях спадат конник в галоп надясно с развяваща се хламида (обр. 10/3, 11/3), Атина с коринтски шлем в профил надясно (обр. 12/16), Херакъл в цял ръст и с лицеви изображения в профил надясно (обр. 12/14, /15, /17). С изключение на конника, останалите печати от тази група са открити върху тежести за стан.

От печатите, спадащи към първа група, най-често срещани са тези с Горгона, откривани предимно върху трапезната и грубата кухненска керамика. Засега са известни седем печата с Горгона Медуза, изобразяващи Горгоната в типичната ѝ за монетите от IV в. пр. Хр. иконография: във фас, с прибрани коси и изплезен език (изключение е № 4, при който изображението е представено с разпуснати коси). В някои случаи изображенията ѝ са самостоятелни (№№ 12, 13), в други – в съчетание с буквите ОП (№№ 2, 4, обр. 8), със свастика (№ 1) или с конник (№ 3). При № 5 изображението на долния печат е силно изтрито, но при внимателно вглеждане може да се забележи, че в горната му част има следи от венец от косата на Горгоната. Въпреки че има голяма вероятност печатът да е принадлежал към гореспоменатото съчетание на Горгона и буквите ОП, лошата му съхраненост не позволява да го причислим със сигурност към тази група.

Анализът на печатите показва, че те се различават в иконографските детайли на Горгоната, което е указание, че всяка работилница или всеки майстор грънчар е имал свой индивидуален печат. Показателен е примерът с фрагменти №№ 1 и 2, които произлизат от един и същ затворен комплекс и имат сходен цвят на глината, но принадлежат към две различни подгрупи печати с различна иконография на Горгоната. Начинът на изработка на двата фрагмента също е различен (при № 1 глината е по-шуплеста), което навежда на мисълта, че е възможно да се били произведени в една и съща работилница и по едно и също време, но от различни грънчари.

---

[17] Печатите с надпис „Апол“ и буква А се срещат най-вече при керемидите от IV–III в. пр. Хр. (Дремсизова 1963, 322-323, № 1105-1106, 1132; Hermary et al. 2010, 253, 5.1; Stoyanov et al. 2011, 238, № 7)

[18] Т. Иванов определя един подобен печат върху ойнохое тип XI (тук обр. 13/8) като „пръстен – ключ“, посочвайки паралели от други черноморски колонии (Иванов 1963,159, № 312, бел.1). Освен описаните в настоящето изследване печати, още един фрагмент с подобно съчетание на печати с Горгона и буквите ОП в лигатура е известен от Китен (обр. 8; сведението и снимката дължа на д-р Кр. Панайотова, за което ѝ благодаря). Фрагментът е с размери 7 x 5 см и е изработен от кафява груба глина с едри слюдести примеси, с характеристиките на технологична група В1.

Всички печати с Горгона се отнасят към IV в. пр. Хр., с изключение на № 13, който се датира в края на III в. пр. Хр. По-голямата част от тях се откриват върху ойнохоета от тип XI, варианти 1 и 2 (обр. 13; вж. ч. III.1.1.2., кат. №№ 31-35).

Ойнохоета от тип XI са интересни с това, че почти всички носят печати и че по-голямата част от тях са намерени в тракийския хинтерланд на Аполония – в обектите „Сладките кладенци“ (обр. 13/6, кат. №№ 33, 35; табл. 4, 22) и „Костадин чешма“ при с. Дебелт (обр. 13/4, /5, кат. №№ 32, 34)[19]. Ойнохоетата от „Костадин чешма“ са били подпечатани с печати с глава на Горгона и буквите ОП, макар че, както вече споменах, изображението при № 5 е хипотетично. При примерите от „Сладките кладенци“ е подпечатано само ойнохое № 6, което, според химическия анализ на глината му, е било произведено в Аполония. Иконографията на печата – обърната котва, е идентична с тази на монетите на Аполония (обр. 9).

Печатът върху ойнохое № 3 с глава на Горгона във фас и под нея конник с развяваща се хламида в галоп надясно, е уникален и вероятно изобразява тракийски конник, което предполага изработването на съда специално за разпространението му в тракийска среда (обр. 10/3, 11/3). Известна е и една червенофигурна кана от некропол „Харманите“ от този тип със сюжет, изобразяващ тракийски воини, датирана в последната четвърт на V в. пр. Хр. и определяна като специално произведена за нуждите на тракийския пазар (Oakley 2009, 613-614, fig.12; вж. тук обр. 13/9). Липсата засега на друга трапезна керамика с печати (освен дръжка № 7), както и широкото разпространение в тракийска среда на ойнохоета тип XI, навежда на мисълта, че те са били произвеждани специално за задоволяване на потребностите на тракийското население.

Печатът с котва е разпространен най-често при строителната и по-рядко при трапезната керамика. Той се среща самостоятелно или в съчетание с надпис ΘΕΟ върху керемиди, някои от които с доказан местен произход (обр. 10/18, 11/18). Това доказва, че производството на строителна керамика е било в голяма степен държавно регулирана дейност[20]. Печат с котва е намерен и върху едно керамично украшение за венец от III–II в. пр. Хр. (обр. 10/20)[21], както и върху един чернофирнисов гутус с доказан местен произход от обект „Сладките кладенци“ (Dupont, Baralis 2014, 413, 419, APO 61).

Печатите с глава на Аполон в профил надясно или наляво са известни от керемиди и от груба кухненска керамика, най-вече питоси – №№ 10, 11, 19 (обр. 10/10, /19; кат. № 284). Подпечатването на питоси с букви, знаци или емблеми е широко разпространена практика в античността и е известно както от Гърция и понтийските колонии, така и от Тракия[22]. Съществуват различни мнения за функцията на печатите върху питосите – за украса, мерки за вместимост, ценови означения или марки на производители (за дискусията вж. Чичикова 1984, 62-65). В нашия случай печатите с глава на Аполон очевидно са били индикация за принадлежност на съответните съдове към полиса.

---

[19] До момента са известни седем ойнохоета от тип XI, пет от тях са с печати (кат. №№ 31, 32, 34, 35; Иванов 1963, 159, № 312).

[20] За керемиди с печати с котва от Аполония и техния произход вж.: Дремсизова 1963, 321, 323, №№ 1133-1137; Stoyanov et al. 2011, 238, № 7, pl. XIV.9; Dupont, Baralis 2014, 413, 420, APO 81, 82, 84.

[21] За подобни керамични украшения върху венци от бронз или глина вж. Младенова 1963, 287-290.

[22] За питоси с печати от Херсонес, Олбия, Калатис, Пергам, Олинт, Севтополис и др. центрове вж. Чичикова 1984, 54-56 и цит. там литература.

Важна информация за местните печати дават една група пирамидални тежести за стан от комплекси от п-в Скамний и некропол „Морска градина“ – №№ 14-17 (обр. 12, кат. №№ 303-307, табл. 18, 38). Най-ранната е с печат, изобразяващ Херакъл в цял ръст, с кривак в дясната ръка. Открита е в архаичния пласт на обект „Морски скали“ и се отнася към втората половина на VI в. пр. Хр. (обр. 12/14, кат. № 303)[23]

От обект „Антично водохранилище“ на ул. „Св. св. Кирил и Методий“, № 35, са открити шест тежести за стан (АМ Созопол, инв. №№ 2590-2595), изработени от добре пречистена и равномерно изпечена светлокафява глина с розов оттенък. Две от тях са подпечатани с глава на Атина в профил надясно (тук обр. 12/15, /16, кат. №№ 306, 307). Печатите са с различна иконография. При № 16 Атина е с шлем и изображението е значително по-ясно в сравнение с № 15, където се различават само контури. Химическият анализ на глината на една от тежестите доказа, че тя е била произведена в Аполония (Dupont, Baralis 2014, 420, APO 78). Според находките от комплекса, датировката им е втора/ трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. А/11)

Тежест № 17 (обр. 12/17, кат. № 304) се различава значително от разгледаните по-горе примери по грубата си изработка и зле пречистената глина. Печатът изобразява женска глава в профил надясно с прибрани коси – иконография, сходна с някои изображения върху рисувани лекити от V–IV в. пр. Хр. (вж. напр. Иванов 1963, 89-96, №№ 22, 25, 40) Тежестта е с неясен контекст. Според стилистическите особености на образа може да бъде отнесена към IV в. пр. Хр.

Подпечатването на тежести за стан е било широко разпространено в цяла Гърция. Причината за това засега не е установена със сигурност, но за момента най-приемливата хипотеза е, че те са били произвеждани в големи количества и подпечатването им е служило за разграничаването на определен комплект, предназначен за определен клиент, а самите изображения са били съобразявани с вкуса на клиента (Davidson, Thompson 1943, 74). Украсата на горната повърхност на някои от пирамидалните тежести за стан (кат. № 305, табл. 40) и уникалността на поставените върху част от тях печати, които не се срещат нито в монетосеченето на Аполония, нито върху известните досега съдове, навежда на мисълта, че те са били използвани по-скоро за украса или с идеята за някаква апотропейна или култова функция, отколкото като запазена марка на производителя.

---

[23] По сведение на Д. Недев.

Обр. 8
Фрагмент с печат на
Горгона Медуза
и буквите **ОП**

Fig. 8
Stamped fragment
of Gorgon and
letters **ОП**

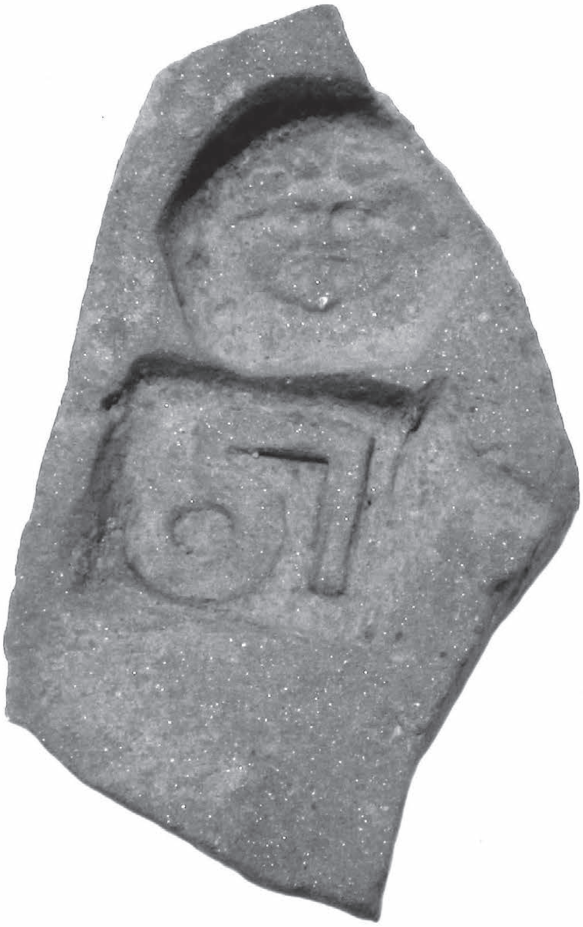

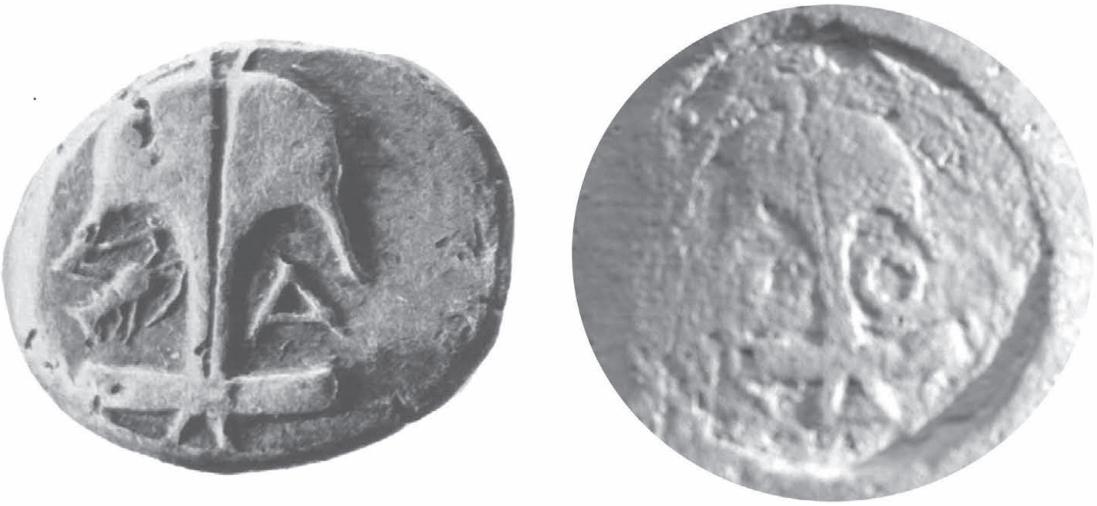

Обр. 9 Драхма на Аполония (по Гюзелев 2009, 136) и печат върху ойнохое № 6 (кат. № 35)

Fig. 9 Apollonian drachma (after Гюзелев 2009, 136) and stamp on oinochoe # **6** (cat. # 35)

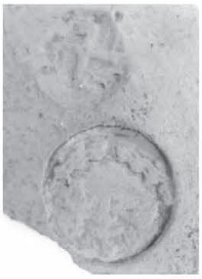

1 (кат. № 333)

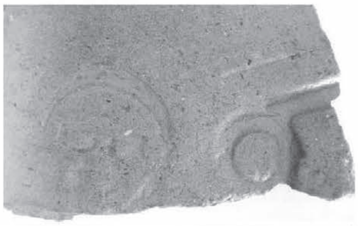

2 (кат. № 334)

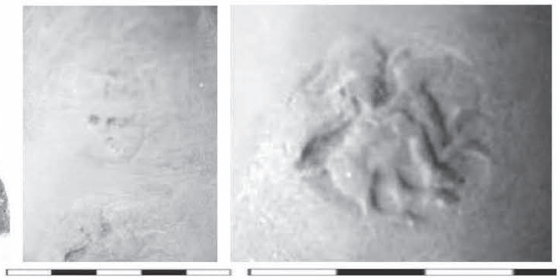

3 (кат. № 31)

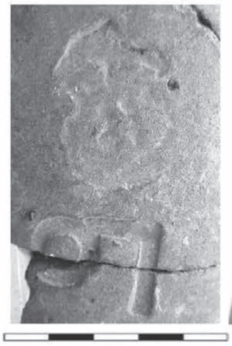

4 (кат. № 32)

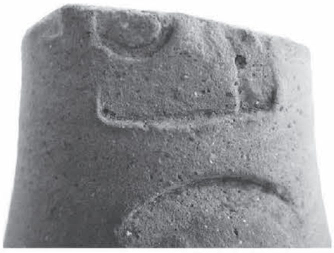

5 (кат. № 34)

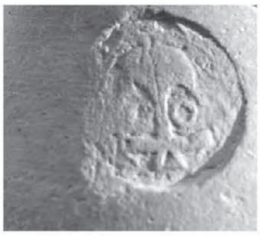

6 (кат. № 35)

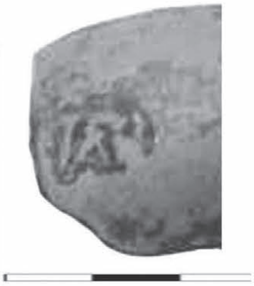

7 (кат. № 330)

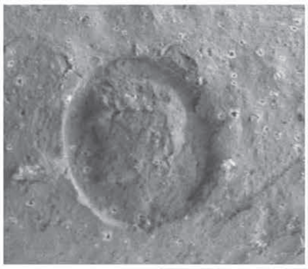

10 (кат. № 284)

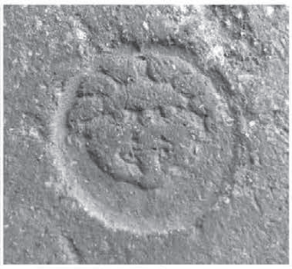

12 (кат. № 337)

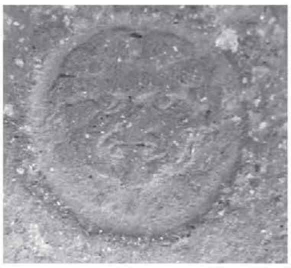

13 (кат. № 338)

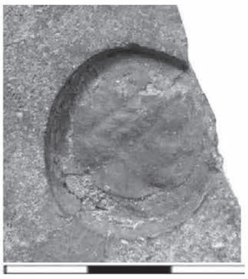

19

19

18

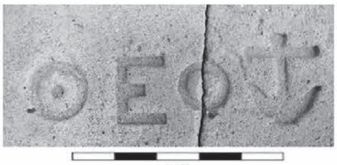

18

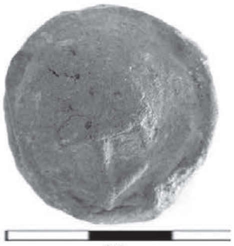

20

Обр. 10 Печати върху трапезна, кухненска и строителна керамика от Аполония

Fig. 10 Stamps on tableware, kitchenware and tiles from Apollonia

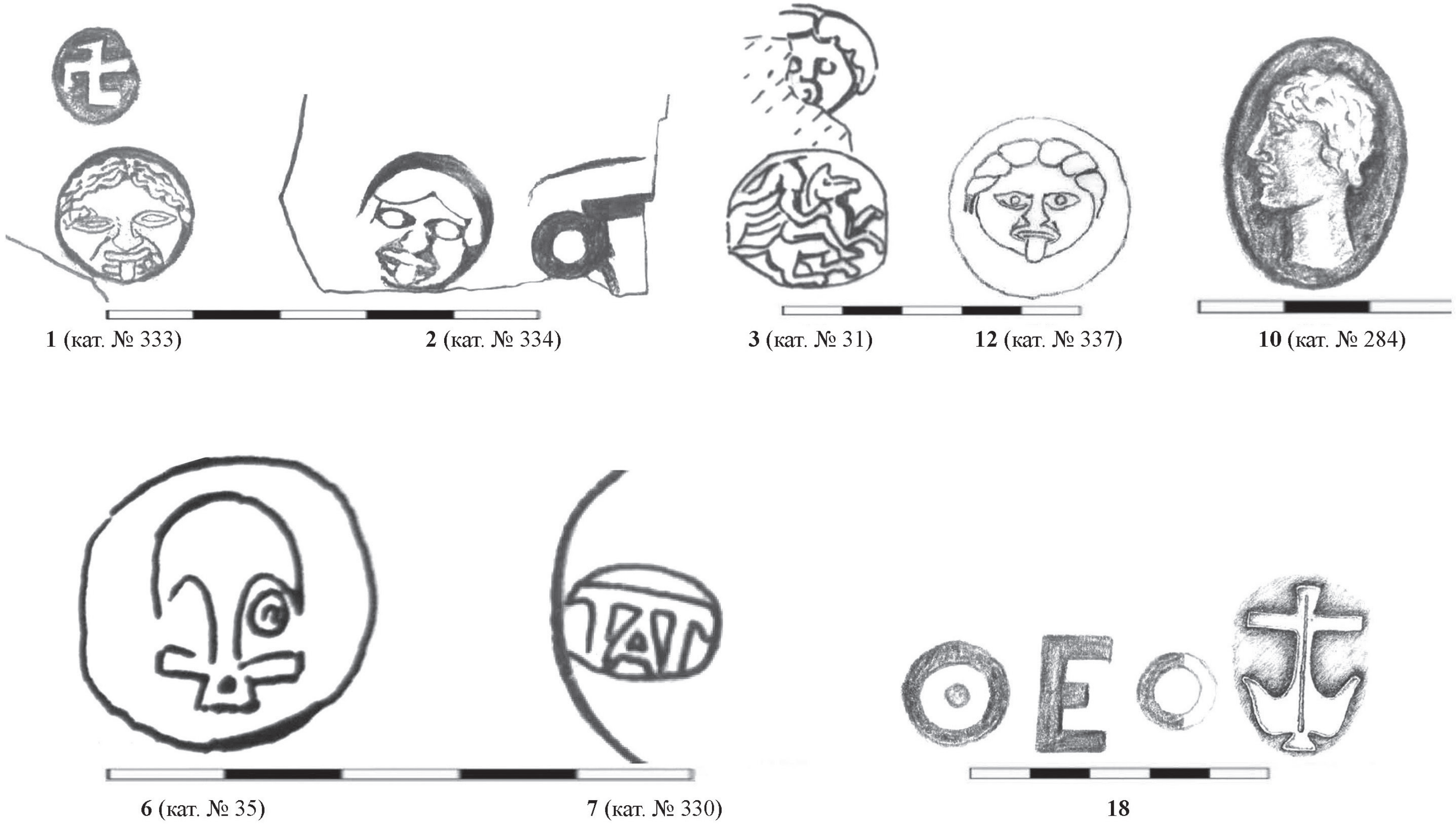

1 (кат. № 333) **2** (кат. № 334) **3** (кат. № 31) **12** (кат. № 337) **10** (кат. № 284)

6 (кат. № 35) **7** (кат. № 330) **18**

Обр. 11 Графични изображения на печати върху керамични изделия от Аполония

Fig. 11 Drawings of stamps on ceramic products from Apollonia

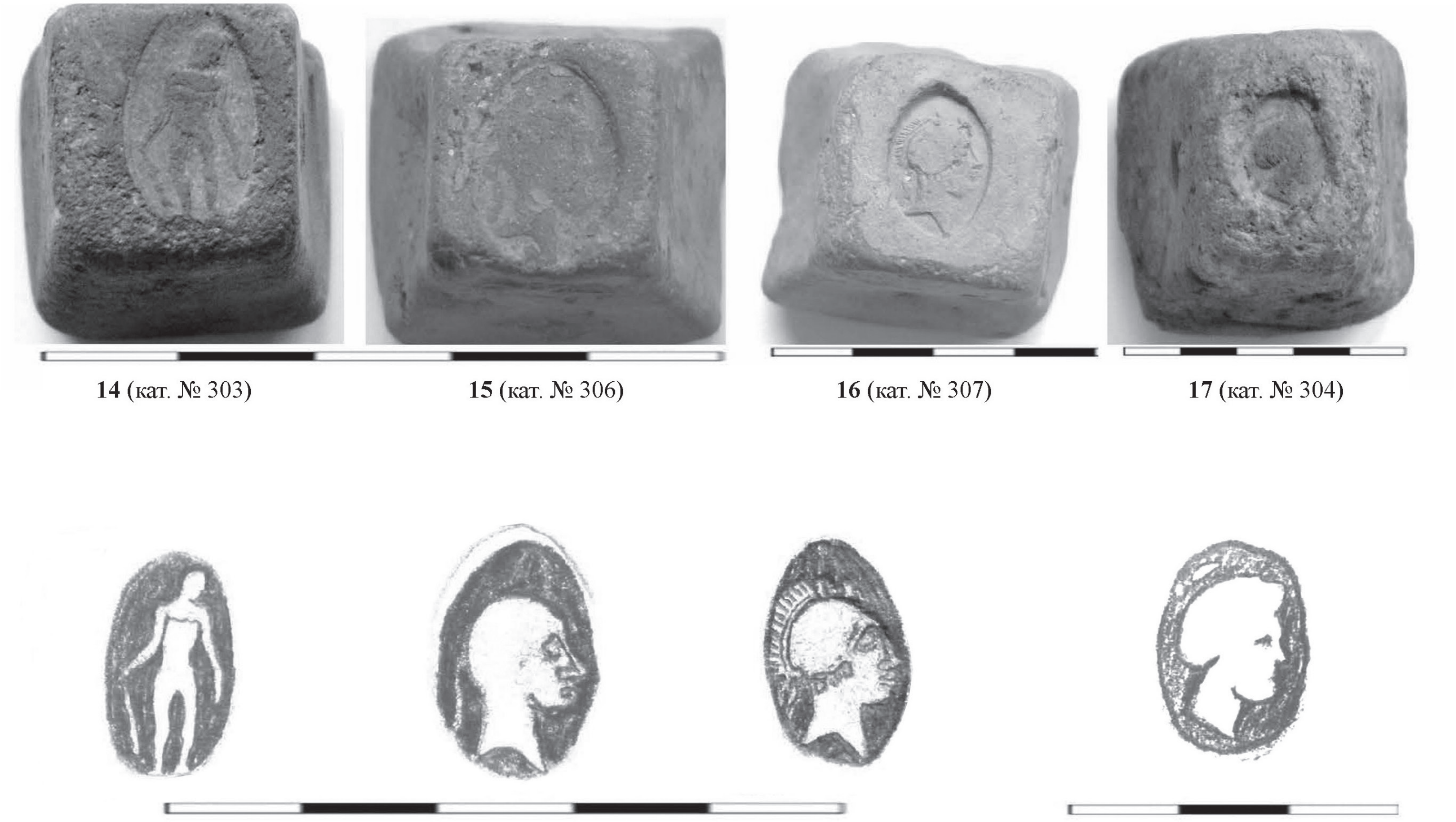

14 (кат. № 303)
15 (кат. № 306)
16 (кат. № 307)
17 (кат. № 304)

Обр. 12 Печати върху тежести за стан от Аполония

Fig. 12 Stamps on Apollonian loom weights

Обр. 13 Ойнохоета тип XI (3-6, 8) и червенофигурна кана от некропол "Харманите" (9)

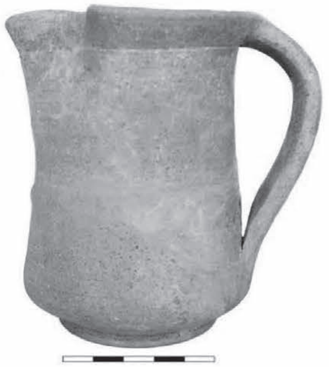
3 (кат. № 31)

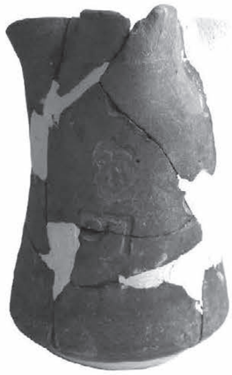
4 (кат. № 32)

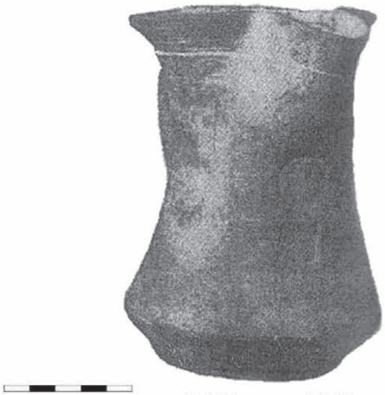
8 (Иванов 1963, 159, № 312)

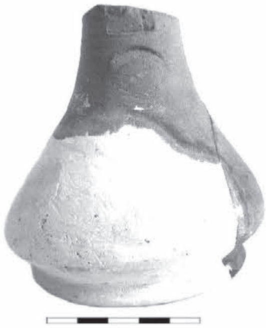
5 (кат. № 34)

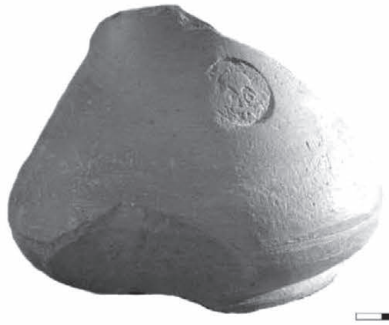
6 (кат. № 35)

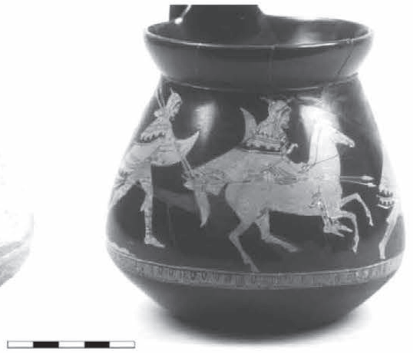
9 (Лазаров 2003, 109)

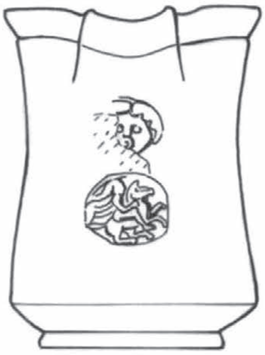
3 (кат. № 31)

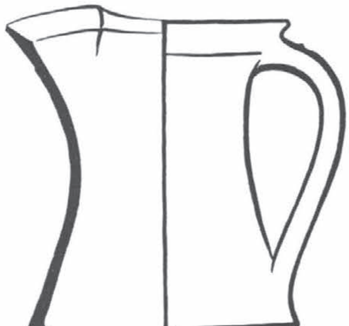
8 (Иванов 1963, 159, № 312)

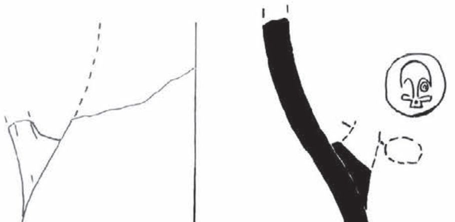
6 (кат. № 35)

Fig. 13 Oinochoai type XI (3-6, 8) and red-figured jug from Harmanite necropolis (9)

II.4. АНАЛИЗИ НА ГЛИНАТА

През 2003 г. с финансовата подкрепа на НАИМ-БАН е проведен пълен количествен силикатен ICP AES анализ на глините след алкално стапяне и класически химични методи. Анализът бе извършен от Централната научно-изследователска лаборатория „Геохимия“ при Минно-геоложкия университет „Св. Иван Рилски“, протокол № В 609/2003 (обр. 14). Силикатният анализ по същността си е химически метод, целящ да установи процентното съдържание на веществата и химичните елементи, влизащи в състава на глината. Освен това анализът включва още един важен показател – „загуба при накаляване“ (фигурираща в протокола като З.П.Н.), който показва, че пробата е превърната в стопилка за два часа при температура 900° С, а наличието на остатъчни вещества позволява да се направят изводи относно температурата на изпичане на съответния съд. За анализ на резултатите е използван клъстерен метод/ group-average agglomerative clustering с мярка за разстояние/ euclidean distance (обр. 16).

Проведеният химически анализ на глината имаше за цел да изясни два основни и изключително важни въпроса: кога е започнало керамичното производство в Аполония и какви групи керамика са били произвеждани? Внушителното количество сива монохромна керамика от началния период на колонията, откривана заедно с източногръцка рисувана керамика (Nikov 2009, 245; Ников 2012), подсказваше че част от нея може да е локална имитация. Множеството съдове с недоброкачествен черен фирнис, включително от контекстите на пещите, рисуваните съдове, отличаващи се със схематични рисунки, и съдовете полуфабрикати с фина изработка, но без фирнисово покритие или с частично такова и с фабрични дефекти, навеждаха на мисълта, че е възможно в Аполония да се е произвеждала също чернофирнисова и рисувана керамика. За да се даде отговор на тези въпроси бяха избрани 16 проби, включващи съдове с печати, монохромна, „тракийска“, строителна, рисувана и фирнисова керамика от един производствен комплекс (пещ № 1, обект „Вятърна мелница“), един затворен комплекс (обект „Антично водохранилище“, ул. „Кирил и Методий“, № 35), от архаичния пласт на обект „Дърводелна“, от некропола „Калфата“ и обект „Морски скали“ (обр. 14, 15).

Анализът на получените резултати позволи да бъдат обособени три основни групи, обозначени условно като А, В и С. Както се вижда от приложената диаграма (обр. 16), първите две групи показват значителна близост в структурата и химическия си състав, и обединяват местните изделия, докато група С значително се отличава от тях и е характерна за вносната продукция в Аполония. Пробата от керемида с печат показва по-различни химични характеристики и не може да бъде причислена към нито една от изследваните групи, но нейният състав е по-близък до вносните, отколкото до местните изделия.

Група А

Към тази група могат да бъдат причислени шест проби: III (дръжка с печат); IV (питос с печат на Аполон); V (тънкостенна паничка, покрита с имитативен черен фирнис); VII (ойнохое с печат котва); XI (рибно блюдо); XIII (дебелостенен съд с печат на Горгона) (обр. 15, 16). При изследването на всяка от групите е търсена възможност за засичане на резултатите като се вземе поне един опорен пункт, свързан със сигурни доказателства за местно производство. База за сравнение в случая са съдът с печат на Горгона (обр. 10/12, 11/12, кат. № 337) и питосът с печат на Аполон (№ 11, обр. 15, проба IV) – дебелостенни съдове от групата на грубата кухненска керамика, подпечатани с типични за Аполония символи, които едва ли са били предмети на внос. Очаквано, дръжката с печат АП (обр. 10/7, 11/7, 15, проба III, кат. № 330) показа сходен химичен състав[24].

---

[24] Засега това е единствената дръжка с печат от трапезна керамика, намерена в Аполония.

Потвърждаването на аполонийския произход на ойнохоето от обект „Сладките кладенци“ (обр. 15, проба VII, кат. № 35) е особено важно, тъй като подкрепя тезата за износ на съдове с определени форми, включително ойнохоета тип XI, за задоволяване на тракийския пазар (вж. по-горе ч. II.3.).

Изследванията на керамиката от група А категорично потвърдиха, че в Аполония са били произвеждани чернофирнисови съдове, макар че тяхното качество се различава значително от това на големите външни керамични центрове. Индиректно потвърждение за това са фирнисовите съдове, открити в контекстите на керамичните пещи, и обстоятелството, че редица изделия от Аполония са покрити с лошокачествен, порьозен, матов на цвят фирнис. Сходният химически състав на паничката, покрита с имитативен черен фирнис от обект „Антично водохранилище“, ул. „Кирил и Методий“, № 35 (обр. 15, проба V), с останалите съдове от група А, за които няма никакво съмнение, че са произведени в Аполония, доказва убедително тезата, че производителите на керамика в колонията са познавали състава на фирниса и начина на приготвяне на фирнисови изделия.

Този извод се подкрепя и от физико-химичния анализ на глината, направен от П. Дюпон и А. Баралис (Dupont, Baralis 2014, 387-428)[25]. В обособената от тях група D1 са включени десет проби от чернофирнисови и местни изделия, някои от които произлизат от същия контекст и имат почти еднаква химична структура с разгледаните по-горе проби (ibid., APO 19, 20; вж. тук обр. 17, 18). Към тази група спадат също и проба от тежест за стан с печат – глава на Атина (ibid., APO 78; вж. тук обр. 12/15, /16, кат. №№ 306, 307), както и един чернофирнисов гутус с печат – котва, споменат по горе в ч. II.3. (ibid., APO 61)

От таблицата със стойностите (обр. 17) и от графичната диаграма (обр. 18) на нашата проба XI и проба от рибно блюдо APO 19 се вижда, че показателите се припокриват, което води до извода, че те са от едно и също ателие, функционирало от първата половина на VI до III в. пр. Хр. (Dupont, Baralis 2014, 394-395) От посочените пет чернофирнисови проби, спадащи към група D1, само една произлиза от Аполония (ibid., APO 85, втора половина на V в. пр. Хр.), докато останалите са от Одесос, Дионисополис, Анхиало и обект „Сладките кладенци“, което доказва производството на чернофирнисови съдове в Аполония както за местна употреба, така и за износ в непосредствения ѝ хинтерланд или за другите черноморски колонии.

От некрополите на Аполония има множество примери за съдове с имитативен фирнис. Този тип покритие най-ясно се вижда при лекитите, тип VII и VIII по Т. Иванов, за които последният предполага, че са „местно производство на Аполония“ (Иванов 1963, 128, №№ 186-188). Към тях могат да бъдат добавени още два подобни лекита (наш кат. №№ 178, 186), покрити от външната страна с черен фирнис, като по средата или към долния край на тялото е оставена една ивица с цвета на глината. Показателен е случаят с една амфора от III в. пр. Хр., при която само устието и горната част на дръжката са покрити с черен фирнис (кат. № 101). Съдът създава впечатление за полуфабрикат поради кривата си форма и деформации в областта на столчето и устието, което със сигурност потвърждава местния му произход. Имитативният фирнис лесно се различава от този на вносните изделия. Той е по-матов, с черен или кафеникав цвят и порьозна структура. Понякога повърхността на съдовете е лъскава, но фирнисът е сиво-черен или сиво-синкав. Типичен пример за подобен фирнис е каната с кат. № 46, която се отнася към края на V – началото на IV в. пр. Хр. Най-ранният за момента чернофирнисов съд с доказан местен произход датира от втората половина на V в. пр. Хр. (Dupont, Baralis 2014, 420, APO 85) Повечето примери са от IV или първа половина на III в. пр. Хр.

---

[25] Както посочих в ч. I.1., П. Дюпон и А. Баралис изследват 123 проби от западнопонтийски колонии, 88 от които са от Аполония. Разграничени са 13 групи керамика, които принадлежат към атически, аполонийски и други ателиета от Месамбрия, Калатис, Пергам, Хераклея, както и от едно нелокализирано ателие, в близост до Сестос, определено като „ателие на Проливите“/ „atelier de Détroits“. Авторите определят четири групи аполонийска керамика (C, D1, E1 и F), предполагащи ателиета за чернофирнисова и рисувана (C), чернофирнисова и местна (D1), само местна (E1) и строителна (F) керамика. Докато за първата група, представена само от съдове от некропол „Калфата“, липсват солидни доказателства за местно производство, то останалите три групи без съмнение са продукт на местни ателиета, две от които (групи D1 и E1) са функционирали от първата половина на VI в. пр. Хр., а третото – само през ранната елинистическата епоха (най-ранните представители на група F са от края на IV в., останалите са разпространени до средата на III в. пр. Хр.).

Група B

Към група B спадат пет проби: I (обмазка от пещ); II (паница с изрисувани кръгове по дъното); VIII (фрагмент от тракийска керамика); X (гърне от затворен комплекс); XIV (архаична паничка) (обр. 15, 16). Като сигурен репер за местен произход на глината тук е приета първата проба. С голяма доза сигурност може да се предполага и местния произход на фрагмента от гърне при проба X. Сходният химически състав на петте проби категорично доказа еднородния произход на изследваните съдове (обр. 16). Сигурно доказателство за местен произход е и сходството на девет от главните химични елементи на проби I и X с глина от находищата при с. Равадиново (обр. 19, 20).

Един от най-важните изводи, произтичащи от анализа на група B, е доказването на керамично производство в Аполония Понтика още в първите години след възникването на колонията. Изследваният фрагмент от архаична паничка (проба XIV) се отнася към втората половина на VI – началото на V в. пр. Хр. (вж. табл. A/1), което е убедително доказателство, че през VI в. пр. Хр. в Аполония се е произвеждала сива керамика, имитираща импортната източногръцка монохромна керамика. Този резултат се потвърждава и от анализа на П. Дюпон и А. Баралис. Обособената от тях група E1, която обхваща проби от местна трапезна и строителна керамика, отговаря по химическите си показатели на разглежданата тук група B (тук обр. 17, 18; срв. проба от скара на пещ № 3 по Dupont, Baralis 2014, 420, 424, APO 90, и обмазка от пещ № 1, тук проба I). Най-ранните съдове от тази група произлизат от архаични ями от първата половина на VI в. пр. Хр. (Baralis, Panayotova 2015, 963 – първа четвърт на VI в. пр. Хр.; Dupont, Baralis 2014, 416, APO 12-14 – първа половина на VI в. пр. Хр.; Гюзелев, Господинов 2009, 341 – края на втора/ трета четвърт на VI в. пр. Хр.) Това позволява долната граница на производството да бъде фиксирана около края на първа/ втора четвърт на VI в. пр. Хр. Следователно, производството на керамика в Аполония е започнало непосредствено след нейното основаване – извод, потвърден и с откриването на архаичните пещи на о-в Св. Кирик.

Сходна е ситуацията и в милетската колония Истрия. Чрез подобен анализ на глините бе доказано, че производството там е започнало още със самото основаване на колонията (Dupont 1979, 134).

Друг важен резултат от изследването на група B дава анализът на проба II. Той потвърди локалното производство на една специфична група съдове, обикновено паници или амфори, правени през елинистическата епоха в някои от черноморските колонии. При амфорите, по устието и тялото са нанесени широки ивици лакообразна ангоба. При паниците се срещат вписани кръгове и точки от червено-кафява или кафеникава ангоба по дъното, от вътрешната и външната страна на съда (кат. №№ 100, 137а, 139а, 140, 144, обр. 10; вж. ч. II.1.3.; вж. и Иванов 1963, 227, № 603).

Интересен резултат относно производството на т. нар. тракийска керамика в Аполония дава проба VIII. Изследваният фрагмент, който принадлежи към технологична група A2, е от неопределим съд (вероятно гърне) и се датира във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. А/11) Сходният му химически състав с другите проби от група В показва, че глината за производството му е от същите находища, използвани и за керамиката, имитираща гръцките образци. Възниква обаче въпросът къде е правена тракийската керамика, защото е малко вероятно да е произвеждана в работилниците за керамиката на колело. Няколкото добре запазени образци на тракийска керамика, намерени в града и некропол „Харманите" (кат. №№ 78, 121, 122), датират от различни епохи, но не са достатъчни аргументи за някаква сериозна интеграция на тракийския етнос в Аполония (за фрагменти от архаични хранилища, сходни с т. нар. тракийски съдове с кошеровидна форма, вж. Ников 2012, 35, обр. 24, №№ 1-6). Минималното количество на тракийската керамика, както и пещта, открита при с. Дебелт (вж. ч. II.2.), са основания да се предположи, че тракийските съдове са правени извън полиса.

Група С

Към тази група спадат проби от фрагменти от два червенофигурни съда с различно качество на изпълнение на рисунката и фирниса – XVI и XII, висококачествен чернофирнисов скифос – XV, и фрагмент от мегарска купа – IX (обр. 15). За пробите от група С като базов е третиран съдът на проба XVI, който според качеството на фирниса, начина на изпичане, чистотата и цвета на глината със сигурност може да бъде отнесен към вносното червенофигурно производство от V в. пр. Хр. При съпоставянето на неговите показатели с тези на проба XV от чернофирнисовия скифос, намерен в контекста на пещ № 1, обект „Вятърна мелница", се вижда, че разликите са в рамките на 1% (обр. 14, 16), т.е. те са почти идентични. Местонамирането на въпросния скифос изкушава към предположение за местното му производство, но резултатите от анализа на глината не го потвърждават.

Аналогична е ситуацията и с рисуваната керамика, за която по-лошото качество на фирниса и схематичното изпълнение на фигурите може да предизвика съмнения за локално производство (проба XII). Въпросът за възможно производство на рисувана керамика е повдиган неведнъж в научната литература (Чонгарска 2001, 45-47; Чернева 2012[26]; Dupont, Baralis 2014, 389-415) и е дискутиран многократно от изследователите на Аполония. Направените досега химични анализи обаче не потвърждават категорично наличието на такова производство. Разбираем интерес предизвиква и твърдението за производство на чернофигурна и червенофигурна керамика в Аполония през V–IV в. пр. Хр. въз основа на химическия анализ на П. Дюпон и А. Баралис[27]. Към тяхната група С спадат един чернофигурен лекит, представител на Beldam Group, висококачествени чернофирнисови съдове, всички датирани в IV в. пр. Хр., и два червенофигурни полихромни лекита (Dupont, Baralis 2014, 416-421, APO

---

[26] В дисертационното си изследване върху технологията и консервацията на полихромна червенофигурна керамика, Д. Чернева разделя червенофигурната керамика от Аполония на две групи – вносна и местна, като се обляга на разликите в качеството на фирниса и резултатите от рентгено-флуорисцентния анализ на керамиката. Тя предполага местно производство на подобна керамика въз основа на сходство във фазовия състав, отчетен чрез рентгеновите дифрактограми на съвременни експериментални продукти, изработени от глина от Равадиново, изпечени по антична технология в окислително-редукционно-окислителна атмосфера, и сравнени с античен червенофигурен съд (Чернева 2012, 19-20, фиг.10). Въпреки това, разликата в показателите на резултатите от химическите анализи на глините от региона и на червенофигурните съдове (пак там, 10, 16, табл. 1, 4) приканва към известна предпазливост относно извода за местно производство на червенофигурна керамика с позлата в Аполония.

[27] Обособената от П. Дюпон и А. Баралис група С индикира, според тях, аполонийска продукция на висококачествени фирнисови и рисувани изделия. Тя включва 16 проби, 3 от които са от рисувана керамика, а останалите – от чернофирнисови съдове, всички произхождащи от некропол „Калфата" (вж. по-горе и бел. 25).

23-29, 31, 77, 102-107, 115). Предположението, че тази керамика е правена в Аполония се базира на факта, че нейният химически състав е различен от този на керамиката от атическите и други вносни ателиета, както и на разликата в качеството на фирниса. Поради обстоятелството, че тя се намира единствено в некропол „Калфата", авторите предполагат специализираното ѝ производство с погребално предназначение (ibid., 409). Все пак направена е уговорката, че ще се наложат допълнителни проучвания за надеждно доказване на локалния характер на нейното производство (ibid., 396).

Причините това становище да се постави под съмнение са няколко, но най-съществената от тях е, че не съществува сравнителен репер по отношение на химическия състав на глината, който да свързва керамиката от група C с ателиетата с доказан местен произход, производители на местна чернофирнисова, трапезна, кухненска и строителна керамика. Нещо повече, самите автори споменават, че керамиката от група C произлиза от един и същ клон с атическата и вносната керамика, а от публикуваната от тях диаграма ясно се вижда близостта в химическия състав на група C с вносните изделия (Dupont, Baralis 2014, 392, fig.1; ibid., 394: „Les groupe géochimiques A à C, surgeons d'une même branche maîtress…").

Като се има предвид, че всички останали проби се отнасят към IV в. пр. Хр., присъствието на чернофигурен лекит от Beldam group, чието производство е засвидетелствано в Атина в първата четвърт на V в. пр. Хр. и който е открит в Аполония в един по-късен погребален контекст, също насочва по-скоро към внос, отколкото към имитация. Находки на лекити от тази група не са рядкост за некропол „Калфата", от който са публикувани десетина съда, датирани в третата и началото на последна четвърт на V в. пр. Хр. (Иванов 1963, 82-83, №№ 2-8; Hermary et al. 2010, 180-181, №№ 5, 6)

Интересна информация във връзка с твърдението за производство на съдове с погребално предназначение дава сравнителното разглеждане на химическия състав на група C по П. Дюпонт и А. Баралис с обособената тук група C (вж. обр. 17, 18; срв. наша проба XVI с чернофигурен лекит APO 102 по Dupont, Baralis 2014, 424-425). Както се вижда от приложената диаграма (обр. 18), химическите показатели на двете групи показват разлика под или в рамките на 1-2 %, което позволява да бъдат отъждествени една с друга. Ако приемем, че двете групи принадлежат на едно и също ателие, то произвежданите от него съдове са били най-вероятно предмет на внос и са били разпространени както в погребална, така и в градска среда през периода V–IV в. пр. Хр., както показват проби №№ XV и XVI (обр. 15).

Вече бе споменато, че производството на фирнисови съдове не е било непознато за аполонийските майстори, но интерпретацията на червенофигурната рисувана керамика като местна въз основа на лошокачествен фирнис и схематични рисунки не е убедително, защото това може да се дължи на различни външни фактори, включително на общите тенденции в упадъка на рисуваната керамика през втората половина на IV в. пр. Хр. Що се отнася до чернофирнисовия скифос, въпреки откриването му в контекста на пещ № 1 (обр. 15, проба XV), той не е доказателство за местно производство поради различния му химически състав в сравнение с безспорно местни изделия.

Засега липсват преки доказателства за местно производство на рисувана керамика, но вероятно такова е имало. Проведените от Д. Чернева изследвания, сравняващи сходството във фазовия състав на експериментални продукти, изработени от глини от Равадиново и на червенофигурна керамика[28], са съществен аргумент в подкрепа на тази възможност. Косвено доказателство за евентуалното производство на лекити с червена палмета и/ или мрежест орнамент е и инвентарът на един гроб от некропол „Калфата“, който включва четири лекита, сходни по форма и размери, изработени от фина оранжево-керемидена глина без фирнисово покритие (кат. № 182). Тези съдове имитират арабаловидните рисувани лекити и по форма са аналогични на широко разпространените в „Калфата“ лекити с червена палмета и мрежест орнамент. Те най-вероятно са били произведени в Аполония като имитация на рисуваните, но в конкретния случай украсата не е била нанесена[29].

---

[28] За химически и рентгено-флуорисцентен анализ на рисувана керамика от Аполония вж. Чернева 2012 (вж. по-горе и бел. 26).

За проба IX – от фрагмент на мегарска купа (обр. 15), важат съображенията, изказани по-горе за рисуваната керамика. Още Т. Иванов допуска производство на мегарски купи в Аполония (Иванов 1963, 238), което е твърде вероятно, макар че за момента липсват сигурни доказателства за това. Анализът на проба IX показа химичен състав (обр. 14), сходен с този на вносните изделия и засега въпросът остава открит.

Керемиди с печат

Пробата от керемидата с печат ΘΕΟ и котва (обр. 15, проба VI) беше взета с идеята да потвърди от една страна локалното производство на строителна керамика, а от друга – да бъде използвана като репер при доказването на местния произход на други изделия. Химичният състав на пробата обаче се оказа различен от този на всички останали групи, и я доближава по-скоро до вносните околкото до местните изделия (обр. 14, 16).

Внимание заслужава изводът на П. Дюпон и А. Баралис за наличието в Аполония на ателие за производство на строителна керамика, функционирало от края на IV до средата на III в. пр. Хр. (Dupont, Baralis 2014, 413) Те се позовават на девет проби от подпечатани керемиди, обособени в група F (ibid., 420, APO №№ 30, 56, 79-84, 114). Нашата проба VI обаче се различава по химическия си състав от пробите от група F (вж. тук обр. 17, 18). Ако се разгледат стойностите на основни елементи на проба VI и проба APO 82, която също е от керемида с печат с котва, се вижда, че разликата в процентното съдържание на CaO, MgO и Al2O3 е около и малко над 3 %, а при SiO2 тя е 6,5 %, което показва, че двете керемиди произлизат от близки по състав, но все пак различни находища – различни и от тези, използвани за трапезната и кухненската керамика.

Химическият анализ на строителна керамика от Аполония и Месамбрия, извършен през 2006-2008 г. в рамките на проект на СУ „Кл. Охридски“, доказва, че Аполония е произвеждала керемиди с печат през втората половина на IV–III в. пр. Хр. Публикацията включва и една проба, подобна на нашата проба VI – от керемида с печат с котва, която с голяма доза вероятност може да се отнесе към локалното производство (Stoyanov et al. 2011, 238, T-3A).

Като се има предвид, че котвата е един от символите на Аполония, широко разпространен върху монетите през целия период на монетосеченето ѝ, както и доказаният местен произход на ойнохое № 6 (обр. 9, 10/6, кат. № 35) и на гореспоменатия чернофирнисов гутус от обект „Сладките кладенци“ с подобен печат, вероятността керемидите с печат с котва да са произвеждани в Аполония е твърде голяма. Разликата в химическия състав между местната трапезна и строителна керамика може да се дължи на разлика в термичната обработка (Dupont, Baralis 2014, 410), на различни находища на глината и на възможността производството на строителна керамика да е било изнесено извън градската територия на полиса.

Температура на изпичане

Един от показателите от проведения химически анализ е т. нар. „загуба при накаляване“, фигурираща в протокола под съкратеното наименование З.П.Н. (обр.

---

[29] За стилистически анализ и предполагаемо местно производство на лекитите с червена палмета вж. и Чонгарска 2001, 45-47.

14). За целта пробата е превърната в стопилка за два часа при температура 900° С. При този показател се появяват остатъчни вещества, т.е. това са вещества, които не са изкристализирали при самото изпичане на глината. В случая появата на остатъчни вещества при З.П.Н. показва, че вероятната температура за печене на керамиката е била около и под 900° С, като по-висока температура може да бъде потвърдена както за местните (проби II, V), така и за вносните (проби XV, XVI) съдове, при които остатъчните вещества са под 1 % (обр. 14). Може да се посочи, че местните проби са от луксозната трапезна керамика, украсена с ангоба или черен фирнис. Температура на изпичане около 850-900° С е доказана също при анализите на строителната и червенофигурната полихромна керамика от Аполония (Stoyanov et al. 2011, 228-229; Чернева 2012, 15).

Значителна част от местната керамика обаче е изпичана при значително по-ниска температура. Това личи от редица примери, при които глината е ронлива, лошо и неравномерно изпечена. Съответните съдове принадлежат най-често към обикновената и грубата кухненска керамика с температура на изпичане между 550 и 600° С (Франгова 2001, 41-45, прил. 4)[30].

Глинени находища

Днес преобладава мнението, че находищата на глина за производство на аполонийската керамика се намират на около 5-6 км от Созопол – около с. Равадиново и северно от него, в подножието на Голям Росен Баир (Stoyanov et al. 2011, 212-213; Чернева 2012, 16). Както бе посочено, химическият състав на глината от Равадиново е твърде сходен с този на изследваните проби от група В и особено с проби I и X (обр. 19, 20), което за пореден път потвърждава използването ѝ в местното производство на Аполония. Близостта в показателите на пробите се вижда много добре от диаграмата, представена по-долу, където стойностите по ординатата (оста Y) са процентните показатели на пробите, а стойностите по абсцисата (оста X) са химичните съединения, изграждащи глините (обр. 20).

Разделянето на две ясно обособени групи на местните изделия – групи А и В, показва, че е имало най-малко две различни глинени находища със сходен химически състав в района, от които е била добивана глината. Керемидата с печат с котва (обр. 15, проба VI), както и подпечатаните керемиди от група F по П. Дюпон и А. Баралис, при които химичният състав се различава от този на гореспоменатите групи, предполага ползването и на находища на глина от друг район.

---

[30] В дипломната си работа на тема „Консервация и реставрация на шест кани от местен произход от Аполония Понтика", Кр. Франгова доказва, че местната керамика е изпичана при температура по-ниска от 600° С (Франгова 2001, 41-45). Тя използва метода термичен анализ /DTA, JG/, предоставящ информация за температурата, при която са били изпечени съдовете, както и за температурата на фазовите преходи (пак там, 40). Изследването на съдове от V-III в. пр. Хр. с черен и червен цвят на глината (вж. тук кат. №№ 42, 61) показва, че температурата на изпичане на обикновената и грубата кухненска керамика е била около 550° С (Франгова 2001, прил. 4).

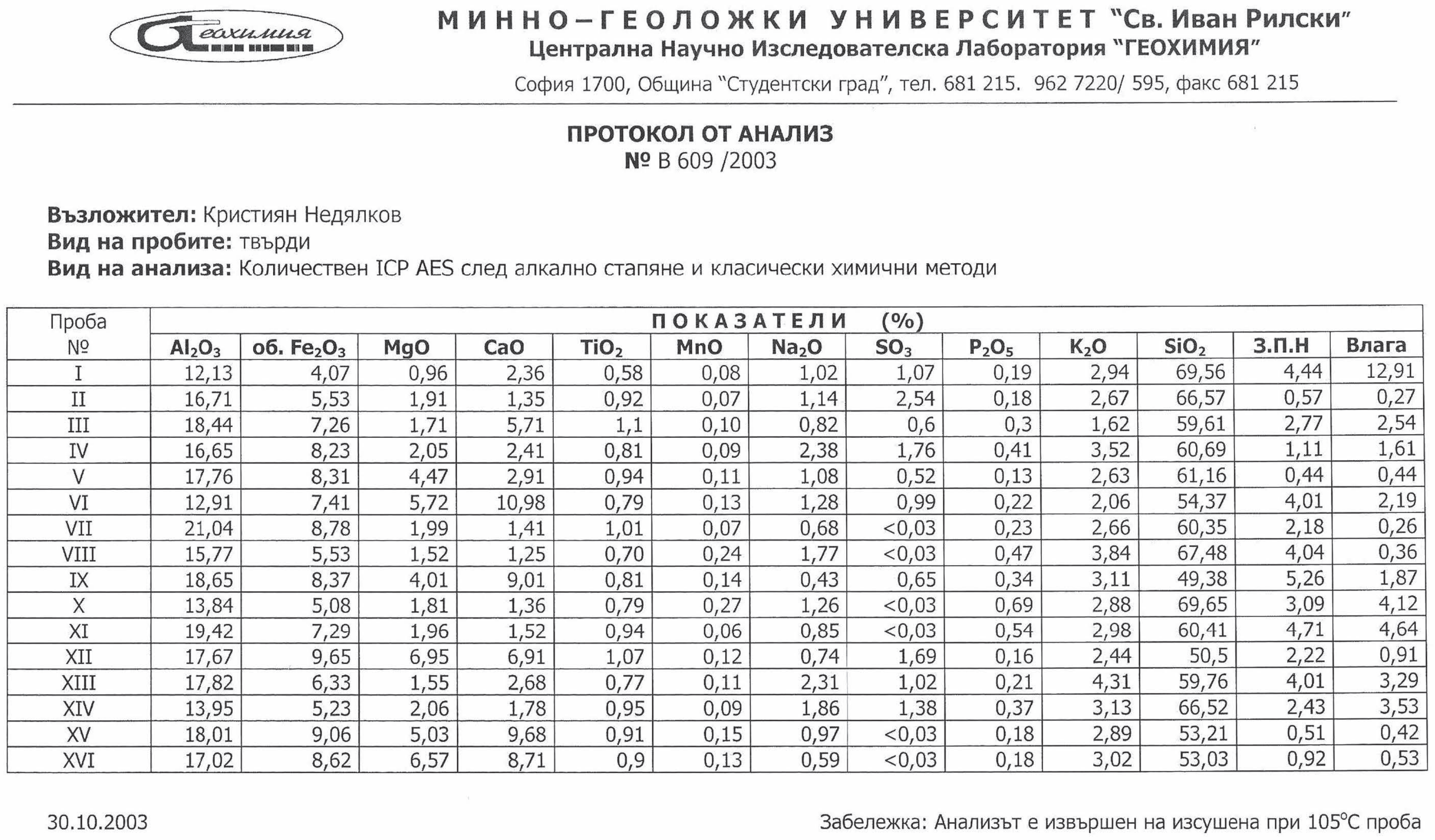

МИННО–ГЕОЛОЖКИ УНИВЕРСИТЕТ "Св. Иван Рилски"
Централна Научно Изследователска Лаборатория "ГЕОХИМИЯ"
София 1700, Община "Студентски град", тел. 681 215. 962 7220/ 595, факс 681 215

ПРОТОКОЛ ОТ АНАЛИЗ
№ В 609 /2003

Възложител: Кристиян Недялков
Вид на пробите: твърди
Вид на анализа: Количествен ICP AES след алкално стапяне и класически химични методи

Проба №	ПОКАЗАТЕЛИ (%)											
	Al_2O_3	об. Fe_2O_3	MgO	CaO	TiO_2	MnO	Na_2O	SO_3	P_2O_5	K_2O	SiO_2	З.П.Н	Влага
I	12,13	4,07	0,96	2,36	0,58	0,08	1,02	1,07	0,19	2,94	69,56	4,44	12,91
II	16,71	5,53	1,91	1,35	0,92	0,07	1,14	2,54	0,18	2,67	66,57	0,57	0,27
III	18,44	7,26	1,71	5,71	1,1	0,10	0,82	0,6	0,3	1,62	59,61	2,77	2,54
IV	16,65	8,23	2,05	2,41	0,81	0,09	2,38	1,76	0,41	3,52	60,69	1,11	1,61
V	17,76	8,31	4,47	2,91	0,94	0,11	1,08	0,52	0,13	2,63	61,16	0,44	0,44
VI	12,91	7,41	5,72	10,98	0,79	0,13	1,28	0,99	0,22	2,06	54,37	4,01	2,19
VII	21,04	8,78	1,99	1,41	1,01	0,07	0,68	<0,03	0,23	2,66	60,35	2,18	0,26
VIII	15,77	5,53	1,52	1,25	0,70	0,24	1,77	<0,03	0,47	3,84	67,48	4,04	0,36
IX	18,65	8,37	4,01	9,01	0,81	0,14	0,43	0,65	0,34	3,11	49,38	5,26	1,87
X	13,84	5,08	1,81	1,36	0,79	0,27	1,26	<0,03	0,69	2,88	69,65	3,09	4,12
XI	19,42	7,29	1,96	1,52	0,94	0,06	0,85	<0,03	0,54	2,98	60,41	4,71	4,64
XII	17,67	9,65	6,95	6,91	1,07	0,12	0,74	1,69	0,16	2,44	50,5	2,22	0,91
XIII	17,82	6,33	1,55	2,68	0,77	0,11	2,31	1,02	0,21	4,31	59,76	4,01	3,29
XIV	13,95	5,23	2,06	1,78	0,95	0,09	1,86	1,38	0,37	3,13	66,52	2,43	3,53
XV	18,01	9,06	5,03	9,68	0,91	0,15	0,97	<0,03	0,18	2,89	53,21	0,51	0,42
XVI	17,02	8,62	6,57	8,71	0,9	0,13	0,59	<0,03	0,18	3,02	53,03	0,92	0,53

30.10.2003

Забележка: Анализът е извършен на изсушена при 105°C проба

Обр. 14 Протокол от ICP-AES анализ на глината

Fig 14 Record of ICP-AES clay analysis

Обр. 15 Списък на пробите за ICP-AES анализ на глината

№ на проба	Описание	Обект
I	Обмазка от пещ № 1: червено-кафява глина с дребни пясъчни примеси.	“Вятърна мелница”, 1993 г. IV в. пр. Хр.
II	Фрагмент от тънкостенна паница: оранжево-керемидена глина с фини пясъчни примеси; по външната повърхност - следи от червено-кафява ангоба; от вътрешната страна на дъното - концентрични кръгове, нанесени с червено-кафява ангоба	Некропол “Калфата”, 2001 г. IV в. пр. Хр.
III	Дръжка с овален печат АП (обр. 10/7, 11/7, кат. № 330)	Некропол “Калфата”, 2002 г. втора половина на IV в. пр. Хр.
IV	Фрагмент от устие на питос с печат на Аполон в профил надясно; червено-кафява глина с едри пясъчни примеси.	Вграден в зид, ул. “Милет”, № 4; III в. пр. Хр.
V	Фрагмент от тънкостенна паничка, покрита с имитативен черен фирнис; сиво-черна, добре изпечена глина с фини пясъчни примеси.	Антично водохранилище, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35; 380-330 г. пр. Хр.
VI	Керемида с печат ΘΕΟ и котва;охрово-кафява глина с дребни пясъчни примеси (обр. 10/18, 11/18)	Некропол “Калфата”, гроб 3, 1999, втора половина на IV в. пр. Хр.
VII	Фрагмент от ойнохое с печат котва (обр. 9, 10/6, 11/6, 13/6, кат. № 35)	“Сладките кладенци”, 1978 г. IV в. пр. Хр.
VIII	Фрагмент от тракийска керамика: сиво-черна груба глина с едри пясъчни примеси.	Антично водохранилище, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35; 380-330 г. пр. Хр.
IX	Фрагмент от мегарска купа с украса от релефни листа; добре пречистена и изпечена оранжево-керемидена глина.	Некропол “Калфата” III в. пр. Хр.
X	Фрагмент от гърне; лошо изпечена сиво-черна глина с дребни пясъчни примеси.	Антично водохранилище, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35; 380-330 г. пр. Хр.
XI	Фрагмент от рибно блюдо; кафява глина с дребни пяс. примеси, с черна след изпичане повърхност.	“Вятърна мелница”, 1993 г. пещ № 1, втора - трета четвърт на IV в. пр. Хр.
XII	Фрагмент от червенофигурен съд със схематична рисунка на куче; матов фирнис, на места изтрит; светла охрово-кафява, добре пречистена глина.	Некропол “Калфата” IV в. пр. Хр.
XIII	Фрагмент от дебелостенен с печат на Горгона (кат. (обр. 10/12, 11/12, кат. № 337)	“Морски скали”, 2001 г. IV в. пр. Хр.
XIV	Фрагмент от паничка; добре изпечена сиво-черна глина с дребни пясъчни примеси.	“Старата дърводелна”, 2000 г. втора пол. на VI в. пр. Хр.
XV	Фрагмент от чернофирнисов скифос; добре пречистена охрово-кафява глина, покрита с черен лъскав фирнис, на места изтрит.	“Вятърна мелница”, 1993 г. пещ № 1, втора - трета четвърт на IV в. пр. Хр.
XVI	Фрагмент от червенофигурен съд; добре пречистена оранжево-керемидена глина, покрита с черен гъст и лъскав фирнис.	“Морски скали”, 2001 г. V в. пр. Хр.

Fig. 15 List of the samples of ICP-AES clay analysis

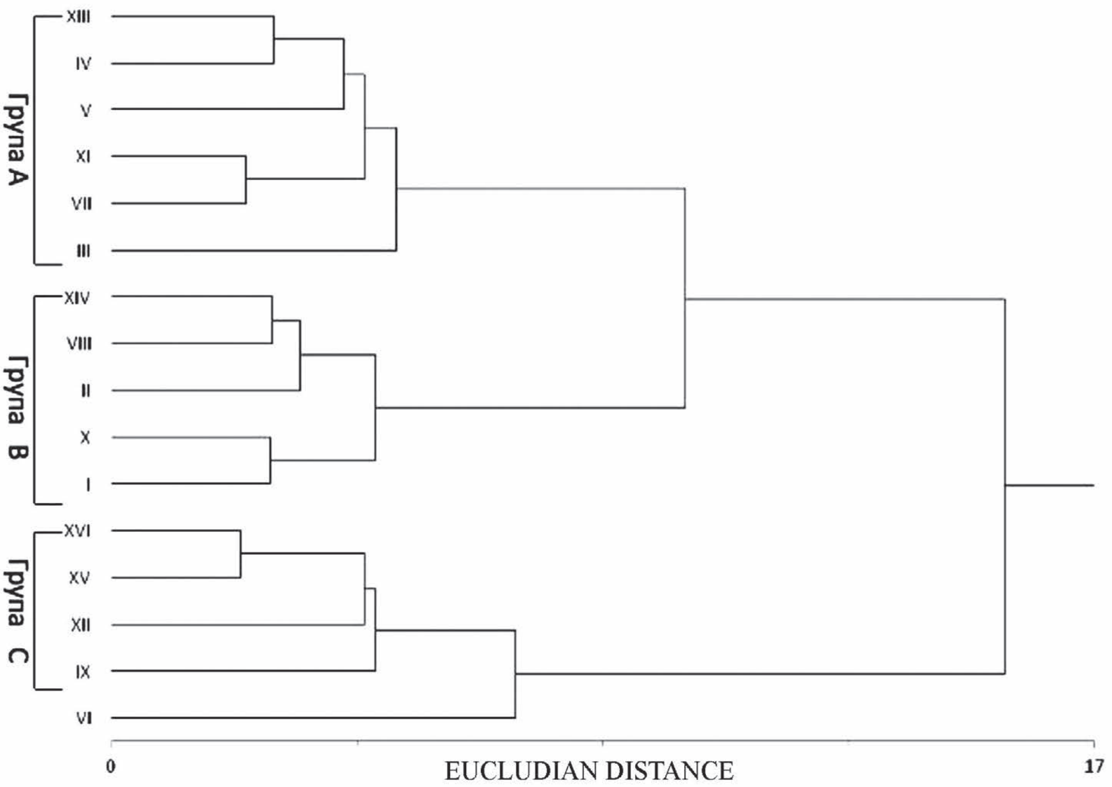

Обр. 16 Резултати от ICP-AES анализ на глината - дендограма

Fig 16 Results of ICP-AES clay analysis - dendogram

Група	Проба №	ПОКАЗАТЕЛИ %									
		Al_2O_3	Fe_2O_3	MgO	CaO	TiO_2	MnO	Na_2O	P_2O_5	K_2O	SiO_2
A = D1	Проба № XI	19,42	7,29	1,96	1,52	0,94	0,06	0,85	0,54	2,98	60,41
	Apo 19	21,52	8,03	1,62	1,07	0,94	0,06	0,54	0,19	3,56	62,27
B = E1	Проба № I	12,13	4,07	0,96	2,36	0,58	0,08	1,02	0,19	2,94	69,56
	APO 90	14,17	5,38	1,62	4,93	0,712	0,101	1,77	0,22	2,83	68,09
C = C	Проба № XVI	17,02	8,62	6,57	8,71	0,9	0,13	0,59	0,18	3,02	53,03
	APO 102	18,72	9,21	5,36	6,18	1	0,123	0,52	0,31	2,63	55,71
Керемида с печат (проба № VI) и група F	Проба № VI	12,91	7,41	5,72	10,98	0,79	0,13	1,28	0,22	2,06	54,37
	APO 82	16,22	6,81	2,29	8,06	0,831	0,1	1,75	0,19	2,66	60,86

Обр. 17 Сравнителна таблица на стойностите от химическия анализ на групи А, В и С с групи D1, E1, C и F по Dupont, Baralis 2014

Fig. 17 Comparative table of the values of the chemical analysis of groups A, B and C with groups D1, E1, C and F after Dupont, Baralis 2014

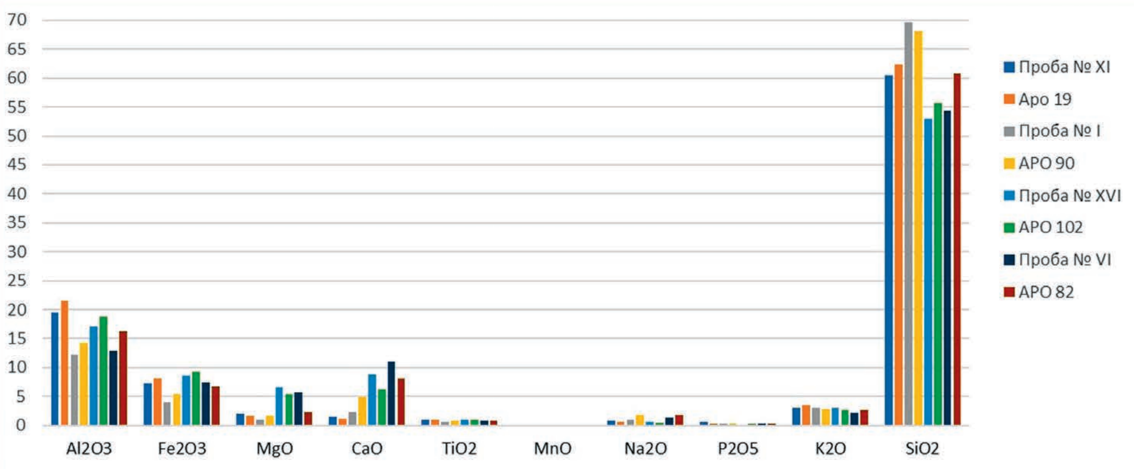

Обр. 18 Диаграма на стойностите на химическия анализ на групи A, B и C с групи D1, E1, C и F (по Dupont, Baralis 2014)

Fig. 18 Diagram of the values of the chemical analysis of groups A, B and C with groups D1, E1, C and F (after Dupont, Baralis 2014)

Проба	Al_2O_3	об.Fe_2O_3	MgO	CaO	TiO_2	MnO	Na_2O	K_2O	SiO_2
Глина от Равадиново	16,98	4,92	0,68	1,43	0,43	0,13	2,17	2,54	68,9
Проба № X	13,84	5,08	1,81	1,36	0,79	0,27	1,26	2,88	69,65
Проба № I	12,13	4,07	0,96	2,36	0,58	0,08	1,02	2,94	69,56

Обр. 19 Сравнителна таблица на химическия състав на глина от Равадиново (Чернева 2012, 16, табл. 4) с проби №№ X и I

Fig. 19 Comparative table of the chemical composition of clay from Ravadinovo (Чернева 2012, 16, tabl. 4) and samples ## X and I.

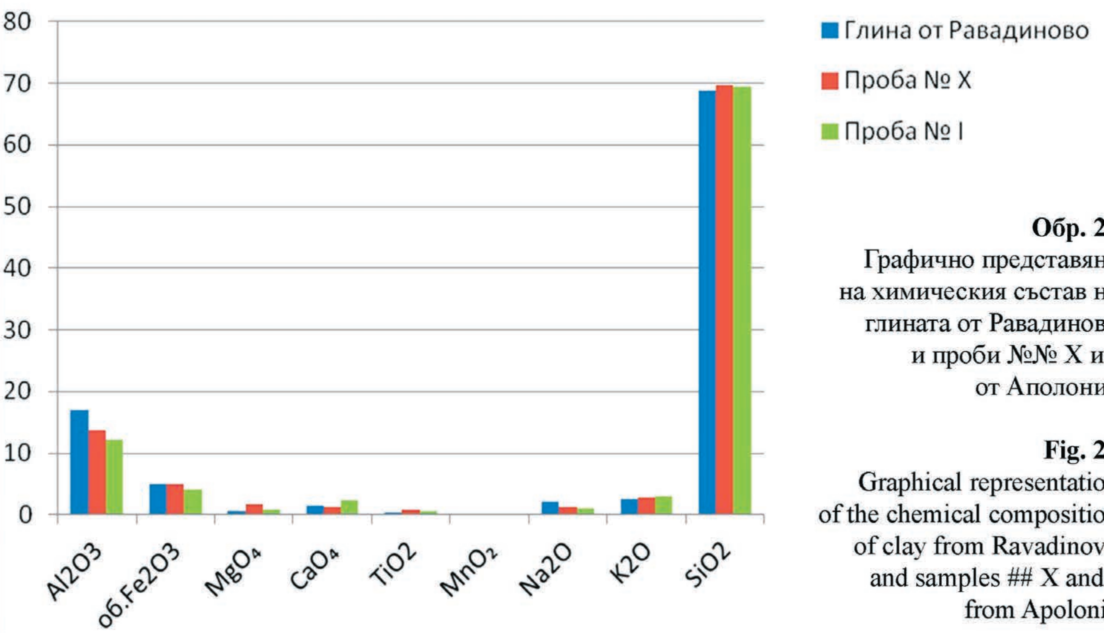

Обр. 20
Графично представяне на химическия състав на глината от Равадиново и проби №№ X и I от Аполония

Fig. 20
Graphical representation of the chemical composition of clay from Ravadinovo and samples ## X and I from Apolonia

II.5. ПРОИЗВОДСТВЕН ПРОЦЕС, РАЗПРОСТРАНЕНИЕ И СТАТИСТИЧЕСКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА МЕСТНАТА КЕРАМИКА

Както отбелязва Т. Иванов, местните керамични ергастерии са били устроени по гръцки модел (Иванов 1963, 78). Производственият процес също е бил стандартизиран. Глината е пресявана и промивана, след което е омесвана и източвана на грънчарско колело. Обикновено това е ставало на части, като столчето и дръжката са правени отделно и са прилепвани към тялото, докато съдът е още влажен. След известен престой за изсъхване, съдът е потапян във фин, много добре пречистен глинен разтвор (ангоба) или направо е бил изпичан при температура между 550° и 900° C. Практикувани са и двата начина на изпичане – в оксидираща и в редукционна среда, в зависимост от което цветовата гама при съдовете от Аполония е много широка. През VI–V в. пр. Хр. преобладават съдове със сив, сиво-черен или с различни нюанси на кафявия цвят на глината. От началото на IV в. започва да преобладава червеният цвят на глината[31] вследствие на промяна в техниката на производство и изпичането на съдовете при по-висока температура, което бележи нов, по-висок етап в технологично отношение.

Аполония е използвала готовата продукция както за задоволяването на собствените си нужди, така и за износ в полисната си територия и другите западнопонтийски колонии. Обектите „Костадин чешма", „Сладките кладенци", „Мандренско езеро" и „Малкото кале" са представени със значителен брой съдове (Балабанов 1983), някои още от архаичната епоха[32]. Влиянието на Аполония се засилва през класическата епоха и особено от втората половина на V в. пр. Хр. за да достигне апогея си през IV в. пр. Хр., както показват обектите „Сладките кладенци" и „Костадин чешма". Различни съдове от този период с доказано аполонийско производство са разпространени до Анхиало, Одесос и Дионисополис на север и до Китен на юг (Dupont, Baralis 2014, 419, APO 60-62, 66, 68; вж. тук обр. 8). Както бе споменато по-горе, съдовете с печати, известни от Дебелт, „Сладките кладенци" и Китен, свидетелстват, че подпечатаната трапезна продукция е била предназначена по-скоро за износ, отколкото за локална употреба.

Установяването на статистически съотношения между различните групи местна керамика засега е проблематично. Повечето запазени цели съдове произхождат от гробни комплекси, а между керамиката от некрополите и тази от п-в Скамний има определена разлика. Интересни са наблюдения от проучването на комплекс в града, в който преобладават типичните за градските комплекси съдове – леканета, мортарии, кани и ойнохоета, паници, купи, кратери, лопаси, питоси и гърнета (Baralis et al. 2012, 178; Ников 2012). Кухненската керамика се среща и в гробни контексти, но с изключение на гърнетата е представена значително по-слабо, главно под формата на погребални контейнери, включващи питоси, леканета, зърнохранилища и мортарии.

Трапезната керамика (кани и ойнохоета, паници и панички, рибни блюда), заема значително място в погребалния ритуал. Освен като гробен инвентар, използвана е и при погребалните угощения, водещи до акумулация на значителни керамични струпвания.

Като гробни дарове най-често срещани са лекитите и унгвентарийте, следвани от гутусите и трапезната керамика. Определени изделия като скари, питамфорискоси и унгвентарии например се срещат само в некрополите или са с неизвестно местонамиране, което не изключва, разбира се, употребата им и в градска среда.

---

[31] Тези данни се потвърждават и от наблюденията на Т. Иванов за керамиката от некропол „Калфата" (Иванов 1963, 78).

[32] От фонда на археологическата база в с. Дебелт са известни няколко интересни фрагмента от кратеровидни съдове, произхождащи от ями, които показват голямо сходство с архаичната продукция на Аполония (АМ Дебелт, инв. №№ AI 600, AI 603, AI 625, AI 1100; AI 1016, 1983-1984 г.). За датировката на ямите вж. Балабанов 1999, 70-73.

По-долу е направен опит да се представи съотношението на проучената до момента местна керамика, която включва по-голямата част от съдовете от фонда на музея в Созопол, от НИМ и НАМ София, малка част от фонда на музея в Бургас, както и повечето от публикуваните в различни издания местни съдове[33], с уговорката че тези резултати нямат претенции за изчерпателност, но все пак очертават донякъде картината на количественото разпределение на различните групи керамика. Първият ред на стойностите, нанесени в таблицата (обр. 21), показва броя на обработените съдове, а под тях е посочено процентното съотношение на съответната група спрямо цялата керамика. Както се вижда, първите две колони обхващат трапезната керамика, която безспорно е най-многобройната група с 632 от общо 1047 съда или общо 60% от цялата проучена керамика. При тази група съдовете за вода и вино формират 43,9%, което значително надвишава всички останали групи (обр. 22). Тези данни се потвърждават и от керамични струпвания, регистрирани в некропол „Калфата“, където каните и ойнохоетата формират наистина внушителни комплекси. Присъствието на тези съдове в градска среда също е осезаемо. Каните и ойнохоетата съставляват 78% от съдовете за вода и вино.

Кухненската керамика заема второ място с почти 19% (обр. 21, 22), като най-широко разпространение в тази група имат гърнетата (63% от цялата кухненска керамика), следвани от зърнохранилищата и питосите (общо 15%), мортарии и леканета (по 5%).

Съдовете за растително масло и парфюми са третата сравнително многобройна група керамика с близо 16% от всички съдове (обр. 21). В тази група най-много са унгвентариите (42% от всички съдове за растително масло) и лекитите (36%). Както се вижда от графиката (обр. 22), останалите групи керамика са съвсем слабо представени.

През VI в. пр. Хр. керамичното производство е било в процес на установяване и развитие и не е имало промишлен характер, а е служило по-скоро за задоволяването на непосредствените нужди на населението. През V в. пр. Хр. има постепенно разрастване на производството, свързано с нарастването на броя на жителите и оттам с нуждата от индустриализация на процеса, доказателство за което са пещта с внушителни размери от обект „Южна крепостна стена“ (обр. 6a, 6b) и наличието на по-голямо количество керамика. Грънчарството се превръща в самостоятелен дял от градската икономика. През IV в. пр. Хр. настъпва апогеят на керамичното производство в Аполония. Обособява се занаятчийски керамичен квартал в северната периферия на града. Появяват се продукти, покрити с имитативен черен фирнис, полуфабрикати на рисувани изделия, както и украсени с ивици ангоба съдове, имитиращи източногръцата керамика. Огромното количество местни съдове, намирани в керамични струпвания при разкопките на редица обекти, различното качество на изпълнението им и предпочитания при определени типове към определен цвят на глината е доказателство за наличие на различни ателиета. От този период са известни най-много керамични типове и варианти (напр. обр. 25, 26; вж. ч. III.1.1.3., кани типове VI и XI), както и множество съдове с производствени дефекти (кат. №№ 6, 61, 73, 101, 180), което също е доказателство за интензивното производство на керамика в колонията.

Керамичното производство след края на III в. пр. Хр. постепенно запада, което личи по намаляването на количеството на местната керамика, и към края на II и в I в. пр. Хр. то е изключително слабо представено.

---

[33] Иванов 1963, 65-268; Иванов 1948, 31-50; Hermary et al. 2010, 229-247.

Обр. 21 Количествено и процентно съотношение на основните групи местна керамика

Съдове за вода и вино	Съдове за хранене	Съдове за растително масло и парфюми	Съдове за различни течности	Съдове за тоалетни принадлежности	Кухненска керамика	Varia
460 (43.9%)	172 (16.43%)	166 (15.85%)	22 (2.10%)	8 (0.8%)	197 (18.82%)	22 (2.10%)

Fig. 21 Quantitative and percentage representation of the different groups of local pottery

Обр. 22 Графично представяне на основните групи местна керамика от Аполония

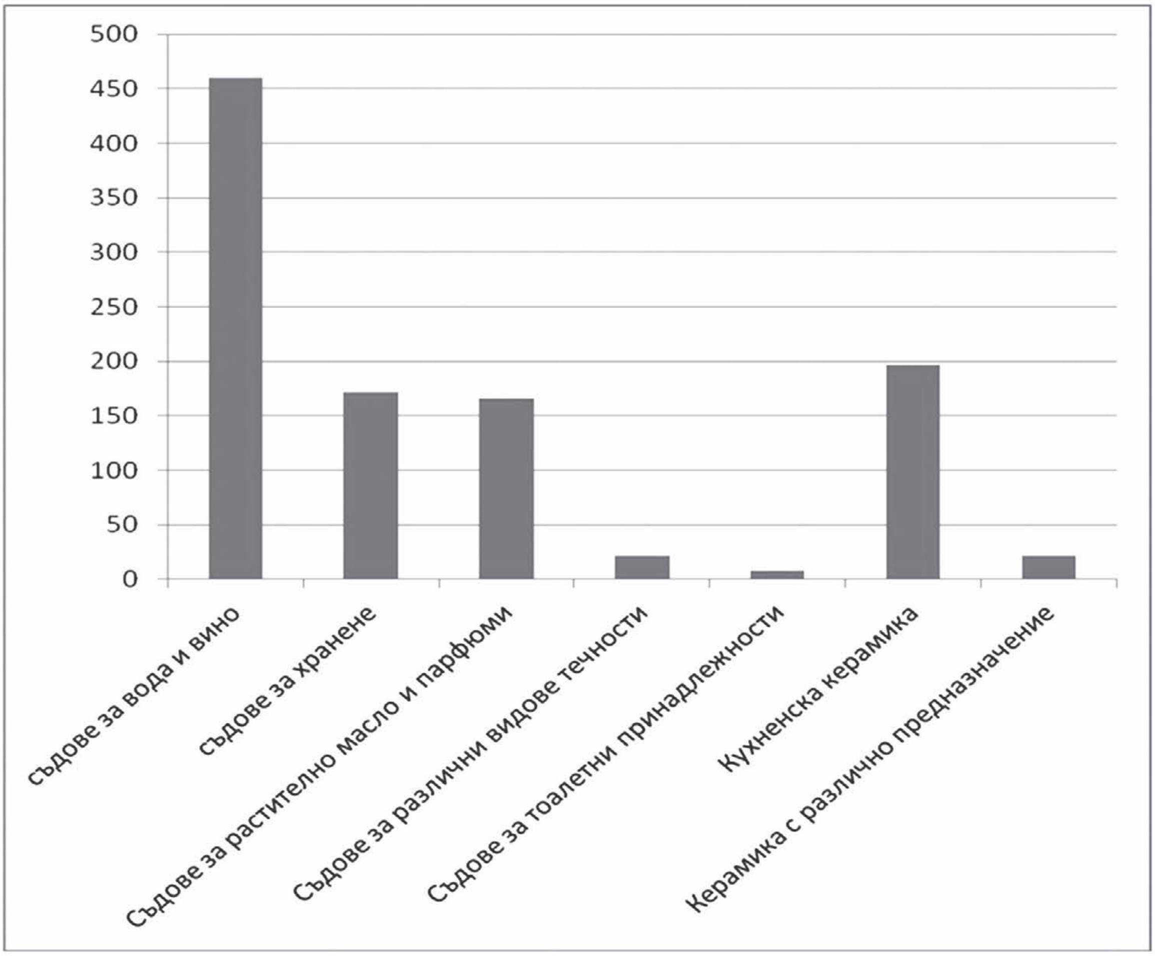

Fig. 22 Graphical representation of the different groups of local pottery from Apollonia

ЧАСТ III
ПРЕГЛЕД НА МЕСТНАТА КЕРАМИКА ОТ АПОЛОНИЯ

III.1. ТРАПЕЗНА КЕРАМИКА

III.1.1. Съдове за вода и вино

III.1.1.1. Кратери (кат. №№ 1-9, табл. 3, 21)

Кратерът (старогр. κρατήρ) е съд, използван от древните гърци за смесване и сервиране на вода и вино (Amyx 1958, 198; Рехо 1992, 19).

Кратерът е бил широко разпространен в местното производство на Аполония от архаичната епоха до края на III в. пр. Хр. Примерите от VI–V в. пр. Хр. са със сиво-черен, сив или кафяв цвят на глината. През IV в. пр. Хр. (кат. №№ 5, 8, 9) като цяло преобладават съдовете с червен цвят. Размерите на кратерите варират от 10 (кат. № 5) до 35 см.

Известните до момента местни имитации могат да се класифицират по следния начин:

Тип I. Кратер с колони (Nedyalkov 2008, 2, 16, № 1);
Тип II. Архаични кратери, имитация на източногръцки образци (Nedyalkov 2008, 2, 16, №№ 2-5);
Тип III. Камбановидни кратери, имитация на атически образци (кат. №№ 1-9)
  Вариант 1 – с подковообразни дръжки, прилепени към тялото (кат. №№ 1-6)
  Вариант 2 – с отделени от тялото извити дръжки (кат. № 7)
  Вариант 3 – без дръжки (кат. №№ 8, 9).

Кратерите с колони – **тип I**, са били широко разпространени в атическата рисувана керамика и по-рядко в чернофирнисов вариант от първата половина на VI до първа четвърт на IV в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 54; Рехо 1992, 19; Folsom 1975, 34; Folsom 1976, 23) В местното производство на Аполония формата е рядко срещана. Засега е известен само един фрагмент от устие с дръжка на кратер от този тип, произлизащ от архаичния пласт на обект „Старата дърводелна“ и датиран във втора половина на VI в. пр. Хр. (табл. А/1; вж. и Nedyalkov 2008, 2, tabl. 1, 6, № 1) Подобни кратери с колони местно производство са открити и в Истрия (Dimitriu 1966, 119 , № 750, 530-520 г. пр. Хр.; Alexandrescu 1978, 97, fig. 19, № 633).

Имитациите на източногръцки кратери с хоризонтални дръжки – **тип II**, определяни за предшественици на атическите камбановидни кратери (Sparkes, Talcott 1970, 55, not. 11), са силно фрагментирани и формата не може да бъде напълно възстановена. Отличават се с широко устие (диаметър от 25-30 см) с извит навън, леко удебелен ръб на венеца, ясно изразена скосена шия с формата на обърнат пресечен конус и тяло с вероятна камбановидна форма (Nedyalkov 2008, 2, tabl. 1, №№ 2-5). При представителите на тип II е нанесена украса от врязани прави или вълнообразни линии по ръба на устието и врязани линии върху шията и плещите. По форма и украса те намират паралели с керамиката от Йония и Северна Еолия, и по-конкретно от Антиса на о-в Лесбос (Bayne 1963, 230, fig. 24/17; Lamb 1934, 54-56, pl. 22) и Лариса (Bayne 1963, 199, fig. 21/14). Подобни кратери са известни и от Истрия (Alexandrescu 1978, 97, fig. 20, № 635) и Тракия (Nikov 1999, fig. 4/3, 4/4, от района на Раднево). Примерите от Аполония се отнасят към втора половина на VI в. пр. Хр. (табл. А/1)

Камбановидните кратери от **тип III** са били широко разпространени в Гърция и Тракия[34]. Характеризират се с широко устие с извит навън хоризонтален ръб на венеца, цилиндрична шия и камбановидно тяло, стъпващо на пръстеновидно столче. Намерените в Аполония имитации в по-голямата си част са били използвани вторично като урни в некрополите (Иванов 1963, 253, №№ 726-732, типове I и II).

---

[34] За рисуваните кратери вж. Рехо, 1992, 20 и цит. там литература. За кратерите без украса и фир

В зависимост от разположението на дръжките и локалните особености на формата, при кратерите от тип III могат да бъдат разграничени три варианта.

Вариант 1 включва най-ранните представители на камбановидните кратери. Характерните им особености са ясно изразената камбановидна форма с широка долна част на тялото и плътно прилепнали в горната му част подковообразни дръжки. Изключение е кат. № 3, който е с двойни дръжки, отделени от шията.

Кратерите от вариант 1 са засвидетелствани в Аполония още през трета четвърт на V в. пр. Хр. (кат. № 1), но до края на века се срещат сравнително рядко (кат. № 2). Производството им нараства през втора/ трета четвърт на IV в. пр. Хр. (кат. №№ 3-5), а най-широкото им разпространение е в края на IV и през III в. пр. Хр. (кат. № 6; вж. и: Иванов 1963, 253, №№ 726-731; Hermary et al. 2010,238, CC 108) Най-късните примери се отнасят към края на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 253, № 731), когато е и краят на разпространението им в Атина[35].

През III в. пр. Хр. се забелязва значително занижаване на качеството при изработката на кратерите – например кат. № 6, при който липсва едната дръжка, а другата е декоративна, съвсем тънка и небрежно изработена, прилепена към тялото. Столчето и цялото тяло са леко деформирани[36].

Кратерите от ***вариант 2*** се появяват в Аполония в края на IV в. и са широко разпространени през целия III в. пр. Хр. (кат. № 7; вж. и: Иванов 1963, 253, № 732; Hermary et al. 2010, 238, CC 107) Отличителните им особености са силно стесненото в долната част тяло, което придава на съда конична форма, и извитите към тялото и напълно отделени от него дръжки.

Оформянето на тялото при представителите на ***вариант 3*** (кат. №№ 8, 9) е по-близо до примерите от вариант 1, но липсата на дръжки позволява да бъдат разгледани отделно. Датират се във втората половина на IV в. пр. Хр.

III.1.1.2. Ойнохоета (кат. №№ 10-35, обр. 13, табл. 3, 4, 21, 22, 40)

Гръцката дума „οίνοχόη“ означава „съд за наливане на вино“ (вж. напр. Рехо 1992, 34 и цит. там литература). Освен за вино, тези съдове са се използвали и за други течности (Sparkes, Talcott 1970, 58). Формата се отличава с прищипнато в предната или средната част устие във форма на чучур, сфероидно или конично тяло, стъпващо върху пръстеновидно или дисковидно столче, и масивна дръжка, захваната за устието и плещите на съда.

Размерите на ойнохоетата, произвеждани в Аполония, варират от 6 до 26 см. Срещат се както в погребални комплекси, така и в градска среда. Многообразието на местните форми може да се систематизира и класифицира в единадесет типа, два от които с варианти:

Тип I. Имитация на гръцки ойнохоета, тип Shape 1 (кат. № 10);

Тип II. Ойнохое с широка шия и сферично тяло (кат. № 11);

нисово покритие вж.: Rotroff 2006, 105-107, №№ 207-226 (от Гърция); Alexandrescu 1978, 97, fig. 20, № 641; Alexandrescu 1977, 115, fig. 2 (от Истрия); Шкорпил 1932, 15, обр. 14, гроб № 20; Филов и др. 1934, 151, обр. 176; Мирчев 1946, 189, сл., обр. 82; Дремсизова 1955, 71, обр. 14; Чичикова 1984, табл. V, I.61 (от Тракия).

[35] Най-късните кратери, намерени на Атинската агора, са от последната четвърт на III в. пр. Хр. (Rotroff 1997, 136)

[36] От Созопол е известен още един подобен по форма, цвят на глината и размери кратер с две прилепени декоративни дръжкии и леко деформирано столче, произведен очевидно в същата работилница.

Тип III. Ойнохое с подобно на колба тяло (кат. № 12);
Тип IV. Ойнохое с ниско биконично тяло (кат. № 13);
Тип V. Имитация на гръцките ойнохоета, тип Ring-collar (кат. №№ 14-17);
Тип VI. Ойнохое с висока дръжка и сферично тяло (кат. №№ 18-20);
Тип VII. Имитация на гръцки ойнохоета тип Chous/ Shape 3 (кат. №№ 21-27)
  Вариант 1 – със сферично тяло и устие с тесен чучур (кат. №№ 21, 22)
  Вариант 2 – със сфероидно тяло и широк чучур (кат. №№ 23, 23а)
  Вариант 3 – с „крушовидно“ тяло (кат. №№ 24-26)
  Вариант 4 – с овално тяло (кат. № 27);
Тип VIII. Уникална трапецовидна форма, повлияна от типа Chous (кат. № 28);
Тип IX. Уникална биконична форма повлияна от типа Chous (кат. № 29);
Тип X. Имитация на гръцки ойнохоета тип Shoulder/ Shape 2 (кат. № 30);
Тип XI. Ойнохое тип VII по Т. Иванов (кат. №№ 31-35)
  Вариант 1 – с цилиндрично тяло (кат. №№ 31-33)
  Вариант 2 – с тясна шия и макс. диаметър в долната част на тялото (кат. №№ 34, 35).

Типове I–IV са представени с единични съдове и не са били популярни в местното производство на Аполония.

Тип I (кат. № 10) имитира гръцките ойнохоета тип Shape 1 – „offset neck and trefoil mouth“, по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 58, pl. 5, №№ 95-100). Отличава се със силно прищипнато в средата устие във форма на тесен чучур, овално тяло, стъпващо на високо пръстеновидно столче, и висока дръжка. Според паралелите от Атина, кат. № 10 може да се датира във втората половина на VI в. пр. Хр.

Тип II (кат. № 11) се характеризира с тесен и къс чучур, широка шия и сферично тяло. Намира паралели в гръцките късноархаични съдове от края на VI – началото на V в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 206, pl. 76, №№ 1652-1654) Подобно ойнохое е открито и в Истрия (Alexandrescu 1978, 99, fig. 21, № 655). Съобразно паралелите, кат. № 11 се отнася към края на VI – първа половина на V в. пр. Хр.

Тип III (кат. № 12) представя уникален за местното производство съд с подобно на колба тяло, стъпващо направо върху дъното, тесен чучур и висока дръжка. Формата на тялото не е атическа. Подобни ойнохоета местно производство, имитация на метални съдове с вероятно влияние от Коринт, са познати от Лакония, областта на Аргос и Спарта (Abadie, Spyropoulos 1985, 405-406, fig. 38). Според морфологичните белези на формата и паралелите, кат. № 12 може да се отнесе към втората половина на V в. пр. Хр.

Тип IV (кат. № 13) се отличава с издължена шия и ниско биконично тяло с максимален диаметър в долната част. Оформянето на тялото показва известни прилики с ойнохоетата от тип XI, но се различава от тях по формата на шията и дръжката, която е широка и вдлъбната в средата, издигаща се високо над устието (вж. табл. 40). Подобни дръжки са рядкост в местното производство. Въз основа на морфологичните особености, кат. № 13 може да бъде отнесен към V в. пр. Хр.

Представителите на следващите два типа са силно повлияни от гръцките ойнохоета тип Ring-collar по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott, разпространени в Атина и Коринт през VI в. пр. Хр., чиято характерна особеност е наличието на един или няколко дебели пръстена около шията (Sparkes, Talcott 1970, 58-59, pl. 5, №№ 89-94).

За местните ойнохоета от **тип V** (кат. №№ 14-17) са характерни силно прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур, къса, цилиндрична или с форма на пресечен конус шия, конично тяло с максимален диаметър в областта на раменете и пръстеновидно столче. За разлика от гръцките примери, дръжката се издига високо над устието. При по-голямата част от съдовете местно производство има оформен релефен пръстен в основата на шията. Типът е бил широко разпространен в местното производство на Аполония[37]. Кат. № 14, който засега е най-голямото местно ойнохое, показва сходство във формата и размерите си с архаичните форми, открити при разкопките на агората в Атина (Sparkes, Talcott 1970, 58, pl. 5, № 92), и може да бъде отнесен към втората половина на VI или началото на V в. пр. Хр. Кат. №№ 15-17 са с по-малки размери и се отнасят към третата четвърт на V в. (кат. №№ 15, 16, табл. А/5, В/40) и първата половина на IV в. пр. Хр. (кат. № 17, табл. А/4)

Тип VI (кат. №№ 18-20) обединява типове II и VI по класификацията на Т. Иванов (Иванов 1963, 158-159, №№ 299, 309-311). Отличава се с прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур, шия с конкавни стени, издуто сферично тяло, стъпващо на пръстеновидно столче, и дръжка, издигаща се високо над устието. Типът се появява в Аполония в края на V и самото начало на IV в. пр. Хр. (тук кат. № 18, табл. В/42; Иванов 1963, № 299) и е разпространен през първата половина и трета четвърт на IV в. пр. Хр. (тук кат. №№ 19, 20; Иванов 1963, №№ 309-311) При кат. № 19 дръжката е канелирана, оформена с два надлъжни ръба и вдлъбната в средата (табл. 40).

Ойнохоета **тип VII** (кат. №№ 21-27) имитират типа Chous (Χοῦς)/ Shape 3 по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 60). Това е най-популярната форма в атическото керамично производство, която се характеризира с къса шия и издуто, дебело сферично или овално – при по-късните примери, тяло (ibid.; вж. и Рехо 1992, 34 с цит. там литература). Дръжката не надвишава устието и обикновено завършва с конусовиден израстък в горната част. При някои представители има релефен пръстен в основата на шията (кат. №№ 21-23). В Аполония това е най-често срещаният тип ойнохое в местното производство през IV в. пр. Хр. Към него могат да бъдат причислени типове III–V по Т. Иванов (Иванов 1963, 158, №№ 300-308), както и няколко съда от града с особени форми. В този тип, в зависимост от формата, могат да бъдат разграничени четири варианта.

Ойнохоетата от ***вариант 1*** (кат. №№ 21, 22)[38]спадат към най-ранните представители на типа. Те се появяват през третата четвърт на V в. пр. Хр. (кат. № 21) и са разпространени в първата половина на IV в. пр. Хр. (тук кат. № 22; Иванов 1963, 158, № 300) Характеризират се с прищипнато отпред устие във форма на тесен чучур, сфероидно тяло с максимален диаметър в горната част, пръстеновидно столче и масивна дръжка, захваната за устието и плещите на съда. Формата е широко разпространена в Гърция, а като имитативно местно производство е известна също и от Истрия (вж. каталог, №№ 21 и 22)[39].

Характерни особености на формата при ***вариант 2*** (кат. №№ 23, 23а) са издутото сфероидно тяло и широкото устие с форма на трилистна детелина. Този вариант включва тип IV по Т. Иванов (Иванов 1963, 158, №№ 301-305). Кат. № 23 е типичен пример за промяната в устието между предходния и по-късните варианти: чучурът става по-широк; прищипването вече не е в предната, а в средната или задната (кат. № 23а) част на устието; появява се конусовиден израстък като завършек на дръжката при устието. Кат. № 23а е представител на една група ойнохоета с малки размери (между 6 и 10 см височина), при които тялото е с почти сферична форма. Ойнохоетата с малки размери са често срещани при представителите на варианти 2 и 3, и вероятно са били използвани от деца по време на гръцкия празник Антестерии или са били предназначени за гробни дарове при погребения на деца (вж. Рехо 1992, 35 и цит. там литература). Подобни на вариант 2 ойнохоета от V и началото на IV в. пр. Хр. са известни от Олинт (Robinson 1933, pl. 170, №№ 790, 791) и Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 6, №№ 121, 123-125). В Аполония са разпространени през втората и третата четвърт на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 158, №№ 301-305)

---

[37] Към тип V могат да бъдат отнесени и ойнохоета тип I по класификацията на Т. Иванов (Иванов 1963, 157, № 298).

[38] Към този вариант могат да се причислят и ойнохоета тип III по Т. Иванов (Иванов 1963, 158, № 300).

[39] Препратките към каталога – предимно за паралели, тук и по-нататък в текста са с цел избягване на излишни повторения.

Ойнохоетата от ***вариант 3*** (кат. №№ 24-26) са най-многобройните представители на типа[40]. Те се отличават с овално или яйцевидно тяло, което се дължи на промяна в позицията на максималния му диаметър – по-надолу, вследствие на което съдовете придобиват една по-свлечена конвексна форма. Шията е къса. Устието е прищипнато в средата под формата на трилистна детелина. Дръжките са с изпъкнал релефен ръб по средата от външната страна, завършващ с конусовидна пъпка над ръба на устието. Столчето е пръстеновидно. Към този вариант могат да бъдат причислени и ойнохоетата, обособени в тип V по Т. Иванов (Иванов 1963, 158-159, №№ 306-308). Интересен е фактът, че всички известни примери са с червен цвят на глината, като голяма част са допълнително ангобирани. Предпочитанието на производство на определени типове в конкретен цвят е засвидетелствано и при някои кани (вж. ч. III.1.1.3., кани тип IV, вариант 5, и тип VI), което е индикация за специализирано производство на отделни ателиета.

Представителите на вариант 3 са имитация на чернофирнисовите и рисуваните ойнохоета, широко разпространени както в Гърция, така и в Тракия и елинските понтийски колонии от края на V до I в. пр. Хр.[41] Най-ранните примери в местното производство са съвременни с откритите червенофигурни ойнохоета в некропол „Калфата" от началото на IV в. пр. Хр. (тук кат. № 24; Hermary et al. 2010, 229, CC 4)[42] Това показва, че производството им е започнало значително по-рано, отколкото се приемаше досега[43]. Кат. № 25 се датира във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. и се отличава с това, че върху него е врязана схематична фигурна композиция с мъж и жена (табл. 40; по-подробно за композицията вж. в каталога). Разпространението на ойнохоетата от вариант 3 на тип VII продължава през целия IV в. пр. Хр., като повечето примери са от втората му половина (тук кат. № 26; Иванов 1963, 158-159, №№ 306-308).

Ойнохоетата от **вариант 4** (кат. № 27) могат да се разглеждат като по-нататъшно развитие на формата на предходния вариант. При чернофирнисовите представители на типа Chous към края на IV в. пр. Хр. и особено през III–II в. пр. Хр. тялото става по-стройно, а максималният му диаметър намалява (Rotroff 1997, 126). Тази тенденция се илюстрира добре с кат. № 27, който намира точни паралели и е типичен представител по форма и украса на гръцките елинистически примери от III в. пр. Хр. (вж. каталог, № 27). Той се датира в първата половина на III в. пр. Хр. и за момента е най-късният представител на тип VII, намерен в Аполония.

Общите тенденции в развитието на формата на ойнохоетата местно производство са твърде сходни с тези на типа Χοῦς в Гърция (Sparkes, Talcott 1970, 61). Ранните представители на типа (вариант 1) се отличават със сферично тяло и прищипнато в предната част устие във формата на тесен чучур, а дръжката е с кръгло сечение. От началото на IV в. пр. Хр. формата започва да се променя, което е предпоставка за обособяването на нови варианти: чучурът става по-широк, а прищипването вече не е в предната част, а към средата или по-назад; дръжката завършва с конусовиден израстък в горната част; тялото придобива издута сфероидна форма с максимален диаметър в средата или по-ниско, която се запазва през целия IV в. пр. Хр. (варианти 2, 3) При представителите от III в. пр. Хр. (вариант 4) формата еволюира, като шията се удължава, а пропорциите на тялото стават по-стройни, следвайки тенденциите на елинистическите образци от III-II в. пр. Хр. (Rotroff 1997, 126)

---

[40] Ойнохоетата от вариант 3 са били масово разпространени в Аполония. До момента са известни около 30 реставрирани съда от музея в Созопол, НИМ и НАМ София, открити в некрополите „Калфата", „Буджака", „Харманите" и „Морска градина", както и от комплекси в града. Височината им варира от 6 до 20 см. Всички са изработени от оранжево-керемидена глина, повечето са покрити с тъмночервена или кафеникава ангоба.

[41] За паралели на тип VII, вариант 3 вж.: Sparkes, Talcott 1970, pl.7, № 127-135; Rotroff 1997, 127, № 488-490 (от Атина); Robinson 1933, pl. 170, №№ 785, 786, 792 (от Олинт); Капошина 1959, 127, рис. 22 (от Мирмекия); Мелюкова 1975, 243, рис. 45,5 (Николаевка); Alexandrescu 1978, 79, pl. 55, № 469 (от Истрия); Čičikova 1963, 41, обр. 5,3; Чичикова 1984, табл. VI-VII (от Севтополис); Alexandrescu 1977, 126-127, fig.11 (от Североизточна Тракия).

[42] Т. Иванов датира обособените от него в тип III червенофигурни ойнохоета най-рано във втора четвърт - средата на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 147-150, №№ 266-276) По-късно М. Рехо отнася някои от тези съдове към първа четвърт на IV в. пр. Хр. (Рехо 1992, 39, №№ 43, 46)

[43] Третата четвърт на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 158-159, №№ 306-308)

Тип VIII (кат. № 28) е представен от един съд, чиято форма очевидно е силно повлияна от типа Chous по отношение на устието, шията и дръжката, но оформянето на тялото (вж. каталог, № 28) е без аналогии до момента. Според стратиграфията на пласта, в който е открит, датировката му е във втората половина на IV в. пр. Хр.

Тип IX (кат. № 29) също е представен от един съд с уникална форма (вж. каталог, № 29) и без аналогии до момента. Интересни детайли при него са двата ромбоидни отвора, направени отстрани на шията (вероятно за окачване с въже), както и малките дупки, пробити непосредствено под устието и шията. Тези особености навеждат на мисълта за някаква вторична функция. Датира се във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

Ойнохоетата **тип X** (кат. № 30) имитират тип Shoulder (Shape 2) сред атическите изделия (Sparkes, Talcott 1970, 58). Те се характеризират с къса конкавна шия, ясно изразени рамена и тяло със слабо изразена конична форма. Най-ранните примери от Атина се отнасят към края на VI и началото на V в. пр. Хр. (ibid., 60, pl. 5, № 101) От некропол „Калфата“ са известни рисувани червенофигурни съдове от този тип (Иванов 1963, 151, № 28). Подобни чернофирнисови и рисувани ойнохоета са широко разпространени както в Гърция, така и в елинските понтийски колонии и в Тракия (вж. напр. Рехо 1992, 34 и цит. там литература). Кат. № 30 намира преки паралели в Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 5, № 103) и се датира в края на V или в първата половина на IV в. пр. Хр.

Ойнохоетата от **тип XI** (кат. №№ 31-35, обр. 13) се отличават с широко устие, прищипнато в предната част и тяло с конкавни стени, с максимален диаметър в най-долната част, свързано с пръстеновидно столче посредством скосяване на стените във форма на обърнат трапец. Дръжката е масивна, захваната за устието и за долната част на тялото. Формата на тялото е повлияна от атическите чернофирнисови съдове тип „mug“, вариант „с хоризонтални канелюри“, които са възприемани за разновидност на ойнохоето, но функцията им не е изяснена напълно (за името и функцията на типа „mug“ вж. Sparkes, Talcott 1970, 70-72, pl.11, №№ 198, 200). Типът е засвидетелстван при рисуваната керамика в Аполония още в последната четвърт на V в. пр. Хр.[44], но местните имитации са разпространени най-вече през IV и по-рядко през III в. пр. Хр. В зависимост от оформянето на шията могат да се разграничат два варианта.

Вариант 1 (кат. №№ 31-33) отговаря на тип VII по Т. Иванов (Иванов 1963, 159, № 312). При него липсва шия, а тялото е с цилиндрична форма със слабо конкавни стени в предната част. Характерна особеност е и врязаната линия непосредствено под ръба на устието. До момента са известни пет ойнохоета от този вариант, три от които са открити в Аполония (тук кат. № 31, обр. 13/8; Иванов 1963, 159, № 312; от некропол

---

[44] От некропол „Харманите“ е известен един червенофигурен съд от този тип със сюжет, изобразяващ тракийски воини (обр. 13/9), датиран в последната четвърт на V в. пр. Хр. (Oakley 2009, 613-614, fig. 12; Гюзелев 2009, 120)

„Харманите“, АМ Созопол, инв. № АМ-1019), а останалите са от нейния тракийски хинтерланд – от обектите „Сладките кладенци“ (кат. № 33) и „Костадин чешма“ при с. Дебелт (кат. № 32)[45]. За установяване на хронологията на вариант 1 важна роля има кат. № 31, който произхожда от археологически контекст от втората половина на IV в. пр. Хр. и позволява датирането на този тип съдове да бъде изтеглено с близо един век по-рано от приетото досега становище[46]. Кат. №№ 32 и 33 могат да бъдат отнесени също към IV в. пр. Хр. Разпространението им продължава до втората половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 159, № 312)

При ***вариант 2*** (кат. №№ 34, 35) горната половина на тялото е по-тясна, образувайки шия с различна височина. Ойнохоетата местно производство от този вариант засега са известни само от територията на Аполония – от обектите „Сладките кладенци“ (кат. № 35) и „Костадин чешма“ (кат. № 34). Датират се в IV в. пр. Хр.

При разглеждането на представителите на тип XI следва да се обърне внимание на два факта: широкото разпространение на типа в тракийския хинтерланд на Аполония и наличието на печати, разположени по шията и тялото при почти всички съдове. Печатите, изобразяващи котва, Горгона Медуза в съчетание с буквите ОП или тракийски конник, бяха разгледани по-горе (ч. II.3., вж. обр. 10, 11, 13). Проведеният химически анализ на кат. № 35 доказа, че ойнохоетата от този тип са били произвеждани в Аполония (ч. II.4., вж. обр. 14, 15, 16), което насочва към извода, че основната част от тях са били предназначени за тракийския пазар. Изборът на определена форма керамика, произвеждана специално за износ, е доказателство за високото профилиране на керамичното производство в Аполония през IV в. пр. Хр. и за търговския обмен между две различни културни системи.

III.1.1.3. Кани (кат. №№ 36-83, обр. 25, 26, табл. 4-7, 23-25, 40)

Каните са били най-разпространения и масово използван съд, произвеждан в Аполония. Подобно на останалата местна керамика и при тях по-ранните примери са със сиво-черен и кафяв цвят на глината, докато при тези от IV–I в. пр. Хр. преобладава червено- или оранжево-керемидения цвят. Значителна част от съдовете са били допълнително ангобирани с черна, червено-кафява или кафеникава ангоба. Интересно явление при някои от типовете и вариантите е, че те са произвеждани с предпочитание към определен цвят, независимо от епохата, в която са били разпространени. Като пример могат да бъдат посочени каните от тип IV, вариант 5, и каните от тип VI, които се срещат през втората половина на IV в. пр. Хр., но в огромния си процент са произвеждани със сиво-черен или кафяв цвят на глината. Унифицирането на определен тип или вариант с цвета на глината е поредно доказателство за промишления характер на производството и за наличието на различни работилници с определени предпочитания.

Височините на каните варират от 6,3 см (кат. № 60) до 32 см (кат. № 43), но в повечето случаи са между 13 и 20 см.

Днес могат да бъдат обособени 16 типа кани, някои от които с варианти:
Тип I. Имитация на типа „Banded round-mouth“ (кат. №№ 36-38);
Тип II. Кана с биконично тяло, тип II по Т. Иванов (кат. №№ 39, 40);
Тип III. Кана с овално тяло с конвексни стени (кат. №№ 41, 42);
Тип IV. Кана с канелирана шия (кат. №№ 43-52)
  Вариант 1 – с конично тяло (кат. № 43)
  Вариант 2 – с биконично тяло, тип I по Т. Иванов (кат. №№ 44, 45)

---

[45] Информацията за съдовете от двата обекта ми беше предоставена от г-н П. Балабанов и г-жа Ц. Дражева, за което съм им безкрайно задължен.

[46] Т. Иванов датира тип VII във втора половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 159)

Вариант 3 – със сфероидно тяло и плътно разположени пръстени по шията, тип VII по Т. Иванов (кат. №№ 46-48)

Вариант 4 – със сферично тяло, конкавна шия и тесни, плътно разположени пръстени по шията (кат. №№ 49, 50)

Вариант 5 – със сферично тяло и широки пръстени, тип IV по Т. Иванов (кат. №№ 51, 52);

Тип V. Имитация на типа μύκη (кат. №№ 53-61)

Вариант 1 – атически вариант (кат. №№ 53-58)

Вариант 2 – коринтски вариант (кат. №№ 59-61);

Тип VI. Кана с релефен пръстен в основата на шията, тип III по Т. Иванов (кат. №№ 62-67)

Вариант 1 – със сферично или сфероидно тяло (кат. №№ 62-64б)

Вариант 2 – с издължена шия и сплеснато сферично тяло (кат. №№ 65-65г)

Вариант 3 – с високо овално тяло (кат. №№ 66, 67);

Тип VII. Кана с ясно изразени рамене (кат. № 68);

Тип VIII. Кана с овално тяло (кат. № 69);

Тип IX. Кана с масивно оформен ръб на венеца (кат. № 70);

Тип X. Кана тип V по Т. Иванов (кат. №№ 71, 72)

Вариант 1 – със сферично тяло, ясно отделено от шията (кат. № 71)

Вариант 2 – със слабо изразени рамене (кат. № 72);

Тип XI. Кана с жлеб под устието, тип VIII по Т. Иванов (кат. №№ 73-77)

Вариант 1 – с конично тяло (кат. №№ 73-73е)

Вариант 2 – с широки рамене и издуто тяло (кат. №№ 74-75е)

Вариант 3 – със сферично тяло (кат. №№ 76-76г)

Вариант 4 – с тясна издължена шия (кат. № 77);

Тип XII. Кана тракийски тип (кат. № 78);

Кани от елинистическата епоха

Тип XIII. Кана с шия, подобна на пресечен конус, и сферично тяло (кат. № 79);

Тип XIV. Кана с полегати рамене и сфероидно тяло (кат. № 80);

Тип XV. Кана с хоризонтален устиен ръб, тясна шия и сферично тяло (кат. № 81);

Тип XVI. Кана тип IX по Т. Иванов (кат. №№ 82, 83).

Каните от **тип I** (кат. №№ 36-38) се характеризират с широко, издуто в рамената и плавно стесняващо се към основата тяло, цилиндрична шия, висока дръжка и пръстеновидно столче[47]. Примерите от Аполония са много сходни с типа „Banded round-mouth“ по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 64-65, №№ 139-157). Формата е взаимствана от Коринт, появява се в Атина около 600 г. пр. Хр. и е разпространена до края на V в. пр. Хр. (ibid., 65) Подобни кани са намерени и в Олинт, където са датирани в края на V – началото на IV в. пр. Хр. (Robinson 1933, pl. 167, № 739) Типът е засвидетелстван в Аполония още през архаичната епоха, но съответните образци – от обект „Старата дърводелна“, са твърде фрагментирани (Ников 2012, обр. 20, № 11; вж. тук табл. А/1). За момента разполагаме с пет добре запазени кани от този тип, всички произведени с кафяв или сиво-черен цвят на глината, в някои случаи допълнително покрити с черна ангоба (кат. № 38). Височината им е между 15 и 22 см. От комплекс в града произлизат два добре запазени съда (кат. № 36, 37), които се датират в трета четвърт на V в. пр. Хр. (табл. А/5) Останалите три кани са открити в некропол „Калфата“ и се отнасят към периода от началото на IV до началото на III в. пр. Хр.[48] Примерите от втората половина на V и началото на IV в. пр.

---

[47] Към този тип може да бъдат причислени и кани тип VI по Т. Иванов (Иванов 1963, 164, № 341).

[48] За пример от първата четвърт на IV в. пр. Хр. вж. Hermary et al. 2010, 233, CC 47. Най-късната кана от тип I е датирана от Т. Иванов в края на IV – началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 164, № 341)

Хр. се отличават с по-издуто и масивно сфероидно тяло, докато при тези от втората половина на IV в. тялото е по-овално и с по-стройни пропорции (кат. № 38).

Каните от **тип II** (кат. №№ 39, 40) съответстват на същия по номер тип на Т. Иванов (Иванов 1963, 161, № 316). Морфологичните им белези са къса и широка шия с форма на обърнат пресечен конус, биконично тяло с по-голяма горна повърхност, високо столче с трапецовиден профил и масивна висока дръжка. Предполага се, че формата е взаимствана от Еолия и по-конкретно от Троя и Лесбос (вж. Alexandrescu 1977, 130; Alexandrescu 1978, 113 и цит. там литература). Освен от Аполония са известни още от Истрия и от вътрешността на Тракия (паралели вж. в каталога). Според П. Александреску, най-ранните примери се появяват в Истрия и Тракия – в некропола при с. Добрина, още през първата половина на VI в. пр. Хр., а най-късните, намерени в Тракия, достигат до средата на IV в. пр. Хр. (Alexandrescu 1977, 133) В Аполония каните от тип II са засвидетелствани още от втората четвърт – втората половина на VI в. пр. Хр. (Ников 2012, 86, обр. 52/7, 56/4, 62/7) От периода V–IV в. пр. Хр. са известни седем добре запазени кани от този тип[49], всички със сив, сиво-черен или кафяв цвят на глината, някои допълнително покрити с черна ангоба (кат. № 40). По-голямата част от тях са произведени през втората половина на V в. пр. Хр. (тук кат. № 39; вж. и Иванов 1963, 161) Най-късният пример (кат. № 40) се отнася към втора/ трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. A/4)

Характерно за каните от **тип III** (кат. № 41, 42) е голямото овално тяло с конвексни стени, силно скъсената шия с форма на пресечен конус и високата дръжка. Ръбът на венеца е удебелен и извит навън. Тази форма се среща сравнително рядко в Аполония и намира паралели в атическата кухненска керамика от края на VII–V в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 205, pl. 75, №№ 1633-1646) Примерите от Аполония могат да бъдат отнесени към втората половина на V в. пр. Хр.

Обединяващият признак при каните от **тип IV** (кат. №№ 43-52) е украсата от хоризонталните канелюри върху шията и може условно да бъде назован „кани с канелирана шия“. Това е един от най-широко разпространените типове кани в Аполония. Най-ранните примери датират от средата – трета четвърт на V в. пр. Хр., а най-късните достигат до средата на III в. пр. Хр. Произходът на каните с канелирани шии се извежда от Еолия (Alexandrescu 1978, 101, бел. 22). Широко разпространени са в Гърция, Мала Азия и понтийските колонии[50]. Въз основа на морфологичните особености, при каните от тип IV могат да се разграничат пет варианта.

Вариант 1 (кат. № 43) се отличава с къса цилиндрична шия и конично тяло, силно издуто в областта на раменете и плавно стесняващо се надолу. Дръжката се издига над устието. Подобни по форма кани от втората половина на VI – първа половина на V в. пр. Хр. са открити в Русия, по поречието на Среден Днепър (Онайко 1966, 85, табл. VII, № 9), а също в Олбия (Козуб 1974, 63-64, рис. 23, № 1). Малко по-късни са примерите от Мирмекия (Капошина 1959, 140, обр. 4). Нашият кат. № 43 се датира в трета четвърт на V в. пр. Хр.

Вариант 2 (кат. №№ 44, 45) съответства на кани тип I по Т. Иванов (Иванов 1963, 159, №№ 313-315). Характерни за него са късата шия с форма на пресечен конус, биконично тяло с горна част два пъти по-голяма от долната, и пръстеновидно столче (пак там). За разлика от предходния вариант, дръжката не излиза над устието. Релефните пръстени варират от два (Иванов 1963, 159, № 313) до пет (кат. № 45). Нашият кат. № 44 се отличава от останалите примери с големите си размери и широките канелюри по шията. Всички известни кани от този вариант се отнасят към трета четвърт на V в. пр. Хр.

---

[49] Четири от тях са от некропол „Харманите“ (АМ Созопол, инв. №№ АМ-357, 1286, 1403, 1431), две са от града (тук кат. №№ 39, 40) и една от некропол „Калфата“ (Иванов 1963, 161, № 316).

[50] В Троя, Лариса, Лидия, Гордион (Boehlau, Schefold 1942, fig. 51/f, 67/a, pl. 48/35, /36), Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 78, 79, №№ 1698, 1707; Rotroff 2006, 250, № 51), Олинт (Robinson 1933, pl. 167, № 737), в Западен Крим (Handber et al. 2009, 181, fig.5), Нимфей (Скуднова 1956, 131 сл.), Олбия (Козуб 1974, 63-64, рис. 23, № 1, 2), по Среден Днепър (Онайко 1966, 85, табл. VII, № 9), в Мирмекия (Капошина 1959, 140, обр. 4), в Истрия (Alexandrescu 1978, 102, fig. 22, №№ 660, 661; Alexandrescu 1972, 117, fig. 3/1).

Към ***вариант 3*** (кат. №№ 46-48) спадат кани с извит навън ръб на устието, къса конкавна шия, набраздена от плътно разположени един под друг тесни релефни пръстени (при кат. № 47 пръстените са малко по-широки) и сфероидно тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Дръжката е Г-образна или дъговидно извита, завършваща на нивото на устието. Броят на пръстените варира от 5 до 12. Към този вариант могат да бъдат причислени и кани тип VII по Т. Иванов (Иванов 1963, 165, №№ 342-347). Каните от нашия вариант 3 намират паралели в Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 78, 79, №№ 1698, 1707) и понтийските колонии (вж. каталог, № 46). Известни са също и от Тракия – от Кабиле (Гетов 1991, 183, обр. 16) и Мезек (Велков 1937, 141, обр. 34/5). Появяват се в местното производство на Аполония още в края на V и началото на IV в. пр. Хр. (тук кат. № 46, табл. А/6; Hermary et al. 2010, 231, CC 27) При кат. № 47 липсват сигурни индикации за датиране, но все пак морфологичните характеристики позволяват да бъде отнесен към същото време. Образците от V в. пр. Хр. онагледяват възникването на конкретната форма в Аполония и позволяват проследяването на нейния континуитет през един период от близо два века. Най-голяма популярност каните от вариант 3 придобиват през IV в. пр. Хр. и особено през втората му половина (Иванов 1963, 165, №№ 343-348; за пример от втора четвърт на IV в. вж. Hermary et al. 2010, 231, CC 28). Срещат се до началото на III в. пр. Хр. (тук кат. № 48; Иванов 1963, 165, бел. 1, № 342; Hermary et al. 2010, 235, CC 71)

Отличителните белези на каните от ***вариант 4*** (кат. №№ 49, 50) са конкавна шия с гъсто разположени по нея тесни релефни пръстени, шия с прави (кат. № 49) или конкавни (кат. № 50) стени, сферично тяло и пръстеновидно столче. Формата е твърде сходна с предходния вариант и се явява негово естествено продължение. Подобни кани, отнесени към IV в. пр. Хр., са известни и от други черноморски милетски колонии като Истрия (Alexandrescu 1978, 102, fig. 22, № 661) и Олбия (Козуб 1974, 63-64, рис. 23, № 2). Представителите на вариант 4 се появяват в Аполония през втората половина на IV в. пр. Хр. (кат. № 49) и бързо изместват каните със сфероидно тяло. Срещат се масово в некрополите „Калфата“ и „Морска градина“, като от 18 добре запазени съда само 4 са с кафяв или сив цвят на глината, а всички останали са с червен цвят, някои с допълнителен слой от червено-кафява ангоба. Най-широкото им разпространение е в края на IV и първата половина на III в. пр. Хр. (тук кат. № 50; Hermary et al. 2010, 231, 235-236, CC 29, 71, 73)

Вариант 5 (кат. №№ 51, 52) съответства на тип IV по Т. Иванов (Иванов 1963, 162, №№ 327-335). По форма каните от този вариант са много близки до предходния вариант. Разликата е само в оформянето на шията, която е широка с прави или слабо конкавни стени, с разположени по нея от 3 до 8 широки релефни пръстена. В повечето случаи релефен пръстен отделя шията от тялото (кат. № 51). Повечето примери са в сиво-черната или в кафявата цветова гама[51], подобно на каните от тип VI. Каните от вариант 5 се появяват в Аполония в началото на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 231, CC 26 – 390-380 г. пр. Хр.) и са едни от най-често срещаните форми през целия IV в. пр. Хр.

Каните от **тип V** (кат. №№ 53-61) са обозначавани с термините „μύκη“, „mushroom“ или „λάγυνος“ (за тях вж. общо: Sparkes, Talcott 1970, 66; Alexandrescu 1978, 103; за името вж. Amyx 1958, 208-210). Те са широко разпространени в местното производство на Аполония от трета четвърт на V до трета четвърт на IV в. пр. Хр. В зависимост от особеностите на формата могат да се разграничат два варианта, съответстващи на обособените в класификацията на B. Sparkes и L. Talcott атически и коринтски вариант (Sparkes, Talcott 1970, 66-67, pl. 9, №№ 161-174).

---

[51] За момента са известни около 30 кани от този вариант. От тях само 5 са с червен цвят на глината.

Вариант 1 (кат. №№ 53-58) имитира атическия вариант на типа. За формата са характерни кръгло устие със слабо издадено навън венче, къса шия и широко, ясно изразено биконично тяло с изпъкнала горна повърхност. Двете части на тялото са под ъгъл една спрямо друга. Две асиметрични двойни дръжки, обикновено издигащи се над устието, са в близост една до друга от едната страна на тялото[52]. Каните от вариант 1 намират паралели както в Гърция (Sparkes, Talcott 1970, pl. 9, №№ 162-166; Rotroff 2006, 246, №№ 9-12), така и в елинските колонии по Западното и Северното Черноморие – в Дионисополис (Damyanov 2003, 32, tabl. III/3), Истрия, Олбия, Пантикапей, Березан (Alexandrescu 1978, 103, not. 26, pl. 69 № 660; Alexandrescu 1972, 122, fig. 7/1, 2; Coja 1968, fig. 12/3, 5/3), Нимфей (Скуднова 1956, 131, рис. 63, № 5), Тиритаки (Шмидт 1952, 242, рис. 10/1). Кат. № 53 е най-ранният пример, намерен в Аполония, датиран в трета четвърт на V в. пр. Хр. (табл. А/5) Той намира преки паралели в Атина и Пела, откъдето са известни и подобни кани само с една дръжка (вж. каталог, № 53). Кат. №№ 54 и 55 се датират в края на V – началото на IV в. пр. Хр. Останалите примери (кат. №№ 56-58) се отнасят към първа или втора половина на IV в. пр. Хр.

Вариант 2 (кат. №№ 59-61) имитира коринтския вариант на типа Μύκη. При него тялото е с форма на сплесната сфера (Sparkes, Talcott 1970, 67). Формата произхожда от Коринт и е разпространена най-вече в Гърция и Италия (ibid., 67-68, not. 52, 53, 58, 59, pl. 9, №№ 167-174; Thompson 1934, 341, fig. 21, B33). В Аполония се среща в края на V и първата половина на IV в. пр. Хр. (тук кат. №№ 59, 60; Hermary et al. 2010, 229, CC 9), а най-късните примери достигат до трета четвърт на века (кат. № 61). Кат. № 60 е със значително по-малки размери в сравнение с останалите примери.

Тип VI (кат. №№ 62-67) съвпада с тип III по Т. Иванов – кани с релефен пръстен в основата на шията (Иванов 1963, 161, №№ 317-326). Типът е широко разпространен в Аполония. Характеризира се с широко устие с извит навън ръб на венеца, сферично, сфероидно или овално тяло, стъпващо на пръстеновидно столче, и масивна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото. Шията е оформена по различни начини, което придава разнообразие на формата. При повечето от примерите тя е конкавна, но се срещат и съдове с цилиндрична шия с прави (кат. № 62), понякога леко разширени в основата стени (кат. № 64). Обикновено шията е средно висока и съставлява около една трета от цялата височина на съда (Иванов 1963, 161), но понякога достига и до една втора от него (кат. №№ 65а-65г) или дори надминава височината на тялото (кат. № 65). Многообразни са вариации при оформянето на шията, устието и тялото (обр. 25). Кат. №№ 63б и 63в са примери за стеснена и силно конкавна шия, която придава на устието фуниевидна форма. При кат. № 63г шията е елегантна, с форма на пресечен конус, преминаваща в ясно изразени рамене, което е рядко за типа. Кат. №№ 63д и 63е са с широки, слабо конкавни шии, които могат да се разглеждат като преходен етап към кат. №№ 64 и 64а, при които шията е с почти прави стени, леко разширена в основата. Кат. №№ 65 и 65б са с издължени шии с прави или слабо конкавни стени (кат. № 65а), които са равни или надвишават (кат. № 65) височината на тялото. По отношение на ръба на устието също се наблюдават някои различия. При повечето представители на типа той е извит навън, но в някои случаи е бил специално заоблян (кат. №№ 63а и 64б) или е профилиран (кат. № 64а). Столчето е ниско, пръстеновидно, но при кат. №№ 63г и 63д е значително по-високо, а при кат. № 64б липсва. Във всички случаи шията е отделена от тялото с релефен пръстен[53] – мода, която вероятно е взаимствана от металните изделия[54]. В местното производство на Аполония релефният пръстен в основата на шията се появява още в края на VI в. пр. Хр. (кат. № 14) и освен при каните от тип VI е засвидетелстван и при редица ойнохоета, други кани и трапезни амфори през V–IV в. пр. Хр. (кат. №№ 16, 17, 20-22, 36-38, 98, 100) Кани и ойнохоета с релефен пръстен са известни също от Олбия (Ilyna 2009, 89, fig. 7), Олинт (Robinson 1933, табл. 167, № 735) и Атина, където са били разпространени от края на VII до IV в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 58-59, 69, №№ 89-94, 184) В огромната си част каните от тип VI са изпичани в редукционна среда, като цветът на глината им варира от кафяв през сив, сиво-кафяв и сиво-черен до черен[55]. Част от тях са допълнително покрити с черна, тъмнокафява или кафява ангоба (кат. №№ 62, 63а, 63б, 64, 65в). Височината им варира от 10 до 25 см. В зависимост от оформянето на тялото и шията могат да се разграничат три варианта.

---

[52] При някои от по-ранните примери (кат. № 53) дръжката е само една, двойна в сечение. При кат. № 56 едната от дръжките е двойна с кръгло сечение, а другата е единична и плоска, с плитък жлеб по средата.

Вариант 1 (кат. №№ 62-64б) обхваща около 90% от каните с релефен пръстен. Характеризира се със сферично или сфероидно тяло, пръстеновидно столче и масивна дръжка, захваната за устието и плещите на съда. Шията е с конкавни или прави стени и заема около една трета от височината на съда. Кат. № 64б може да се разглежда като подвариант на вариант 1, със сходна форма, но без столче.

Вариант 2 (кат. №№ 65-65г) е с тяло с форма на сплесната сфера и с издължена шия, надвишаваща (кат. № 65), равна (кат. №№ 65а, 65г) или почти равна (кат. №№ 65б, 65**в**) по височина с тялото.

Вариант 3 (кат. №№ 66, 67) се отличава с издължено, овално тяло с максимален диаметър в областта на плещите или малко под тях. При кат. № 67 пръстените в основата на шията са три.

Най-ранният известен засега представител на тип VI (кат. № 62) се датира в трета четвърт на V в. пр. Хр. Редица примери от некропол „Калфата“ са открити в контексти от първа и самото начало на втора четвърт на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 230-231, CC 16-21) Най-масовото им разпространение е засвидетелствано през втората половина на IV в. пр. Хр. (тук кат. №№ 63-66; Иванов 1963, 161, №№ 317-326)

Кани кат. №№ 68, 69 и 70 могат да бъдат обособени, съответно, в типове **VII**, **VIII** и **IX**. Те са представени от единични примери, което показва, че формите им не са били популярни[56]. Отнасят се към втората половина на IV в. пр. Хр., периода на най-големия разцвет на керамичното производство в Аполония.

Кани **тип X** (кат. №№ 71, 72) съответстват на тип V по Т. Иванов (Иванов 1963, 163, №№ 336-340). Те се отличават с широка или по-тясна конкавна шия, отделена понякога от тялото чрез вдлъбнат пръстен, и сферично тяло. Прототипът им трябва да бъде потърсен в Гърция, откъдето са известни подобни по форма чернофирнисови изделия от последната четвърт на V в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 69, №№ 186-187) През IV и първата половина на III в. пр. Хр. те са широко разпространени в Тракия и Северна Добруджа

---

[53] В редки случаи релефните пръстени са два или три (кат. №№ 63д, 63е, 65а, 67).

[54] Метални съдове с релефен пръстен в основата на шията са известни от много съкровища в Тракия – например амфората от Кукова могила при с. Дуванли, каните от с. Розовец и с. Върбица (Филов и др. 1934, 46-50, табл. III, обр. 55-59; пак там, 170, 174, №№ 3, 4, табл. XI/1, /2), каничките от гр. Борово (Маразов 1986, 46-52) и от Могиланската могила във Враца (Венедиков 1975, 12, обр. 7).

[55] До момента са известни 75 кани от тип VI, като от тях само шест са с червен цвят (вж. кат. № 66). Този факт за пореден път показва консерватизма и традиционализма в производството на определени типове съдове с предпочитания към конкретен цвят на глината.

[56] Описания и паралели вж. в каталога.

(вж. напр.: Иванов 1963, 163, бел. 1-11; Чичикова 1984, 90, № I.97). Известни са също и от елинските понтийски колонии по западния и северния бряг на Черно море – например от Олбия (Козуб 1974, рис. 23, № 3; Парович-Пешикан 1974, 97-98, рис. 87, №№ 7-9) и Томи (Bucovala 1967, 36, № 25a). В Аполония се появяват в края на първа – втора четвърт на IV в. пр. Хр. (тук кат. № 71; Hermary et al. 2010, 231-232, CC 30-33) Разпространени са през целия IV в., а най-късните примери достигат до началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 163, №№ 339, 340) В зависимост от формата на шията, Т. Иванов разграничава при каните от този тип два варианта – А и В, които са възприети и тук.

При ***вариант А*** тялото е сферично, ясно отделено от шията (кат. № 71).

При ***вариант Б*** шията се слива с тялото (кат. № 72).

Кани **тип XI** (кат. №№ 73-77) съответстват на тип VIII по Т. Иванов (Иванов 1963, 166, №№ 349-354). Характерните им особености са широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца, под който е оформен хоризонтален жлеб, цилиндрична шия, конично или сфероидно, издуто тяло с максимален диаметър в горната си част, стъпващо на пръстеновидно столче. Дръжката е Г-образна или дъговидно извита, захваната непосредствено под жлеба и за плещите на съда. Прототипът на каните с жлеб под устието може да бъде потърсен в Еолида, откъдето прозхождат и най-ранните примери (Boehlau, Schefold 1942, 159, Taf. 56, №№ 22, 23 – от началото на IV в. пр. Хр.). През елинистическата епоха те придобиват широко разпространение. Известни са от Атина, често срещани в т. нар. plain керамика (Rotroff 2006, 246 сл., №№ 13-49; Rotroff 1997, pl. 50, № 527; Thompson 1934, 325, 343, 414, A53, B39, E127), от понтийски колонии като Месамбрия (Čimbuléva 1969, 167, fig. 120), Одесос (Тончева 1964, 57, обр. 18), Истрия (Alexandrescu 1978, 101, fig. 22, № 662), Томи (Bucovala 1967, 12, № 3/c), Танаис (Милер 1910, 105, обр. 12), Мирмекия (Капошина 1959, 137-139, 140, обр. 44), Олбия (Парович-Пешикан 1974, 96, рис. 87/1-/3; Книпович 1940, 147, табл. XXXV, 2), Пантикапей (Кругликова 1957, 122-123, рис. 6, 11), по поречието на Долни Дон (Брашинский 1980, 226, 248, табл. XVIII/234, XL/7), от Пела в Македония (Drougou 1991, № 117 – с украса „West slope“; Drougou, Touratsoglou 1991, 13). Срещат се и в инвентара на гробове от вътрешността на Тракия (Фехер 1934, 108, обр. 90/1; Дремсизова 1955, 71, обр. 15/2). Най-късните известни примери са от Атина от края на I – първа половина на II в. (Robinson 1959, 88, pl. 20, M-43)

Каните с жлеб под устието са били много популярни в местното производство на Аполония. Разпространени са от втора четвърт на IV до средата на III в. пр. Хр. Намират се най-вече в некрополите „Калфата“ и „Морска градина“, много по-рядко в града. По-голямата част от представителите на типа са с червен цвят на глината с различни нюанси – от бежов и оранжево-керемиден през червено-керемиден до кафяво-червен. Известните примери с кафяв, сиво-кафяв или сиво-черен цвят на глината са сравнително малко[57]. В редица случаи върху глината е нанесена червено-кафява (кат. №№ 73б, 73г, 75а, 75б, 76), кафява (кат. № 75г) или черна ангоба (кат. № 73д). Височините на произвежданите съдове варират от 9,1 до 22 см, но при повечето са между 14 и 18 см. Голямо разнообразие се наблюдава при оформянето на определени детайли (обр. 26, табл. 7, 25): устиен ръб – извит навън, скосен (кат. №№ 73, 75а, 75в ,76), прав (кат. № 73а), удебелен (кат. №№ 73в, 73д, 75г, 76в); жлеб под устийния ръб – слабо изразен (73а, 75б, 76а), във форма на пластична линия (кат. №№ 73г, 75д), широк (кат. № 75г), дълбок, ясно изразен (кат. №№ 73б, 73д); вид на дръжката – дъговидно извита (кат. №№ 73-73в, 75г, 76а, 76б) или Г-образна (кат. №№ 73г-73е, 75, 75в, 75д, 75е, 76, 76в, 76г, 77). Ширината и дължината на шията също варират. При повечето съдове шията е широка и средно висока, с прави стени, но се срещат и значително по-тесни шии с различна височина (кат. №№ 73, 73б, 75г, 75д, 75е, 77) или, много рядко, къси шии с конкавни стени (кат. № 76а). В зависимост от основните морфологични особености могат да се разграничат четири варианта.

---

[57] Досега са известни 60 кани с жлеб под устието, като от тях само 6 са със сив или сиво-черен цвят на глината (кат. №№ 73д, 76а, 76б, 76г). Разпределят се по следния начин: вариант 1 – 15 бр.; вариант 2 – 36 бр.; вариант 3 – 8 бр.; вариант 4 – 1 бр.

Вариант 1 (кат. №№ 73-73е) се отличава с високо и стройно конично тяло с максимален диаметър в областта на раменете, рязко стесняващо се надолу. Този вариант е бил широко разпространен в Гърция и понтийските колонии от началото на IV до началото на II в. сл. Хр. (вж. каталог) В Аполония се появява през втора четвърт на IV в. пр. Хр. (тук кат. № 73, табл. B/1; Hermary et al. 2010, 233-234, CC 51), но най-голямото му разпространение е през втората половина на същия век (кат. №№ 73б-73е). Единични примери се датират в първата половина на III в. (Hermary et al. 2010, 235, CC 69-70)

Вариант 2 (кат. №№ 74-75е) е с тяло, по-ниско в сравнение с предходния вариант, силно издуто в горната или средната част, с разположени под ъгъл добре проявени рамене, плавно стесняващо се надолу. Това е най-разпространеният вариант на тип XI в Аполония (вж. бел. 57). Използва се от втора четвърт на IV (кат. № 74, табл. B/32) до средата на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 234-235, CC 33, 49, 52; Иванов 1963, 165, обр. 70, № 349)

Вариант 3 (кат. №№ 76-76г) се отличава със закръглено, сферично тяло, достигащо в някои случаи до сплесната сфера (кат. №№ 76б, 76в). Шията обикновено е цилиндрична, с прави стени, понякога леко разширена в основата. Най-ранният пример е от некропол „Калфата“ и е датиран с известни колебания във втора четвърт на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 234, CC 53), но най-голямото разпространение на варианта е през втората половина на века. Най-късните представители са от началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 165, обр. 70, № 354)

Вариант 4 (кат. № 77) е представен с един екземпляр. Отличителната му особеност е тясната издължена шия, която е рядкост за типа[58]. Тялото е силно издуто в горната част, с ясно изразени полегати рамене, плавно стесняващо се към основата. Отнася се към първа половина на III в. пр. Хр.

Тип XII (кат. № 78) включва една кана, изработена на ръка. Тялото е цилиндрично в горната си част, с леко разширяващи се към средата стени, които рязко се стесняват към основата. Дъното е плоско, липсва оформено столче. Дръжката е къса, дъговидна, издигаща се малко над устието. Под ръба на устието, близо до дръжката са разположени симетрично две плоски релефни пъпки, разделени на равни части от дълбоко врязани на кръст линии (кат. № 78б, табл. 40). На лицевата страна на съда има украса от релефна лента (кат. № 78а, табл. 40). Формата, начинът на изработка и украсата са типично тракийски. Подобна украса на керамика, работена на ръка, състояща се от релефни ленти и плоски пъпки с врязани върху им кръстове, е известна от различни съдове от Севтополис, както и от много други места в Тракия (вж. напр. Чичикова 1984, 21-23, табл. I, II, обр. 3, № I/6, /7, /13; вж. и цит. там литература). Нашият кат. № 78 се датира в III в. пр. Хр. (табл. A/8)

Типове XIII-XV (кат. №№ 79-81) включват единични кани от елинистическата епоха[59].

Каните от **тип XVI** (кат. №№ 82, 83) съвпадат с тип IX по Т. Иванов (Иванов 1963, 167, №№ 355-358). Устието им е средно широко, с удебелен, заоблен ръб на венеца. Шията е висока и тясна, с конкавни стени. Формата на тялото е издължена, с максимален диаметър в областта на раменете, постепенно стесняваща се към основата. Дръжката е захваната за шията непосредствено под устието. Известните досега общо 6 съда са с оранжево-керемиден или оранжево-кафяв цвят на глината и с височини между 18 и 32 см. С изключение на кат. № 83, който произхожда от затворен комплекс в стария град на Созопол, останалите примери са от некропола „Морска градина“. Паралели на каните от този тип са известни от гръцките колонии по северния бряг на Черно море – от тетериторията на Мирмекия и Олбия (Капошина 1959, рис. 46/2; Парович-Пешикан 1974, 96, рис. 87/11), където са отнесени към IV и първа половина на III в. пр. Хр. Познати са също и от гробове в Тракия – например до Кабиле (Гетов 1991, 181, обр. 2). По-голямата част от представителите на типа, намерени в Аполония, се отнасят към втората половина на III – първата половина на II в. пр. Хр. (Иванов 1963, 167, №№ 355-358) Нашият кат. № 83 произлиза от малко по-късен контекст в града от II – началото на I в. пр. Хр.

---

[58] Морфологичните характеристики са сходни с тези на кат. № 75д, но при последния шията е малко по-широка.

[59] Подробното описание на формите, паралелите и датировките на представителите на типове XIII, XIV и XV вж. в каталога (кат. №№ 79-81).

III.1.1.4. Лагиноси (кат. №№ 84-87а, табл. 8, 25)

Лагиносите са съдове за течности с тясно устие, тънка и дълга шия, широко биконично или с форма на сплесната сфера тяло и масивна дръжка (Rotroff 1997, 226-227, not. 30-35; Rotroff 2006, 82-84). Името се появява в античната литература през IV в. пр. Хр. Описани са като съдове за вино, използвани при симпозиуми (вж. Rotroff 1997, not. 30, 31). Лагиносите са характерни преди всичко за елинистическата епоха и са били използвани в целия античен свят. В Аполония се срещат както вносни, така и местни съдове, но като цяло производството им не е било широко застъпено[60].

Лагиносите, произведени в Аполония, са с керемидено-червена, кафява в различни нюанси или сиво-черна глина. Височините им варират от 10,8 (кат. № 85) до 24 (кат. № 84) см. В зависимост от формата на тялото могат да се разграничат четири типа:

Тип I. Лагинос с биконично тяло (кат. № 84);
Тип II. Лагинос с тяло с форма на сплесната сфера (кат. №№ 85, 86);
Тип III. Лагинос с камбановидно тяло (кат. № 87);
Тип IV. Лагинос с цилиндрично тяло (кат. № 87а).

Представителите на **тип I** (кат. № 84) имат тясно устие, дълга и тясна, леко разширена в основата си шия и биконично тяло, стъпващо на ниско пръстеновидно столче. Дръжката е масивна, захваната към най-широката част на тялото и към горната част на шията, под устието. Подобни по форма лагиноси от III–II в. пр. Хр. са известни от Гърция, Тракия и черноморските колонии (вж. каталог, № 84). В Аполония се срещат във втората половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 173, № 376)

При лагиносите от **тип II** (кат. №№ 85, 86) тялото е с форма на сплесната сфера. Засега са известни два примера от Аполония[61], които намират паралели в Томи, Олбия, Атина и Кабиле (вж. каталог, №№ 85, 86). Кат. № 85 е изработен като миниатюрен модел на лагинос и се датира в средата на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 237, CC 101) Кат. № 86 е с неясен контекст, но според паралелите може да бъде отнесен към втората половина на III или II в. пр. Хр.

Към **тип III** (кат. № 87) може да бъде причислен един съд с тясно устие, дълга и тясна шия, масивна Г-образна дръжка и камбановидно тяло, стъпващо на пръстеновидно столче. Датировката му е във втората половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 173, № 375)

Тип IV (кат. № 87а) е представен от един фрагментиран съд, произлизащ от района на Созополското пристанище (Гълъбов 1965, 47, № 179, обр. 60а). Лагиносът е с груба изработка и сиво-черна на цвят глина. Шията е тясна, отделена от тялото с релефен пръстен. Тялото е с цилиндрична форма. Столчето е пръстеновидно. Примери с подобна форма на тялото са известни от Томи, където са отнесени към II в. пр. Хр. (Bucovala 1967, 85, 123, fig. 52b, 83a) Нашият кат. № 87а не е със сигурен археологически контекст, но по аналогия с посочените примери може да се датира във втората половина на III–II в. пр. Хр.

---

[60] За местни и вносни лагиноси, намерени в Аполония, вж.: Гълъбов 1965, 47, №№ 179, 180, обр. 60а, 62; Иванов 1963, 173, №№ 373-376.

[61] Кат. № 86 е публикуван от И. Гълъбов като „облодънна каничка“ (Гълъбов 1965, 47, № 180, обр. 62).

III.1.1.5. Олпета (кат. №№ 88-94, табл. 8, 26)

С термина „олпе“ се назовават група съдове с овално или цилиндрично тяло, използвани за наливане на вино (Sparkes, Talcott 1970, 76, not. 2; вж. там и за произхода на името). Олпетата не са били широко застъпени в местното производство на Аполония. Известните до момента примери са с розов, оранжево-червен, сив или сиво-черен цвят на глината. Височината им варира от 7,2 (кат. № 93) до 14,5 (кат. № 91) см, като при повечето е между 11 и 14 см. Всички местни олпета имитират гръцките чернофирнисови изделия с и без столче от „малкия“ тип по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 78-79: „small, black, footed“ и „black, footless“). В зависимост от локалните особености на формата могат да се разграничат два типа, всеки с по два варианта:

Тип I. Олпета със столче (кат. №№ 88, 89)
  Вариант 1 – с ниско столче (кат. № 88)
  Вариант 2 – с високо столче (кат. № 89);
Тип II. Олпета без столче (кат. №№ 90-94)
  Вариант 1 – с тясно устие и шия (кат. №№ 90, 91)
  Вариант 2 – с широко устие (кат. №№ 92, 93).

Съдовете от **тип I** (кат. №№ 88, 89) се отличават с къса и тясна шия, издължено овално тяло, стъпващо върху дисковидно или трапецовидно столче, и дъговидно извита дръжка, издигаща се малко над устието, захваната за горната част на тялото и за шията. Те са имитация на вариант III – олпета със столче, от типа „малки“ по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 79). Формата е позната от различни антични центрове и обекти: от Линдос (Blinkenberg-Kinch 1931, pl. 123, № 2565), Родос (вж. Иванов 1963, 171, бел. 3), Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 13, № 277), Истрия (Lambrino 1938, 164-169; Alexandrescu 1978, 102, pl. 71, №№ 671-673), Олбия (Скуднова 1988, 133, № 209). Няколко вносни съда са известни и от Аполония – от некропол „Калфата“ и от Созополското пристанище (Гълъбов 1952, 106, обр. 66, 67; Иванов 1963, 171, №№ 366-368).

По-ранните примери (кат. № 88) спадат към ***вариант 1*** и се отнасят към V в. пр. Хр. При тях тялото е овално, като плавно се стеснява към основата, стъпвайки върху ниско пръстеновидно столче.

Вариант 2 (кат. № 89) може да се разглежда като по-нататъшно развитие на формата, при което тялото се стеснява в долната си част и се свързва с високо краче с трапецовиден профил, следвайки тенденцията при чернофирнисовите олпета към уголемяване на крачето при по-късните съдове (Sparkes, Talcott 1970, 79). Нашият кат. № 89 се датира в първа четвърт на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 230, CC 13)

Тип II (кат. №№ 90-94) имитира олпетата без столче от типа „малки“ по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 78). В чернофирнисовото атическо производство най-ранните примери датират от втората четвърт на VI в. пр. Хр., а най-късните достигат до началото на I в. пр. Хр. (ibid., pl.13, № 262; Rotroff 1997, 129) Олпетата без столче са били разпространени в целия гръцки свят: в Олинт (Robinson 1933, табл. 165, № 721), Лесбос (Lamb 1934, pl. 21, № 9), Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 12, 13), Моргантина, Централна Сицилия (Lyons 1996, pl. 43/16-/37, 72/4-/62), Истрия (Alexandrescu 1978, 82, pl. 60, № 513), Одесос (Иванов 1953, 48, обр. 79). Този тип е значително по-разпространен от предходния в местното производство на Аполония. По-голямата част от местните олпета се отнасят към V в. пр. Хр. (кат. №№ 90-93), а най-късните примери са от втората половина на IV в. пр. Хр. (кат. № 94)

Към ***вариант 1 (***кат. №№ 90, 91) спадат съдове с цилиндрично тяло с конвексни стени и силно скъсена шия. Устието е тясно, с извит навън ръб на венеца. Дръжката е висока, захваната за горната част на тялото. Кат. № 90 е с по-тясно, близко до овал тяло с конвексни стени. Той намира точни аналогии в чернофирнисови образци от Атина и Олинт от края на VI и началото на V в. пр. Хр. (вж. каталог, № 90) Кат. № 91 е с по-широко в долната част тяло и намира паралели в Олбия, Моргантина и Олинт (вж. каталог, № 91). Подобни източногръцки олпета от V в. пр. Хр. са намерени и в Аполония (Иванов 1963, 171, №№ 366-368, бел. 2-4).

Олпетата от ***вариант 2*** (кат. №№ 92, 93)[62] се отличават от предходния вариант по оформянето на шията и устието. Последното е широко, равно отрязано (кат. № 92) или с форма на обърнат пресечен конус (кат. № 93). Шията е широка и не е ясно обособена, а се слива с раменете и тялото. Формата на тялото е цилиндрична с конвексни стени, като при някои примери достига до слабо изразена биконична форма (кат. № 93). Дръжката е дъговидно извита и не надвишава нивото на устието. Дъното е плоско и равно. Представителите на вариант 2 намират паралели в Атина, Лесбос и Олинт (вж. каталог, №№ 92, 93). Отнасят се към V в. пр. Хр.

Поради липсата на горна част, кат. № 94 не може да бъде определен със сигурност към един от двата варианта, но е доказателство, че олпетата без столче продължават да се срещат в местното производство на Аполония до втората половина на IV в. пр. Хр.

III.1.1.6. Трапезни амфори (кат. №№ 95-102а, табл. 8, 26)

Амфората е един от най-разпространенеиете съдове в древността, използван както за съхранение и пренасяне на течности, така и за обслужване на трапезата като съд за изливане и черпене на вода и вино. В двете си основни разновидности (one-piece- и neck-амфора), тя е и един от най–важните съдове в рисуваната керамика (Sparkes, Talcott 1970, 47, not. 1; вж. и цит. там литература). Трапезните амфори с височина между 9 и 40 см са били широко застъпени в производството на Аполония. Въз основа на морфологичните им особености могат да бъдат разграничени пет типа:

Тип I. Амфора с широки плещи и конично тяло (кат. №№ 95, 96);
Тип II. Амфора с къса конкавна шия и сферично тяло (кат. №№ 97-99);
Тип III. Амфора с широка цилиндрична шия и сферично тяло (кат. №№ 100, 101);
Тип IV. Амфора с биконично тяло (кат. № 102);
Тип V. Амфора с тясна шия и сферично тяло (кат. № 102а).

Тип I (кат. №№ 95, 96) се среща сравнително рядко в местното производство. Формата наподобява източногръцките рисувани амфори от V в. пр. Хр., макар че има известна разлика в оформянето на раменете[63]. Отличава се с широко устие с издаден навън, профилиран ръб на венеца, цилиндрична шия със слабо конкавни стени, ясно изразени хоризонтални рамене и конично тяло, стъпващо върху масивно трапецовидно столче. Тялото е отделено от шията с релефен пръстен. Типът е разпространен в Аполония от V (кат. № 95) до втора/ трета четвърт на IV в. пр. Хр. (кат. № 96)

---

[62] Към този вариант следва да бъдат причислени и местните олпета, публикувани от Т. Иванов (Иванов 1963, 171, №№ 369, 370).

[63] За източногръцки амфори, намерени в Аполония, вж. Гълъбов 1952, обр. 71.

Амфорите **тип II** (кат. №№ 97-99)[64] се отличават с широко устие с извит навън ръб на венеца, къса конкавна шия, сферично тяло и пръстеновидно столче. Дръжките са дъговидно извити и се залавят за шията, като минават плътно под устието. Формата е засвидетелствана в Коринт, Атина и Олинт и е характерна за V в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 190; Robinson 1933, 201, pl. 160, № 644) Най-ранните представители от Аполония се датират в V в. пр. Хр. (кат. №№ 97, 98) През IV в. пр. Хр. разпространението на типа продължава, като формата търпи известни промени, изразяващи се най-вече в оформянето на устието, което придобива по-удебелен профил и в отделни случаи е извито навън (тук кат. № 99; Иванов 1963, 258, № 751).

Амфорите от **тип III** (кат. №№ 100, 101) са сходни по форма с предходния тип и могат да се разглеждат като негово продължение. Характерни за тях са широкото устие с извит навън ръб на венеца, широка цилиндрична шия с прави стени, сферично тяло и пръстеновидно столче. В сравнение с тип II, дръжките са по-масивни, вече не дъговидно извити, а Г-образни, захванати за тялото и за горната част на шията, непосредствено под устието. Паралели на формата са известни от Гърция – Хиос и Атина, от края на V и началото на IV в. пр. Хр. (Boardman 1967, 176, pl. 67, № 922; Sparkes, Talcott 1970, 187, pl. 60, №№ 1452-1454) По украса нашият кат. № 100 е сходен с източногръцките амфори от V в. пр. Хр., каквито са намирани и в Аполония (Гълъбов 1952, 109, обр. 71 – родоски произход; Иванов 1963, 257, табл. 135, № 744). Полихромната украса, състояща се от ивици тъмнокафява и бяла ангоба, покрива изцяло тялото на съда. Амфори местно производство с подобна украса от елинистическата епоха са намерени и в Пантикапей (Книпович 1940, 164; вж. тук ч. II.1.3.). Според контекста на намиране, кат. № 100 се отнася към втората половина на IV в. пр. Хр. Кат. № 101 прави впечатление на полуфабрикат с деформации в областта на устието, столчето и дръжките. Цялото устие е покрито с лошокачествен черен фирнис. Датира се в III в. пр. Хр.

Тип IV е представен от една силно фрагментирана амфора с малки размери (кат. № 102). Формата на тялото е биконична и не е често срещана в Аполония. Подобни амфори са известни от Истрия, където са отнесени с известни колебания към втората половина на IV в. пр. Хр. (Alexandrescu 1978, 96, pl .69, № 631) Според стратиграфския си контекст, нашият кат. № 102 може да се отнесе към същото време.

Амфорите от **тип V** се отличават с дълга и тясна шия, отделена от тялото чрез релефен пръстен, сферично тяло и пръстеновидно столче. Дръжките се залавят за средата на тялото и горната част на шията. Нашият кат. № 102а произхожда от Созополското пристанище (Гълъбов 1965, 47, № 177, обр. 60б) и е с несигурен контекст. Оформянето на шията показва известно сходство с лагиносите, което позволява формата да бъде отнесена най-общо към елинистическата епоха, когато се появява тенденцията към издължаване и стесняване на шията при някои съдове като ойнохоета тип Chous (вж. Rotroff 1997, 126), а също и при някои кани (Bucovala 1967, 90, 132, fig. 56a, 94).

III.1.1.7. Пеликета (кат. №№ 103, 104, табл. 8, 9, 26)

С термина „пелике“ се обозначават една група съдове, разновидност на амфорите тип С, различаващи се от тях по това, че максималният им диаметър е изместен от горната в средната или долната част на тялото, което им придава „крушовидна“ форма и по-голяма стабилност (Sparkes, Talcott 1970, 49). Приема се, че пеликето е съд, служил главно за съхранение и транспортиране на растително масло, вино и вода (ibid., not. 2; Рехо 1992, 47).

Като форма пеликето е много рядко срещана форма в местното производство на Аполония. Едно миниатюрно пелике от втората половина на IV – началото на

---

[64] Към този тип може да бъде причислена и една амфорка от некропол „Калфата“, датирана в средата на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 258, № 751)

III в. пр. Хр. е известно от некропол „Калфата“ (Иванов 1963, 170, № 365). Един силно фрагментиран съд от комплекс в града (кат. № 103) също може да бъде отнесен към пеликетата.

Кат. № 104 е с уникална форма и без паралели за момента (вж. каталог, № 104). Той може да бъде причислен към амфорите или пеликетата. Съдът произлиза от некропол „Морска градина“ и се отнася към първата половина на III в. пр. Хр. [65]

III.1.1.8. Хидрии (кат. №№ 105, 106, табл. 9)

Хидрията е съд с овално тяло, две вертикални и една хоризонтална дръжка. Използван е, както показва името му, главно за транспортиране и съхранение на вода (вж. напр. Sparkes, Talcott 1970, 53, not.1; за разпространението му в Гърция и Тракия вж. Рехо 1992, 53 и цит. там литература). Всички местни хидрии, намерени в Аполония, са с малки размери и са произвеждани като имитация на големите съдове, широко разпространени в Гърция още от архаичната епоха. Малките размери на местните аполонийски хидрии поставят въпроса за начина на използването им. Озадачаващ е и фактът, че липсват открити местни хидрии с големи размери, както и малкият брой на вносните такива[66].

Хидриите от Аполония произлизат от комплекси в града (кат. №№ 105, 106) и от некропол „Калфата“ (Иванов 1963, 172, № 372а). Цветът на глината им е кафяв или оранжево-керемиден. Формата се отличава с фуниевидно устие, къса конкавна шия и сфероидно тяло. Според археологическия контекст на намиране, те се отнасят към IV в. (кат. № 105, 106) или към началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 172)

III.1.1.9. Кантароси (кат. №№ 107-109, табл. 26, 27)

Кантаросите са били сред най-популярните съдове за пиене на вино в Гърция[67]. Характерна особеност на формата са дълбокото тяло и двете симетрични дръжки, захванати за тялото и за устието на съда (Sparkes, Talcott 1970, 113). Кантаросите придобиват широко разпространение в Атина през класическата епоха и особено от втората четвърт на V в. пр. Хр. нататък, но са най-използвани през IV и началото на III в. пр. Хр. (ibid.; Rotroff 1997, 83)

За разлика от чернофирнисовите кантароси, които са добре познати в Аполония[68], в местното производство тези съдове са били слабо представени. Днес могат да се разграничат три типа местни кантароси:

Тип I. Имитация на гръцкия тип „Sessile with low handles“ (кат. № 107);

Тип II. Имитация на типа Goblet (кат. № 108);

Тип III. Имитация на чернофирнисовите кантароси с прав устиен ръб (кат. № 109).

Тип I (кат. № 107) е имитация на гръцките кантароси „Sessile with low handles“ (Sparkes, Talcott 1970, 113, №№ 633-639). Името идва от директното прикрепване на дъното на съда към кръгло столче с форма на торус, без допълнително високо краче, налично при други типове кантароси. В Аполония тези кантароси са засвидетелствани още в архаичната епоха с една разновидност на типа, наречена „кархезион“, широко разпространена както в монохромен, така и в рисуван вариант (вж.: Ilieva 2012, 182, № 4; Ников 2012, 32, и цит. там литература). По-късният чернофирнисов вариант е известен от некропол „Калфата“ и от Созополското пристанище. Кат. № 107 се отличава с широко устие с извит навън и заоблен ръб на венеца, и цилиндрично тяло със слабо конкавни стени, стъпващо на равно дъно. Дръжките са захванати за устието и долната част на тялото. Липсата на оформено столче и ниското захващане на дръжките при основата свидетелстват за сходство с архаичните примери, но начинът на изработка, липсата на врязана украса и дръжките, които не се издигат над устието, са индикация за една по-късна дата. Според особеностите на формата и паралелите (вж. каталог), може да се датира във втора половина на VI или в първа половина на V в. пр. Хр.

---

[65] Сведението дължа на доц. Кр. Панайотова, за което поредно ѝ благодаря.

[66] За червенофигурна хидрия с големи размери от некропол „Калфата“ вж. Hermary et al. 2010, 190, CP47.

[67] Библиография за историята на кантаросите вж. при Sparkes, Talcott 1970, 113, not. 1.

[68] За класификацията на чернофирнисовите кантароси от Аполония вж. Иванов 1963, 191-198, №№ 455-482.

Тип II (кат. № 108) е представен от съд с широко устие с извит навън и заоблен ръб на венеца, и камбановидно тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Дръжките са захванати в долната част на тялото и за устието, подобно на предходния вариант. Върху горната му част, непосредствено под устието е изписан с големи букви графитът ΕΟΦΡΑΝΩΡ. Типът е имитация на чернофирнисовите кантароси тип Goblet, разпространени в Атина през втората половина на IV в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 124, №№ 722, 723) Според археологическия си контекст, кат. № 108 може да се датира по същото време (по сведение на д-р Кр. Панайотова).

Тип III (кат. № 109) се отличава с широко, леко приплеснато устие с овална форма и прав ръб на венеца, шия със слабо изразена трапецовидна форма, отделена от тялото чрез плитка вдлъбнатина, сферично тяло и пръстеновидно столче. Дръжките са симетрични, захванати за устието и най-широката част на тялото. Кат. № 109 е имитация на ранните кантароси с прав ръб на устието (Sparkes, Talcott 1970, 122, №№ 706, 707)[69]. Отнася се към втората половина на IV в. пр. Хр.

III.1.1.10. Скифоси (кат. № 110, табл. 9, 27)

Скифосът е съд за пиене на вино с широко и дълбоко тяло, и две хоризонтални дръжки, залепени за устието или малко под него (вж. напр. Sparkes, Talcott 1970, 81; вж. също Рехо 1992, 30 и цит. там литература). Скифосът е най-разпространената купа в атическото чернофирнисово производство през периода VI–IV в. пр. Хр., но е бил слабо представен в местното производство на Аполония, която е задоволявала своите потребности най-вече с вносна продукция[70].

До момента са известни само четири сравнително добре запазени скифоса местно производство, произхождащи от некрополите „Калфата“ и „Харманите“ (тук кат. № 110; Иванов 1963, 204, № 504; АМ Созопол, инв. №№ АМ-322, АМ-2092). Всички те са изработени от сиво-кафява или сиво-черна глина с пясъчни примеси. Височините им варират между 4 и 10 см. Устието е широко, с прав ръб на венеца. Тялото е широко и дълбоко, със съвсем слабо изразена конична форма поради лекото стесняване на стените към дъното. Местните скифоси от Аполония са имитация на атическите чернофирнисови скифоси тип А по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 84-85, №№ 334-349; вж. и Иванов 1963, 201-202, №№ 489-496). По-голямата част от тях се отнасят към втората половина на V или началото на IV в. (кат. № 110), но се срещат и през целия IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 204, № 504)

III.1.1.11. Купи (кат. №№ 111-120, табл. 9, 27)

В Аполония са били произвеждани няколко типа купи, имитиращи гръцките форми от VI–IV в. пр. Хр. В зависимост от наличието на дръжки те могат да бъдат разделени на три големи групи.

---

[69] Подобни чернофирнисови кантароси са намерени и в Аполония (Иванов 1963, 193, № 456; Hermary et al. 2010, 106, табл. 38C).

[70] За коринтски и атически рисувани и червенофирнисови скифоси от некропол „Калфата“ вж. Иванов 1963, 198-204, №№ 455-482; Hermary et al. 2010, 197, VN 11.

Купи с две дръжки. В тази група могат да се разграничат три типа:

Тип I. Купа с високо столче (кат. № 111);

Тип II. Купа с ниско столче (кат. № 112);

Тип III. Купа, имитираща чернофирнисовия тип „bolsal" (кат. №№ 113-115).

Най-ранни от купите с две дръжки са представителите на тип I (кат. № 111). Те са имитация на атическите купи със столче, обособени от B. Sparkes и L. Talcott в категорията „Class of Athens 1104" (Sparkes, Talcott 1970, 88-89, №№ 378-386). Примерът от Аполония се отличава с прав ръб на устието, отделен от тялото чрез вдлъбнатина, заоблени рамене и стесняващо се към основата тяло. Поради липсата на долната част на съда, формата не може да бъде възстановена напълно. Производството на такива съдове в Аполония е изключителна рядкост. Кат. № 111 е намерен в контекст от първа четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. В/31)

Кат. № 112 е имитация на купите с ниско столче (Sparkes, Talcott 1970, 98, №№ 446-517,„stemless")[71]. Запазена е само горната част на тялото, която се отличава с широко устие със слабо извит навън ръб на венеца, профилиран с два дълбоки жлеба. Непосредствено под ръба на устието са били прикрепени две подковообразни дръжки с кръгло сечение, а непосредствено до тях – по една конусовидна пъпка. Въпреки че формата е типично гръцка, наличието на букели и нанясането на хоризонтални врязани линии върху устието приближава съда до примерите от архаичната епоха и го прави уникален за местното производство на Аполония. В това отношение кат. № 112, който е намерен в затворен комплекс от втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. А/11), е типичен пример за консерватизма и приемствеността в грънчарските традиции в колонията.

Нашите кат. №№ 113-115 са имитация на атическия тип „bolsal" (Sparkes, Talcott 1970, fig. 6, pl. 24, №№ 539, 541). Формата се отличава с широко устие с прав ръб на венеца, дълбоко полусферично тяло, пръстеновидно столче и две хоризонтални дръжки, захванати непосредствено под ръба на устието. От Аполония са известни чернофирнисови примери за тези съдове (Иванов 1963, 181-182, №№ 408-421; Hermary et al. 2010, 200-204, VN 17-29). В местното производство се срещат от средата на IV до края на III/ първата половина на II в. пр. Хр. Кат. № 113 е с много малки размери. Той намира паралели в Атина, където подобни купи са причислени към миниатюрите (Sparkes, Talcott 1970, 209, pl. 79, 45, №№ 1393, 1715). Датировката му е втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. Кат. № 114 е типичен пример на имитация на класическата чернофирнисова форма, разпространена в Аполония от средата на V до края на IV/ началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 181, тип IV; Hermary et al. 2010, 204, VN 29) Съдът е намерен в контекст от втората половина на III в. пр. Хр. (табл. А/10) – факт, който доказва за пореден път приемствеността и консерватизма в местното керамично производство на Аполония. При кат. № 115 формата на тялото имитира типа „bolsal", но оформянето на дръжките, специфично извити нагоре, е характерно за елинистическата епоха и особено за т. нар. книдски купи, широко разпространени през II в. пр. Хр. (вж. Rotroff 1997, 233-234, not. 60, 61, №№ 1576-1579)[72] Съдът произлиза от контекст от края на III – първата половина на II в. пр. Хр. (табл. С/2)

Купи с една дръжка. В тази група могат да се разграничат:

Тип I. Купа с една дръжка от архаичната епоха (кат. №№ 116, 117);

Тип II. Купа с една дръжка от класическата епоха (кат. №№ 118, 119).

Купите с една дръжка се характеризират с ниско, разлато или средно дълбоко тяло и една хоризонтална дръжка, прикрепена непосредствено под устието (Sparkes, Talcott 1970, 124). Дискусионен е въпросът за името и функциите на тези съдове, като до този момент не е ясно към кое гръцко наименование могат да бъдат причислени и дали са били използвани като купи за пиене на течности или са служели за хранене, или пък са били използвани и за двете (ibid., 124, not. 1-4; Rotroff 1997, 6, 155). Формата се появява в местното производство на Аполония още през архаичната епоха (кат. №№ 116, 117). Съдовете от този период се отличават със сиво-черен цвят на глината и следи от лъскава черна ангоба по тялото. Подобно на останалата архаична керамика от Аполония, тези форми намират паралели в еолийската и севернойонийската керамика (вж. каталог, №№ 116, 117). Датират се във втората половина на VI или в самото начало на V в. пр. Хр.

---

[71] В научната литература тези съдове често са представяни като „киликс", „киликс без столче" или просто „купа" (Иванов 1963, 179, №№ 400-421; Folsom 1976, 28, обр. 21; Alexandrescu 1978, 118-119, № 772; Lyons 1996, pl. 27, №№ 5-7).

[72] Вж. там (Rotroff 1997, 119, №№ 395-404) и за атическите имитации на тези купи.

Примерите от класическата епоха (кат. № 118, 119) се отличават с широко, средно дълбоко полусферично тяло, слабо извит навън ръб на устието и пръстеновидно столче. Произвежданите съдове са с оранжево-керемиден цвят на глината и височина от 2-3 см[73]. Те намират паралели в Атина, Олинт, Делфи, Родос, Керч, Хермонаса и Демир Капия (Sparkes, Talcott 1970, tabl. 31, №№ 748-762, 772, 774; Иванов 1963, 190, бел. 2-7). Купите от Аполония са с несигурен контекст, но според спецификите на формата и горепосочените паралели трябва да бъдат отнесени към втората половина на V или началото на IV в. пр. Хр.

Купи без дръжки (кат. № 120).

Купите без дръжки са рядкост в производството на Аполония. Отличават се с широко устие с извит навън ръб на венеца, къса шия, отделена от тялото чрез конкавен отстъп, и полусферично тяло, стъпващо на пръстеновидно столче. Формата е сходна с разгледаните по-горе купи с една дръжка от класическата епоха. Кат. № 120 е изработен от кафява, добре пречистена глина, покрита с червено-кафява лакообразна ангоба и със следи от недоброкачествен черен фирнис по външната и вътрешната повърхност. Датира се във втората половина на IV в. пр. Хр.

III.1.1.12. Чаши (кат. №№ 121-128, табл. 10, 27, 28)

Между местните съдове, използвани за вода и вино в Аполония, има и чаши с височина между 4 и 12 см. По-голямата част от тях са правени на грънчарско колело, но се срещат и произведени на ръка. Преобладават чашите със сив, сиво-черен, кафяв или сиво-кафяв цвят на глината, по-редки са примерите с оранжево-керемиден или керемидено-червен цвят. Въз основа на наличния керамичен материал могат да бъдат отделени пет типа чаши:

Тип I. Чаши тракийски тип с конично тяло (кат. № 121);
Тип II. Чаши тракийски тип с цилиндрично тяло (кат. № 122);
Тип III. Чаши с полусферично тяло и масивен ръб на венеца (кат. №№ 123-126);
Тип IV. Чаши с конично тяло и масивен ръб на венеца (кат. № 127);
Тип V. Имитация на мегарски купи (кат. № 128).

Тип I (кат. № 121) включва чаши, произведени на ръка от недобре пречистена и лошо изпечена сиво-черна глина. За формата са характерни широко устие с тънък, слабо извит навън ръб, шия, стесняваща се надолу, отделена чрез отстъп от тялото, и конично тяло, стъпващо на плоско, равно дъно. На границата между шията и тялото има врязана украса от кръгчета. Формата е близка до тази на намерените в обект „Малкото кале" чаши тип 5 (Домарадски и др. 1992, 33, обр. 10), които се отнасят към началото на ранножелязната епоха. Въз основа на паралели от Североизточна България, Добруджа и Мала Азия обаче се допуска и по-късното им разпространение (пак там, 33, бел. 10).

---

[73] Близък по форма и размери чернофирнисов съд е намерен в некропол „Калфата", определен като „киликс с една дръжка" и датиран във втора четвърт на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 190, № 451)

Подобни по украса чаши са известни от Истрия от архаичната епоха (Dimitriu 1966, 55, 499, pl. 67, №№ 898, 906). Според паралелите, тип I може да се датира в VI–V в. пр. Хр.

Чашите от **тип II** (кат. № 122) са произвеждани на ръка. Отличават се с грубата си изработка, с недобре пречистената и лошо изпечена глина. Устието е широко, със слабо извит навън ръб на венеца. Тялото е дълбоко, с цилиндрична форма, леко стеснено към основата, стъпващо върху плоско и равно дъно. По запазените върху тялото следи от дръжката може да се съди, че тя е била масивна, с кръгло сечение. Подобни чаши, произведени на ръка, са широко разпространени в Тракия (вж. каталог, № 122)[74]. Формата е известна от ранножелязната епоха и е засвидетелствана в широки хронологически граници в Югозападна Тракия, на о-в Тасос и по долината на р. Вардар (вж. напр. Божкова 2002, 126-127). В Югоизточна Тракия тези съдове са били широко разпространени през елинистическата епоха (Ханджийска 2007, 14, табл. I, 3А). Кат. № 122 се датира в края на V – първа четвърт на IV в. пр. Хр.

Чашите от **тип III** (кат. №№ 123-126) са определени от Т. Иванов като „чашки без фирнис“ (Иванов 1963, 191, №№ 453, 454). Те се отличават с широко устие с извит навън масивен ръб на венеца, силно скъсена шия с конкавни стени и ниско, плитко полусферично или слабо изразено конично тяло. За устието и средната част на тялото е прикрепена солидна „уховидна“ дръжка. Производството на чашите от тип III е било широко застъпено в Аполония. Силно фрагментирани чаши с подобна дръжка са известни още от архаичната епоха (вж. тук кат. № 325; Ников 2012, обр. 21, № 6). Кат. №№ 123-125 представят примери от V в. (кат. № 123) и от втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (кат. №№ 124-125) Публикуваните от Т. Иванов чаши са датирани в началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 191), а най-късните представители на типа достигат до втората половина на века (кат. № 126). През този период от близо четири века формата не претърпява особено развитие. Архаичните примери имат висока дръжка, тези от края на V и първата половина на IV в. пр. Хр. са с по-масивен и широк ръб на венеца, и дръжка, която не се издига много над ръба на устието. През IV–III в. пр. Хр. дръжката става по-висока и тънка, а ръбът на устието леко изтънява.

Чашите от **тип IV** (кат. № 127) се отличават с широко устие с форма на обърнат пресечен конус и конично тяло, стъпващо върху равно дъно. Оформянето на устието показва сходство с чашите от предходния тип, но липсата на дръжка и коничното тяло позволяват обособяването им в отделен тип. Подобни по форма чаши са известни от Пистирос (Domaradzki 2002, 194, fig. 8.3, № V/1.1, /2.1). Кат. № 127 се отнася към втората половина на IV в. пр. Хр.

Чашите от **тип V** (кат. № 128) имитират т. нар. мегарски купи[75]. Чашите, произведени в Аполония се отличават с широко устие с извит навън ръб на венеца, къса цилиндрична шия със слабо конкавни стени и дълбоко полусферично тяло, стъпващо направо върху дъното. Датират се в в края на IV – първа половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 240, бел. 1, № 666д)

III.1.2. Съдове за хранене

III.1.2.1. Паници (кат. №№ 129-146, табл. 10, 11, 28, 29, 40)

Паниците са сред най-масово разпространените съдове в Аполония. Освен за хранене, понякога те са били използвани вторично като урни или за капаци на други, по-големи съдове. Не е изключено също някои от паниците с по-големи размери и дълбоко тяло да са били използвани за съхранение на продукти.

---

[74] От територията на Аполония – от обекта „Костадин чешма“ при с. Дебелт, произхождат пет подобни чаши (Балабанов 1983, обр. 269, 284; непубликувани, във фонда на АМ Бургас).

[75] За разпространението и техниката на производство, както и за вносни и местни примери, намерени в Аполония, вж. Иванов 1963, 238-240, бел. 1, №№ 663-666.

Откриването на редица местни форми от архаичната и класическата епоха позволи да се развие класификацията на тези съдове, да се установи континуитет от три века в производството на някои от типовете, както и да се установят външните влияния върху тях.

Височината на паниците, произвеждани в Аполония, варира от 4 (кат. № 141) до 12,6 (Венедиков 1948, 11, обр. 5, 6) см. Относно цвета на глината, паниците следват тенденциите на останалите групи местна керамика. Архаичните примери се отличават със сива или сиво-черна на цвят, добре изпечена глина с дребни пясъчни примеси. Част от съдовете са били покрити с лъскава черна ангоба, придаваща металически блясък на повърхността (кат. №№ 129, 130, 136). При паниците от V в. пр. Хр. преобладава сиво-черния цвят, а при тези от IV–II в. пр. Хр. по-чести са примерите с червен, червено-кафяв или оранжево-керемиден цвят на глината, макар че продължават да се срещат и такива със сив, черен или кафяв цвят. Част от паниците са били изцяло или частично ангобирани с черна, червено-кафява, кафява лакообразна или по-рядко бяла ангоба (кат. №№ 133, 138, 143).

По отношение на украсата, архаичните примери от VI и началото на V в. пр. Хр. образуват хомогенна и твърде различна от по-късните образци група (кат. №№ 129-131, 135, 136)[76]. Характерна черта при тях е наличието на врязани хоризонтални линии върху горната повърхност на ръба на венеца, непосредствено под него и по горната част на тялото. Формите, украсата и цветът на глината при архаичните паници и панички са силно повлияни от йонийската и северноеолийската керамика (т. нар. еолийско букеро)[77], която през този период е била имитирана в местното производство и на други милетски колонии[78].

Украсата на част от паниците от края на класическия и началото на елинистическия период представя вписани кръгове и точки по дъното от вътрешната и външната страна, както и широките ивици под устието, нанесени с лакообразна ангоба (вж. тук обр. 23, кат. №№ 137а, 139а, 140, 144; вж. още: Иванов 1963, 227, № 603; Hermary et al. 2010, 239, CC 114, 119, 120). Тази мода, която е имитация на вносните гръцки образци, се появява в Аполония в началото на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 239, CC 119, 120) Известна е и от други черноморски колонии – например от Пантикапей (Книпович 1940, 164)[79]. В Аполония тези съдове са били разпространени през целия IV и в първата половина на III в. пр. Хр. (кат. №№ 140, 144), както в полиса, така и в околната му територия[80].

В зависимост от морфологичните особености могат да се обособят два типа паници с варианти[81]:

Тип I. Паница със завит навътре ръб на устието (кат. №№ 129-142)

Вариант 1 – с конично тяло (кат. №№ 129-134; тип II по Т. Иванов)

---

[76] Подробно за архаичните паници местно производство в Аполония вж. Nedyalkov 2008, 8, 21, №№ 34-45. Общо за керамичните форми от Аполония през този период вж. Ников 2012, 11-17, обр. 1-9.

[77] За еолийското букеро вж.: Lamb 1932, 3; Lamb 1934, 51-55, pl. 21, 22, 24. За влиянието му върху произхода на архаичната керамика от Аполония вж. Ников 2012, 147.

[78] Сходна е ситуацията и в Истрия. Там, според П. Алесандреску, влиянието на еолийското букеро върху местната керамика е много силно (Alexandrescu 1978, 120).

[79] По-подробно за тази украса вж. по-горе, ч. II.1.3.

[80] Паници с подобна украса от IV в. пр. Хр. са открити и в съседната на Аполония територия – в обекта „Костадин чешма" при с. Дебелт и в т.нар. тюрзис на брега на Мандренското езеро (Балалбанов 1983, обр. 252, 153). По отношение на мотивите, три от аполонийските паници – кат. №№ 137а, 140 и 144 (обр. 23), са с почти идентична украса (различен е само цветът на ангобата).

[81] В публикацията си за керамиката от Аполония, Т. Иванов отделя четири типа паници местно производство (Иванов 1963, 227-228, №№ 602-610). Обособеният от него тип III (пак там, 228, № 610) обаче е с друго функционално предназначение и следва да бъде отнесен към леканетата (вж. тук каталог, № 248).

Вариант 2 – с дълбоко полусферично тяло (кат. №№ 135-137а; тип I по Т. Иванов)
Вариант 3 – с разлато тяло (кат. №№ 138-142);
Тип II. Паница с извит навън ръб на устието (кат. №№ 143-146)
Вариант 1 – с полусферично тяло (кат. №№ 143, 144)
Вариант 2 – с плитко разлато тяло (кат. №№ 145, 146).

Паниците от **тип I** са най-разпространените съдове за хранене в Аполония. Те са били изключително популярни от самото създаване на колонията до първата половина на II в. пр. Хр. Както беше споменато по-горе, архаичните форми от VI в. пр. Хр. са имитация на източногръцката монохромна керамика. От V в. пр. Хр. нататък паниците от този тип са силно повлияни от атическите чернофирнисови изделия с подобна форма, добили широка популярност през класическата и елинистическата епоха (Sparkes, Talcott 1970, 130-131, fig. 8, pl. 33, №№ 825-834, „incurving rim"; Rotroff 1997, 161-162, pl. 77, fig. 62, №№ 965-982, „echinus bowl", shallow, classical type; №№ 983-992, shallow, hellenistic type).

Към ***вариант 1*** (кат. №№ 129-134) спадат паници със завит навътре ръб на устието и широко, дълбоко конично тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Те отговарят на тип II по Т. Иванов (Иванов 1963, 227, №№ 604-609). Формата е изключително популярна и разпространена повсевместно както в Гърция, така и в понтийските колонии още от архаичната епоха: Лесбос (Lamb 1934, 52-55, pl. 21); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, Abb. 41d, e); Истрия (Alexandrescu 1972, 125, fig. 9/2, /3; Alexandrescu 1978,121, fig. 34, №№ 791, 792-794); Олбия (Козуб 1974, 54, рис. 15/1; Krapivina, Lejpunskaja 2009, 73, fig. 1, 5-8). В Тракия се срещат през бронзовата и ранножелязната епоха (Alexandrescu 1978, 120; Čičikova 1963, 43). В Аполония са били произвеждани от VI в. пр. Хр. (кат. №№ 129-131) нататък, с ясен континуитет от архаичната до елинистическата епоха[82]. Най-голямото им разпространение е през IV в. пр. Хр. (тук кат. № 133; Иванов 1963, 227, №№ 604-609; Hermary et al. 2010, 240, CC128, 129) Най-късните са от края на III – първата половина на II в. пр. Хр. (кат. № 134)

Към ***вариант 2*** (кат. №№ 135-137а) спадат паници със завит навътре ръб на устието и широко, дълбоко полусферично тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Те отговарят на тип I по Т. Иванов (Иванов 1963, 227, №№ 602, 603). Формата е широко разпространена в Тракия през елинистическата епоха (пак там, 227, бел. 1). Среща се и в местното производство на елинските понтийски колонии: Истрия (Alexandrescu 1978, 121, fig. 34, №№ 788, 790), по Долни Днепър (Bylkova 2009, 164, fig. 7/7), в Олбия (Парович-Пешикан 1974, 86, рис. 82/3-/5), Мирмекия (Капошина 1959, 140, рис. 48/3, 49/1). Производството на този вариант в Аполония започва през архаичната епоха (кат. №№ 135, 136). Кат. № 137 е от V в. пр. Хр., по-вероятно от втората му половина. Най-широкото му разпространение е през IV в. пр. Хр., когато съответните съдове се използват масово както в погребални комплекси, така и в градска среда (тук кат. № 137а; Иванов 1963, 227, №№ 602, 603; Hermary et al. 2010, 239-241, CC120, 136, 138). Най-късните образци се датират в първата половина на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 240, CC 130)

Паниците от ***вариант 3*** (кат. №№ 138-142) са близки до тези от предходния вариант, но са с по-плиткото и разлато тяло. Примерите от Аполония са силно повлияни от атическото чернофирнисово производство (Rotroff 1997,161-162, pl. 77, fig. 62, №№ 965-982, „echinus bowl", shallow, classical type; 983-992, shallow, hellenistic type). Върху паница, открита в едно от обредните огнища в могила на нос Колокита, е издраскан надпис в 12 реда, вървящ от центъра към дъното (обр. 24, кат. № 138). Съдържанието на надписа е изключително интересно и представлява обръщение към Персефона с проклятие на вдовица към нейни роднини във връзка с имуществени спорове (Шаранков 2019, 299). Кат. № 140 се отличава с украсата си от концентрични линии с точка в средата (обр. 23). Паниците с разлато тяло се появяват в местното производство на Аполония в началото на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 239, CC 119) Най-широкото им разпространение е през втората четвърт – втората половина на IV в. (кат. №№ 138, 139) и първата половина на III в. пр. Хр. (ibid., 240, CC 131-135) Най-късните представители на варианта произлизат от добре датирани комплекси в града (табл. А/7, /10) и се отнасят към втората половина и края на III в. пр. Хр. (кат. № 141, 142)

---

[82] Ситуацията е сходна с тази в Истрия, където паниците от тип I, варианти 1 и 2, се появяват в VI в. пр. Хр. и се използват до елинистическата епоха (Alexandrescu 1978 32, 121, fig. 1, 34, №№ 791, 792-794; Alexandrescu 1972, 125, fig. 9/2, /3).

Паниците от **тип II** – с извит навън ръб на устието, не са били особено популярни в местното производство на Аполония.

Представителите на ***вариант 1*** (кат. №№ 143, 144) са твърде сходни с тези на тип I, вариант 2 – с дълбоко полусферично тяло. Разликата е само в оформянето на ръба на устието, който тук е извит навън. Примерите от Аполония са повлияни от атическите чернофирнисови паници с извит навън ръб на устието, разпространени в Гърция между последна четвърт на V и I в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 128, №№ 777-808; Rotroff 1997, 156, №№ 866-959) Най-ранните представители на вариант 1 се появяват във втората четвърт – втората половина на VI в. пр. Хр. (Ников 2012, обр. 7/1, /2) Кат. № 143 е от първата половина на IV в. пр. Хр. Покрит е в горната част отвън и изцяло отвътре с бяла ангоба, а под устието са нанесени две концентрични линии. Кат. № 144 се отличава с характерната за паниците от тип I ангобирана украса (обр. 23). Датировката му е в края на IV или първата половина на III в. пр. Хр.

При ***вариант 2*** (кат. №№ 145, 146) тялото е плитко и разлато. Появява се в Аполония през VI в. пр. Хр. (тук кат. № 145; Ников 2012, обр. 7/5-/8) По-късните примери (кат. № 146) отговарят на паници тип IV по Т. Иванов (Иванов 1963, 228, № 610а) и намират паралели в атическата керамика от втората половина на III в. пр. Хр. (Rotroff 1997, 149, 318-319, pl. 66, fig. 52, №№ 740, 741) С оглед на археологическия контекст и паралелите, датировката на кат. № 146 може да се постави във втората половина на III или началото на II в. пр. Хр.[83]

III.1.2.2. Панички (кат. №№ 147-160, табл. 11, 29)

Паничките съставляват значителна част от местните съдове за хранене. Те са произвеждани в големи количества още с основаването на Аполония Понтика. Въз основа на хронологията и технологичните им характеристики могат да бъдат разграничени две основни групи: архаични панички и такива от класическата и елинистическата епоха (V–II в. пр. Хр.).

Архаичните примери в общи линии демонстрират технологични характеристики и влияния, характерни за паниците от тази епоха (вж. напр. Nedyalkov 2008, 10, 23, №№ 46-54). Те са изработени от добре изпечена, сива, сиво-кафява или сиво-черна глина, покрита в някои случаи с допълнителен слой лъскава черна ангоба (пак там, № 49; тук кат. № 149). Рядко се срещат и образци с бежов цвят (пак там, № 51). Публикуваните тук примери произлизат от един и същ комплекс в града и се отнасят към втората половина на VI – началото на V в. пр. Хр. (табл. А/1)

При паничките от класическата и елинистическата епоха преобладава червеният и оранжево-керемиденият цвят на глината. По-рядко се срещат съдове с кафяв или сиво-черен цвят. Височината им варира между 2 и 5,5 см, но най-често срещани са тези с височина между 2,5 и 4 см.

---

[83] Т. Иванов отнася нашия кат. № 146 към втората половина на III–II в. пр. Хр. (Иванов 1963, 228, № 610а), но гробът е датиран от проучвателя в III в. пр. Хр. (Венедиков 1963, 63, гроб № 750)

Типологията на местните панички може да се представи по следния начин:

Архаични панички

Тип I. Паничка с извит навън ръб на устието, плитко и разлато тяло (кат. № 147);
Тип II. Паничка с тяло с форма на обърнат пресечен конус (кат. № 148);
Тип III. Паничка с дълбоко полусферично тяло (кат. № 149);
Тип IV. Паничка със завит навътре устиен ръб, плитко и разлато тяло (кат. № 150);

Панички и солници от класическата и елинистическата епоха

Тип V. Паничка с извит навън ръб на устието (кат. №№ 151-155)
  Вариант 1 – с плитко и разлато тяло, тип III по Т. Иванов (кат. № 151)
  Вариант 2 – с удебелен ръб на устието, тип II по Т. Иванов (кат. №№ 152, 153)
  Вариант 3 – с конично тяло (кат. №№ 154, 155);
Тип VI. Паничка със завит навътре устиен ръб, тип IV по Т. И. (кат. №№ 156, 157)
  Вариант 1 – с полусферично тяло (кат. № 156)
  Вариант 2 – с плитко и разлато тяло (кат. № 157);
Тип VII. Имитация на атическите солници с конкавни стени (кат. № 158);
Тип VIII. Имитация на атическите солници със столче, тип I по Т. И. (кат. № 159);
Тип IX. Солница с високо столче (кат. № 160).

Архаичните панички от **тип I** (кат. № 147) са сходни по форма с архаичните представители на паници тип II, вариант 3 (кат. № 145). Тялото е плитко и разлато, с извит навън ръб на венеца, често украсен с врязани жлебове. Формата е засвидетелствана в Хиос и Лариса още през VII в. пр. Хр. (Boardman 1967, №№ 155, 609; Boehlau, Schefold 1942, Abb. 20-22c), като примерите от Лариса достигат до края на VI в. пр. Хр. (Boehlau, Schefold 1942, Abb. 64b)

При паничките от **тип II** (кат. № 148) тялото е с форма на обърнат пресечен конус, а ръбът на устието е прав или слабо завит навътре. При кат. № 148 устийният ръб е допълнително удебелен, с пробити върху него две малки малки дупки (вж. Nedyalkov 2008, 23, №№ 50-52). При този тип липсва врязана украса и оформено столче, като паничките стъпват директно върху равно дъно. Формата намира паралели в Смирна, Хиос, Северна Еолия и Тракия (вж. каталог).

Паничките от **тип III** (кат. № 149) се характеризират с широко устие със слабо удебелен и леко извит навън ръб на венеца, и дълбоко полусферично тяло. Под ръба на устието са пробити две малки дупки, подобно на кат. № 148. Липсват данни за столчето. Подобни панички от края на VII и VI в. пр. Хр. са намерени при разкопките на о. Хиос (Boardman 1967, №№ 465, 817).

Характерни особености на паничките от **тип IV** (кат. № 150) са широкото, разлато тяло и завитият навътре ръб на устието. Формата е разпространена в Еолия, откъдето има многобройни паралели (вж. каталог). Най-късните представители на този тип са известни от Лариса от V в. пр. Хр.

Паничките от класическата и елинистическата епоха са силно повлияни от атическата чернофирнисова керамика от края на V–II в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 132-138, №№ 843-956; Rotroff 1997, 165-168, №№ 1045-1109)

Местните панички от **тип V** са имитация на атическите чернофирнисови панички и паници с извит навън ръб на устието, разпространени в Атина от последната четвърт на V до края на II в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 133, pl. 33, fig. 9, №№ 879-881, „small bowls, projecting rim“; Rotroff 1997, 157-158, fig. 59-61, №№ 866-949, „bowls, outturned rim, classical and hellenistic type“)

Вариант 1 (кат. № 151) съвпада с „панички без фирнис“, тип III по Т. Иванов (Иванов 1963, 229, №№ 612б-612г). Характеризират се с извития навън ръб на устието, плитко и разлато тяло, и широко пръстеновидно или дисковидно столче. Кат. № 151 намира паралели в Гърция и Олбия (вж. каталог). Тялото му е украсено с врязани линии, подобно на атическите панички от края на V и началото на IV в. пр. Хр.

(Sparkes, Talcott 1970, fig. 9, №№ 852, 853) Паничките от този вариант се отнасят към втората четвърт – втората половина на IV в. пр. Хр.

Паничките от ***вариант 2*** (кат. №№ 152, 153) се отличават с удебелен, извит навън ръб на устието, конично тяло и широко, ниско пръстеновидно столче. Те са сходни с тези от предходния вариант, но тялото не е толкова разлато, стените са по-дебели, а ръбът на устието е по-силно подчертан и се спуска надолу. Към вариант 2 следва да бъдат причислени и „панички без фирнис", тип II по Т. Иванов (Иванов 1963, 229, №№ 612, 612а; вж. и Иванов 1948, 47, обр. 58, ред 2, съд 3). Датират се във втората половина на IV в. пр. Хр.

Паничките от ***вариант 3*** (кат. №№ 154, 155) се характеризират с извит навън ръб на устието, конично тяло и високо столче. Те намират паралелели в атическите панички „с извит навън ръб на устието („outturned rim"), елинистически тип" (Rotroff 1997, 158, fig. 60, №№ 925, 927). Примерите от Аполония се отнасят към края на III и първата половина на II в. пр. Хр.

Характерните особености на паничките от **тип VI** (кат. №№ 156, 157) са завит навътре ръб на устието и плитко или среднодълбоко тяло, стъпващо на широко пръстеновидно или дисковидно столче[84]. В зависимост от формата на тялото могат да бъдат разграничени два варианта.

При ***вариант 1*** (кат. № 156) тялото е по-дълбоко, полусферично, стъпващо върху пръстеновидно столче. Представителите му са имитация на атическите чернофирнисови ехиновидни паници, вариант „малки, с дълбоко тяло" (Sparkes, Talcott 1970, 131-132, №№ 825-842, „incurving rim"; Rotroff 1997, 162-163, №№ 993-1033, „echinus bowl, deep, small"). В Аполония се произвеждат между IV и края на III – първата половина на II в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 241, CC 141-145)

Вариант 2 (кат. № 157) е имитация на чернофирнисовите панички с широко столче, разпространени в Атина между IV и средата на III в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 135, №№ 882-889, „small bowl: broad base"; Rotroff 1997, 165, №№ 1050-1063) Представителите му са с по-плитко и разлато тяло в сравнение с предходния вариант и могат да се разглеждат като по-нататъшно развитие на формата. В Аполония се срещат през втората половина на III и началото на II в. пр. Хр. Откъм вътрешната страна на тялото нашият кат. № 157 има украса от врязани концентрични линии, оформящи пет плитки жлеба. Върху дъното на съда е изобразен концентричен кръг и в него е вместено стилизирано клонче (табл. 11, 40).

Според формата на тялото и паралелите от Гърция, типове VII–IX са били използвани като солници. **Тип VII** (кат. № 158) е типичен представител на широко разпространените атически чернофирнисови солници с конкавни стени, произвеждани в Гърция от късноархаичния до ранноелинистическия период (Sparkes, Talcott 1970, 136-137, №№ 921-938; Rotroff 1997, 165, №№ 1064-1089)[85]. Типът не е бил широко застъпен в местното производство, което може да се обясни с наличието на подобни вносни съдове в Аполония[86]. Кат. № 158 се датира в третата четвърт на IV в. пр. Хр.

Тип VIII (кат. № 159) е имитация на атическите чернофирнисови солници със столче (Sparkes, Talcott 1970, 137, №№ 939-950; Rotroff 1997, 167, №№ 1075-1089), които се отличават със силно завит навътре ръб на устието и конично тяло, стъпващо на пръстеновидно столче. Тип VIII съответства на „панички без фирнис", тип I по Т. Иванов (Иванов 1963, 228, №№ 611, 611а). Отнася се към IV в. пр. Хр.

---

[84] Формата отговаря на „панички без фирнис", тип IV по Т. Иванов (Иванов 1963, 229, №№ 613-619).

[85] Според последния, типът престава да се произвежда около 315 г. пр. Хр. (Rotroff 1997, 165)

[86] За подобни панички в чернофирнисов вариант от трета четвърт на IV в. пр. Хр. от некропол „Калфата" вж. Иванов 1963, 226, № 594.

Паничките от **тип IX** (кат. № 160) са с тяло с отвесни горе стени, рязко стесняващи се към основата. Столчето е високо, пръстеновидно или с трапецовиден профил. Формата на тялото е сходна с късните представители на атическите чернофирнисови солници със столче (Rotroff 1997, 167, №№ 1080-1082). Засега в Аполония са известни само от некропола „Морска градина". Отнасят се към края на III – първа половина на II в. пр. Хр.

III.1.2.3. Блюда (кат. №№ 161-173, табл. 11, 12, 30)

Към трапезната керамика от Аполония се отнасят и известен брой съдове с плоско и разлато тяло и високо столче, които могат да се определят общо като „блюда". Те са били разпространени в Аполония както в погребални, така и в градски комплекси. Височината им е между 3 (кат. № 162) и 7,5 (кат. № 166) см. Цветът на глината им е сиво-черен или червен. Върху някои от съдовете има графити от съчетания на букви (тук кат. № 168; Иванов 1963, 233, № 630). В зависимост от функционалното им предназначение блюдата могат да се разделят на две големи групи: трапезни и рибни.

Трапезните блюда (кат. №№ 161, 162) се характеризират със завит навътре, заоблен ръб на венеца и плитко, разлато тяло, стъпващо на пръстеновидно столче. Върху устието и по вътрешната страна на стените и дъното е разположена украса от концентрични врязани линии. Формата се отличава от рибните блюда по оформянето на ръба на устието и по липсата на отвор в средата на тялото. Трапезните блюда от Аполония намират паралели в Атина (вж. каталог). Разпространени са между IV (кат. № 161) и втората половина на III – началото на II в. пр. Хр. (кат. № 162)

Рибните блюда са съдове, получили наименованието си поради рисуваните по тях риби и други морски същества, както и поради предполагаемата им функция за сервиране и консумация на риба (Rotroff 1997, 146, not. 11). Формата им се характеризира с извит навън или прав, профилиран или удебелен ръб на венеца, високо пръстеновидно или с форма на торус столче и разлато тяло с наклонени стени към разположена в средата вдлъбнатина, предназначена за сос или за оттичане на мазнината (Sparkes, Talcott 1970, 147).

Рибните блюда се намират в големи количества в обредните огнища в некрополите, където са били чупени вероятно с ритуална цел по време на погребалните угощения (Иванов 1963, 233; вж. и Rotroff 1997, 14 , not. 11). Производството им в Аполония възниква след средата на V в. пр. Хр. (кат. № 163), но най-голямото им разпространение е през IV и първата половина на III в. пр. Хр. Въз основа на морфологичните им особености могат да се разграничат три типа със съответни варианти:

Тип I. Блюдо с профилиран, извит навън и надолу устиен ръб (кат. №№ 163-166)
  вариант 1 – с плитко тяло (кат. №№ 163-165)
  вариант 2 – с дълбоко тяло (кат. № 166);
Тип II. Блюдо с прав или слабо завит навътре устиен ръб (кат. №№ 167-172)
  вариант 1 – с плитко тяло (кат. №№ 167, 168)
  вариант 2 – с дълбоко тяло (кат. №№ 169-172);
Тип III. Блюдо с удебелен ръб на венеца (кат. № 173).

Местните рибни блюда от Аполония несъмнено са били повлияни от атическата керамика и особено от типа блюда с „набразден ръб"/ „rilled rim" (Sparkes, Talcott 1970, 146, №№ 1022-1045; Rotroff 1997, 151, №№ 776-815), но при примерите от Гърция липсва вдлъбнатина в центъра на тялото. Разликата с атическите съдове и сходството им с блюда от понтийските колонии потвърждава тезата за обща понтийска група керамика със сходни технологични и морфологични характеристики (Božkova 1997, 8-16).

Общи особености на типове I и II са тънкия, в повечето случаи набразден от няколко концентрични линии, ръб на устието и плитко или среднодълбоко тяло с наклон на стените към плитка вдлъбнатина. Тялото стъпва върху високо столче с форма на торус. Подобни рибни блюда са известни от Истрия, където производството им започва по същото време, както в Аполония – към средата на V в. пр. Хр.[87] Според П. Александреску, те са имитирали източногръцки модели (Alexandrescu 1978, 123, №№ 807-811).

Тип I (кат. №№ 163-166) се характеризира с разлато тяло с наклонени към вдлъбнатината стени, извит навън и надолу устиен ръб, профилиран с две или три врязани концентрични линии, и масивно пръстеновидно столче във формата на торус, с изпъкнала долна повърхност и конкавна средна част. Формата намира паралели в Атина, Истрия и Пантикапей (вж. каталог). Близки паралели има още от Олбия (Козуб 1974, рис. 15/6), Мирмекия (Božkova 1997, 14, pl. II, VII) и Западен Крим (Handber et al. 2009, 183, fig. 8b). Прототипът на формата може да бъде потърсен в Хиос (Boardman 1967, 164, № 792). Вносен архаичен фрагмент произхожда от Истрия (Alexandrescu 1978, 123, № 806).

При ***вариант 1*** (кат. №№ 163-165) тялото е плитко, с много слаб наклон на стените. Този вариант включва най-старото намерено засега рибно блюдо в Аполония (кат. № 163), отнасящо се към трета четвърт на V в. пр. Хр. Най-голямото разпространение на варианта е през IV в. пр. Хр. (кат. №№ 164, 165)

Вариант 2 (кат. № 166) се отличава с по-дълбоко тяло и ясно изразен наклон на стените от периферията към дъното. Столчето е по-високо и масивно в сравнение с предходния вариант. Датира се във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. A/11)

Рибните блюда от **тип II** (кат. №№ 167-172) са сходни по форма с тези от тип I. Разликата е само в оформянето на ръба на устието, който тук е прав или слабо завит навътре и в отделни случаи е без хоризонтални жлебове (кат. №№ 169, 171). Столчето е високо, с формата на торус (кат. № 169) или с трапецовидно сечение (кат. № 171), в някои случаи допълнително профилирано (кат. № 170, табл. 2). В зависимост от формата на тялото тук също могат да се разграничат два варианта.

При ***вариант 1*** (кат. № 167, 168) тялото е плитко, с почти хоризонтални стени. Подобни чернофирнисови примери са открити в некропол „Калфата“ (Иванов 1963, 232, №№ 625, 625а). Срещат се в IV и първата половина на III в. пр. Хр. (пак там, 233, № 626)

Вариант 2 (кат. №№ 169-172) се отличава със средно дълбоко тяло, чиито стени са под ъгъл спрямо столчето. Тези блюда са широко разпространени в Аполония и намират паралели в Истрия, Олбия и Западен Крим (вж. каталог). Най-ранният пример (кат. № 169) се отнася към началото на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010,242, CC 149), а най-късните достигат до първа половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963,233, № 629)

Тип III (кат. № 173) е имитация на атическите чернофирнисови рибни блюда (Sparkes, Talcott 1970, 147-148, №№ 1061-1076; Rotroff 1997, 146-148, №№ 709-733). Формата се отличава с удебелен, силно извит навън и спускащ се надолу ръб на венеца, и разлато тяло, стъпващо върху високо пръстеновидно столче. Тези блюда са широко разпространени в целия гръцки свят от края на V до началото на I в. пр. Хр. В Аполония са добре представени в чернофирнисов вариант от втората половина на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 231, №№ 620-624) Примерите за местно производство произлизат от некропол „Калфата“ и се отнасят към първа половина на III в. пр. Хр. (тук кат. № 173; Hermary et al. 2010, 241, CC 146-148)

---

[87] Едно значително по-късно чернофирнисово рибно блюдо с такава форма е открито в Аполония и отнесено от Т. Иванов към втората половина на IV в. пр. Хр. с предположение, че „произходът му е неизвестен, може би атически“ (Иванов 1963, 232, № 625).

III.2. СЪДОВЕ ЗА РАСТИТЕЛНО МАСЛО И ПАРФЮМИ

III.2.1. Лекити (кат. №№ 174-190, табл. 12, 13, 30, 31)

Лекитът е съд за растително масло, свързван най-често с погребалните обичаи на древните гърци (Sparkes, Talcott 1970, 150). Производството на тези съдове е било широко застъпено в Аполония. По-голямата част от тях са намерени в гробни комплекси, където са поставяни като дарове, но са известни и от обекти в града. Височините им варират от 5 до 23,5 см. Цветът на глината е най-често сив, сиво-черен или оранжево-керемиден, по-рядко бежов, кафяв и червен, с различни нюанси. Някои от примерите са покрити частично с недоброкачествен черен фирнис (кат. №№ 178, 186)[88].

Типологията на местните форми се базира на класификацията на B. Sparkes и L. Talcott за чернофирнисовите лекити от агората в Атина (Sparkes, Talcott 1970, 150-154, №№ 1097-1141) и на тази на Т. Иванов[89]. Разграничени са десет типа лекити местно производство, някои от които с варианти:

Тип I. Имитация на източногръцки лекити с вретеновидна форма (кат. № 174);

Тип II. Имитация на типа Black Deianeira (кат. №№ 175-178)
  Вариант 1 – със сфероидно, силно издуто в раменете тяло (кат. №№ 175, 176)
  Вариант 2 – със сферично тяло със заоблени рамене, включително имитация на чернофирнисови лекити тип VIII по Т. Иванов (кат. №№ 177, 178);
Тип III. Лекит със сфероидно тяло и слабо изразени рамене (кат. № 179);
Тип IV. Имитация на типа Squat (арибаловидни; кат. №№ 180-183)
  Вариант 1 – с широки рамене (кат. №№ 180, 181)
  Вариант 2 – тип I по Т. Иванов
  Вариант 3 – имитация на лекитите с червена палмета (кат. № 182)
  Вариант 4 – тип III по Т. Иванов (кат. № 183);
Тип V. Лекит тип V по Т. Иванов (кат. № 184);
Тип VI. Лекит тип VI по Т. Иванов (кат. № 185);
Тип VII. Лекит тип VII по Т. Иванов (кат. №№ 186, 187)
  Вариант 1 – имитация на чернофирнисови лекити тип VII по Т. И. (кат. № 186)
  Вариант 2 – местни лекити тип VII по Т. И. (кат. № 187);
Елинистически форми
Тип VIII. Лекит със сфероидно тяло (кат. № 188);
Тип IX. Лекит с овално тяло (кат. № 189);
Тип X. Лекит с подобно на колба тяло (кат. № 190).

Тип I (кат. № 174) имитира източногръцките лекити с „вретеновидна форма“/ „fusiform“, разпространени на о-в Самос и о-в Родос (Alexandrescu 1978, 105)[90]. Известни са също от Атина, Коринт и Сарди (вж. Sparkes, Talcott 1970, 137, pl. 77, № 1663 и цит. там литература). Сред черноморските колонии, освен от Аполония (Иванов 1963, 130, № 190, табл. 58), са известни още от Истрия (Alexandrescu 1978, 105, fig. 23, № 691) и Олбия (Козуб 1962, 123, рис. 2/3). Лекитите местно производство се характеризират с тясно устие с ехиновидна или фуниевидна форма, къса шия и овално тяло, стъпващо на пръстеновидно столче (тук кат. № 174; Nedyalkov 2008, 10, №№ 55-57). Дръжката е прикрепена за шията непосредствено под устието и за горната част на тялото. Разпространени са през втората половина на VI и V в. пр. Хр. (ibid.)

---

[88] До момента са известни общо пет лекита, покрити частично с черен фирнис (тук кат. №№ 178, 186; Иванов 1963, 128-129, №№ 186-188).

[89] В класификацията на Т. Иванов са разграничени седем типа „местни лекити“, към които следва да бъдат добавени и чернофирнисови лекити, типове VII и VIII (Иванов 1963, 128-132, №№ 186-188, 191-208г).

[90] За името и произхода на формата вж. Sparkes, Talcott 1970, 151, №№ 1097-1099. Преглед на лекитите с вретеновидна форма, местно производство в Аполония, вж. при Nedyalkov 2008, 10, №№ 55-57.

Лекитите **тип II** (кат. №№ 175-178) са имитация на типа Black Deianeira „with globular body“ по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 150-151, pl. 38, №№ 1100-1111). Освен в атическото производство от началото на VI до средата на I в. пр. Хр. (ibid.; Rotroff 1997, 169-171, №№ 1110-1125), те намират точни паралели и в елинските черноморски колонии (вж. каталог, № 175). Имитациите на типа Black Deianeira са най-често срещания тип лекити в местното производство на Аполония[91]. Формата им се характеризира с тясно устие, къса шия и издуто сфероидно тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Дръжката е дъговидно извита, захваната за раменете на съда и за шията непосредствено под устието. При някои от примерите шията е отделена от тялото чрез един или няколко релефни пръстена (тук кат. №№ 175-177; Иванов 1963, 132, №№ 206, 207). В зависимост от формата на тялото могат да бъдат разграничени два варианта.

Вариант 1 (кат. №№ 175, 176) включва и местни лекити типове II и IV по Т. Иванов (Иванов 1963, 131-132, №№ 195-204, 206-207)[92]. Устието им е с форма на обърнат пресечен конус или в редки случаи ехиновидно[93]. Тялото им е силно издуто, сфероидно, с максимален диаметър в областта на раменете. Понякога върху плещите и тялото има нанесени една, две или три ивици червено-кафява ангоба (пак там, №№ 202-204). Ранните примери (кат. №№ 175, 176) се отнасят към втората половина на V – началото на IV в. пр. Хр. Производството им продължава през целия IV и началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 131-132)

Вариант 2 (кат №№ 177, 178) е сходен с предходния, но тялото не е вече толкова силно издуто в горната част, раменете са по-заоблени, формата – по-овална. Устието е пръстеновидно. Към него могат да се причислят и чернофирнисовите лекити от тип VIII по Т. Иванов, които са сходни по форма, но се различават в оформянето на устието, което е фуниевидно (Иванов 1963,129, № 188). Прави впечатление грижливата изработка и частичното покритие с недоброкачествен черен фирнис при някои от примерите (кат. № 178)[94]. Датировката им е в началото или първата половина на III в. пр. Хр. (пак там; Hermary et al. 2010, 242, CC 155)

Лекитите от **тип III** (кат. № 179) са сходни с предходния тип и могат да се разглеждат като техни преки наследници. Характерните им особености са тясно устие и шия, и сфероидно, издуто тяло със слабо изразени рамене, стъпващо на ниско пръстеновидно столче. Дръжката е извита, захваната за раменете на съда и за шията непосредствено под устието. Формата намира паралели в Олинт, Олбия и по Долни Днепър (вж. каталог). Кат. № 179 се датира във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. А/11)

Лекитите от **тип IV** (кат. №№ 180-183) имитират типа Squat (наричан още „арибаловиден“) – един от най-разпространените в чернофирнисовите и рисуваните гръцки лекити (вж.: Sparkes,Talcott 1970, 153, not. 16; Рехо 1992, 62 и цит. там литература). Типът е широко застъпен в местното производство на Аполония. В зависимост от особеностите на формата могат да се обособят четири варианта.

---

[91] До момента са известни 25 лекита от тип II (Иванов 1963, №№ 188, 195-204, 206-207; Hermary et al. 2010, CC 152, 154-155; АМ Созопол, инв. №№ АМ-177, 170, 315, 1273, 992 и такива без инв. №; АМ Бургас, инв. № 266).

[92] Т. Иванов отделя лекитите тип IV въз основа на релефния пръстен в основата на шията.

[93] За един пример от последна четвърт на V в. пр. Хр. вж. Hermary et al. 2010, 242, CC 152.

[94] Подобни лекити, частично покрити с черен фирнис, са известни и от Истрия (Alexandrescu 1966, 231, pl. 84, № m. 6.2), Олбия и Томи (Božkova 1997, 14, pl. II, IV). Засега от Аполония са известни общо четири лекита от този вариант, три с и един без фирнисово покритие (тук кат. №№ 177, 178; Иванов 1963, 129, № 188; Hermary et al. 2010, 242, CC 155).

Представителите на ***вариант 1*** (кат. №№ 180, 181) се отличават с ехиновидно устие, къса цилиндрична шия, ясно изразени, почти хоризонтални рамене и издуто тяло със слабо стесняващи се към основата стени, стъпващо направо върху дъното или на дисковидно столче. Формата е атическа и намира паралели както в чернофирнисовата, така и в червенофигурната керамика (Иванов 1963, 91, № 33; Sparkes, Talcott 1970, 153, № 1124). Местните лекити се датират във втората половина на V – началото на IV в. пр. Хр.

Вариант 2 отговаря на тип I по Т. Иванов (Иванов 1963, 130-131, №№ 191-194). Характерни за него са устие с форма на обърнат пресечен конус и ниско, широко, полусферично тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Лекитите от този вариант намират паралели в атическата чернофирнисова и рисувана керамика от втората половина на V и първата половина на IV в. пр. Хр. (пак там, 89, 127, №№ 23, 24, 175-178) Отнасят се към IV в. пр. Хр. (пак там, 130)

Представителите на ***вариант 3*** (кат. № 182) са изработени като точно копие на гръцките лекити с „червена палмета“ и „мрежест орнамент“ (Иванов 1963, 99, 106-116, 122-125, №№ 48, 68-132, 143-166). Лекитите местно производство не са допълнително украсявани или покривани с фирнис, което им придава вид на полуфабрикати. Въпреки това прави впечатление грижливата изработка на съдовете. Глината е с много фини пясъчни примеси, придобила оранжев цвят след изпичането. Формата се отличава с фуниевидно устие, дълга и тясна шия, отделена от тялото с релефен пръстен, овално тяло и високо пръстеновидно столче. Засега са известни общо пет лекита от този вариант, като четири от тях са от един и същ погребален контекст[95]. Откриването им повдига въпроса за производството на рисувана керамика в Аполония. По всичко личи, че въпросните съдове са изработвани на място, което насочва към предположението, че през IV в. пр. Хр. в Аполония е имало производство на лекити с червена палмета и/ или мрежест орнамент[96]. Най-ранният представител на вариант 3 се датира в началото на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 242, CC 150), което потвърждава тезата за разпространението на тези съдове в Аполония по-рано от първоначално наложените схващания[97]. Кат. № 182 се отнася към втората половина на IV в. пр. Хр.

Вариант 4 (кат. № 183) отговаря на тип III по Т. Иванов (Иванов 1963, 131, № 205). Той се отличава от разгледаните по-горе варианти по формата на тялото, което е високо, със свлечени рамене и цилиндрична форма, слабо стеснено в основата. Дъното е плоско, с издаден навън пръстен. Устието е с форма на обърнат пресечен конус, отделено чрез тесен жлеб от силно скъсена шийка. Нашият кат. № 183 намира паралели в червенофигурните лекити от Аполония от средата – третата четвърт на IV в. пр. Хр. (пак там, 98, табл. 37, № 47) Според контекста на намиране се датира в началото на III в. пр. Хр. (пак там, 131, № 205)

Тип V (кат. № 184) съвпада с тип V по Т. Иванов (Иванов 1963, 132, №№ 208, 208а). Характерните му особености са висока и тясна цилиндрична шия, украсена с релефни хоризонтални пръстени, и завършваща вероятно с издадено навън венче. Тялото е сферично, стъпващо на пръстеновидно столче. Всички досега известни примери произлизат от некропол „Калфата“ и се отнасят към началото на III в. пр. Хр. (пак там)

---

[95] От гроб № 142 в некропол „Калфата“ (проучен 1996 г.), произлизат четири напълно идентични по форма, размери, изработка и цвят на глината лекити (тук кат. № 182). За още един подобен съд, но без релефен пръстен в основата на шията, вж. Hermary et al. 2010, 242, CC 150.

[96] Вж. ч. II.4., група С.

[97] Според Т. Иванов, лекитите с червена палмета се появяват за пръв път в некропол „Калфата“ през втората четвърт на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 105) По-новите изследвания доказаха, че те са били разпространени още в края на V в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 186, CP 16, 17, 24)

Тип VI (кат. № 185) отговаря на тип VI по Т. Иванов (Иванов 1963, 132, №№ 208б, 208в). Характеризира се с тясно устие със заоблен, извит и скосен навън ръб на венеца, тясна цилиндрична шия, заоблено овално тяло с максимален диаметър в областта на раменете и пръстеновидно столче. Типът намира паралели в местното производство на западно- и севернопонтийските колонии, и може да бъде датиран най-общо към края на IV – началото на III в. пр. Хр.

Тип VII (кат. №№ 186, 187) включва местни лекити и чернофирнисови лекити тип VII по Т. Иванов (Иванов 1963, 129, 132, №№ 186, 187, 208г). Отличават се с пръстеновидно устие, тясна шия, ясно изразени рамене и конично тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Дръжката е извита, захваната за шията и плещите на съда. При повечето съдове устието липсва. Формата е разпространена в Томи (Bucovala 1967, 55, № 35С), Истрия (Alexandrescu 1966, 231, pl. 84, № m. 6.2) и в Тракия (вж. Иванов 1963, 128, бел. 1-3) през ранноелинистическата епоха. Спецификите в начина на производство и особеностите на формата на съдовете позволяват разграничаването на два варианта.

Представителите на ***вариант 1*** (тук кат. № 186) съответстват на чернофирнисови лекити тип VII по Т. Иванов (Иванов 1963, 128-129, №№ 186, 187). Характерно за тях е, че всичките са грижливо изработени. Подобно на съдовете от тип II, вариант 2, те са покрити с кафеникав фирнис – частично, в горната си част, или почти изцяло, с изключение на малка непокрита ивица в долната част на съда. Датират се в края на IV – началото на III в. пр. Хр. (пак там; Hermary et al. 2010, 242, CC 155)

Лекитите от ***вариант 2*** (кат. № 187) отговарят на лекити местно производство, тип VII по Т. Иванов (Иванов 1963, 133, № 208г). За разлика от предходния вариант, изработката тук е груба, а тялото е с по-свлечени рамене. Устието е с извит навън ръб на венеца, под който има хоризонтален жлеб, подобно на кани тип VIII по Т. Иванов (пак там, 132). При някои от примерите върху шията има релефен пръстен – кат. № 187. Датират се във втората половина на IV и началото на III в. пр. Хр. (пак там)

Лекитите от **тип VIII** (кат. № 188) се отличават с тясно устие с обърнат и скосен навън ръб на венеца, къса шия и масивно сфероидно тяло с максимален диаметър в горната си част, стъпващо на ниско пръстеновидно столче. Дръжката е извита, захваната по стандартния начин за горната част на тялото и за шията, непосредствено под устието. Лекитите от този тип се откриват както в града – кат. № 188, така и в погребални комплекси[98]. Според археологическия си контекст, те се датират в III в. пр. Хр.

Отличителни особености на **тип IX** (кат. № 189) са тясно устие с дисковидна форма и извит навън широк ръб на венеца[99]. Шията е силно скъсена, със слабо конкавни стени. Тялото е овално, като в долната част преминава в късо краче, което стъпва на дисковидно столче. Дръжката е масивна, дъговидно извита, захваната за шията непосредствено под венеца на устието и за горната част на тялото. Целият съд, с изключение на столчето и венеца на устието, е покрит с матова бяла ангоба. Засега липсват преки паралели на този съд, макар че формата е известна още от архаичната епоха от Етрурия (Dennis 1888, CXXV, № 76) и Източна Гърция – от Делос (Гълъбов 1952, 110-111, обр. 82, бел. 4)[100]. Кат. № 189 произлиза от комплекс в града от III в. пр. Хр. (табл. А/9)

Тип X (кат. № 190) е представен от един лекит, открит в некропол „Калфата" през 2003 г. в гроб от средата на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 113, 243, SP 344, CC

---

[98] За един подобен съд от некропол „Калфата" вж. Hermary et al. 2010, 242, CC 156.

[99] За оформянето на подобни устия при съдовете за съхранение на парфюми вж. Sparkes, Talcott 1970, 151, №№ 1159, 1162, 1201.

[100] Два отлично съхранени сходни съда са изложени в The Metropolian Museum of Art, New York, №№ 96.9.13, 96.9.14

157) Отличителните му особености са тясно устие с дисковидна форма и извит навън широк ръб на венеца, къса и тясна шия, и подобно на колба тяло с максимален диаметър в долната част, стъпващо на пръстеновидно столче. Върху горната част на тялото са нанесени две ивици черен фирнис. Подобни съдове са известни от Олинт, но те са значително по-ранни (вж. каталог). Формата е разпространена през елинистическата епоха при съдове за растително масло[101].

III.2.2. Аскоси (кат. №№ 191-198, 335, табл. 13, 20, 31)

Аскосът е съд, предназначен за съхраняване на растително масло, парфюми или вино (Рехо 1992, 60). Характерни му особености са затворената форма, наличието на чучур, служил за прецизно изливане на течността капка по капка и наличието на една или две дръжки, разположени в горната част на тялото (Sparkes, Talcott 1970, 157).

Производството на аскоси е добре представено в Аполония. Височините им варират между 4,5 (кат. № 198) и 10,5 (Иванов 1963, 140, № 236) см. Преобладават съдовете с керемидено-червен или червено-кафяв цвят на глината, но се срещат и такива със сиво-черен или кафяв цвят. Някои от аскосите са допълнително ангобирани с червено-кафява (кат. №№ 192, 193) или черна лакообразна (кат. № 335) ангоба, или са били украсени с чернофирнисови ивици (кат. №№ 191, 197, 198). В местното производство са представени пет типа аскоси, които в общи линии са отразени в класификацията на Т. Иванов (Иванов 1963, 136-142). Към тях може да се отнесе и един съд, публикуван от него като гутус тип XII (Иванов 1963, 213, № 526)[102]. Съчетаването на класификацията на Т. Иванов с тази на B. Sparkes и L. Talcott придава следния вид на типологията на аскосите, произвеждани в Аполония:

Аскоси с една дръжка
Тип I. Имитация на пръстеновидни аскоси (кат. № 191);
Тип II. Имитация на аскоси с форма на патица (duck askos; кат. №№ 192, 193);
Тип III. Аскос с ниско тяло, тип III по Т. Иванов (кат. №№ 194, 195);
Тип IV. Имитация на чернофирнисови аскоси тип Гутус (кат. № 196);
Аскоси с две дръжкки (кат. №№ 197, 198).

Тип I (кат. № 191) е имитация на гръцките „пръстеновидни“ аскоси. Формата е известни още от микенската епоха (Sparkes, Talcott 1970, 210, ring askos). Характеризира се с ниско, широко тяло с конвексни или прави стени, разположени под формата на пресечен конус и куха отвесна тръбичка в средата (Иванов 1963, 133). Произходът на формата се извежда от Източна Гърция, но е широко разпространена в цяла Гърция и в елинските понтийски колонии – Истрия, Мирмекия, Тиритака, Хермонаса, Олбия (Sparkes, Talcott 1970, 210, not. 4; Иванов 1963, 134; Козуб 1974, 78). В Аполония източногръцкият вариант на пръстеновидните аскоси се среща още в V в., но имитациите в местно производство са значително по-късни – от края на IV и началото на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 134-136, №№ 223, 223а)

Аскосите от **тип II** (кат. №№ 192, 193) са имитация на гръцките аскоси, наречени „duck“ (с форма на патица) или „sway-back“ (с хлътнал гръб). Формата е известна още от микенската епоха и е била широко разпространена в Коринт (Sparkes, Talcott 1970, 210-211). Възприета е в Атина в късния V в., но масовото ѝ разпространение в античния свят е през втората половина на IV и първата половина на III в. пр. Хр., като след средата на III в. се среща сравнително рядко (Rotroff 1997, 171). Характеризира се с тясно устие, дълбоко тяло, пръстеновидно столче и извита дръжка (ibid.). Тялото е силно извито надолу в горната си част, което му придава форма на патица, откъдето идва и името му. Поради спецификата на формата, долната част на тялото е била правена на колело, докато горната е формяна ръчно (Sparkes, Talcott 1970, 211). При Т. Иванов тези аскоси са определени като „двойноконически“ (Иванов 1963, 138, №№ 228-232). Повечето примери, открити в Аполония, са вносни. В местното производство са разпространени от втора – трета четвърт на IV (кат. № 192) до края на IV и началото на III в. пр. Хр. (кат. № 193)

---

[101] За подобни съдове от Атина вж. напр. Rotroff 1997, 171-172, fig. 71, №№ 132-142, aryballos, guttus.

[102] B. Sparkes и L. Talcott причисляват този тип съдове към аскосите (Sparkes, Talcott 1970, 160, №№ 1192-1196 „the guttus type of askos“; вж. също Rotroff 1997, 172, №№ 1140-1154). Това мнение е възприето и в настоящото изследване.

Аскосите от **тип III** тук (кат. №№ 194, 195) са тези от тип III по Т. Иванов (Иванов 1963, 139, № 233-238). Това е най-широко разпространеният тип аскоси в местното производство на Аполония. Локалната форма е ниско тяло с издути стени и силно вдлъбната горна повърхност, която придава на тялото бъбрековидна форма. Столчето е пръстеновидно. По периферията обикновено има украса от два или три врязани пръстена. От некропол „Калфата“ са известни шест съда, отнесени от Т. Иванов към III в. пр. Хр. (пак там)

Към **тип IV** (кат. № 196) могат да се отнесат местните имитации на типа Гутус по B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 160, №№ 1192-1196). Характерни за него са сплеснато сферично тяло, висока тясна шия и устие с широк ръб на венеца. Дръжката е малка, кръгла, захваната за плещите на съда. Тялото стъпва върху широко и ниско пръстеновидно столче. Формата е широко разпространена в Гърция (вж. напр.: Иванов 1963, 213, бел. 2; Sparkes, Talcott 160, not. 20-22). Най-ранните съдове от Атина са от началото на IV в. пр. Хр. Многообразие при формата на тялото – от биконично до сплесната сфера, се констатира в Олинт, като за тези съдове там се използва названието „лагинос“ (Robinson 1933, pl. 172, №№ 813, 834). Известни са и от Тракия. Подобен чернофирнисов аскос, датиран в края на IV в. пр. Хр., е намерен при с. Янково, Шуменско (Дремсизова 1955, 68, обр. 11/1). В Аполония подобни съдове са познати както в чернофирнисов, така и в местен вариант. Т. Иванов ги отнася към гутусите (Иванов 1963, 213, №№ 525, 526, гутус тип XII). Примерът за местно производство (кат. № 196) е силно фрагментиран, липсва дръжката и шията с устието. Датира се във втората половина на IV в. пр. Хр.

Аскосите с две дръжкки значително се различават от предходните типове както по формата, така и по предназначението си. Докато всички разгледани погоре аскоси са служели за съхранение на растително масло и парфюми, то тези с две дръжки са били предназначени за пиене на вино (Иванов 1963, 141). Формата се отличава със сплеснато лещовидно тяло, с релефна пъпка в средата. Дъното е заоблено, липсва столче. В предната страна на тялото е разположен чучур, завършващ със заоблено пръстеновидно венче. За тялото са прикрепени две къси плоски дръжки. По горната част на тялото има украса от радиално разположени фирнисови ивици и точки или стилизирани листа (пак там). Формата е широко разпространена както в Гърция – Атина, Делфи, Беотия, и в елинските черноморски колонии като Истрия, Калатис, Одесос, така и на много места в Тракия (вж. пак там, 141, бел. 1-18). В Аполония повечето известни аскоси с две дръжки са открити в некропол „Калфата“ и се отнасят към края на IV и началото на III в. пр. Хр. (тук кат. №№ 197, 198; Иванов 1963, 140-141, №№ 239-243а) От града произлиза един фрагментиран съд с неопределима форма, който се датира във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (кат. № 335)

III.2.3. Амфорискоси (кат. №№ 199-204, табл. 13, 31)

Амфорискосите са миниатюрни имитации на големите амфори за пренос на вино и други течности, и са използвани за съхранение на благовонни масла (Sparkes, Talcott 1970, 155, not. 1).

Намерените в Аполония амфорискоси са с височини между 11,5 (кат. № 200) и 24,5 (кат. № 201) см. Известните досега са с червен, бежов или охрово-кафяв цвят на глината. Най-ранният амфорискос (кат. № 199) се характеризира с широко устие, силно скъсена шия, отделена с отстъп от тялото, и стройно, стесняващо се конично към основата тяло. Дръжките, които сега липсват, са били захванати за тялото. Формата е архаична и имитира самоските амфори от края на VII–VI в. пр. Хр. (за тях вж. Grace 1971, 69-70, pl. 15/1, /2) Примерът от Аполония е с несигурен археологически контекст. Според особеностите на формата, може да бъде отнесен към VI или началото на V в. пр. Хр.

Най-често срещаните амфорискоси в Аполония (кат. № 200) се отличават с тясно устие с извит навън и слабо удебелен ръб на венеца, дълга и тънка шия с прави стени, заоблени рамене и елипсовидно или конично тяло с максимален диаметър в областта на раменете. Дръжките са извити, симетрично разположени, захванати за раменете на съда и за шията, непосредствено под устието. Столчето е дисковидно (Иванов 1963, 258, № 746) или изобщо липсва (тук кат. № 200)[103]. Формата имитира атическите амфорискоси, разпространени в Гърция в рисуван и чернофирнисов вариант през втората половина на V и IV в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 156, not. 9, tabl. 39, №№ 1150, 1159)[104] Според паралелите и местонамирането, нашият кат. № 200 може да се отнесе към втората половина на V в. пр. Хр.

Останалите местни образци (кат. №№ 201-204) се датират в IV в. пр. Хр. (вж. каталог) Кат. № 203 се различава от останалите амфорискоси по широкото си устие и шия, и по оформянето на кръглото, вдлъбнато от външната страна столче. Формата наподобява до известна степен разгледаните по-долу питамфорискоси (кат. №№ 288-291), но се различава от тях по наличието на дръжки.

Кат. № 204 е с уникална форма, която, за съжаление, не може да се възстанови напълно. Запазени са само тясното устие и шията, набраздена с релефни пръстени (Betchold, Docter 2010, 71, fig. 24, cat. № 86). Вероятната му датировка е в IV в. пр. Хр.

III.2.4. Албастрони (кат. № 205, табл. 31)

Алабастронът – изключително популярен в античния свят съд за пренасяне на растително масло и парфюми, е бил слабо разпространен в местното производство на Аполония[105]. Кат. № 205 е изработен от светлокафява глина с дребни пясъчни примеси. Формата, наподобяваща епруветка, е с къса и тясна шия и широк хоризонтален ръб на венеца, и не се отличава от намерените вносни образци[106]. Известните до момента местни примери се датират в V (кат. № 205) и началото на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 243, CC 158)

III.2.5. Унгвентарии (кат. №№ 206-220, табл. 13, 32)

Унгвентарият е съд за съхраняване на растително масло и парфюми, широко разпространен в античния свят и използван както в ежедневието, така и като вотивен и погребален дар, а също и за медицински цели (Rotroff 1997, 175-176). Приема се, че той е заместил лекитите в погребалната практика и е наследил техните функции (Иванов 1963, 245-246; Rotroff 2006, 138). Появява се около средата – третата четвърт на

---

[103] До момента са известни шест амфорискоса с тази форма. От разкопките на некропол „Калфата“ през 1947-1949 г. произлизат няколко съда, определени от Т. Иванов като „амфорки“ (Иванов 1963, 258, №№ 746-749).

[104] Чернофирнисови амфорискоси от този вариант са открити както в некропол „Калфата“, така и в много от понтийските колонии (Иванов 1963, 142, бел. 1, 2, № 244). Разпространението им в Гърция достига до римската епоха (Rotroff 2006, 160, fig. 68, pl. 58, №№ 530, 531).

[105] Освен кат. № 205 още един съд произлиза от некропол „Калфата“ (Hermary et al. 2010, 243, CC 158).

[106] За вносните алабастрони от некропол „Калфата“ и техните паралели вж. Иванов 1963, 143, бел. 3-5, №№ 245-253.

IV в. пр. Хр. в Гърция и по-точно в Атина, Олинт и Коринт (Sparkes, Talcott 1970, 191), но е познат също на о-в Родос, о-в Тасос, в Македония, както и в западно- и севернопонтийските колонии (Rotroff 2006, 137, not. 21-23; Иванов 1963, 246, бел. 1, 2). Произходът му се извежда от имитациите на амфорите „кипърски тип", широко разпространени по същото време в Атина, Коринт и Македония (Rotroff 1997, 177; Rotroff 2006, 141-148)[107].

Унгвентарият е един от най-широко разпространените съдове в местното производство на Аполония през елинистическата епоха. По-голямата част от примерите произлизат от гробове в некрополите „Калфата" и „Морска градина" (Иванов 1963, 245-246). Изработени са от глина с фини пясъчни примеси, получила червено-кафяв, керемидено-червен, охров или сиво-черен след изпичане цвят. Някои от тях допълнително са ангобирани изцяло или частично (кат. №№ 207, 214, 220). Често срещана е украсата от няколко концентрични пръстена, нанесени с кафеникава или червено-кафява ангоба (кат. №№ 214, 216, 218, 219). Височините им варират от 7,2/7,3 (кат. №№ 211, 218) до 25,5 (Иванов 1963, 251, № 717) см, но най-често са с височина от 8 до 13 см.

В настоящето изследване са съчетани класификацията на Т. Иванов за местните унгвентарии от Аполония (Иванов 1963, 246-252) и тази на S. Rotroff за атическите унгвентарии без фирнисово покритие (Rotroff 2006, 150-151). Могат да се разграничат четири типа, някои от които с варианти:

Тип I. Унгвентарий с издуто тяло, тип I–III по Т. Иванов/ категория 1 по S. Rotroff (кат. №№ 206-209)

Вариант 1 – с дръжки, тип II по Т. Иванов (кат. № 209);

Тип II. Унгвентарий с издуто тяло с оформено късо краче, категория 2 по S. Rotroff (кат. №№ 210, 211);

Тип III. Вретеновиден унгвентарий, типове V и VI по Т. Иванов/ категории 3-5 по S. Rotroff (кат. №№ 212-217)

Вариант 1 – с ниско краче, тип V по Т. И./ категория 3 по S. R. (№№ 212-214)
Вариант 2 – с високо краче, тип VI по Т. И./ категория 4 по S. R. (№№ 215, 216)
Вариант 3 – с издължено тяло, категория 5 по S. Rotroff (кат. № 217);

Тип IV. Унгвентарий с конично тяло, тип IV по Т. Иванов (кат. №№ 218-220).

Унгвентариите от **тип I** (кат. №№ 206-209) се отличават с тясно устие с прав или извит навън и заоблен ръб на венеца, къса шия с конкавни стени, понякога леко стеснена в основата, полегати рамене и издуто тяло с максимална ширина в горната част, стесняващо се постепенно към основата. Тялото стъпва на пръстеновидно или високо масивно столче с форма на пресечен конус. Формата е твърде сходна със споменатите по-горе амфори „кипърски тип". Нашият тип I обединява типове I–III по Т. Иванов (Иванов 1963, 246-248, №№ 685-693). Локалните имитации съответстват на обособените от S. Rotroff в категория 1 унгвентарии без фирнис, произвеждани в Атина и датирани между 315 и 275 г. пр. Хр. (Rotroff 2006, 150-151, №№ 407-410, „amphora shape") Те намират паралели и в някои чернофирнисови образци от последната четвърт на IV в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 191, №№ 1491-1492; Rotroff 1997, fig. 72, pl. 85 , №№ 1163- 1168) Унгвентариите местно производство от Аполония се датират между последна четвърт на IV и първата половина на III в. пр. Хр.[108]

Кат. № 209 може да бъде обособен като вариант на тип I. Той се отличава по наличието на дръжки, което още повече подчертава приликите с амфорите от т. нар.

---

[107] Подобни амфори са открити и в Аполония (Панайотова 2005, 540-554).

[108] Най-ранните унгвентарии са от последна четвърт на IV и самото начало на III в. пр. Хр. (тук кат. № 206; Иванов 1963, 246, № 685; Hermary et al. 2010, 243, CC 159, 160). Останалите представители на типа (тук кат. №№ 207-209; Иванов 1963, 246-248, №№ 686, 687-693; Hermary et al. 2010, 243, CC 162) се отнасят към първа четвърт/ първа половина на III в. пр. Хр.

кипърски тип. Подобни унгвентарии са известни от Гърция, Тракия и черноморските колонии (вж.: Иванов 1963, 246, not. 3-6; Rotroff 1997, 177, not. 41; Rotroff 2006, fig. 61, №№ 401-406). Датират се в средата – третата четвърт на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 246, № 686а)[109].

Унгвентариите от **тип II** (кат. №№ 210, 211) имат почти същите морфологични характеристики като предходния тип. Отличава ги стесняването в долната част на тялото и поява на късо краче, което стъпва върху пръстеновидно или трапецовидно столче. Съответстват на категория 2 по S. Rotroff – „унгвентарии със стеснена долна част на тялото", датирани между 300 и 200 г. пр. Хр. (Rotroff 2006, 151-152, №№ 411-423, Category 2, „constricted lower body") В Аполония са разпространени между края на IV (кат. № 210) и първата половина на III в. пр. Хр. (кат. № 211)

Унгвентариите от **тип III** (кат. №№ 212-217) обединяват типове V и VI по Т. Иванов (Иванов 1963, 249-252, №№ 698-725) и категории 3, 4 и 5 по S. Rotroff (Rotroff 2006, 150-154, №№ 424-470). Отличават се със слабо и издължено тяло, издължена шия и добре оформено краче, което им придава „вретеновидна" форма. В местното производство на Аполония това е най-разпространеният тип унгвентарии – известни са около 40 броя. Този тип може да се разглежда като еволюция на формата на предходните два типа. В зависимост от спецификите на формата, могат да се разграничат три варианта.

Унгвентариите от ***вариант 1*** (кат. №№ 212-214) отговарят на тип V по Т. Иванов (Иванов 1963, 249-250, №№ 698-706). Те могат да се разглеждат като по-нататъшно развитие на формата на унгвентариите от тип II. При тях максималният диаметър е значително по-малък и изместен от горната към средната част на тялото, което им придава овална и по-стройна форма в сравнение с тип II. Долната част се стеснява, оформяйки обособено краче, стъпващо върху тясно и плоско, дископодобно (кат. №№ 212, 214) или с форма на пресечен конус столче (кат. № 213). При този вариант шията все още е скъсена, подобно на представителите на типове I и II. Унгвентариите от разглеждания вариант намират точни паралели в атическите примери, обособени от S. Rotroff в категория 3 (Rotroff 2006, 152-153, №№ 424-437). Отнасят се към втората половина на III и началото на II в. пр. Хр. (Иванов 1963, 249; тук кат. № 214)

Представителите на ***вариант 2*** (кат. №№ 215, 216) отговарят на тип VI по Т. Иванов (Иванов 1963, 250-252, №№ 707-725) и могат да се приемат за по-нататъшно развитие на формата на предходния вариант. Отличават се с тясно устие с извит навън ръб на венеца, издължена шия и слабо, стройно овално тяло, преминаващо във високо краче, стъпващо на равно отдолу столче с форма на пресечен конус или диск (пак там, 250). За разлика от предходния вариант, крачето и шията са значително по-издължени. Вариант 2 е имитация на гръцките унгвентарии, обособени от S. Rotroff в категория 4 – „унгвентарии с добре оформено краче", датирани в 215-150 г. пр. Хр. (Rotroff 2006, 150-151, №№ 424-447, „solid lower body, well-formed foot") Освен в Гърция, те намират паралели в Месамбрия, северопонтийските колонии и Италия (вж. Иванов 1963, 250, бел. 2-7). Примерите от Аполония се датират като тези от Гърция. Масово са разпространени през последна четвърт на III и първата половина на II в. пр. Хр. (пак там, 250)

При унгвентариите от ***вариант 3*** (кат. № 217)[110] максималният диаметър в средата на тялото още повече намалява, което придава на съда типична вретеновидна форма. Шията и крачето са издължени, понякога столчето е отделено от крачето чрез вдлъбната линия. Примерите от Аполония имитират атическите унгвентарии от категория 5 по S. Rotroff – „с краче с оформен жлеб", разпространени в Гърция през

---

[109] Нашият кат. № 209 е датиран от Т. Иванов в трета четвърт на III в. пр. Хр. въз основа на бронзова монета, сечена между 250 и 225 г. пр. Хр. (Иванов 1963, 246, № 686а) Според особеностите на формата, датировката му може да бъде изтеглена по-скоро към средата на III в. пр. Хр.

[110] Към този вариант може да бъде отнесен и един унгвентарий, определен от Т. Иванов към тип VI (Иванов 1963, 251, № 719).

II в. пр. Хр. (Rotroff 2006, 154, №№ 448-470, „solid lower body, foot defined by groove") Местните унгвентарии от този вариант се отнасят към първата половина на II в. пр. Хр.

Отличителни особености на унгвентариите от **тип IV** (кат. №№ 218-220) са тясно устие с леко извит навън, удебелен ръб на венеца, полегати рамене и конично тяло, стъпващо на тясно и плоско, дископодобно (кат. № 219), пръстеновидно (кат. № 220) или с форма на пресечен конус (кат. № 218) столче. Типът съответства на аналогичния тип IV по Т. Иванов (Иванов 1963, 248-249, №№ 694-697) и намира паралели в унгвентариите с куполообразно устие, чиито произход се извежда от о-в Кипър (Rotroff 2006, 157-158, №№ 487-492, „domed-mouth"). В Аполония се появяват в първа четвърт на III в. пр. Хр. (тук кат. № 218; Hermary et al. 2010, 243, CC 161), но са особено разпространени през втората половина на века (тук кат. №№ 219, 220; Иванов 1963, 248).

III.3. СЪДОВЕ ЗА РАЗЛИЧНИ ВИДОВЕ ТЕЧНОСТИ

III.3.1. Цедилки (кат. №№ 221-223, табл. 14, 33)

Два типа цедилки са характерни за местното производство на Аполония.

Към **тип I** (кат. №№ 221, 222) спадат съдове с кръгло устие с оформен жлеб за капак и сплеснато сферично тяло, стъпващо на пръстеновидно столче. Към средата на тялото е прикрепен широк чучур с дупки. Две хоризонтални дръжки са захванати отстрани на тялото. Тук могат да се причислят и публикуваните от Т. Иванов примери от некропол „Калфата" (Иванов 1948, 47, обр. 59, 60; Иванов 1963, 214, № 529). Цедилките от тип I се отнасят към IV в. пр. Хр.

При **тип II** (кат. № 223) тялото е плитко с полусферична форма, а дупките са разположени на дъното. Дръжката е само една. Формата е разпространена в Атина и Истрия през IV в. пр. Хр. (вж. каталог) Кат. № 223 се датира в края на III или първата половина на II в. пр. Хр.

III.3.2. Гутуси (кат. №№ 224-234, табл. 14, 33, 34)

Гутусът е съд с малки размери, със сфероидно тяло и малко чучурче, прикрепено към него, служещо за изливане на течността. При повечето примери ръбът на устието е оформен с отстъп, служещ за прикрепването на капак. В научната литература съществува дискусия за предназначението на този вид съдове, които са определяни от различни автори за биберони, за контейнери за съхраняване на растително масло, за пълнене на лампи или за гробни дарове поради честото им откриване в погребални комплекси (вж. напр.: Иванов 1963, 205-206; Sparkes, Talcott 1970, 161, not. 1-6; цит. там мнения и литература). Фактът, че по-голямата част от гутусите се намират в детски гробове, както и малките им размери, са аргументи в подкрепа на тезата за използването им като биберони.

По-голямата част от местните гутуси в Аполония са със сиво-черен или кафяв цвят, по-рядко с червен цвят на глината (кат. №№ 229, 230, 232), понякога покрити с червено-кафява ангоба или с черен недоброкачествен фирнис (кат. № 231). Височините им са от 3,9 (кат. № 233) до 11 (Иванов 1963, 208, № 508) см. Гутусът е добре представен в местното аполонийско производство. Освен типовете, обособени от Т. Иванов[111], тук са включени и две местни форми (кат. №№ 229, 230) – имитации на гръцките гутуси от класическата епоха. Днес могат да се разграничат седем типа, някои от които с варианти:

---

[111] Класификацията на Т. Иванов включва 12 типа гутуси, четири от които са определени като „гутуси с местен произход" (Иванов 1963, 206-213, №№ 508, 509, 519, 520, 522). Обособеният от него тип XII (пак там, №№ 525, 526) би трябвало да се отнесе към аскосите (вж. по-горе ч. III.2.2. и бел. 102).

Тип I. Гутус с широко устие и сферично тяло (кат. №№ 224-227)

Вариант 1 – шия с конкавни стени, тип III по Т. Иванов (кат. №№ 224, 225)

Вариант 2 – шия с прави стени (кат. №№ 226, 227);

Тип II. Гутус с конично устие и сфероидно тяло, без столче (кат. № 228);

Тип III. Гутус с пръстеновидно устие и сферично тяло (кат. № 229);

Тип IV. Гутус с тясно пръстеновидно устие и сплеснато сферично тяло (кат. № 230);

Тип V. Имитация на атическите чернофирнисови биберони/ „feeder" (кат. №№ 231, 232)

Вариант 1 – с конично тяло и високо столче, тип VII по Т. Иванов (кат. № 231)

Вариант 2 – с конично тяло и ниско столче, тип VIII по Т. Иванов (кат. № 232);

Тип VI. Гутус с ниско конусовидно тяло, тип X по Т. Иванов (кат. № 233);

Тип VII. Гутус със сфероидно тяло с макс. диаметър в долната част (кат. № 234).

Гутусите от **тип I** (кат. №№ 224-227) се характеризират с широко устие с прав или леко извит навън ръб на венеца, къса шия с прави или конкавни стени и сферично тяло, стъпващо на пръстеновидно или дисковидно столче. В средата на тялото е прикрепен чучур с цедка от вътрешната страна. Дръжката е висока и масивна, захваната за устието и най-широката част на тялото. Формата намира паралели в Гърция и понтийските колонии – в Олинт, Херсонес, Томи (вж. Иванов 1963, 209, бел. 1 и цит. там литература), в Олбия (Скуднова 1988, 144, № 227; Парович-Пешикан 1974, 85-86, рис. 81/6). Гутусите от тип I са широко разпространени в Аполония. В зависимост от оформянето на шията могат да бъдат разграничени два варианта.

Вариант 1 (кат. №№ 224, 225) отговаря на гутуси тип III по Т. Иванов (Иванов 1963, 208, №№ 508, 509). При него шията е с конкавни стени, което ѝ придава форма на пресечен конус. Формата на тялото е сферична. Разпространени са в Аполония през V в. пр. Хр.

При ***вариант 2*** (кат. №№ 226, 227) шията е цилиндрична с прави стени, а тялото е силно издуто в средната част, което придава на някои примери слабо изразена биконична форма (кат. № 227). Последният се отличава и със силно скъсена шия. Вариантът е разпространен от V (кат. № 226) до втората половина на IV в. пр. Хр. (кат. № 227)

Отличителните белези на гутусите от **тип II** (кат. № 228) са устие с форма на обърнат пресечен конус, високо сфероидно тяло, стъпващо направо върху дъното, и кръгла дръжка, захваната под устието. Засега е известен само един съд. Липсата на преки паралели и неясният му археологически контекст затрудняват неговото датиране. Според особеностите на формата, той може да бъде отнесен към IV в. пр. Хр.

Тип III (кат. № 229) е представен само с един екземпляр, с пръстеновидно устие с оформен жлеб за капак (кат. № 312), сферично тяло, стъпващо на ниско пръстеновидно столче, и хоризонтална дръжка, захваната за средата на тялото. Формата не е била предпочитана в Аполония, но намира паралели в другите черноморски колонии (вж. каталог). Датира се в V в. пр. Хр.

Характерни белези на **тип IV** (кат. № 230) са тясното пръстеновидно устие с оформен жлеб за капак и ниското тяло с форма на сплесната сфера, стъпващо върху ниско пръстеновидно столче. Формата имитира гръцките примери от V–IV в. пр. Хр.[112] Гутусите от този тип се срещат рядко в местното производство на Аполония. Отнасят се към V в. пр. Хр.

Нашият **тип V** (кат. №№ 231, 232) съответства на типове VII и VIII по Т. Иванов (Иванов 1963, 212, №№ 519, 520). Формата е силно повлияна от класическите гръцки гутуси (за примери от Атина вж.: Sparkes, Talcott 1970, 161, pl. 39, №1 197-1199; Rotroff 1997, 183, №№ 1194-1196), многобройни образци на които са намерени и в некрополите на Аполония (Иванов 1963, 209, типове IV–VI, №№ 511-518; Hermary et al. 2010, 227, VN 109a, 109b). Характерно за тях е коничното тяло, затворената горна повърхност, оформяща пръстеновидно устие, и малкото чучурче, разположено в горната част на тялото. В зависимост от оформянето на столчето, дръжката и височината на тялото могат да се разграничат два варианта.

---

[112] За подобни чернофирнисовите гутуси от некропол „Калфата" вж. Иванов 1963, 207, №№ 506, 507. Подобни примери са известни и от Южна Италия (Nicol 1851, № 1878).

Вариант 1 (кат. № 231) отговаря на тип VII по Т. Иванов (Иванов 1963, 212, № 519). При него тялото стъпва на високо профилирано столче с форма на пресечен конус, а дръжката е вертикална, издигаща се над тялото. Върху раменете са нанесени три радиални чернофирнисови ивици. Останалата част на тялото е покрита с черен или кафеникав лошокачествен фирнис. Датира се в края на IV – началото на III в. пр. Хр.

Вариант 2 (кат. № 232) отговаря на тип VIII по Т. Иванов (Иванов 1963, 212, № 520). За разлика от предходния вариант, столчето тук е по-ниско и не е профилирано. Дръжката е малка и кръгла, и е захваната отстрани на тялото. Гутусите от вариант 2 са много близки по форма с чернофирнисовите гутуси от тип VI по Т. Иванов и намират точни паралели в гръцкия свят (вж. пак там, 210-211, бел. 1-8). Примерите от Аполония се датират между втората половина на IV (кат. № 232) и II в. пр. Хр.[113]

Гутусите от **тип VI** (кат. № 233) отговарят на тип X по Т. Иванов (Иванов 1963, 213, № 522). Имат ниско и широко тяло с форма на пресечен конус, към средата на което е прикрепен малък чучур. Дръжката и столчето са пръстеновидни. Засега е известен само един екземпляр от този тип, датиран в първата половина на III в. пр. Хр. (пак там)

Тип VII (кат. № 234) се отличава с широко устие с масивни, скосени стени. Тялото е издуто, с максимален диаметър в долната част. Дръжката е масивна, извиваща се над устието и захваната за него. Чучурът е разположен ниско в долната част на тялото. Оформянето на устието е близко до примерите от типове I и II, но формата на тялото е различна. Кат. № 234 намира паралели в елинистическата керамика от Атина и Томи (вж. каталог), според които трябва да се отнесе към края на III или началото на II в. пр. Хр.

III.4. СЪДОВЕ ЗА ТОАЛЕТНИ ПРИНАДЛЕЖНОСТИ

III.4.1. Пиксиди (кат. №№ 235-237, табл. 14, 34)

Пиксидата – съд за съхраняване на бижута или козметика, е принадлежала към дамските аксесоари. Това се потвърждава и от многобройните рисунки по подобни съдове (Sparkes, Talcott 1970, 173).

Пиксидите местно производство се намират изключително рядко в Аполония, което може да се обясни с факта, че поради спецификата на тези съдове са били предпочитани вносните изделия[114].

Кат. № 235 е имитация на гръцките рисувани и чернофирнисови пиксиди. Отличава се с широко пръстеновидно устие с прав ръб на венеца, служещ за прикрепване на капак, ясно изразени рамене и конично тяло, стъпващо на плоско дисковидно столче. Дръжките, които сега липсват, са били вертикални, подковообразни, с кръгло сечение, захванати за плещите на съда. Капакът е с цилиндрична форма (кат. № 309). Произходът на формата се извежда от стамноса (Richter, Milne 1935, 11, fig. 74; Boardman 1952, 43, pl. 13, № 17). Подобни съдове са широко разпространени в гръцкия свят от архаичната до елинистическата епоха (вж. каталог). Въз основа на паралелите, кат. № 235 може да бъде отнесен към V в. пр. Хр.

Кат. № 236 е силно фрагментиран и формата не може да бъде определена със сигурност. Горната част на тялото е сходна с тази на гореописания съд, но размерите са значително по-малки. Оформянето на ръба на устието показва, че кат. № 236 най-вероятно е имал капаче. Датира се във втората половина на IV в. пр. Хр.

---

[113] За местен пример, датиран с монета от 150 г. пр. Хр., вж.: Иванов 1948, 43, обр. 49d; Иванов 1963, 212.

[114] За вносни пиксиди от Аполония вж.: Иванов 1963, 145, №№ 259-261; Hermary et al. 2010, 189, CP45.

Кат. № 237 е с много малки размери и се различава от разгледаните по-горе примери по липсата на дръжки и столче. Съдът се издига върху заострено малко дъно, което предполага, че е бил държан на специална поставка. Намерен е с материали от втората половина на IV в. пр. Хр. (табл. B/37)

III.4.2. Леканиди (кат. №№ 238-242, табл. 15, 34)

Леканидите са съдове с форма на купа, обикновено произвеждани с капак и две хоризонтални дръжки (Sparkes, Talcott 1970, 164), но се срещат и във вариант без дръжки (Rotroff 1997, 192, №№ 1254-1262, „handleless lekanis")[115]. Докато рисуваните и чернофирнисовите примери без съмнение са били употребявани за съхранение на тоалетни принадлежности и бижута (напр. Рехо 1992, 56), то за леканидите без фирнисово покритие това не може да се твърди със сигурност. Много е вероятно част от тях (кат. №№ 238, 239) да са били използвани като съдове за сервиране и хранене поради по-големите им размери[116].

Леканидата не е била често срещан съд в местното производство на Аполония[117]. В зависимост от особеностите на формата могат да се разграничат три типа, всичките изработени без дръжки.

Характерни особености на **тип I** (кат. № 238) са плитко и разлато тяло, широк борд на венеца и релефен пръстен, обикалящ около устието. Изработката му е по-луксозна в сравнение с другите леканиди, глината е добре пречистена и покрита с червена лакообразна ангоба. Сходен по форма и размери съд е известен от Пистирос (Domaradzki 2002, 201, fig. 8/7, № 36/2). Кат. № 238 се датира във втората половина на IV в. пр. Хр.

Леканидите от **тип II** (кат. №№ 239-241)[118] са имитация на атическия тип „без дръжки" по S. Rotroff (Rotroff 1997, 192, №№ 1254-1262). За формата са характерни профилиран ръб на устието с оформен жлеб за капак, полусферично тяло и високо трапецовидно (кат. №№ 239, 240) или пръстеновидно (кат. № 241), понякога профилирано (кат. № 239), столче. Непосредствено под устието има по един издатък, оформен за да задържи капака. При кат. № 241 върху устието има релефна пъпка, вдлъбната по средата. Леканидите от тип II намират точни паралели в керамиката от Атина, Лариса и Пистирос (вж. каталог). Производството им в Аполония е в периода от първа четвърт на IV (кат. № 239) до края на III в. пр. Хр. (кат. № 241)

Тип III (кат. № 242) се отличава по това, че жлебът на капака е оформен от вътрешната страна на устието, а тялото е значително по-дълбоко и не толкова разлато. Върху тялото на кат. № 242 е врязана буквата „Н". Датира се в IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 243, CC 167)

---

[115] В домашната литература за чернофирнисови съдове с тази форма често се използва „лекане" (Иванов 1963, 144, №№ 254-258) и много по-рядко „леканида" (Рехо 1992, 56, №№ 95, 96). В западната литература също се употребяват и двете названия, но в последно време тенденцията е с термина „lekanis"/ „lekanides" да се обозначават луксозно изработените съдове с капак, а с „lekane"/ „lekanai" – кухненския вариант на този съд (Sparkes, Talcott 1970, 164, not. 1; Rotroff 1997, 192-197; Rotroff 2006, 108-114).

[116] За използването на чернофирнисови леканиди като съдове за сервиране и хранене вж. Sparkes, Talcott 1970, 164, not. 2.

[117] Освен обсъжданите тук примери, още един подобен съд е известен от некропол „Калфата" (Hermary et al. 2010, 243, CC 165).

[118] Кат. № 240 е публикуван от Т. Иванов като паничка без фирнис, тип V (Иванов 1963, 230, № 619а).

III.5. КУХНЕНСКА КЕРАМИКА

III.5.1. Леканета (кат. №№ 243-248, табл. 15, 34)

Леканeто е дълбок съд с две дръжки и с разнообразни функции, свързани с домакинските нужди – готвене, хранене и др. (Sparkes 1962, 128-129; Sparkes, Talcott 1970, 211, not. 1; Alexandrescu 1978, 107)

Местните леканета се появяват още през архаичната епоха (кат. №№ 243-245)[119] и се срещат до втора половина на IV в. пр. Хр. (кат. № 248) Височината им е от 7 (Иванов 1948, 47, обр. 58) до 13 (кат. № 246) см, а диаметърът на устието варира между 26 (кат. № 245) и 35 (кат. № 246) см.

Примерите от архаичната епоха носят типичните черти на керамиката от този период – сиво-черна или сиво-кафява добре изпечена глина с разположена по тялото и върху ръба на устието украса от концентрични врязани линии. През класическата епоха също преобладава сиво-черния и сиво-кафявия цвят на глината.

В зависимост от наличието на дръжки, леканетата от Аполония могат да бъдат обособени в две основни групи:

- леканета с дръжки (кат. №№ 243-247)[120];
- леканета без дръжки (кат. № 248).

Леканетата с дръжки (кат. №№ 243-247) се отличават с извит навън ръб на устието[121], дълбоко полусферично или – при по-късните примери, конично тяло и две симетрични дръжки, захванати за рамената и прилепени непосредствено под ръба на устието. Архаичните примери (кат. №№ 243-245) намират паралели в Истрия и Лариса. Увеличаването на височината и слабо изразената конична форма при локалните имитации кат. №№ 246 и 247 може да се разглежда като продължение на архаичните леканета с полусферично тяло (тук кат. №№ 244 и 245; вж. и Ников 2012, обр. 47/4, 54/1). Формата е била широко разпространена в Гърция още през втората половина на VI в. пр. Хр. и е често срещана в Тракия през класическата и елинистическата епоха (вж. каталог)[122]. Кат. №№ 246 и 247 се датират във втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

Леканетата без дръжки (кат. № 248)[123] са с широко устие с плосък, наклонен навътре ръб на венеца, висока шия с леко конкавни контури и конично, дълбоко тяло, стъпващо върху пръстеновидно столче. Подобни примери са известни от Олинт (Robinson 1933, tabl. 177, 181, №№ 886, 934), където са датирани в края на V и началото на IV в. пр. Хр. Разпространени са и в североизточна Тракия, в района на Одесос (напр. Alexandrescu 1977, 123-124, fig.7/17-/21). Единичен пример е известен и от Родопите – от Батак (ibid., 124). Нашият кат. № 248 се отнася към втората половина на IV в. пр. Хр. (Иванов 1963, 228, № 610)

---

[119] По-подробно за леканетата от архаичната епоха вж.: Nedyalkov 2008, 12, 25, №№ 66-69; Ников 2012, обр. 10-14, 31/4, /6, 32, 33, 47/3, /5, 59/5, /6, 63/5.

[120] Тук може да се добави и един съд от Аполония, публикуван като паница (Иванов 1948, 47, обр. 58, ред 1, съд 1) .

[121] В архаичната монохромна керамика от стария град на Созопол има леканета със завит навътре ръб на устието и две хоризонтални дръжки (Ников 2012, обр. 10/1-/3, 31/4-/6, 47/3, 63/5), но поради неясния им произход и силно фрагментираното им състояние, те не са предмет на анализ в настоящето изследване.

[122] За разпространението на тези съдове от втората половина на VI до I в. пр. Хр. вж.: Sparkes, Talcott 1970, 214; Rotroff 2006, 109-111. За разпространението им в Тракия вж. напр. Alexandrescu 1977, 121-123, fig.7/9-/10.

[123] Съдът е публикуван като паница тип III от Т. Иванов, но се отбелязва, че „всъщност това не е паница, а по-голям дълбок съд, който може да служи за запазване на храна“ (Иванов 1963, 228, № 610). По-късно P. Alexandrescu го определя като „лекане без дръжки“ (Alexandrescu 1977, 123, „lékané sans anses“).

III.5.2. Мортарии (кат. №№ 249-254, табл. 15, 16, 34)

Мортарият е дълбок съд с широко разлато тяло, отличаващ се с тежка и груба изработка, използван в домакинството главно за стриване на жито, но също и за други домакински нужди (Amyx 1958, 235-238; Sparkes 1962, 125; Sparkes, Talcott, 1970, 221, not. 2, 5; Alexandrescu 1978, 110). Разпространението му в Гърция е засвидетелствано от архаичната до късноелинистическата и дори през римската епоха (Rotroff 2006, 99).

Въз основа на спецификите във формата и хронологията, примерите от Аполония могат да бъдат обособени в шест типа:

Архаични форми

Тип I. Мортарий със силно извит навън ръб на венеца и конично тяло (кат. № 249);

Тип II. Мортарий с профилиран, извит навън ръб на венеца и разлато тяло (кат. № 250);

Тип III. Мортарий с удебелен, слабо завит навътре ръб на венеца и дълбоко конично тяло (кат. № 250а);

Тип IV. Мортарий с прав устиен ръб и тяло с форма на пресечен конус (кат. № 251);

Класически и елинистически форми

Тип V. Мортарий с извит навън устиен ръб и тяло с форма на пресечен конус (кат. №№ 252, 253);

Тип VI. Мортарий с извит навън устиен ръб и дълбоко полусферично тяло (кат. № 254).

Най-ранните мортарии местно производство (кат. №№ 249-251) се отнасят към архаичната епоха[124].

При **тип I** (кат. № 249) ръбът на устието е масивен, силно удебелен и увиснал надолу. Стените са леко вдлъбнати, образувайки къса конкавна шия, след което преминават в конично тяло. Наличният фрагмент не позволява да се установи долната част на тялото. Формата намира паралели в Лариса и Истрия (вж. каталог).

Характерните особености на **тип II** (кат. № 250) са разлатото тяло и профилирания, извит навън и падащ надолу ръб на венеца, оформящ четири дълбоки нареза. Този тип мортарии е известен от няколко обекта с архаични пластове от стария град на Созопол (Ников 2012, обр. 23/3, /4, 37/3, /4, 49/5) и е най-масово разпространеният през VI в. пр. Хр. в Аполония. Намира паралели в Атина, Хиос, Лариса, Истрия (вж. каталог).

Към **тип III** (кат. № 250а) може да бъде причислен един напълно запазен съд от некропол „Харманите" с форма на конична паница и размери 8 х 23 см (кат. № 250а; вж. и Nedyalkov 2008, 12, tabl. 5, 8, № 64). Въпреки, че размерите му са значително по-малки от тези на другите мортарии, оформянето на ръба на устието и грубата изработка позволяват да бъде причислен към този вид съдове. Липсата на ясен контекст затруднява датирането му, но според паралелите от Лариса и Истрия (вж. каталог) може да се отнесе към VI или началото на V в. пр. Хр.

Тип IV (кат. № 251) е представен от единичен екземпляр с прав ръб на устието с два врязани жлеба под него и тяло с форма на пресечен конус. Съдът произлиза от архаичния пласт на обект „Морски скали", където са открити и мортарии от тип II (Ников 2012, обр. 37/3, /4). Според паралелите и археологическия контекст, кат. № 251 се датира във втора – трета четвърт на VI в. пр. Хр.

При тип V (кат. №№ 252, 253) тялото е с извит навън, хоризонтален и леко удебелен ръб на венеца. Формата е засвидетелствана още в архаичната епоха[125] и е широко разпространена в северноpontийските колонии – например в Олбия и Пантикапей (Книпович 1940, 151, табл. XXXVI/1; Зеест, Марченко 1962, 158, рис. 10). Кат. № 252 е изработен със специален капак с уникална конусовидна форма (кат. № 322). Ако се съди по капака, съдът изглежда е служил за складиране или е бил използван с някакви ритуални функции. Съдове, подобни по форма и размери на кат. № 252, са известни от Елизаветовск, при долното течение на р. Дон (Брашинский 1980, 142, табл. XIX, №№ 247, 249)[126]. Според паралелите може да бъде датиран в V в. пр. Хр. Кат. № 253 е значително по-късен – от края на IV – началото на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 240, CC 13) От вътрешната страна на ръба на устието има украса от четири концентрични жлеба, която е сходна с украсата на архаичните примери.

---

[124] По-подробно за мортариите от архаичната епоха вж. Nedyalkov 2008, 12, 25, №№ 62-65.

[125] За паница с подобна форма от обект „Старата дърводелна" вж. Ников 2012, 167, обр. 8/1.

Тип VI (кат. № 254) може да се разглежда като продължение на предишния тип, при който ръбът на устието е по-надвиснал, а тялото е по-дълбоко. Върху ръба на устието от външната страна е разположен венец от врязани ови – украса, известна в Гърция още от архаичната епоха[127], но която е била много разпространена върху стените и устията на дебелостенната кухненска керамика от Аполония през III–II в. пр. Хр. (вж. ч. II.1.3.) Според археологическия контекст, кат. № 254 се отнася към втората половина на III в. пр. Хр. (табл. А/10)

III.5.3. Хаван? (кат. № 255, табл. 34)

Публикуваният тук съд е с конична форма и заоблено дъно, което не му позволява да стои изправен. Може да се предположи, че е бил вкопан в земята или е държан на специална поставка. Изработката му е типична за грубата кухненска керамика. Функцията му не може да се изясни със сигурност. Вероятно е бил използван като хаван за стриване на жито. Според археологическия му контекст, може да се отнесе към втора – началото на трета четвърт на IV в. пр. Хр. (табл. А/3)

III.5.4. Гърнета (кат. №№ 256-273, табл. 16, 17, 34, 35)

Гърнето е дълбок затворен съд с една или две дръжки, служил за готвене или затопляне на течности (Sparkes, Talcott 1970, 224). Гърнетата са използвани в Аполония през целия период на нейното съществуване. Прави впечатление изключителната консервативност на формата им – факт, характерен впрочем за гърнетата изобщо, включително в Гърция (ibid., 224, not. 4).

Произвежданите в Аполония гърнета са с височина от 4,2/4,3 (Иванов 1963, 237, № 655) до 16,5 (кат. №№ 261, 268) см. Примерите с височина 4 до 6 см (кат. № 259а) най-вероятно не са имали практическо предназначение, а са били използвани като детски играчки или вотивни дарове (Иванов 1963, 233, №№ 635-637, 655, 666; Hermary et al. 2010, 246-247, CC 198-204 – седем миниатюрни съдчета от некропол „Калфата“). Цветът на глината е сиво-черен, кафяв или с различни нюанси на червеното – от оранжево-керемиден до кафяво-червен. Глината в повечето случаи е груба, с едри или дребни пясъчни примеси, понякога със следи от вторични обгаряния вследствие на продължителната употреба на съдовете (кат. №№ 258, 262, 270). В редките случаи на допълнително ангобиране, ангобата обикновено е червено-кафява (кат. № 262). При някои от съдовете има следи от черен фирнис (кат. № 268). Почти всички гърнета са имали капаци, които са лягали от вътрешната или външната страна на устието. С изключение на кат. № 270, останалите са без столче и стъпват направо на плоско, понякога вдлъбнато отдолу, или заоблено дъно.

В изследването си за керамика от Аполония, Т. Иванов обособява две големи групи местни гърнета: с една и с две дръжки (Иванов 1963, 234-237, №№ 632-662). Това разграничение е възприето и в настоящото изследване, като при всяка от групите/ типовете могат да се разграничат по няколко варианта:

---

[126] Тези съдове са датирани в V – първа половина на IV в. пр. Хр.

[127] За архаични съдове с подобна украса от Хиос, Пантикапей и др., вж.: Anderson 1954, pl. 8; Simantioni-Bournia 1992, 179, 180, fig. 2, 6, 7; Зеест, Марченко 1962, 153, рис. 4.

Тип I. Гърнета с една дръжка (кат. №№ 256-266)

Вариант 1 – със заоблени рамене (кат. № 256)

Вариант 2 – с биконично тяло (кат. № 257)

Вариант 3 – със сплеснато полусферично тяло, тип I по Т. Иванов (кат. №№ 258-260)

Вариант 4 – с издуто сфероидно тяло (кат. № 261)

Вариант 5 – с висока дръжка (кат. № 262)

Вариант 6 – с високо тяло и макс. диаметър в долната част, тип II по Т. Иванов (кат. №№ 263, 264);

Тип II. Гърнета с две дръжки (кат. №№ 267-273)

Вариант 1 – с чучур (кат. № 267)

Вариант 2 – със сфероидно тяло и дръжки, захванати за устието (кат. №№ 268, 269)

Вариант 3 – с хоризонтални дръжки и цилиндрично тяло (кат. № 270)

Вариант 4 – с вертикални дръжки и сферично тяло (кат. №№ 271, 272)

Вариант 5 – с вертикални дръжки и биконично тяло (кат. № 273).

Всички известни досега **гърнета с една дръжка** от Аполония могат да бъдат причислени към „common type" по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 224), доразвита от S. Rotroff за по-късните елинистически форми (Rotroff 2006, 167, figs. 71, 72, pls. 61, 62, №№ 555-573, „Form 1, one-handled, lidless"). Формата е разпространена в Гърция от средата на VI до началото на I в. пр. Хр. (ibid.) В местното производство на Аполония могат да се разграничат шест варианта.

Вариант 1 (кат. № 256) се характеризира със слабо удебелен ръб на венеца, къса шия, заоблени рамене и издуто тяло. Няма данни за долната част на тялото. Отнася се към втората половина на VI в. пр. Хр. Намира паралели в Истрия от същото време (вж. каталог).

Гърнетата от ***вариант 2*** (кат. № 257) се отличават със скосено устие във формата на обърнат пресечен конус и биконично тяло, стъпващо върху плоско дъно. Формата намира преки паралели в Гърция (вж. каталог)[128]. Засвидетелствана е в Аполония още през втора – трета четвърт на VI в. пр. Хр.[129] Кат. № 257 се датира в трета четвърт на V в. пр. Хр. Разпространението на варианта продължава до средата на IV в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 246, CC 194)

Вариант 3 (кат. №№ 258-260) съвпада с тип I по Т. Иванов (Иванов 1963, 234, №№ 632-640). Това е най-разпространената форма на гърне в Аполония във втората половина на V–IV в. пр. Хр. Отличава се с широко устие с извит навън ръб на венеца, в някои случаи значително удебелен (кат. № 259а), с полегати рамене, придаващи на съда формата на пресечен конус в горната част, и заоблена, полусферична долна част. Дъното е малко и плоско (кат. №№ 258, 260) или заоблено (кат. № 259). Дръжката е заловена за устието и средната част на тялото. Формата е атическа, широко разпространена в Гърция – например в Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 93, №№ 1930-1932, 1936; Rotroff 1997, pl. 111, № 1475; Rotroff 2006, fig. 71, №№ 555, 556) и Олинт (Robinson 1933, pl. 19, №№ P4-P10), и в черноморските колонии – Олбия (Скуднова 1988, 133, № 209, Козуб 1974, 67, рис. 24/4, /6), Мирмекия (Капошина 1959, 137, рис. 41; Гайдукевич 1952, 203, рис. 116/1). Съдейки по устията и горните части на няколко силно фрагментирани съда, най-ранните представители на варианта се появяват в Аполония още през архаичната епоха (Ников 2012, обр. 25/1, 38/2). Засвидетелствани са в некропол „Калфата" през втората половина на V в. (Иванов 1963, 234, № 632), но най-голямото им разпространение е през IV в. пр. Хр. както в некрополите, така и в градска среда (кат. №№ 258-260). Най-късните представители се отнасят към началото на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 247, CC 207), но ако приемем, че два фрагментирани съда (кат. №№ 265, 266), при които липсва долната част на тялото, са принадлежали към този вариант, то датировката им може да бъде изтеглена до втората половина на III в. пр. Хр. (табл. А/10)

---

[128] За подобни чернофирнисови гърнета от Аполония вж. и Иванов 1948, 47, обр. 57, втори ред.

[129] За сходен съд от обект „Орфей", определен като „кана", вж. Ников 2012, обр. 49, № 3.

Вариант 4 (кат. № 261) е представен с единичен екземпляр и се отличава със силно издутото си сфероидно тяло. Отнася се към втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

Вариант 5 (кат. № 262) се среща рядко в местното производство. Формата се отличава със заоблено дъно, тяло с постепенно разширяващи се към основата стени и висока дръжка. Датира се във втората половина на IV в. пр. Хр.

Вариант 6 (кат. №№ 263, 264) съвпада с тип II по Т. Иванов (Иванов 1963, 236, №№ 641-648). Съответните гърнета се отличават с високо и издължено тяло с максимален диаметър в долната част. Примерите от Аполония намират паралели в Атина (вж. каталог). Разпространени са от средата на IV до края на III в. пр. Хр.

Известните **гърнета с две дръжки** от Аполония имитират типа „wide-mouthed and lidded“ по класификацията на B. Sparkes и L. Talcott (Sparkes, Talcott 1970, 225, pl. 94, №№ 1944-1955; Rotroff 2006, 173, figs. 75, 76, pl. 64, №№ 595-603, „form 5, two-handled, lidded“). Освен в Гърция, те са били широко разпространени и в елинските понтийски колонии – Нимфей, Пантикапей, Олбия (вж. Иванов 1963, 237, бел. 1). В зависимост от локалните особености на формата могат да се разграничат четири варианта.

Към ***вариант 1*** (кат. № 267) спадат гърнета с две вертикални дръжки, сфероидно или биконично тяло и чучур, прикрепен за горната част на тялото. Формата е засвидетелствана в Аполония от втората половина на VI до втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр. (Nedyalkov 2008, 26, tabl. 5, 8, №№ 73, 74) и намира паралели в Атина (Sparkes, Talcott 1970, 225, pl. 94, №№ 1944-1955). Подобни съдове са известни и от територията на Аполония – от некропола в кв. Победа, Бургас (Балабанов, Дражева 1985, 27, обр. 23). При кат. № 267 липсва отвор за чучура в тялото – особеност, налична и при атически образци (Sparkes, Talcott 1970, 226, not. 12, №№ 1953-1955 от агората в Атина), която засега не е получила адекватно обяснение.

За представителите на ***вариант 2*** (кат. №№ 268, 269)[130] са характерни широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца с оформен жлеб за капак от вътрешната страна и сферично тяло, стъпващо на малко, заравнено дъно. Основната отлика на този вариант са плоските лентести дръжки, захванати за средата на тялото и за устието на съда. Прототипът му е засвидетелстван в градски комплекси на Аполония още през втора четвърт и втора половина на VI в. пр. Хр. (Ников 2012, обр. 25/2, /3) Формата е позната в Атина от края на VI в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 225, pl. 94, № 1943) Подобни съдове от втората половина на V в. пр. Хр. са открити и в Нимфей (Скуднова 1956, 131-2, рис. 63/4). Публикуваните тук примери от Аполония се отнасят към първа половина и трета четвърт на IV в. пр. Хр. (вж. и Иванов 1963, 237, № 660)

Гърнетата от ***вариант 3*** (кат. № 270)[131] се отличават с широко устие с прав ръб на венеца, служещ за захващане на капак, ясно изразени полегати плещи и цилиндрично тяло със скосени навътре в долната част стени, стъпващи върху пръстеновидно столче. Две хоризонтални симетрични дръжки са захванати за горната част на съда. Формата е сходна с представените по-нататък зърнохранилища от тип I (кат. № 278) и е нестандартна за гърнетата, които обикновено са със сфероидно тяло. Все пак, предвид малките им размери и следите от вторични обгаряния (кат. № 270), те следва да се отнесат към съдовете за готвене. Вариантът е разпространен в Аполония от трета четвърт на V до първата половина на III в. пр. Хр. (тук кат. № 270; Иванов 1963, 237, №№ 659, 662)

---

[130] Към този вариант трябва да се добавят още няколко примера от некропол „Калфата“ (Иванов 1963, 237, № 660; Hermary et al. 2010, 247, CC 205, 206).

[131] Към този вариант могат да се причислят и публикуваните от Т. Иванов гърнета с две дръжки (Иванов 1963, 237, №№ 659 и 662).

При гърнетата от ***вариант 4*** (кат. №№ 271, 272) устието е с форма на обърнат пресечен конус с оформен изпъкнал ръб за капак, който е бил поставян от вътрешната страна на съда. Тялото е сферично, стъпващо на заравнено дъно. Дръжките са отвесни, подковообразни, с кръгло сечение, захванати за горната част на тялото. Гърнетата от този вариант намират паралели в Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 94, № 1956; Rotroff 2006, fig. 75, pl. 64, № 595). Аполонийските образци са от некрополите „Харманите“ и „Калфата“. Използвани са в края на V, IV (кат. №№ 271, 272) и първата половина на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 237, № 661; Hermary et al. 2010, 247, CC 207)

При ***вариант 5*** (кат. № 273) формата на тялото и оформянето на устието са като при предходния вариант. Разликата е в по-заострения профил, придаващ на тялото биконична форма, и в поставянето на дръжките, които са по-къси и плътно прилепнали към устието и тялото, като леко се издават над него. Запазената малка част от кат. № 273 не дава цялостна представа за формата на съда. Датира се във втората половина на III в. пр. Хр. (табл. А/10)

III.5.5. Лопас (кат. № 274, табл. 17, 35)

Лопасът се счита за ниска версия на гърнето (Amyx 1958, 197, 210, not. 74, 76; Sparkes, Talcott 1970, 227). Този съд е служил за приготвяне на риба, която първо е била задушавана, а после сварявана в собствения си сос (Rotroff 2006, 178-179). Възникването на формата се отнася към втората половина на V в. пр. Хр. и е разпространена до края на елинистическата епоха (ibid.; Sparkes, Talcott 1970, 227).

Кат. № 274 имитира гръцките лопаси, вариант 2 по класификацията на S. Rotroff (Rotroff 2006, 180, fig. 82, pl. 68, №№ 639, 640, „upturned handles, flat bottom“). Тези съдове се приемат за преходна форма между класическите и елинистическите образци, и са разпространени в Атина през втората половина на IV – първата четвърт на III в. пр. Хр. (ibid.) Характерни за тях са широкото устие с извит навън под 45° ръб на венеца, дълбокото полусферично тяло, стъпващо на леко заоблено дъно, и двете прилепени, симетрични подковообразни дръжки с кръгло сечение, захванати непосредствено под ръба на устието и издаващи се малко над него. Фрагменти от подобни съдове са открити и в Тракия (Тонкова 2002, 189, обр. 34, 35). Нашият кат. № 274 се датира в първата половина на III в. пр. Хр.

III.5.6. Лопадион (кат. № 275, табл. 35)

Лопадионът е умален модел на лопаса (Sparkes, Talcott 1970, 198) – малък съд с широко устие с оформен отстъп за капак и ниско, разлато тяло с прави стени, стъпващо върху широко плоско дъно. Дръжката е висока, захваната за устието и основата на съда. Разпространението на тези съдове в Гърция се свързва с т. нар. жертвени клади, в които са откривани заедно с други миниатюрни съдчета като гърненца и панички с капачета (ibid., №№ 1276-1284, 1938-1940, 1975, 1562-1564). Кат. № 275 има точни паралели в Атина от втората половина на V и първата половина на IV в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 227, №№ 1973-1975), и може да се датира в същото време.

III.5.7. Скари (кат. №№ 276, 277, табл. 17, 35, 36)

В научната литература все още тече дискусията във връзка с функционалното предназначение на една група глинени съдове с ниско и издължено, наподобяващо лодка тяло, със заострен и повдигнат преден край, и различен брой ребра, оформящи елипсовидни или квадратни отвори[132]. Задният край е отворен и отвесно отрязан, а в предния понякога е оформен триъгълен или кръгъл отвор (Иванов 1963, 264-265, №№ 773, 774). Известните досега примери, с изключение на кат. № 277, произлизат от некрополите на Аполония[133], където са намирани преди всичко в обредни огнища. Този факт, както и следите от вторични обгаряния по някои от тези изделия (кат. № 277), са аргументи за използването им като скари. Представените тук образци (кат. №№ 276, 277) се отличават с големите си размери. Кат. № 276 например е с дължина 45 см, докато повечето от останалите не надвишават 25 см. Кат. №№ 276 и 277 имат и богата украса от нарези по ръбовете на стените. Отсъствието на сигурен контекст затруднява точното им датиране. Отнасят се условно към IV в. пр. Хр.

III.6. СЪДОВЕ ЗА СКЛАДИРАНЕ

III.6.1. Зърнохранилища (кат. №№ 278-283, табл. 17, 36)

Съдовете за съхранение на жито са известни в научната литература с различни наименования: „σιπύη“, „стамнос“, „лебес“, „пиксис“, „стамноид-пиксис“, „пиксоид-стамнос“ или просто „storage-bin“/ „съдове за складиране“ (Thompson 1934, 418, E 134; Sparkes, Talcott 1970, 195; Rotroff 2006, 93-94).

Зърнохранилищата от Аполония са съдове със средни и големи размери – с височина от 18 до 37 см, различна форма на тялото, със или без дръжки и с оформено пръстеновидно устие за поставяне на капак. Част от тях са публикувани като урни[134]. Намирани са фрагменти от архаичната епоха, сходни с т. нар. тракийски съдове с кошеровидна форма, както и фрагменти от устия с цилиндрична форма за капак, подобно на кат. №№ 278 и 280 (Ников 2012, 35, обр. 23/7, /8, 24/1-/6). Представените тук съдове се отнасят към IV–III в. пр. Хр. В зависимост от особеностите на формата могат да се разграничат пет основни типа:

Тип I. Зърнохранилища с цилиндрично тяло (кат. № 278);

Тип II. Зърнохранилища с овално тяло (кат. № 279);

Тип III. Имитации на типа „Storage-bin“, урни тип IV по Т. Иванов (кат. № 280);

Тип IV. Зърнохранилища с конично тяло и масивен ръб на венеца, урни тип III по Т. Иванов (кат. №№ 281, 282);

Тип V. Зърнохранилища със сплеснато елипсовидно тяло, урни тип V по Т. Иванов (кат. № 283).

Тип I (кат. № 278) представлява рядка за местното производство на Аполония форма, която се характеризира с пръстеновидно устие с прав ръб на венеца, полегати рамене и цилиндрично тяло, слабо разширено в долната част, стъпващо на масивно пръстеновидно столче. В долната част тялото е скосено, като стените се свързват със столчето под ъгъл от 45°, образувайки заоблен ръб в основата на тялото. За плещите на съда са захванати две отвесни, подковообразни дръжки с кръгло сечение. Произходът на формата може да се потърси в източногръцките диноси от архаичната епоха. Един съд с подобна форма е известен от Моргантина, Сицилия, определен като „stamnoid-pixis“ (Lyons 1996, pl. 76 № 4-191). Нашият кат. № 278 се отнася към IV в. пр. Хр.

---

[132] В литературата са предлагани различни интерпретации: модел на лодка, обувка (Seure 1924, 333-335) и рибна скара. За дискусията по въпроса вж.: Иванов 1963, 264, бел. 4, 5; Hermary et al. 2010, 171-172.

[133] Образци на обсъжданите изделия са откривани на п-в Колокита (Seure 1924, 333; Frel 1960, 250), в некропол „Калфата“ (Венедиков 1948, 25, обр. 28; Иванов 1963, 265, №№ 772-777; Hermary et al. 2010, 253, TC 21-27), в некропол „Харманите“ (тук кат. № 276).

[134] Т. Иванов разграничава шест типа урни (Иванов 1963, 253-254, №№ 732-735). Тук, с оглед на характеристиките и функционалното им предназначение, първите два от тях се причисляват към кратерите, а останалите (пак там, №№ 732а-735) – към зърнохранилищата.

Тип II (кат. № 279) е представен от единичен екземпляр с овално тяло, стъпващо на пръстеновидно столче, и две дръжки, захванати за горната част на тялото. Венецът на устието е слабо изразен. Съдът е покриван с капак с конична форма (кат. № 320). Кат. № 279 е открит в гроб, датиран във втората половина на IV в. пр. Хр. (табл. В/36)

Зърнохранилищата от **тип III** (кат. № 280) се отличават с конично тяло, масивно пръстеновидно столче и две високи вертикални, подковообразни дръжки, захванати за плещите на съда. Произходът на формата се извежда от източногръцките кратери с яйцевидна форма от VII в. пр. Хр. (Sparkes, Talcott 1970, 195, not. 1) Подобни съдове са известни от Атина, Коринт, Източна Гърция (ibid.) и Херсонес (Кас et al. 2002, 103, Ac3, Ac4). Древното им име вероятно е било „σιπύη“ (Amyx 1958, 195-197; Rotroff 2006, 93; Sparkes, Talcott 1970, 195, not. 3). B. Sparkes и L. Talcott ги обозначават като „storage-bin“ (ibid., 195)[135]. Разпространението им в Атина обхваща периода от края на VI до средата на I в. пр. Хр. (Rotroff 2006, 95) В Аполония се срещат само през III в. пр. Хр. Няколко примера са известни от некропол „Калфата“ (Венедиков 1948, 11, обр. 8; Иванов 1963, 254, № 733; Гълъбов 1965, 44, № 161; Hermary et al. 2010, 238, CC 104), а един произлиза от района на Бургас (Балабанов 1983, обр. 152). Зърнохранилищата от Аполония копират гръцките съдове до най-малките подробности, включително формата и разположението на букелите върху раменете им (срв. Sparkes, Talcott 1970, pl. 68, №№ 1538, 1541). Според археологическия си контекст, кат. № 280 се датира в първата четвърт на III в. пр. Хр. (Hermary et al. 2010, 238, CC 103)

Тип IV (кат. №№ 281, 282) отговаря на урни тип III по Т. Иванов (Иванов 1963, 254, № 732a). Формата имитира класическия червенофигурен динос[136]. Характеризира се с профилиран, извит навън и увиснал надолу ръб на венеца, къса шия с конкавни стени и силно издуто в раменете конично тяло, стъпващо на малко пръстеновидно столче. От Аполония засега са известни три съда от този тип, всички датирани в III в. пр. Хр. (Иванов 1948, 48, от гроб № 15; Венедиков 1948, 14, обр. 12)

Тип V (кат. № 283) съвпада с урни тип V по Т. Иванов (Иванов 1963, 254, № 734). Типът е представен от единичен екземпляр с уникална форма (вж. каталог). Датира се във втората половина на IV – началото на III в. пр. Хр. (пак там)

III.6.2. Питоси (кат. №№ 284-287, табл. 36, 37)

Питосът е голям съд с дълбоко тяло и масивен ръб на венеца, използван в древността за съхранение на храни, вино, дървено масло и др. (вж. напр.: Sparkes, Talcott 1970, 193; Чичикова, 1984, 54, бел. 1; за произхода на името вж. Amyx 1958, 168-174) Питосите са били широко разпространени в Средиземноморието още от най-дълбока древност[137]. Примерите от Аполония имитират по форма атическите питоси с широк ръб на устието, възникнали в Атина през VI в. пр. Хр. (Bran 1962, 56; Sparkes, Talcott 1970, 193-194), чийто прототип може да бъде потърсен още в геометричната епоха[138]. Формата им се характеризира с широко устие с извит навън, масивен ръб на венеца, овално или сфероидно тяло и масивно цилиндрично или конично столче (Иванов 1963, 255). Височината им варира между 1,5 и 2 м (пак там, №№ 736, 740). Обикновено са били затваряни с капаци. Преобладаващата част от примерите са изработени от груба глина с едри пясъчни примеси, с керемидено-червен цвят, но се срещат и съдове от сива глина (пак там, № 737). Върху част от тях се среща украса от врязани лъкатушни линии, релефни изображения на ови (тук кат. №№ 285, 286), човешки глави, издраскани цифрови означения или надписи (тук кат. № 287; Иванов 1963, 255). Върху устията на някои от питосите има печати – практика, широко разпространена в древността (вж. ч. II.3.; вж. кат. № 284)[139].

---

[135] За разпространението на този тип съдове в Гърция през елинистистическия период вж. Rotroff 2006, 95, fig. 27, pl. 23, №№ 164-168, „Storage bin form 2: Rim with no flange“.

[136] Вж. напр. червенофигурен динос от Британския музей, № 1899,0721.5 (British Museum, collection online).

[137] За питоси от Гърция, Тракия и понтийските колонии вж.: Thompson 1934, 369, fig. 54; Bran 1962, 56; Sparkes, Talcott 1970, 193-194; Иванов 1963, 255, бел. 2-4; Чичикова, 1984, 54-65; цит. там литература.

[138] За един добре запазен съд от третата четвърт на VIII в. пр. Хр. вж. Bran 1962, 56, № 220.

Засега повечето от известните питоси в Аполония произлизат от некрополите, където са били вторично използвани при погребения като ковчези за полагане на тялото на починалия (Венедиков 1948, 10, обр. 4; Иванов 1963, 255). Този обичай, широко разпространен в Гърция още през VIII–VII в. пр. Хр., се регистрира в Аполония през втората половина на IV в. и продължава до II в. пр. Хр., откогато са и най-късните питоси в некропола „Морска градина" (Венедиков 1963, 13; Иванов 1963, 255, №№ 743, 743а). Питоси са намирани също и на п-в Скамний, макар че известните оттам примери са в твърде фрагментарно състояние (Дражева, Недев 2003, 108; Baralis et al. 2012, 178). Кат. №№ 285-287 произлизат от един и същ затворен комплекс в града (табл. А/16). Мотивите в украсата им – релефни ови, разположени под ръба на устието, са сходни с тези на редица дебелостенни съдове от Гърция – от Хиос (Anderson 1954, pl. 8; Simantioni-Bournia 1992, 179-180, fig. 2, fig. 6, 7) и Атина (Rotroff 1997, tabl. 90, №№ 1214b-c, 1215), както и от понтийския Пантикапей (Зеест, Марченко 1962, 153, рис. 4). Подобна украса има и една амфора от Истрия от средата на IV в. пр. Хр. (Alexandrescu 1978, 96, fig. 19, № 630) Върху стените на нашия кат. № 287 са врязани буквите Н и Σ, личи запазена част от хаста и на трета буква[140]. Датировката им е в края на III–II в. пр. Хр.

III.7. VARIA

III.7.1. Питамфорискоси (кат. №№ 288-291, табл. 18, 37)

Питамфорискосите представляват умален модел на питосите. Характерните им особености са извит навън ръб на устието, силно скъсена шия и овално или сфероидно тяло, завършващо с късо краче с цилиндрична или конусовидна форма. Примерите от Аполония са с оранжево-керемиден цвят на глината и с височина от 9,3 (кат. № 291) до 24,5 (кат. № 288) см. Те произлизат от некрополите „Калфата" и „Морска градина". Подобни малки съдчета от елинистическата епоха, имитиращи формата на питосите и определени като „миниатюрни питоси"/ „miniature pithos", са известни от Атина (Rotroff 2006, 98-99, fig. 29, pl. 23, №№ 175-177).

Функцията и предназначението на питамфорискосите не е напълно изяснена. Към момента не може да се твърди дали те са изпълнявали някакви практически функции, въпреки че има хипотези за използването им за разделяне на течности (Rotroff 2006, 99). Относно публикуваните тук съдове трябва да се има предвид, че трудно стоят в изправено положение, от което следва, че при евентуалното им използване в бита, те са били слагани в специални поставки или са били вкопавани в земята. Липсват данни за покриването им с капаци. Възможно е да са имали някакво вторично предназначение, свързано с погребалния ритуал или с култа към плодородието, по аналогия с вторичните функции на доста питоси.

Представените тук питамфорискоси се различават в някои детайли, които обаче не са достатъчно основание за разграничаването им в отделни типове. Кат. № 288 е с масивен, удебелен ръб на венеца и масивно столче. При кат. № 290 тялото е по-издуто, сферично, а при кат. № 291 шията е по-издължена и широка, и се слива с тялото.

---

[139] За печатите върху антични питоси и тяхното предназначение вж. Чичикова 1984, 54-64 и цит. там литература.

[140] Подобни графити се интерпретират като цифрови означения за вместимостта на съдовете или за цената им, или пък като инициали на производителя (вж. напр. Чичикова 1984, 54, 64-65, бел. 6, 7).

Най-ранният питамфорискос е от средата на IV в. пр. Хр. (кат. № 288), а най-късният – от III в. пр. Хр. (кат. № 291) Подобен на кат. № 291 съд е открит при разкопките на крепостта „Малкото кале" заедно с чернофирнисов кантарос от втората половина на III в. пр. Хр. (Карайотов, Домарадски 1982, 376, обр. 260)

III.7.2. Флакони (кат. №№ 292-294, табл. 18, 37)

В местната керамика от Аполония има съдчета с малки размери – с височина между 4,5 и 9 см, и конична форма, чието предназначение не може да се установи със сигурност. Подобни по форма образци от края на V до I в. пр. Хр., определени като „медицински съдчета"/ „medicine-pots" или „медицински бутилки"/ „medicine bottles", са намерени при разкопките на агората в Атина (Sparkes, Talcott 1970, 230, pl. 96, №№ 2000-2003; Rotroff 1997, 198, fig. 83, №№ 1309-1313). Предполага се, че те са служили за съхранение и пренасяне на мехлеми или други лекарствени средства, а също, че някои от тях са били поставяни като вотивни дарове в гробовете (Sparkes, Talcott 1970, 230, not. 6; Rotroff 1997, 198). Подобни съдчета са известни още от Мирмекия (Гайдукевич 1958, 203, рис. 55). Познати са и от Тракия – от Севтополис (Чичикова 1984, 27, табл. IV, I.51).

При образците от Аполония (кат. №№ 292-294) няма индикации за окачване с въженце, нито за наличие на дръжки[141]. Твърде вероятно е да са служили именно като флакони за пренос на определени видове течности или мехлеми. Датировката им е проблематична, тъй като са с неясен археологически контекст. Приведените паралели от Севтополис и Мирмекия са от елинистическата епоха. Според паралелите от Атина, нашите съдчета би следвало да се отнесат към края на V–IV в. пр. Хр.

III.7.3. Лампи (кат. №№ 295-301, табл. 18, 37, 38)

Глинените лампите, предназначени за осветление на античните жилища, са били широко използвани в Аполония (Иванов 1963, 240-245). По-голямата част от тях са вносни, т.е. местното производство на тези изделия не е било твърде развито.

Намерените досега местни лампи имитират гръцките изделия и се откриват както в погребална, така и в градска среда. Въз основа на налична информация от предишни публикации и от непубликувани находки в музейните фондове, могат да се разграничат пет типа лампи, принадлежащи към три основни групи в зависимост от начина на изработката им:

- Лампи, произведени на ръка
  - Тип I. Еднофитилна лампа (кат. № 295);
- Лампи, източени на грънчарско колело
  - Тип II. Имитация на тип 12 по R. Howland (кат. № 296);
  - Тип III. Имитация на тип 19 по R. Howland (кат. №№ 297-299);
  - Тип IV. Имитация на тип 25A по R. Howland (кат. № 300);
- Лампи, моделирани в калъп
  - Тип V. Имитация на тип 45 по R. Howland (кат. № 301).

Тип I (кат. № 295) е представен от една лампа, изработена на ръка от груба сивочерна глина със следи от вторично обгаряне. Плещите са небрежно оформени. Лампата е била с един фитилник и дръжка от противоположната страна, сега отчупена. Фитилникът е силно издадени навън, с широк отвор. Тялото е високо, с конвексни стени. Подобни по профил лампи са известни от Гърция (Howland 1958, 19, pl. 3, № 58, type 8). Те се датират от VII до края на VI в. пр. Хр. – датировка, съответстваща на контекста на кат. № 295, който се отнася към втората половина на VI в. пр. Хр. (табл. А/1)

---

[141] Такива индикации има например за подобни съдчета от Севтополис (Чичикова 1984, 27).

Лампите от **тип II** (кат. № 296) имитират гръцките примери, обособени в тип 12 по класификацията на R. Howland (Howland 1958, 25-27, №№ 71-81). Отличават се с ниско тяло с тесен, извит навън ръб, и два фитилника, разположени симетрично от двете страни на тялото. Освен от Атина, подобни лампи са известни още от Коринт и Березани (ibid., not. 33). Разпространени са в Гърция през втора – трета четвърт на VI в. пр. Хр. Примерът от Аполония се датира във втората половина на VI – началото на V в. пр. Хр.

Тип III (кат. №№ 297-299) имитира гръцките лампи тип 19 по R. Howland (Howland 1958, 39-43, №№ 131-148). Характерните им особености са ниското и плитко тяло, острият ъгъл между ръба и тялото, и два къси, слабо издадени фитилника, разположени от двете страни на централна тръбичка. Тези лампи са били широко разпространени в Гърция – Коринт, Егина, Родос, Линдос (ibid., 40, not. 52-55). Примерите, произведени в Аполония, са изработени от оранжево-керемидена глина с дребни примеси, покрита понякога с червено-кафява ангоба (кат. № 297). Те имат точни паралели от Атина, въз основа на които могат да се отнесат към V в. пр. Хр. (вж. каталог)

Лампите от **тип IV** (кат. № 300) се отличават със сфероиден резервоар с широк централен отвор, ограден от врязан пръстен (Кузманов 1992, 12, тип V). Дъното стъпва върху ниско столче. Някои от лампите са изработени с хоризонтална дръжка (пак там). Формата отговаря на лампи тип 25А по R. Howland (Howland 1958, 67-71, pl. 9, 38, №№ 267-300). Разпространени са в цяла Гърция – Атина, Олинт, Коринт, Тасос, Делфи, Олимпия и т.н.[142], но са слабо представени в местното производство на Аполония. Според посочените паралели, датировката на кат. № 300 е във втората половина на IV – началото на III в. пр. Хр.

Към **тип V** (кат. № 301) спадат лампи, моделирани в калъп. Те съответстват на тип V по класификацията на Т. Иванов (Иванов 1963, 245, № 684). Изработени са от груба сиво-черна глина с примеси. Характерни особености на типа са плосък резервоар с биконична форма, малък отвор, ограден от врязан пръстен, и издължен фитилник. Върху плещите на резервоара са разположени тесни и широки врязани ленти, а по фитилника – ленти с врязана украса „рибена кост“. Върху раменете е прикрепен коничен издатък, украсен с S-овиден орнамент (пак там). Тези лампи са едни от първите, произвеждани в калъп (Кузманов 1992, 16, № 40). Отнасят се към тип 45 по R. Howland (Howland 1958, 143-147, 45A, 45C), който ги датира в средата – третата четвърт на III в. пр. Хр. и предполага, че са били произвеждани в Александрия (ibid., 144). Нашият кат. № 301 се датира в последната четвърт на III в. пр. Хр. (Иванов 1963, 245, № 684)

III.7.4. Свещник (кат. № 302, табл. 18, 38)

Кат. № 302 представлява тежък и грубо изработен фрагмент от сива глина с едри пясъчни примеси. Горната му част е оформена като леко вдлъбнат в средата диск, преминаващ в тясна шия и тяло, което вероятно се е разширявало в долната част и е завършвало с широко плоско столче. Дръжката е захваната за шията. Тялото е кухо от вътрешната страна до основата на дръжката. Подобни изделия са известни от много места в Гърция и от гръцките колонии (вж. каталог).

---

[142] За паралелите вж. Иванов 1963, 243, бел. 1-10. От некропола на Аполония са известни вносни образци, определени като „лампи без фирнис, тип I и тип II“ (пак там, №№ 673-680; Иванов 1948, 47, обр. 61/3). Във фонда на НАМ се съхраняват около 20 лампи от този тип (Кузманов 1992, 12-14, тип V, №№ 7-26).

Функцията на тези изделия не е изяснена напълно. Преобладава мнението, че са били използвани за свещници или светилници (Sparkes, Talcott 1970, 232; Зеест, Марченко 1962, 165), като с това се обяснява и извитата им форма – за предпазване на пръстите от топлината (Sparkes, Talcott 1970, 232). Сходни предмети от Истрия са определени като духала (Coja 1979, 53-56, № 95-130, „tuyères de soufflet“). Трябва да се обърне внимание на факта, че горепосочените паралели имат кухи тела и малък отвор от горната страна, служел вероятно за поставяне на фитил (Sparkes, Talcott 1970, 232; Зеест, Марченко 1962, 165). За разлика от тях, кат. № 302 няма такъв отвор и тялото му е кухо само до нивото на дръжката. Все пак най-вероятно е бил използван като свещник, тъй като горната му кръгла повърхност е силно обгорена. Приведените паралели се отнасят към периода VI–II в. пр. Хр. Сградите, производствените и водоснабдителните съоръжения в обект „Морски скали“, откъдето произхожда кат. № 302, се датират във втората половина на V–IV в. пр. Хр. (Nedev, Panayotova 2003, 105) Тази датировка е приемлива и за обсъждания предмет.

III.7.5. Тежести за стан (кат. №№ 303-307, обр. 12, табл. 18, 38)

Тежестите за стан, намерени в Аполония, не се различават по форма и размери от т. нар. пирамидални атически тежести, широко разпространени в Атина от VII в. пр. Хр. до ранноелинистическата епоха (Thompson 1934, 474-476; Davidson, Thompson 1943, 73). Тези керамични изделия са с широка основа, четири стесняващи се нагоре стени, оформящи правоъгълна горна повърхност, значително по-малка от долната, което им придава формата на пресечена пирамида. В горната част на тялото са пробити една или две дупки. През тях са минавали малки дървени или метални пръчици, за които са захващани конците (Davidson, Thompson 1943, 67-68, fig. 29, 30). Тежестите от Аполония са високи от 3,5 (кат. № 305) до 6,2 (кат. № 307) см. Някои от тях имат печати или специфична украса върху горната повърхност, подобно на примерите от Гърция (вж. ч. II.3., обр. 12/14-/17, табл. 40)[143]. В зависимост от характеристиките на формата и технологичните им особености, местните аполонийски тежестите за стан могат да се групират в два типа, които съвпадат с групи А и С по класификацията на G. Davidson и D. Thompson за атическите тежести (Davidson, Thompson 1943, 80, fig. 32).

Тип I (кат. №№ 303, 304) включва тежести с груба изработка от сиво-черна глина с пясъчни примеси, с една дупка в горната част. Характерни за тях са по-заоблените ъгли при основите, които им придават по-масивна форма. Кат. № 303 е с най-ранна дата. По сведение на Д. Недев, тя е от втората половина на VI в. пр. Хр. Върху горната ѝ повърхност има елипсовиден печат с изображение на Херакъл в цял ръст, във фас, с кривак в дясната ръка (обр. 12/14). Според начина на изработка и иконографията на печата, изобразяващ женска глава в профил надясно, кат. № 304 (обр. 12/17) може да се датира в V или началото на IV в. пр. Хр.

Тежестите за стан **тип II** (кат. №№ 305-307) се отличават с по-грижливата си изработка от светлокафява глина, в някои случаи покрита с кафеникава ангоба (кат. № 305). Отворите в горната част са два. Формата е по-изящна, с добре оформени ъгли. Върху горната им повърхност има печати с глава на Атина в профил надясно (обр. 12/15, /16) или украса от точки/ малки ямички, следващи правоъгълната периферия (кат. № 305, табл. 40). Тези тежести се отнасят към втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

---

[143] Подпечатването на тежестите за стан е било широко разпространено в Гърция (Thompson 1934, 474, not. 4; Davidson, Thompson 1943, 73-96, not. 82; Davidson 1952, 146-171). Изображенията на печатите са различни: сатири, сови, женски глави, сфинксове, коне, лири, палмети и т.н.

III.7.6. Капаци (кат. №№ 308-322, табл. 18, 19, 38, 39)

Капаците, открити в Аполония, са принадлежали на различни по предназначение съдове и с оглед на това могат да се групират в няколко основни типа.

Към **тип I** (кат №№ 308-311) спадат капаци на съдове, чието устие е било с оформен пръстен за капак (напр. кат. № 235). При тях капакът е лягал върху пръстена и го е обхващал отвън. Тези капаци са с равна или полегата горна повърхност и спускащи се надолу стени, които им придават цилиндрична форма. Дръжката обикновено е конична, в редки случаи пръстеновидна (кат. № 311). Кат. №№ 308 и 309 принадлежат на пиксиди (напр. кат. № 235) и се датират в V в. пр. Хр. Кат. №№ 310 и 311 вероятно също са от подобни съдове и се отнасят към IV в. пр. Хр.

Към **тип II** (кат. №№ 312-314) спадат капаци с леко изпъкнала (кат. № 312) или равна горна и цилиндрична долна част, която е влизала в съда. Горната част е отделена от долната чрез дисковиден пръстен, който се явява и борд, периферия на капака. Дръжката е кръгла (кат. №№ 312, 313) или с конична форма (кат. № 314). Тези капаци са принадлежели обикновено на гутуси (напр. кат. №№ 229 и 230), но не е изключено да са се използвали и за други видове съдове с малки размери. Отнасят се към V и IV в. пр. Хр.

Тип III (кат. № 315) включва един капак на цедилка (кат. № 221), който се отличава с равна горна повърхност и сложно оформена дръжка. Датира се в IV в. пр. Хр.

Представителите на **тип IV** (кат. №№ 316-318) са най-широко разпространените капаци в Аполония. Отличават се с конична форма и прав или слабо профилиран периферен ръб[144]. Дръжката им е оформена по различен начин – кръгла, с вдлъбнатина в средата (кат. № 316), конична (кат. № 317) или с форма на обърнат пресечен конус (кат. № 318). Тези капаци са широко използвани при кухненската керамика, най-вече при гърнетата и лопасите, доказателство за което са следите от вторични обгаряния, открити по тях. Интересна особеност при кат. № 318 е, че дръжката му се явява и пароотвод – куха, с отвор в горната ѝ повърхност. Кат. № 316 принадлежи на гърнето с кат. № 268, за останалите няма сигурни данни. Капаците от тип IV са използвани през IV и III в. пр. Хр.

Към **тип V** (кат. №№ 319-321) могат да се отнесат капаци с формата на големи паници, известни в литературата като реверсивни[145]. Те се отличават с широка дръжка във формата на пръстеновидно столче, благодарение на която могат да се използват и в обърната позиция, като паници (Sparkes, Talcott 1970, 168). Тези капаци се появяват в Атина през V в. пр. Хр. и се срещат при леканета и пиксиди до I в. пр. Хр., като придобиват изключителна популярност през елинистическата епоха (Rottroff 2006, 192). Представителите на тип V намират преки паралели в Атина (вж. каталог), но освен като капаци на леканиди (кат. № 319), те са служили и за капаци на зърнохранилища, какъвто е случаят с кат. № 320 (за кат. № 279) и кат. № 321[146]. Кат. № 319 има вдлъбнатина в центъра, подобно на ранните атически примери (Rottroff 1997, 192). Кат. № 320 е със значително по-малки размери от останалите два примера. Капаците от тип V са разпространени в Аполония през IV (кат. №№ 319, 320) и първата половина на III в. пр. Хр. (кат. № 321)

Кат. № 322 може да бъде отделен в **тип VI**. Той спада към кухненската керамика и принадлежи на мортарий с кат. № 252. Капакът е с конично тяло с широка периферия, ограждаща къс цилиндричен борд, които приляга плътно към съда (табл. 40). Формата е уникална и без паралели за момента. Отнася се към V в. пр. Хр.

---

[144] За една серия конични капаци от некропол „Калфата – Буджака“ вж.: Betchold, Docter 2010, 93-94, cat. №№ 169-179, fig. 55, 56; Hermary et al. 2010, 244, CC170, 171.

[145] За тези капаци вж.: Sparkes, Talcott 1970, 168, №№ 1240, 1241; Rottroff 2006, 192, №№ 1263-1306, „reversible lids“; Hermary et al. 2010, 244, CC168, 169, „couvercles revérsible“.

[146] Кат. № 321 е открит като капак на зърнохранилище, тип III (Hermary et al. 2010, 238, CC 104).

III.7.7. Фрагменти (кат. №№ 323-340, табл. 19, 20, 39)

Разгледаните по-долу характерни фрагменти допълват информацията за някои типични за местното производство дръжки, както и за някои интересни и по-рядко срещащи се украси и печати.

Кат. №№ 323-326 представят дръжки от архаичната епоха, а кат. №№ 327-330 – дръжки от IV в. пр. Хр. Кат. №№ 323 и 324 са от кратеровидни съдове. Кат. №№ 325-327 принадлежат на гърнета или чаши. Кат. № 328 е от гърне с две дръжки и чучур, вариант 1. Кат. № 329 е от т. нар. въжести дръжки, които са рядкост в Аполония[147]. Посоченият пример завършва с релефна пъпка и вероятно е от ойнохое. Кат. № 330 е единствената известна засега дръжка с печат от трапезна керамика от Аполония (вж. ч. II.3., обр. 10/7, 11/7).

Кат. №№ 331 и 332 са украсени с вертикални, а кат. № 336 с хоризонтални канелюри – рядко срещана украса в местното производство. Кат. № 331 принадлежи на кана или ойнохое, докато кат. № 332 вероятно е от кантарос.

Кат. №№ 333 и 334 са от стени на ойнохоета и всеки от тях носи по два печата (вж. ч. II.3., обр. 10/1, /2, 11/1, /2).

Кат. № 335 е фрагмент от аскос с две дръжки.

Кат. №№ 337-340 вероятно са фрагменти от дебелостенни съдове от грубата кухненска керамика. Съдът, от който е кат. № 337, е бил с плитко правоъгълно тяло и широка периферия, със следи от обгаряне от вътрешната страна. Върху периферията е поставен печат на Горгона Медуза във фас. Обгорената вътрешна повърхност показва, че в съда, подобно на есхарите[148], е пален огън, а плоската му периферия е служела за поставяне на по-малки съдове, в които се е затопляла или изпичала храна. Датира се в IV в. пр. Хр. Известен е още един фрагмент (кат. № 338) от дебелостенен съд с печат на Горгона от III в. пр. Хр., но малкият му размер не позволява да се правят изводи за формата.

Кат. № 339 е от разлат съд, вероятно от тава. Кат. №№ 339 и 340 представят специфичната за елинистическата епоха украса от врязани ови (вж. ч. II.1.3.).

---

[147] Подобна „въжеста“ дръжка на фрагментиран съд – кана или ойнохое, от V в. пр. Хр. произхожда от некропол „Харманите“ (АМ Созопол, инв. № АМ-293).

[148] За есхари от Атина, интерпретирани като приспособления за печене, вж. Sparkes, Talcott 1970, 234-235, pl. 98, fig. 19, №№ 2028-2040.

Обр. 23 Паници с ангобирана украса

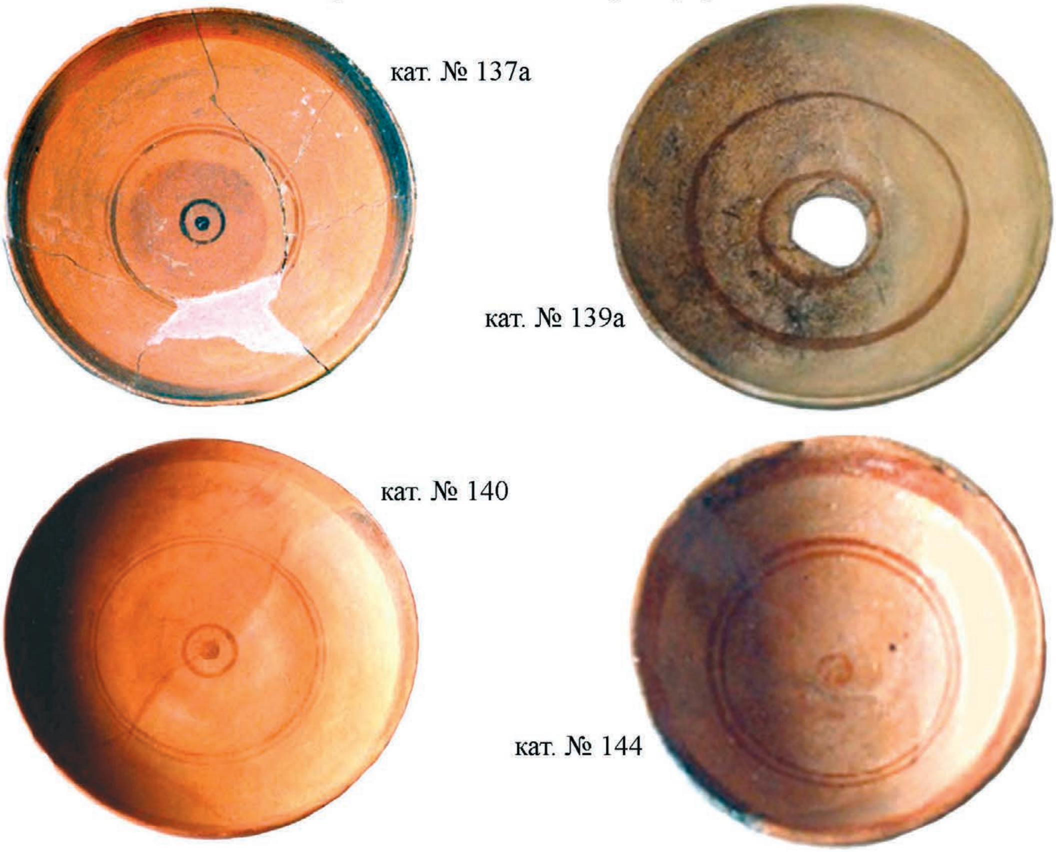

кат. № 137а

кат. № 139а

кат. № 140

кат. № 144

Fig. 23 Bowls with engobe decoration

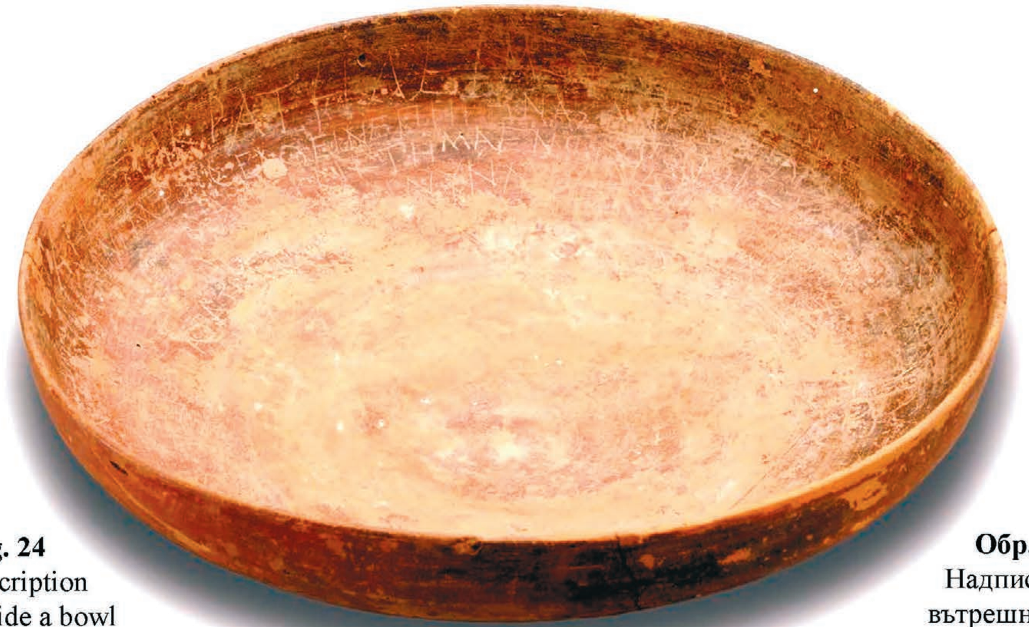

Fig. 24
Inscription
inside a bowl
(cat. # 138) from
Kolokita necropolis
(after Шаранков 2019, 298)

Обр. 24
Надпис от
вътрешната
страна на паница
(кат. № 138) от некропол
"Колокита" (по Шаранков 2019, 298)

Обр. 25 Кани тип VI. Вариации в оформянето на устието, шията и столчето
(кат. №№ 63а-64б - вариант 1; кат. №№ 65а-65г - вариант 2)

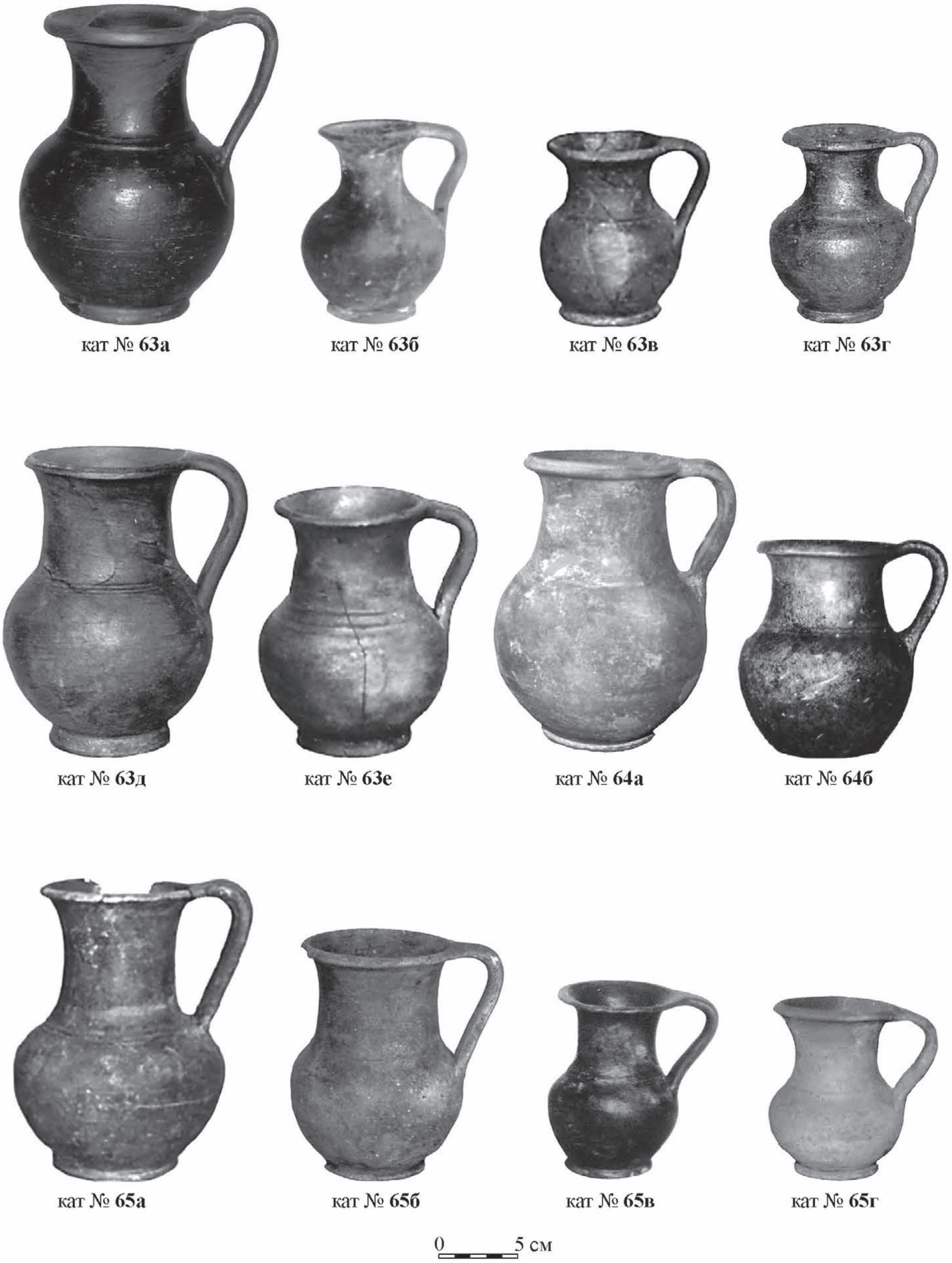
кат № **63а**
кат № **63б**
кат № **63в**
кат № **63г**
кат № **63д**
кат № **63е**
кат № **64а**
кат № **64б**
кат № **65а**
кат № **65б**
кат № **65в**
кат № **65г**
0
5 см

Fig. 25 Jugs type VI. Varieties in the shape of the mouth, the neck and the foot
(cat. ## 63a-64б - variety 1; cat. ## 65a-65г - variety 2)

Обр. 26 Кани тип XI. Вариации в оформянето на устието, жлеба под него, дръжката и столчето (кат. №№ 73а-73е - вариант 1; кат. №№ 75а-75е - вариант 2; кат. №№ 76а-76г - вариант 3)

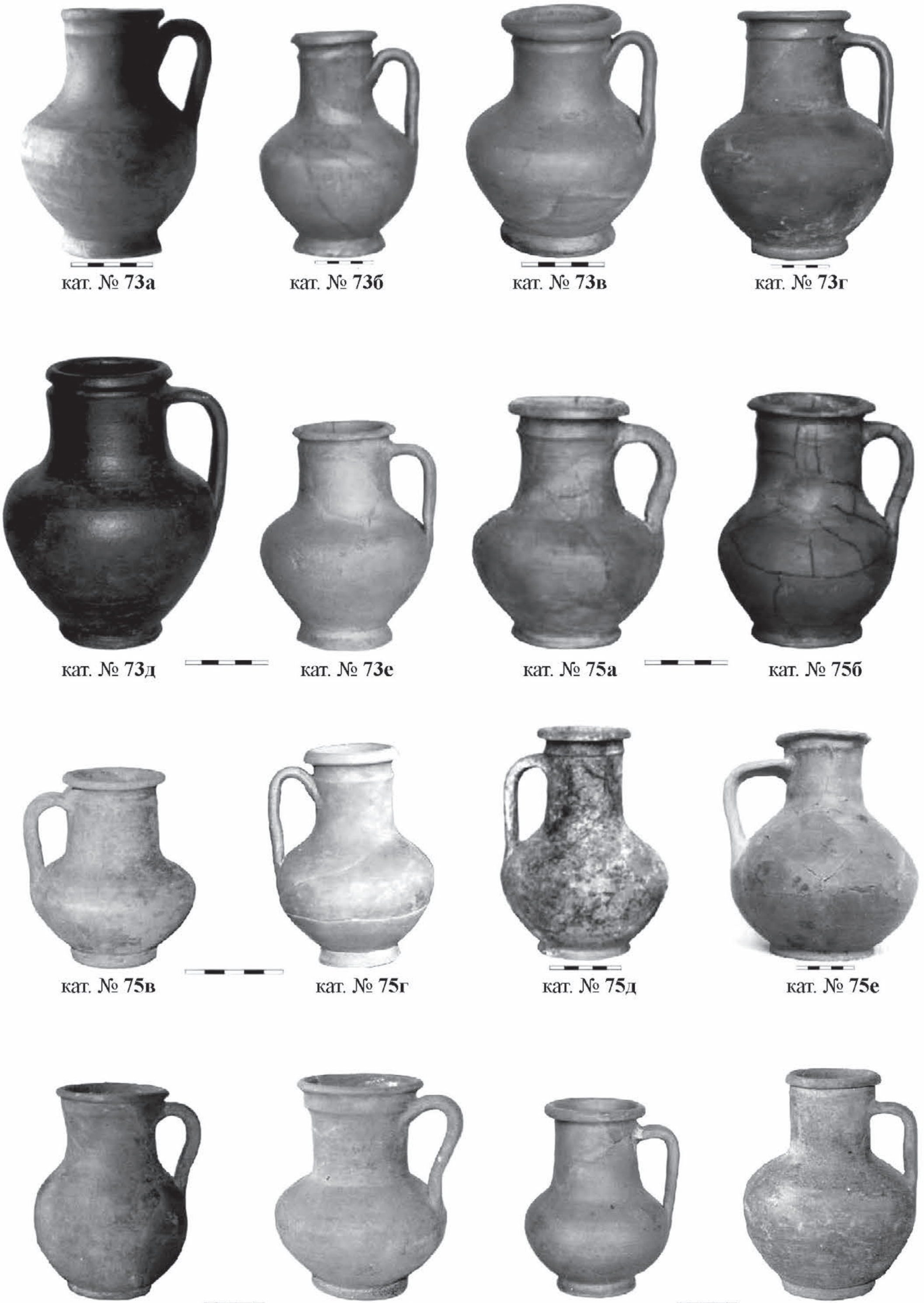

кат. № **73а** кат. № **73б** кат. № **73в** кат. № **73г**

кат. № **73д** кат. № **73е** кат. № **75а** кат. № **75б**

кат. № **75в** кат. № **75г** кат. № **75д** кат. № **75е**

кат. № **76а** кат. № **76б** кат. № **76в** кат. № **76г**

Fig. 26 Jugs type XI. Varieties in the shape of the mouth and the groove beneath, the handle and the foot (cat. ## 73-73e - variety 1; cat. ## 75a-75e - variety 2; cat. ## 76a-76г - variety 3)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предходното изложение дава възможност за определени изводи относно възникването и развитието на керамичното производство в Аполония. Археологическите материали от разкопките, извършени през последните петдесет години, са добра основа за изследване на типологията, хронологията и средствата за производство на керамиката от Аполония през периода VI–I в. пр. Хр.

Важна информация за възникването и организацията на производството на керамика предоставят разкопките на редица обекти в градската част на Созопол. Проучванията показват, че при основаването на колонията в края на VII и самото начало на VI в. пр. Хр. нуждите на населението са били задоволявани най-вече от вносна продукция, основно от Западна Мала Азия – Родос, Милет, Самос, Клазомене, Хиос (Nedev, Panayotova 2003, 96-101).

Въз основа на анализите на глината и на пещите, открити на о-в Св. Кирик, може да се приеме, че керамичното производство в Аполония е започнало още в първите деситилетия на VI в. Благодарение на осъществените химически анализи, безспорни са данните за местно производство на имитативна монохромна керамика към края на първа – втора четвърт на VI в. пр. Хр. През същия век се появява и масова локална продукция, доказателство за което са редица архаични форми, споделящи общи технологични характеристики и копиращи по отношение на формата, украсата и цвета на глината образци в източногръцката керамика от Йония, Северна Еолия, Троада и Фригия (Ников 2012, 147-148). През този период е засвидетелствано и първото обособяване на занаятчийски квартали, изнесени в югоизточната и източната периферия на града, в близост до крепостните стени. В това отношение ситуацията е много сходна с другата голяма милетска понтийска колония – Истрия, където също е доказано местно керамично производство непосредствено след нейното основаване, обособено в занаятчийски квартали в близост до защитните стени на града, отново при значително влияние на монохромната йонийска и еолийска керамика върху местните форми (Coja 1979, 40-43; Alexandrescu 1978, 30; Dupont 1979, 134).

Установяването на външните влияния върху архаичните керамичните форми, както и откриването на голямо количество вносна керамика „buccero“ в редица комплекси в стария град на Созопол, определят Аполония като основен център за проникването на тази керамика във вътрешността на Тракия. Това е аргумент в подкрепа на тезата за влиянието на еолийското букеро върху тракийските форми през периода VII–V в. пр. Хр. (Nikov 1999, 38; Ников 2005, 334, бел. 20; Ников 2012, 151)

След края на VI – началото на V в. пр. Хр. се проявява влиянието на атическата керамика, която постепенно измества източногръцките образци. Тази тенденция може да бъде проследена най-ясно при паниците, при които в първата половина на V в. пр. Хр. рязко се променят украсата и техниката на производство, но се запазват формите от предишната епоха. От втората половина на V до края на II в. пр. Хр. имитациите на атическата керамика доминират в местното производство. Производственият процес бележи огромен напредък, превръщайки се от занаятчийско производство с локален характер през VI и началото на V в. в централизиран, държавно регулиран промишлен отрасъл през втората половина на V и особено през IV в. пр. Хр., с производството на огромно количество керамични изделия, някои от които с печати на различни работилници. Откриването на пещи за керамика от V–IV в. пр. Хр. в южната и северната част на п-в Скамний позволи локализацията на производствени квартали в периферията на града и доказа промишления характер на производството на керамика през този период. Същевременно, откриването на редица съдове с печати и ангобирана украса в тракийския хинтерланд на Аполония доказаха ролята на полиса като основен производствен център в региона, със специализирано производство на определени форми специално за задоволяване на тракийските вкусове и потребности. Освен в обектите „Сладките кладенци“ и „Костадин чешма“, където присъствието на Аполония е особено силно, въз основа на химически анализи на глината и на открити съдове с печати бе установено, че аполонийската продукция е била позната още в Дионисополис и Одесос, в синхронните обекти при Поморие и Китен.

Химическите анализи на глината доказаха еволюцията и напредъка в производствения процес по отношение на качеството, технологията и температурата на изпичане, преминаването от печене в редукционна към печене в кислородна среда, както и усвояването на технологията за производство на фирнисови и полихромни ангобирани изделия (кат. №№ 100, 178, 186). Въпреки че въпросът за производство на рисувана керамика в Аполония е дискусионен, може да се допусне, че аполонийските грънчари са разполагали с необходимите ресурси и познания за производството на червенофигурна керамика, косвени доказателства за което са арибаловидните лекити полуфабрикати, намерени в некропол „Калфата“ (кат. № 182), както и сходството в рентгенографската структурата на съвременни експериментални съдове, изработени от глини от находища в непосредтствена близост до Аполония, с антични червенофигурни образци (вж. по-горе ч. II.4. и бел. 26).

По отношение на организацията на производствения процес и многообразието на формите, Аполония не отстъпва на останалите гръцки полиси. Формите и типовете, произвеждани в Аполония, са предимно имитация на вносната гръцка керамика и голяма част от тях намират паралели в милетските понтийски колонии по западното и северното черноморско крайбрежие – в Томи, Истрия, Олбия, Пантикапей и Мирмекия. Сходството на керамиката от понтийските колонии, което вече е изтъкнато в литературата (Bozkova 1997, 8-16), е поредно доказателство за силни културни връзки и взаимодействия между елинското население в понтийския ареал. Значителната прилика в керамиката на черноморските колонии е указание и за наличие на определени умения и традиции, предавани от поколение на поколение, отличаващи се значително от тези на околното тракийско население. В това отношение заслужава да се отбележи консервативността и приемствеността на някои форми съдове, проследяващи се в период до 200-250 години и доказващи устойчивостта на производствените традиции в Аполония.

Типично тракийските форми са рядкост в Аполония и са засвидетелствани с единични примери от V–III в. пр. Хр. (кат. №№ 78, 121, 122), което е показателно за слабата интеграция на тракийския етнос в колонията. В този аспект е трудно да се поддържа мнението от по-ранни публикации, че част от монохромните съдове със сиво-черен и червен цвят са произведени от траки, живеещи в Аполония, които са „играели значителна роля в живота на Аполония“ (Гълъбов 1965, 21; вж. и Иванов 1963, 271). Химическите анализи доказаха, че глината, от която е правена тракийската керамика, открита в Аполония, е добивана от находищата, използвани за градското керамично производство. По всяка вероятност обаче тракийските съдове са внесени в града от близкия хинтерланд.

Липсата на преки паралели при редица съдове местно производство (кат. №№ 28, 29, 104, 112) свидетелства за многообразието на аполонийската керамика, както и за творческите умения на аполонийските грънчари.

Интересен е фактът, че някои от типовете и вариантите са били произвеждани с предпочитания към определен цвят на глината – например ойнохоета тип VII, вариант 3 (кат. №№ 24-26), или каните тип IV, вариант 2 (кат. №№ 44, 45), и тип VI (кат. №№ 62-67). Този факт може би е индикатор за специализирано производство на отделни ателиета. Все пак цветът на глината не е сигурен показател за типа и обикновено образци на един и същ тип се срещат и в сив, и в червен цвят.

Общото процентно съотношение между местната и вносната керамика е в полза на местната, която се открива в огромни количества и е била с много по-широко приложение. С оглед на функционалното предназначение на местните съдове, най-многобройни са представителите на трапезната керамика и по-точно каните, ойнохоетата и съдовете за хранене, следвани от кухненската керамика, в частност гърнета, и съдовете за растително масло и парфюми. Останалите групи съдове – за различни видове течности, за тоалетни принадлежности и т. нар. varia, са доста по-слабо представени.

Като количество, местното керамично производство е било забележимо още от самото основаване на колонията и прогресивно е нараствало през архаичния и класическия период, успоредно с увеличаването на градското население, за да достигне своя апогей през IV в. пр. Хр., когато е налице огромно разнообразие от типове и варианти, когато са произвеждани фирнисови изделия и съдове с печати за износ в Тракия и другите черноморски колонии, и откогато датират множество съдове с производствени дефекти. След средата на III в. пр. Хр. се регистрира регрес както по отношение на количеството, така и в качеството на местната керамика (Nedev, Panayotova 2003, 120-123). За II и началото на I в. пр. Хр. се констатира рязко свиване на разнообразието на групите и формите, и на керамичното производство като цяло, което е свързано с постепенното западане на самата Аполония като значим политически и стопански фактор в региона. През този период местният керамичен репертоар е твърде ограничен, представен най-вече от кани, паници и панички, купи и унгвентарии.

КАТАЛОГ

При изработването на настоящия каталог са взаимствани основните принципи, залегнали в големите корпусни издания на керамиката от разкопките на атинската агора. Описанието на всеки един съд в каталога е в следния порядък:

Обща информация за съда;
Описание на формата;
Паралели;
Контекст;
Датировка.

След текстовото описание са представени графични и фотоизображения на съдовете, обединени в 40 таблици.

В процеса на работа се наложи добавянето на някои съдове към каталога, номерирани с допълнителни буквени означения към съответните цифри (каталожните номера, след които са включени по-късно добавените съдове) за да не се нарушава установената вече номерация. Поради тази причина последният номер в каталога е № 340, но реалният брой на представените в него изделия е 375. По-голямата част от по-късно добавените примери са разновидности на формите на кани типове VI и XI (обр. 25, 26).

Обща информация за съда

Ако съдът е публикуван, в началото е представена съответната библиографска информация.

Посочени са местонахождението на съда и съответният инвентарен номер, под който е заведен. В редица случаи съдовете не са инвентирани, а са заведени с техния полеви инвентарен номер („пи№“). В някои случаи, обикновено при фрагменти, липсва и пи№ („без №“).

Следват данните за местонамирането на съда: вид и име на обекта; година на откриване; сектор и квадрат според съответната план-квадратната мрежа; кратки данни за вида на контекста – гроб, обредно огнище, керамично или амфорно струпване, водохранилище, пласт и т.н. В някои случаи липсват данни за местонамирането.

Описание на съда

Описанието на съда включва технологични и метрични данни, и описание на формата и украсата на съда.

Технологичните данни представят цвят, степен на изпичане и чистота на глината, вид и големина на примеса, разлика в цвета на глината в зависимост от степента на изпичане, покривен слой (фирнисово, лаково или ангобно покритие), степен на фрагментация и реставрационни намеси. За да се избегнат излишни повторения, начинът на изработка е изрично упоменат само ако съдът е произведен на ръка или в калъп.

Всички размери в каталога са дадени в сантиметри. Представят се височина, максимален диаметър, диаметър на устието и на столчето. При някои групи съдове (рибни скари и др.) са добавени и други размери.

Описанието на всеки съд е от горната към долната част (от устието към столчето).

Формата се представя чрез различни геометрични фигури – конус, овал, цилиндър и т.н. (вж. ч. I.1., табл. 1, 2) Термините за закръглено тяло са два и са близки по значение, но съответните форми се различават съществено – докато „сферично тяло“ означава тяло с форма на сфера, то „сфероидно тяло“ представя силно издуто в горната или средната част високо тяло с конвексни стени, плавно стесняващо се към основата (табл. 1, 4, кат. № 36; табл. 5, кат. №№ 46, 48). Ако дъното не е споменато в описанието, това означава, че е плоско.

Следва описание на украсата, ако има такава.

При някои публикувани съдове е запазено описанието на съответния автор, при други то е коригирано или е допълнено ако е твърде общо.

Паралели

В каталога са дадени само паралели, които са напълно сходни по форма с разглеждания конкретен съд или фрагмент от съд (общи паралели за керамичните групи и типове вж. в ч. III). При посочването на паралел се представя и датирането му в съответната публикация.

Контекст

Контекстът на откриване на представяния съд е от първостепенно значение за датирането му. Информацията за контекста включва, наред с посочените по-горе данни за вида му, и сведения за други находки, открити заедно с представяния съд. Посочен е и източникът на информацията (публикация, непубликувана документация или лични наблюдения). Тъй като в доста случаи два или повече съда произлизат от един и същ контекст, повторното или многократното му описание е избегнато чрез позоваването на специално изготвени таблици (вж. табл. A, B и C).

Датировка

За датировката е използван комплексен подход, отчитащ всички налични данни за описвания съд. Поради обстоятелството, че за част от материалите липсва конкретна информация относно археологическия им контекст, те са датирани само по паралели, което предполага и известна условност на датировката им.

Таблици

Оригиналните графични изображения са представени предимно в мащаб 1:5, 1:4 или 1:3, по-рядко в мащаб 1:2 или 1:1[149]. Част от рисунките и снимките са от други публикации като репродуцирането им тук невинаги е с желаното качество. В някои случаи съдове, публикувани с некачествени изображения, са снимани или рисувани отново за целите на настоящото изследване. По-долу са изредени снимките и рисунките, ползвани в таблиците тук (табл. 1-40) от други публикации или предоставени от фондовете на музеи.

Снимки:

Кат. №№ 24, 89, 186, 218 (по Hermary et al. 2010);
Кат. № 86 (по Гълъбов 1965);
Кат. № 191 (по Иванов 1948);
Кат. №№ 87, 146, 183, 184, 195, 196, 198, 201, 209, 231, 232, 240, 248, 282, 301 (по Иванов 1963);

---

[149] Всички рисунки, с изключение на посочените по-долу в текста, са направени от Люба Петрова, на която изказвам огромната си благодарност. Следва да се има предвид, че посочените мащаби не са възпроизведени съвсем точно в настоящото печатно издание.

Кат. №№ 42, 61 (по Франгова 2001);
Кат. № 128 (фонд на НАМ София);
Кат. №№ 35, 47, 67, 81, 118, 119 (от М. Гюзелев/ фонд на АМ Бургас);
Рисунки:
Кат. №№ 3, 59, 74, 89, 111, 169, 186, 190, 218, 239, 242, 281, 319 (по Hermary et al. 2010);
Кат. №№ 35, 303, 304, 307, 334, 335; обр. 11/1, /2, /6, /10, /12, /18; 12/1-/4 (фонд на АМ Созопол);
Кат. №№ 42, 61 (по Франгова 2001);
Кат. №№ 193-195, 197, 198, 209, 231-233, 240 (по Иванов 1963);
Кат. № 204 (по Betchold, Docter 2010).

Съкращенията, използвани в каталога:

АЖК – античен жилищен комплекс;
вис. – височина;
деб. – дебелина;
д.вдлъб. – диаметър вдлъбнатина;
д.д. – диаметър дъно;
д.ст. – диаметър столче;
д.т. – диаметър тяло;
д.ус. – диаметър устие;
зап. вис. – запазена височина;
макс.д. – максимален диаметър;
пи№ – полеви инвентарен номер;
пяс. – пясъчен/ пясъчни;
реставр. – реставриран/ реставрирана;
слюд. – слюдест/ слюдести;
слеп. – слепен/ слепена;
УПИ – урегулиран поземлен имот;
фрагм. – фрагментиран;
шир. – широчина.

№ 1. Кратер (табл. 3, 21)
Nedyalkov 2008, 16, № 6, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-2252.
Обект: АЖК 1995, водохранилище № 4 (табл. А/5).
Кафява, на места до сиво-черена глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 16,9; д.ус. – 16,4; д.ст. – 8,5; макс.д. – 16,9.
Широко устие с извит навън масивен хоризонтален ръб на венеца. Цилиндрична шия, отделена от раменете с плитък врязан пръстен. Тесни наклонени рамене. Камбановидно тяло. Пръстеновидно столче. Отвесни дръжки с кръгло сечение, захванати за плещите на съда и прилепени към шията. Две хоризонтални врязани концентрични линии в горната част на тялото.
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 2. Кратер (табл. 3)
Nedyalkov 2008, 16, № 7, tabl. 1.
АМ Созопол, пи№ 93.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от яма (табл. А/2).
Светлокафява глина с пяс. примеси, неравномерно изпечена до сиво-черна повърхност; фрагм., запазен наполовина; зап.вис. – 12,5; д.ус. – 16.
Подобен на кат. № 1; върху плещите две хоризонтални врязани линии с релефен пръстен между тях.
Датировка: край на V в. пр. Хр.

№ 3. Кратер (табл. 3, 21)
Hermary et al. 2010, 238, CC 106.
АМ Созопол, пи№ 3250.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., гроб № 298 (табл. В/34).
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; покритие с ангоба, кафеникава до черна на цвят; изцяло запазен; вис. – 23; д.ус. – 24; д.ст. – 12,5; макс.д. – 19.
Широко устие с извит навън масивен хоризонтален ръб на венеца. Цилиндрична шия. Тесни, наклонени рамене. Камбановидно тяло. Пръстеновидно столче. Подковообразни двойни дръжки с кръгло сечение, захванати за плещите на съда.
Датировка: втора четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 4. Кратер (табл. 3)
АМ Созопол, без №.
Обект: Антично водохранилище, ул. “Св. Св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Сива глина с дребни пяс. примеси; фрагмент от устие с дръжка; зап.вис. – 15,2; д.ус. – 28.
Устие с извит навън широк хоризонтален ръб на венеца. Къса шия със слабо конкавни стени. Подковообразна дръжка, прилепена за шията непосредствено под ръба на устието. В основата на шията врязани хоризонтални линии.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 5. Кратер (табл. 3, 21)
АМ Созопол, инв. № АМ-2363.
Обект: „Къща Кирил Арнаудски“, ул. “Милет”, № 50, водохранилище, 1994 г. (табл. А/13)
Кафява глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 10,2; д.ус. – 13,6; д.ст. – 6,2; макс.д. – 11.
Подобен на кат. № 1.
Датировка: край на втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 6. Кратер (табл. 1, 3, 21)
АМ Созопол, без №.
Неизвестно местонамиране.
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; покритие от светлочервена ангоба; по тялото долу следи от черен матов фирнис; изцяло запазен; вис. – 16,5; д.ус. – 15,2; д.ст. – 6,8; макс.д. – 13,5.
Широко устие с извит навън хоризонтален ръб на венеца. Къса шия с отвесни стени. Конично

тяло. Пръстеновидно столче. Една декоративна подковообразна дръжка, прилепена към тялото и шията. Върху шията две хоризонтални врязани концентрични линии, които се събират в една непосредствено над дръжката. Столчето и цялото тяло леко деформирани от едната страна, което придава крива форма на съда.

Датировка: III в. пр. Хр.

№ 7. Кратер (табл. 21)

АМ Созопол, пи№ 1995.

Обект: некропол „Калфата“, 1997 г., гроб № 155 (табл. В/26).

Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; покритие с кафеникава ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 33,2; д.ус. – 30,5; д.ст. – 11,7; макс.д. – 34.

Широко устие с извит навън хоризонтален ръб на венеца. Къса шия с отвесни стени. Конично тяло. Високо пръстеновидно столче. Хоризонтални дръжки с кръгло сечение, извити и долепени до стените на шията. В горната част на шията две концентрични врязани линии.

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 8. Кратер (табл. 21)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Калфата“, 1997 г., гроб № 150 (табл. В/23).

Кафява, недобре изпечена груба глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 12,5; д.ус. – 18,3; д.ст. – 8,3; макс.д. – 17.

Широко устие с извит навън хоризонтален ръб на венеца. Цилиндрична шия. Камбановидно тяло. Пръстеновидно столче.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 9. Кратер (табл. 3, 21)

АМ Созопол, пи№ 3543.

Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. D01 (табл. В/48).

Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; малка част от венеца на устието отчупена; вис. – 11,5; д.ус. – 13,2; д.ст. – 7,7; макс.д. – 13,2.

Подобен на кат. № 8. Шията отделена от тялото чрез широк вдлъбнат хоризонтален пръстен.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 10. Ойнохое (табл. 21)

Nedyalkov 2008, 16, № 8, tabl. 6.

АМ Созопол, инв. № АМ-27.

Неизвестно местонамиране.

Сива глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп.; част от тялото долу липсва; вис. – 11,5; вис. с дръжка – 14; д.ус. – 6,6; д.ст. – 5,3; макс.д. – 9,8.

Прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур. Къса шия с конкавни стени, преминаваща в овално тяло; между шията и тялото слабо изразен релефен пръстен. Високо пръстеновидно столче. Висока дръжка, захваната за най-широката част на тялото и за устието. Под ръба на устието два дълбоки жлеба.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 5, № 95, 575 г. пр. Хр.).

Датировка: втора четвърт – втора половина на VI в. пр. Хр.?

№ 11. Ойнохое (табл. 3, 21)

Nedyalkov 2008, 18, tabl. 1, 6, № 9.

АМ Созопол, инв. № АМ-2043.

Обект: некропол „Харманите“.

Светлокафява глина с примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 11,8; д.ус. – 8,4/7,7; д.ст. – 6; макс.д. – 10,3.

Широко устие, прищипнато в предната част във форма на къс, тесен чучур. Цилиндрична шия, отделена от тялото чрез слабо изразен релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Дъговидна дръжка, захваната за най-широката част на тялото и за устието.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 76, № 1654, 500-480 г. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1978,

99, fig. 21, № 655).
Датировка: край на VI – първа половина на V в. пр. Хр.?

№ 12. Ойнохое (табл. 1, 3, 21)
Nedyalkov 2008, 18, № 10, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-1538.
Обект: некропол „Харманите“, 1976 г.
Сиво-черна пречистена глина; покритие с черна ангоба, на места олющено; фрагм., слеп., реставр. дръжка; вис. – 11,7; вис. с дръжка – 15; д.д. – 5,5; д.ус. – 7,5/7,4; макс.д. – 10,8.
Широко устие, прищипнато в предната част във форма на къс тесен чучур. Къса шия с конкавни стени. Подобно на колба тяло. Конкавно дъно, оградено от висок жлеб, върху който стъпва съда. Висока дръжка, разделена от външната страна от дълбок вертикален жлеб, захваната за горната част на тялото и за устието.
Паралели: Гърция, разкопки в района на Аргос и Спарта (Abadie, Spyropoulos 1985, 405-406, fig. 38, последна четвърт на V в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.?

№ 13. Ойнохое (табл. 3, 21, 40)
АМ Созопол, инв. № АМ-774.
Обект: некропол „Харманите“, разкопки при ресторант „Чайка“, 1973 г.
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм., слеп.; липсват част от устието, столчето и дръжката; вис. – 16,3; д.ус. – 6,7/7,5; д.ст. – 6; макс.д. – 10,3.
Прищипнато в средната част устие, оформящо тесен чучур. Издължена шия със слабо конкавни стени. Биконично тяло. Пръстеновидно столче. Масивна висока дръжка с дълбок жлеб по средата и правоъгълно сечение.
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 14. Ойнохое (табл. 3, 21)
Nedyalkov 2008, 18, № 11, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-29.
Неизвестно местонамиране.
Сива глина с дребни пяс. примеси; фрагм. устие; вис. – 26; вис. с дръжка – 28,5; д.ус. – 12,4/13; д.ст. – 9,3; макс.д. – 7,5.
Прищипнато в предната част устие. Широка цилиндрична шия. Полегати рамене. Конично тяло. Пръстеновидно столче. Висока дръжка, захваната за плещите на съда и за устието. В основата на шията три хоризонтални врязани линии, оформящи два релефни пръстена.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 58, pl. 5, № 92, 550-525 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – началото на V в. пр. Хр.?

№ 15. Ойнохое (табл. 4, 21)
Nedyalkov 2008, 18, tabl. 1, № 12.
АМ Созопол, инв. № АМ-2249.
Обект: АЖК 1995, водохранилище № 4 (табл. А/5).
Светлокафява до сиво-черна, неравномерно изпечена груба глина с едри пяс. примеси; фрагм. устие, реставр.; вис. – 18,8; вис. с дръжка – 21; д.ус. – 10,5/10,7; д.ст. – 7,7; макс.д. – 13,6.
Силно прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур. Къса цилиндрична шия, отделена от раменете чрез релефен пръстен. Полегати рамене. Конично тяло. Пръстеновидно столче. Висока дръжка, захваната за раменете и устието.
Паралели: Моргантина, Сицилия (Lyons 1996, pl. 81, № 16/34, 575-475 г. пр. Хр.).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 16. Ойнохое (табл. 21).
Nedyalkov 2008, 18, tabl. 6, № 13; Hermary et al. 2010, CC 1.
АМ Созопол, пи№ 3601.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., гроб № 313 (табл. В/40).
Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; изцяло запазен; вис. – 20,8; вис. с дръжка – 23,5; д.ус.

– 11,5/11,7; д.ст. – 9,2.
Подобно на кат. № 15. Шия с конкавни стени.
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 17. Ойнохое (табл. 21)
АМ Созопол, инв. № 3154.
Обект: „Старата дърводелна“, 2005 г., цистерна (табл. А/4).
Сиво-черна груба глина с дребни пяс. примеси; част от устието и дръжката липсват; вис. – 12,3; д.ус. – 6; д.ст. – 6,6, макс.д. – 10.
Подобно на кат. № 15.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 18. Ойнохое (табл. 4, 21)
Hermary et al. 2010, 127, 229, CC2, pl. 65d, 104b.
АМ Созопол, инв. № 2159.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. G3, керамично струпване (табл. В/42).
Светлокафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм. устие; вис. – 12; д.ус. – 7,4; д.ст. – 6; макс.д. – 9,8.
Прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур. Къса шия с конкавни стени, отделена от тялото чрез хоризонтален релефен пръстен. Заоблено, сферично тяло. Пръстеновидно столче. Висока плоска дръжка, захваната за плещите на съда и за устието. Под ръба на устието хоризонтална вдлъбната ивица.
Датировка: първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 19. Ойнохое (табл. 22, 40)
АМ Созопол, инв. № 3150.
Обект: „Старата дърводелна“, 2005 г., цистерна (табл. А/4).
Фина бежова глина с дребни слюдести примеси; покритие с кафеникава ангоба; устието, част от шията и горната част на тялото липсват; вис. с дръжка – 16,5; д.ст. – 8,2, макс.д. – 15.
Къса широка шия, вдлъбната по средата, в основата с двоен врязан пръстен. Тесни заоблени рамене. Сфероидно тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна висока дръжка с два релефни ръба и вдлъбнатина по средата, захваната за устието и плещите на съда.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 20. Ойнохое (табл. 22)
АМ Созопол, инв. № 2160.
Обект: „Морски скали“, 1993 г.
Кафява, неравномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; фрагм. устие, реставр.; вис. – 19; вис. с дръжка – 20,5; д.ус. – 11,5/11,3; д.ст. – 7,9; макс.д. – 13,5.
Прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур. Издължена шия с конкавни стени, отделена от тялото с релефен пръстен. Заоблено, слабо стеснено към основата тяло. Пръстеновидно столче. Висока плоска дръжка, захваната за плещите на съда и за устието.
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 21. Ойнохое (табл. 4, 22)
Nedyalkov 2008, 18, № 14, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-2244.
Обект: АЖК 1995, водохранилище № 4 (табл. А/5).
Пепелявосива до светлокафява, неравномерно изпечена глина с примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 15,5; д.ус. – 9,5; д.ст. – 8; макс.д. – 13,6.
Прищипнато в предната част устие във формата на тесен чучур. Къса шия със слабо конкавни стени, отделена от тялото с релефен пръстен. Силно издуто сферично тяло. Пръстеновидно столче. Масивна дъговидна дръжка с елипсовидно сечение, захваната за плещите на съда и за устието.
Паралели: Олинт (Robinson 1933, pl. 170, №№ 793, 794, V – нач. на IV в. пр. Хр.); Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 6, № 113, 450-425 г. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1978, 99, fig. 21, № 658).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 22. Ойнохое (табл. 22)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1995 г., сектор С, амфорно струпване (табл. В/13).
Тъмнокафява глина с пяс. примеси, равномерно изпечена; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 12,6; д.ус. – 7,6/4,5; д.ст. – 6,9; макс.д. – 11,1.
Подобно на кат. № 21, по-стеснен чучур. В основата на шията и по рамената два тесни хоризонтални релефни пръстена.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 6, № 113, 450-425 г. пр. Хр.).
Датировка: край на V – начало на IV в. пр. Хр.

№ 23. Ойнохое (табл. 4, 22)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1993 г., кв. 15, керамично струпване над гроб № 26 (табл. В/3).
Кафява глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 20,2; д.ус. – 12/8,2; д.ст. – 8,2; макс.д. – 18.
Прищипнато в средата устие, оформящо широк чучур. Къса шия със слабо конкавни стени, отделена от тялото чрез слабо изразен релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Дъговидно извита дръжка, завършваща с конусовиден издатък над устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 6, № 123-125, 400-390 г. пр. Хр.); Олинт (Robinson 1933, pl. 170, № 790, V в. пр. Хр.); Аполония (Hermary et al. 2010,195, VN3 - чернофирнисов, 375-350 г. пр. Хр.).
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 23а. Ойнохое (табл. 4)
АМ Созопол, пи№ 1434, единична находка.
Обект: Некропол „Калфата", 1997 г., кв. R9.
Светлокафява глина с дребни пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 10,1; д.ус. – 4/5,8; д.ст. – 6,4; макс.д. – 9,2.
Прищипнато в задната част устие във форма на широк и дълъг чучур. Силно скъсена шия. Издуто сферично тяло с макс. диаметър в долната част. Ниско, пръстеновидно столче. Дъговидна дръжка, захваната за най-широката част на тялото и за устието, завършваща малко над него във вид на релефна пъпка.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 24. Ойнохое (табл. 22)
Hermary et al. 2010, 229, CC 3.
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 2003 г., кв. G3-F4, керамично струпване (табл. В/45).
Червено-кафява глина с пяс. примеси; покритие с тъмночервена ангоба; фрагм., слеп., част от столчето и дъното липсват; вис. – 10,6; макс.д. – 7,6.
Широко устие с форма на трилистна детелина и извит навън ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Полегати рамене, сливащи се с тялото. Издуто сфероидно тяло. Пръстеновидно столче. Дръжка с овално сечение, завършваща над устието с конусовидна пъпка.
Датировка: началото на IV в. пр. Хр.

№ 25. Ойнохое (табл. 22, 40)
АМ Созопол, пи№ 3151.
Обект: „Старата дърводелна", 2004 г., цистерна (табл. А/4).
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; липсват устието и част от тялото; фрагм., слеп.; вис. с дръжка – 16,5; д.ст. – 9,5; макс.д. – 13,5.
Подобен на кат. № 24. Върху тялото врязана схематична фигурална композиция: вляво прав младеж в ход надясно с вдигната лява ръка над главата, опрян на левия крак, десният свит в коляното и изнесен напред; срещу него женска фигура в ход наляво, облечена в дълга дреха, препасана през кръста, лявата ръка протегната напред; изображението частично запазено.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 26. Ойнохое (табл. 4, 22)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. Q6, керамично струпване (табл. В/20).
Червено-кафява, добре пречистена глина със следи от кафеникава ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 14,6; д.ус. – 9,2/9,1; д.ст. – 6,9; макс.д. – 11; вис. дръжка – 7,5.
Широко устие с извит навън ръб на венеца и форма на трилистна детелина. Къса шия със слабо конкавни стени. Овално тяло с максимален диаметър в средната част. Пръстеновидно столче. Дръжка с триъгълно сечение и ръб по средата, завършваща над устието с конусовидна пъпка.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 27. Ойнохое (табл. 4, 22)
АМ Созопол, инв. № АМ-2122.
Обект: некропол „Морска градина“, обект „Лятно кино“, 1990 г., гроб № 22.
Оранжево-керемидена, равномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; покритие отвън с червено-кафява ангоба (без долната част на тялото); изцяло запазено; вис. – 14,5; д.ус. – 5/4,5; д.ст. – 4,5; макс.д. – 8,3.
Прищипнато в средата устие във форма на трилистна детелина. Издължена шия с конкавни стени. Слабо изразени плещи. Заоблено, овално тяло с макс. диаметър в горната част. Пръстеновидно столче. Дръжка с елипсовидно сечение, завършваща с подобна на конус пъпка. Върху шията и в основата на раменете релефни пръстени. Украса, нанесена с кремава ангоба: върху раменете – шест трилистни розети, разположени в триъгълна конфигурация; под устието – дъговидна ивица с отвесни чертички.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, № 133, 325-310 г. пр. Хр.; Rotroff 1997, 126, № 471, 275 г. пр. Хр.; Rotroff 2006, 245, № 2, 325-300 г. пр. Хр.); Мирмекия (Капошина 1959, 127, рис. 22, края на IV в. пр. Хр.).
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр., според датировката на гроб № 22 (по сведение на Кр. Панайотова).

№ 28. Ойнохое (табл. 2, 4, 22)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., кв. E0-G0 (табл. В/39).
Оранжево-червена глина с пяс. прим.; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм. шия, слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 14,3; д.ус. – 2,3/5,7; д.ст. – 6,6; макс.д. – 10,8.
Тясно устие, прищипнато в задната част във форма на широк и дълъг чучур. Висока и тясна шия, стесняваща се към основата. Тяло, съставено от две части – горната с конична форма, долната с форма на обърнат трапец; мястото на свързването оформено с ръб (макс. диам. на тялото). Дисковидно профилирано столче, отдолу плоско. Дръжка, захваната за горната част на тялото и за устието, завършваща над него с релефна пъпка; в долната част на дръжката подобна по-малка релефна пъпка.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 29. Ойнохое (табл. 4, 22)
АМ Созопол, инв. № АМ-2178.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Светлокафява с червеникав оттенък глина с пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм. шия, слеп., реставр.; вис. – 12,2; д.ус. – 8,2/8,5; д.ст. – 6,8; макс.д. – 9,8.
Широко, силно прищипнато в предната част устие, оформящо тесен чучур. Силно скъсена шия с конкавни стени, отделена от тялото с релефен пръстен. Биконично тяло, чиято горна част е два пъти по-голяма от долната; свързването им оформено с ръб. Пръстеновидно столче. Дръжка с правоъгълно сечение, захваната за горната част на тялото и под венеца на устието. По стените на шията следи от поправки – два симетрични ромбовидни отвора, вер. за прокарване на въже за окачване. Върху шията две малки кръгли дупчици една под друга. Подобни дупки и в горната част на устието от противоположната страна, но разположени една до друга.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 30. Ойнохое (табл. 4, 22)
АМ Созопол, инв. № 2159.
Обект: „Морски скали", 1993 г.
Сиво-черна, груба глина с пяс. примеси; фрагм. устие, реставр.; вис. – 9,2; д.ус. – 5/4,2; д.ст. – 4,7; макс.д. – 7,2.
Прищипнато в предната част устие във форма на трилистна детелина. Къса цилиндрична шия. Ясно изразени полегати рамене. Тяло със слабо изразена конична форма. Дисковидно столче. Масивна дръжка, завършваща над устието с подобна на конус пъпка.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 5, № 103, начало на IV в. пр. Хр.).
Намерено е с чернофирнисова лампа, местна керамика и теракота (жена на трон).
Датировка: край на V – първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 31. Ойнохое (обр. 10/3, 11/3, 13/3, табл. 4, 22)
АМ Созопол, пи№ 2679.
Обект: некропол „Калфата", 2002 г., керамично струпване в кв. E0-G0 (табл. B/39).
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. и слюд. примеси; следи от червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 10,9; д.ус. – 8,2/8,5; д.ст. – 5,8; макс.д. – 8.
Прищипнато в предната част устие във форма на тесен чучур. Почти цилиндрично тяло със слабо конкавни стени и макс. диаметър в долната част, свързано със столчето посредством скосяване на стените. Пръстеновидно столче. Плоска, дъговидно извита дръжка, захваната за устието и тялото в най-широката му част. Непосредствено под устието тясна врязана хоризонтална линия. Под чучура в предната част на тялото печат – Горгона във фас, под нея конник в галоп надясно. Горгоната е представена с къдрава коса и отворена уста (запазени две трети от изображението). Конникът е в галоп надясно, с развяваща се хламида.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 32. Ойнохое (обр. 10/4, 13/4, табл. 22)
АМ Бургас, пи№ ГІІ-И99.
Обект: "Костадин чешма" при с. Дебелт, 1985 г., кв. 78 (дълб. – 0,2 м).
Тъмнокафява груба глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 15; д.ус. – 10,1/10,7; д.ст. – 5,8; макс.д – 9,5.
Подобно на кат. № 31. Непосредствено под устието врязана тясна хоризонтална линия. Непосредствено под чучура в предната част на тялото два печата: горният представя Горгона Медуза във фас, с разпуснати змийски коси; долният – съчетание от буквите ОП в лигатура.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 33. Ойнохое (табл. 22)
АМ Бургас, инв. № 1959.
Обект: "Сладките кладенци", Бургас.
Червено-кафява до керемидено-червена, неравномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; липсват горната част на тялото, устието и дръжката; зап. вис.– 18,3; д.ст. – 12,7.
Подобно на кат. № 31.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 34. Ойнохое (обр. 10/5, 13/5, табл. 22).
АМ Бургас, пи№ ТН-508/II.
Обект: "Костадин чешма" при с. Дебелт, 1981 г.
Светлокафява глина с дребни пяс. примеси; липсват горната част на тялото, устието и дръжката; фрагм., слеп.; вис. – 9,2; д.ст. – 8,2 ; макс. д. – 9,4.
Тясна шия с конкавни стени, разширяваща се към основата и преминаваща в тяло с форма на пресечен трапец. Пръстерновидно столче. Върху шията два печата: горният с част от буквите ОП, свързани една с друга; долният – силно изтрит, с вероятно изображение на Горгона.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 35. Ойнохое (обр. 10/6, 11/6, 13/6, 15/VII, табл. 4, 22)
Карайотов 2000, 21.

АМ Бургас, инв. № 3609.
Обект: "Сладките кладенци", Бургас, 1978 г.
Керемидено-червена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., липсват горната част на тялото, устието и дръжката; зап. вис. – 11,9; д.ст. – 10,5; печат – 2,5/2,3.
Трапецовидно тяло с максимален диаметър в долната част, нагоре преминава в тясна шия. Пръстеновидно столче. В средната част на тялото кръгъл печат с изображение на обърната котва.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 36. Кана (табл. 1, 4, 23)
Nedyalkov 2008, 18, № 15, tabl. 1.
АМ Созопол, инв. № АМ-2253.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Кафява глина с дребни пяс. примеси; следи от вторично обгаряне по тялото; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 22,4; д.ус. – 10,9; д.ст. – 8,8; макс. д. – 18.
Широко устие с масивен, извит навън, заоблен ръб на венеца. Къса цилиндрична шия, отделена от тялото с релефен пръстен. Слабо изявени плещи. Силно издуто в горната си част тяло с конвексни стени, постепенно стесняващо се към основата. Пръстеновидно столче. Висока плоска дръжка, захваната за горната част на тялото и устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 8, № 152, 450 г. пр. Хр.); Олинт (Robinson 1933, pl. 167, № 739, край на V – начало на IV в. пр. Хр.).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 37. Кана (табл. 5, 23)
АМ Созопол, инв. № АМ-2250.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Кафява глина с дребни пяс. примеси; вис. – 17,4; вис. с дръжка – 18,8; д.ус. – 10,4; д.ст. – 7,9; макс.д. – 14,3.
Подобна на кат. № 36. По тялото следи от заглаждане.
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 38. Кана (табл. 2, 5, 23)
АМ Созопол, пи№ 861.
Обект: некропол „Калфата", 1995 г., кв. R9.
Кафява равномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; покритие от външната и вътрешната страна с плътна черна ангоба; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 17,4; д.ус. – 10; д.ст. – 7; макс.д. – 14.
Широко устие с удебелен и извит навън ръб на венеца. Къса шия с цилиндрична форма и слабо конкавни стени, отделена от тялото чрез хоризонтален релефен пръстен. Овално тяло с конвексни стени. Пръстеновидно столче. Висока дръжка, захваната за плещите на съда и за устието.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 39. Кана (табл. 5, 23)
Nedyalkov 2008, 19, № 16, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-2248.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Сиво-черна, равномерно изпечена глина с дребни слюд. примеси; липсват малки части от устието и столчето; вис. – 14; д.ус. – 10,8; д.ст. – 7,5; макс.д. – 11,3.
Широко устие с форма на обърнат пресечен конус. Биконично тяло, чиито горна и долна части са в съотношение 2:1; хоризонтална врязана линия между двете части. Високо столче с трапецовиден профил, отдолу вдлъбнато. Дъното леко издуто. Висока плоска дръжка с правоъгълно сечение, захваната за горната част на тялото и устието.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 113, № 738, Alexandrescu 1977, 130, fig. 15/1; Zirra 1970, 216, fig. 29); Тракия: Байлово, Софийско (Попов 1924, 72, обр. 56, втора половина на V в. пр. Хр.), Дуванли, Пловдивско (Велков 1932, 5, обр. 4, край на V в. пр. Хр.; Филов и др. 1934, 60, обр. 77,

могила № 17, край на V в. пр. Хр.), Брезово, Пловдивско (Велков 1934, 7, обр. 4, втора половина на V в. пр. Хр.), некрополите при Добрина и Равна, Варненско (Мирчев 1965, 45, обр. 6/21; Мирчев 1962, 114, обр. 29/3), Кюлевча, Шуменско (Дремсизова 1966, 50, обр. 8/3).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 40. Кана (табл. 23)
АМ Созопол, инв. № 3147.
Обект: „Старата дърводелна“, 2005 г., цистерна (табл. А/4).
Светлокафява груба глина с пяс. примеси; покритие с черна ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 16,5; вис. с дръжка – 20,5; д.ус. – 11; д.ст. – 7.
Подобна на кат. № 39, по-стройни пропорции.
Паралели: Симеоновград (Božkova, Vasileva 2009, 243, fig. 12, V в. пр. Хр.).
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 41. Кана (табл. 23)
Nedyalkov 2008, 19, № 17, tabl. 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-2073.
Обект: некропол „Харманите“.
Светлокафява глина с фини пяс. примеси; по шията и устието пукнатини; пробито дъно; вис. – 23; д.ус. – 10,9; д.ст. – 11,6; макс.д. – 18.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца, разделен по средата от хоризонтален жлеб. Къса шия с форма на двойнопресечен конус. Масивно тяло с конвексни стени и овална форма. Висока дръжка, захваната за устието и горната част на тялото. Ниско, пръстеновидно столче.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 205, pl. 75, №№ 1633, 1646, VI–V в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.

№ 42. Кана (табл. 1, 5, 23)
Франгова 2001, 37; Nedyalkov 2008, 19, № 18, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, пи№ 2236.
Обект: некропол „Калфата“, 2000 г., от каменно струпване над горял пласт.
Керемидено-червена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 21,8; д.ус. – 8; д.ст. – 8,3; макс.д. – 16,7.
Подобна на кат. № 41; по-стройни пропорции, овална форма; върху плещите две тънки концентрични врязани линии; леко конвексно дъно.
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.

№ 43. Кана (табл. 5, 23)
Nedyalkov 2008, 19, № 19, tabl. 1, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-2288.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Сива глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 32; д.ус. – 13; д.ст. – 14; макс.д. – 26,6.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Цилиндрична шия. Полегати рамене. Конично тяло с макс. диаметър в горната част. Масивно, пръстеновидно столче. Висока дръжка с елипсовидно сечение, захваната за плещите на съда и за устието. Върху шията четири хоризонтални релефни пръстена.
Паралели: от поречието на Среден Днепър (Онайко, 1966, 85, табл. VII, № 9, втора половина на VI в. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1974, 63-64, рис. 23/1, първа половина на V в. пр. Хр.); Мирмекия (Капошина 1959, 140, обр. 4).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 44. Кана (табл. 5, 23)
Nedyalkov 2008, 19, tabl. 2, № 20.
АМ Созопол, инв. № АМ-2246.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Тъмнокафява глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 22,5; д.ус. – 9,8; д.ст. – 8,7; макс.д. – 16,2.
Широко устие със слабо издаден навън, плосък отгоре ръб на венеца. Къса шия с форма

на пресечен конус. Биконично тяло, чиито горна и долна части са в съотношение 2:1. Пръстеновидно столче. Двойна, Г-образна дръжка, захваната за устието и средната част на тялото. Върху шията три хоризонтални релефни пръстена.

Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№. 45. Кана (табл. 5, 23)

АМ Созопол, инв. № АМ-434.

Обект: некропол „Харманите“, 1966 г.

Светлокафява глина с примеси; покритие с тъмнокафява ангоба; почти изцяло запазена; вис. – 11,5; д.ус. – 5,9; д.ст. – 6,1; макс.д. – 9.

Подобна на кат. № 44, тялото с по-слабо изразена биконична форма. Дисковидно столче. Върху шията пет хоризонтални релефни пръстена.

Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 46. Кана (табл. 5, 23)

Nedyalkov 2008, 19, tabl. 2, № 21.

АМ Созопол, инв. № АМ-2331.

Обект: АЖК, 1995 г., помещение № 4 (табл. А/6).

Кафява, добре пречистена глина, покрита с лошокачествен имитативен фирнис; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 28,5; д.ус. – 11,3; д.ст. – 10,5; макс.д. – 17,7.

Широко устие с извит навън, скосен и заоблен ръб на венеца. Шия с конкавни стени. Силно издуто сфероидно тяло. Ниско пръстеновидно столче. Вероятна двойна Г-образна дръжка. Върху шията 10 хоризонтални релефни пръстена.

Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 102, fig. 22, №№ 660, 665, трета четвърт на V – начало на IV в. пр. Хр.; Alexandrescu 1972, 117, fig. 3/1); от поречието на Среден Днепър (Онайко 1966, 85, № 8), Нимфей (Скуднова 1956, 131, рис. 63/6, втора половина на V в. пр. Хр.); Николаевка (Мелюкова 1975, рис. 47/5).

Датировка: край на V – първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 47. Кана (табл. 23)

АМ Бургас, инв. № 671.

Обект: некропол „Харманите“, 1948 г., гроб № 22.

Сиво-кафява глина с пяс. примеси; фрагм. тяло, слеп.; вис. – 20,5; д.ус. – 9,3; д.ст. – 9,3; макс.д. – 15.

Подобна на кат. № 46. Двойна Г-образна дръжка с кръгло сечение. Върху шията 10 хоризонтални релефни пръстена.

Паралели: Олбия (Ilyna 2009, 87, fig. 3).

Датировка: край на V – началото на IV в. пр. Хр.?

№ 48. Кана (табл. 5, 23)

АМ Созопол, пи№ 372.

Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., кв. 2/14В, керамично струпване (табл. В/7).

Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; следи от червено-кафява ангоба; фрагм., слеп.; пробито дъно; вис. – 18,7 д.ус. – 10,2; д.ст. – 7,7; макс.д. – 12,4.

Подобна на кат. № 46. Върху шията 7 релефни, слабоизпъкнали хоризонтални пръстена.

Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 49. Кана (табл. 5, 23)

АМ Созопол, пи№ 1188.

Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., керамично струпване, кв. А3 (табл. В/18).

Оранжево-керемидена глина с фини пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм., слеп.; пробито дъно; вис. – 19; д.ус. – 8,8; д.ст. – 7; макс. д. – 13,2.

Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Висока цилиндрична шия. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото. Върху шията 12 хоризонтални релефни пръстена.

Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 102, fig. 22, № 661, трета четвърт на IV в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 50. Кана (табл. 23)
АМ Созопол, инв. №АМ-2098.
Обект: некропол „Морска градина“, 1981 г.
Червено-кафява глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 15,8; д.ус. – 7,9; д.ст. – 6,2; макс.д. – 11.
Фуниевидно устие. Висока и тясна шия с конкавни стени. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Плоска, Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото. Върху шията 14 тесни релефни пръстена, разположени плътно един под друг.
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 51. Кана (табл. 23)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., гроб № 96 (табл. B/14).
Кафява до черна глина с дребни пяс. примеси; покритие с тъмнокафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 15,4; д.ус. – 9,3; д.ст. – 7,7; макс.д. – 12.
Широко устие с извит навън и заоблен ръб на венеца. Цилиндрична шия със слабо конкавни стени. Сферично тяло. Шията отделена от тялото чрез тесен релефен пръстен. Пръстеновидно столче. Плоска Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото. Върху шията 5 широки хоризонтални релефни пръстена.
Датировка: втора четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 52. Кана (табл. 1, 5, 23)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. А3, керамично струпване (табл. B/18).
Кафява, на места до черна глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 17; д.ус. – 10,1; д.ст. – 7,8; макс.д. – 12,6.
Подобна на кат. № 51.
Паралели: Олбия (Ilyna 2009, 88, fig. 5).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 53. Кана (табл. 1, 6, 24)
Nedyalkov 2008, 20, № 22, tabl. 2, 6.
АМ Созопол, инв. № АМ-2245.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Сива глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 16; д.ус. – 7,8; д.ст. – 10; макс.д. – 20,5.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Къса цилиндрична шия. Биконично тяло. Пръстеновидно столче. Висока двойна дръжка, захваната за горната част на тялото и устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 66-67, pl. 9, № 161, 500-480 г. пр. Хр., № 162, 425 г. пр. Хр.); метални от Дервени и Пела (ibid., 66-67).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 54. Кана (табл. 24)
Nedyalkov 2008, 20, tabl. 7, № 23.
АМ Созопол, пи№ 673.
Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., сектор С, амфорно струпване (табл. B/13).
Оранжево-керемидена глина с едри пяс. примеси; по шията, устието и дръжките следи от черен фирнис; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 13,5; д.ус. – 7,3; д.ст. – 11,4; макс.д. – 22,5.
Подобна на кат. № 53. Две високи асиметрични дръжки с правоъгълно сечение и плитък жлеб по средата.
Датировка: край на V – начало на IV в. пр. Хр.

№ 55. Кана (табл. 6, 24)
Hermary et al. 2010, 230, CC 14.
АМ Созопол, пи№ 3638.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. H4, керамично струпване (табл. B/41).

Керемидено-червена глина с пяс. примеси; липсва едната дръжка; вис. – 15,4; д.ус. – 8,2; д.ст. – 12; макс.д. – 21,5.

Подобна на кат. № 53. Две дръжки с плитък жлеб от външната страна. В основата на шията два релефни пръстена.

Датировка: начало на IV в. пр. Хр.

№ 56. Кана (табл. 6)

АМ Созопол, пи№ МК3.

Обект: „Античнo водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; следи по тялото от червено-кафява ангоба; запазени горната част на тялото с дръжките и столчето; вис. – 15,3; д.ст. – 9; д.ус. – 8,2.

Подобна на кат. № 53. Две високи асиметрични дръжки: едната двойна с кръгло сечение; другата правоъгълна, единична, с плитък жлеб по средата. Върху плещите две концентрични врязани линии.

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 57. Кана (табл. 24)

АМ Созопол, пи№ 518.

Обект: некропол „Калфата“, 1994 г., керамично струпване (табл. В/9).

Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 15,5; д.ус. – 8,1; д.ст. – 9,9; макс.д. – 20,4.

Подобна на кат. № 53. Две дръжки с правоъгълно сечение. В основата на шията и в горната част на тялото хоризонтални релефни пръстени.

Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 58. Кана (табл. 24)

АМ Созопол, пи№ 3334.

Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., керамично струпване в кв. Е0-G0, до гроб № 302 (табл. В/39).

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; частично покритие с червено-кафява лакообразна ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 15; д.ус. – 7,2; д.ст. – 11,3; макс.д. – 25.

Подобна на кат. № 53. Две дръжки с плитък жлеб по средата. В основата на шията две врязани концентрични линии. В горната част на тялото пояс от червено-кафява ангоба.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 9, № 164); Истрия (Coja 1968, fig. 12/3, 5/3, IV в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 59. Кана (табл. 6, 24)

Hermary et al. 2010, 127, 229, CC 9, pl. 65d, 104d.

АМ Созопол, пи№ 3653.

Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. G3, керамично струпване (табл. В/42).

Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм. устие и дръжки, слеп.; вис. – 14,5; д.ус. – 8,2; д.ст. – 8; макс.д. – 13.

Широко устие с профилиран, извит навън ръб на венеца. Издължена шия с конкавни стени. Скосени, заоблени рамене. Тяло с форма на сплесната сфера. Ниско пръстеновидно столче. Високи асиметрични дръжки, захванати за плещите на съда и за устието със слабо изявен релефен ръб по средата.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 67, pl. 9, № 169, 425-400 г. пр. Хр.).

Датировка: първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 60. Кана (табл. 24)

АМ Созопол, пи№ 482.

Обект: некропол „Калфата“, 1994 г., сектор „Север“, кв. 6 (табл. В/10).

Червено-кафява глина с фини пяс. примеси; по долната част на тялото и по дръжките следи от фирнис; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 6,3; д.ус. – 4,2; д.ст. – 4,8; макс.д. – 8,9.

Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Къса цилиндрична шия. Тяло с форма на сплесната сфера. Ниско и плоско пръстеновидно столче. Две асиметрично разположени високи дръжки с плитък жлеб по средата, захванати за горната част на тялото и за устието.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 67, pl. 9, № 168, 425-400 г. пр. Хр.).
Датировка: край на V – първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 61. Кана (табл. 6, 24)
Франгова, 2001, 28.
АМ Созопол, пи№ МК2.
Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп.; липсват дръжките; вис. – 17,3; д.ус. – 7,7; д.ст. – 10,2; макс.д. – 20.
Устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Издуто сфероидно тяло. Пръстеновидно столче, сплескано от едната страна (производствен дефект). Конкавно дъно. В средата на тялото няколко концентрични врязани линии.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 67, pl. 9, № 170, 400 г. пр. Хр.).
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 62. Кана (табл. 24)
Nedyalkov 2008, 20, № 24, tabl. 7.
АМ Созопол, пи№ 1721.
Обект: некропол „Калфата", 1998 г., кв. Р5 (табл. В/27).
Светлокафява добре пречистена глина; покритие в горната част на тялото с черна ангоба; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 13,5; д.ус. – 8,8; д.ст. – 6,6.
Широко устие със скосен и извит навън ръб на венеца. Цилиндрична шия, отделена от тялото чрез хоризонтален релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 63. Кана (табл. 2, 6, 24)
АМ Созопол, пи№ 1503.
Обект: некропол „Калфата", 1997 г., кв. S9-S10, керамично струпване (табл. В/25).
Кафява глина с дребни пяс. примеси; по тялото следи от черна ангоба; фрагм., слеп.; пробито дъно; вис. – 18,5; д.ус. – 10,2; д.ст. – 7.
Подобна на кат. № 62, с по-конкавна шия.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 63а. Кана (обр. 25)
АМ Созопол, пи№ 1417.
Обект: некропол „Калфата", 1996 г., кв. Q10, керамично струпване (табл. В/21).
Черна, равномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; покритие с плътна черна ангоба; фрагм., реставр.; вис. – 17,7; д.ус. – 10,4; д.т. – 12,9; д.ст. – 8.
Широко устие със заоблен ръб на венеца. Шия с конкавни стени, отделена от тялото чрез хоризонтален релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Плоска дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 63б. Кана (обр. 25)
НИМ София, пи№ 90.
Обект: некропол „Калфата", 1993 г., керамично струпване над гроб № 12.
Кафява глина с пяс. примеси; покритие с черна ангоба; фрагм. устие, реставр.; вис. – 11,7; д.ус. – 6,4; д.т. – 8,8; д.ст. – 5,6.
Фуниевидно устие със заоблен ръб на венеца. Стеснена шия с конкавни стени, отделена от тялото чрез релефен пръстен. Полегати рамене. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.
Гроб № 12 е с инвентар – два лекита с мрежест орнамент от втора четвърт на IV в. пр. Хр.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 63в. Кана (обр. 25)

АМ Созопол, пи№ 860.
Обект: некропол „Калфата", 1995 г., кв. R9.
Черно-кафява глина с дребни пясъчни примеси; фрагм., реставр.; вис. – 10,5; д.ус. – 6,9; д.т. – 8,2; д.ст. – 5,6/6.
Подобна на кат. № 63б.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 63г. Кана (обр. 25)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1996 г., кв. R8.
Кафява, добре изпечена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; вис. – 10,8; д.ус. – 6,8; макс.д. – 8,4; д.ст. – 5,2.
Широко устие с извит навън ръб на венеца. Шия с конкавни стени, отделена от тялото чрез хоризонтален релефен пръстен. Полегати, добре изявени рамене. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 63д. Кана (обр. 25, табл. 6)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1996 г., кв. A3, керамично струпване (табл. В/18).
Кафява глина с дребни пяс. примеси; покритие с лошокачествен черен фирнис, на места опадал; фрагм., реставр.; вис. – 17,5; д.ус. – 10,3; макс.д. – 12,2; д.ст. – 7,5.
Широко устие с извит навън ръб на венеца. Широка шия със слабо конкавни стени, отделена от тялото чрез два хоризонтални релефни пръстена. Сферично тяло. Високо пръстеновидно столче.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 63е. Кана (обр. 25)
АМ Созопол, инв. № АМ-2022.
Обект: некропол „Колокита", 1981-1986 г.
Черно-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; вис. – 14,5; д.ус. – 11; макс.д. – 11; д.ст. – 7.
Подобна на кат. № 63д.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 64. Кана (табл. 6, 24)
АМ Созопол, пи№ 1709.
Обект: некропол „Калфата", 1998 г., кв. P5, обредно огнище (табл. В/29).
Черно-кафява глина с дребни пяс. примеси; по тялото следи от черна ангоба; фрагм., реставр.; вис. – 18; д.ус. – 9,5; д.ст. – 6,4.
Подобна по форма на кат. № 62. Шията разширена в основата.
Датировка: Втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 64а. Кана (обр. 25)
АМ Созопол, пи№ 779.
Обект: некропол „Калфата", 1995 г., кв. С2, керамично струпване (табл. В/14А).
Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; пробито дъно; вис. – 18; д.ус. – 10,1; макс.д. – 14; д.ст. – 7,8.
Широко устие с профилиран ръб на венеца. Цилиндрична шия със слабо конкавни стени, леко разширена в основата, отделена от тялото с релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче.
Датировка: втора половина на IV – началото на III в. пр. Хр.

64б. Кана (обр. 25, табл. 6)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1997 г., кв. Q9.

Кафява глина с дребни пяс. примеси; покрите с черна ангоба, на места опадала; изцяло запазена; пробито дъно; вис. – 12,2; д.ус. – 8,2; макс.д. – 9,9; д.д. – 6.

Широко устие с извит навън, удебелен ръб на венеца с оформен жлеб от вътрешната страна. Цилиндрична шия със слабо конкавни стени, леко разширена в основата и отделена от тялото с релефен пръстен. Сферично тяло. Без столче, стъпва направо върху плоско и равно дъно. Дръжка с правоъгълно сечение, захваната за устието и горната част на тялото.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 65. Кана (табл. 1, 6, 24)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. P5-P6, керамично струпване (табл. В/17).

Светлокафява мека и ронлива глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; пробито дъно; вис. – 16,6; д.ус. – 8,9; д.ст. – 7; макс.д. – 12,2.

Широко устие със заоблен, извит навън ръб на венеца. Издължена шия с цилиндрична форма и слабо конкавни стени, отделена от тялото чрез две концентрични врязани линии с релефен пръстен помежду им. Тяло с форма на сплесната сфера. Височината на шията надвишава височината на тялото. Масивна дръжка с квадратно сечение, захваната за устието и горната част на тялото. Ниско пръстеновидно столче.

Датировка: трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 65а. Кана (обр. 25)

АМ Созопол, пи№ 771.

Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., кв. C2, керамично струпване (табл. В/14А).

Сиво-кафява, недобре изпечена глина с дребни пяс. примеси; почти изцяло запазена; пробито дъно; вис. – 17,6; д.ус. – 9,8; д.т. – 12,7; д.ст. – 7,8.

Подобна на кат. № 65. Шията е равна по височина на тялото, което е по-сферично.

Датировка: втора половина на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 65б. Кана (обр. 25)

АМ Созопол, пи№ 1417А.

Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. Q10, керамично струпване (табл. В/21).

Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; изцяло запазена; пробито дъно; вис. – 14; д.ус. – 9,7; д.т. – 10,7; д.ст. – 6,5.

Широко устие със заоблен, извит навън ръб на венеца. Цилиндрична шия с прави стени, слабо разширена в основата, отделена от тялото с релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Масивна, Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 65в. Кана (обр. 25)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Калфата“, 1997 г., кв. C2, керамично струпване.

Кафява глина с дребни пяс. примеси; покритие с лъскава черна ангоба, на места опадала; фрагм., реставр.; вис. – 10,5; д.ус. – 7,3; д.ст. – 5.

Широко устие с извит навън ръб на венеца. Висока цилиндрична шия, равна по височина на тялото и отделена от него чрез релефен пръстен. Сферично тяло. Ниско, пръстеновидно столче. Масивна плоска дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.

Намерена с чернофирнисова керамика от средата – втората половина на IV в. пр. Хр.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 65г. Кана (обр. 25)

НИМ София, пи№ 840.

Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., кв. Q7, керамично струпване.

Сиво-кафява груба глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; вис. – 10,2; д.ус. – 7,3; д.т. – 7,9; д.ст. – 5,3.

Подобна на кат. № 65в.

Намерена с чернофирнисова керамика от втора половина на IV – начало на III в. пр. Хр.

Датировка: втора половина на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 66. Кана (табл. 6, 24)
АМ Созопол, пи№ 1417В.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. Q10, керамично струпване (табл. В/21).
Оранжево-червена глина с дребни пяс. прим.; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 22; д.ус. – 11; д.ст. – 9,2; макс.д. – 14.
Широко устие с плътен, скосен и извит навън ръб на венеца. Висока шия с конкавни стени, отделена от тялото с хоризонтален релефен пръстен. Стройно овално тяло с макс. диаметър в горната част, леко стеснено към основата. Г-образна дръжка с квадратно сечение, захваната за устието и плещите на съда. Ниско, пръстеновидно столче.
Паралели: Севтополис (Чичикова 1984, 90, табл. VI, № I.90, 91).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 67. Кана (табл. 24)
Гълъбов 1965, 45, № 171.
АМ Бургас, инв. № 497.
Обект: „Созопол – Драгата“, 1928 г.
Сива глина; липсват части от устието и дръжката; вис. – 23,4; д.ст. – 9,7; макс.д. – 28,2.
Подобна на кат. № 66. Три релефни пръстена върху шията.
Паралели: Sparkes, Talcott 1970, 69, pl. 10, №№ 188, 189, ок. 400 г. пр. Хр.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 68. Кана (табл. 25)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1997 г., кв. В1 (табл. В/24).
Светлокафява с червеникав оттенък, добре изпечена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 19; д.ус. – 10,3; д.ст. – 7,6; макс.д. – 14,7.
Широко устие с извит навън, профилиран ръб на венеца. Издължена цилиндрична шия. Ясно изразени полегати рамене. Издуто тяло с макс. диаметър в горната част. Пръстеновидно столче, профилирано с плитък жлеб от външната страна. Плоска Г-образна дръжка, захваната за устието и плещите на съда.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 69. Кана (табл. 7, 25)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., изкоп I (единична находка).
Кафява глина с фини слюд. примеси, покрита с червено-кафява лакообразна ангоба; фрагм., слеп.; пробито дъно; вис. – 14; д.ус. – 8,7; д.ст. – 5,8; макс.д. – 10.
Широко устие с извит навън, профилиран ръб на венеца. Къса шия с форма на пресечен конус. Полегати, ясно изразени рамене. Издължено овално тяло с макс. диаметър в горната част. Ниско пръстеновидно столче. Плоска Г-образна дръжка, захваната за устието и плещите на съда. Под раменете три концентрични пояса, нанесени с лакообразна кафява ангоба.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 70. Кана (табл. 7, 25)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. Q 6, керамично струпване (табл. В/20).
Светлокафява с червеникав оттенък, мека и ронлива глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп.; пробито дъно; вис. – 8,6; д.ус. – 4,5; д.ст. – 4,5; макс.д. – 7.
Устие с удебелен, заоблен и извит навън ръб на венеца. Шия с форма на пресечен конус. Сферично тяло. Дисковидно столче. Г-образна дръжка, захваната за плещите на съда, под устието.
Паралели: Олбия (Парович-Пешикан 1974, 96, рис. 87/10, IV–III в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 71. Кана (табл. 7)

Hermary et al. 2010, 232, CC 32.
АМ Созопол, пи№ 1667.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. F3, керамично струпване (табл. В/46).
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. и слюд. примеси; изцяло запазена, пробито дъно; вис. – 9,9; д.ус. – 5,6; д.ст. – 4; макс.д. – 7.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Конкавна шия. Сферично тяло. Дисковидно столче. Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.
Датировка: втора четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 72. Кана (табл. 25)
АМ Созопол, пи№ 6.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., сондаж 1/Юг, гроб № 1 (табл. В/6).
Оранжево-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 9,2; д.ус. – 5,7; д.ст. – 4,8; макс.д. – 7,2.
Широко устие с извит навън, скосен ръб на венеца. Шия с конкавни стени. Сплеснато сферично тяло. Ниско дисковидно столче. Дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 73. Кана (табл. 7, 25)
АМ Созопол, пи№ 124.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., кв. 15, СИ част на керамично струпване (табл. В/1).
Светлокафява с червеникав оттенък глина с дребни пяс. примеси, равномерно изпечена; фрагм., слеп., реставр.; тяло със странична деформация (производствен дефект); пробито дъно; вис. – 13; д.ус. – 5,7; д.ст. – 5,7; макс.д. – 9,9.
Устие с извит навън, скосен ръб на венеца, под него хоризонтален жлеб. Цилиндрична шия. Полегати, ясно изразени рамене. Конично тяло. Пръстеновидно столче. Дъговидна дръжка, захваната за основата на шията и горната част на тялото.
Паралели: Атина (Thompson 1934, A53 – край на IV–III в. пр. Хр., 414, E127 – край на II – начало на I в. пр. Хр; Rotroff 2006, 246 sqq., №№ 45-47; Robinson 1959, 88, pl. 20, M43); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, 159, Taf. 56, №№ 22, 23, началото на IV в. пр. Хр.); Томи (Bucovala 1967, 12, № 3/c, средата на IV в. пр. Хр.); Одесос (Тончева 1964, 57, обр. 18); Месамбрия (Čimbuléva 1969, 167, fig. 120); Македония (Drougou, Touratsoglou 1991, 13).
Датировка: втора четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 73а. Кана (обр. 26)
АМ Созопол, пи№ 2232.
Обект: некропол „Калфата“, 2000 г., кв. S9, керамично струпване.
Оранжево-керемидена, фина, добре пречистена глина; изцяло запазена; вис. – 14,1; д.ус. – 6,2; д.ст. – 6,3; макс.д. – 11.
Подобна на кат. № 73, с прав ръб на венеца.
Открита с атическа червенофигурна (скифос и пелике; АМ Созопол, пи№№ 2238, 2245) , чернофирнисова (кантарос и паничка; АМ Созопол, пи№№ 2243, 2244) и местна керамика (кани; АМ Созопол, пи№№ 2234-2236).
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 73б. Кана (обр. 26)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1997 г., кв. R9.
Кафява, добре загладена глина, със ситни пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 17; д.ус. – 6.6; д.ст. – 7; макс.д. – 12.5.
Подобна на кат. № 73, тялото с по-слабо изразена конична форма.
Открита с атическа червенофигурна (три ойнохоета; АМ Созопол, пи№№ 1554-1556) и чернофирнисова керамика (кана и киликс; АМ Созопол, пи№№ 1553, 1556).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 73в. Кана (обр. 26)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. А2, керамично струпване (табл. В/19).

Светлокафява с червеникав оттенък, добре загладена глина със ситни пяс. примеси; фрагм. в основата на тялото, слеп.; вис. – 13,5; д.ус. – 7; д.ст. – 6,9; макс.д. – 10,8.

Подобна на кат. № 73. Заоблен, удебелен ръб на венеца. Върху стените на тялото четири плитко врязани концентрични линии.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 73г. Кана (обр. 26)

АМ Созопол, пи№ 431.

Обект: некропол „Калфата“, 1994 г., пред гроб № 48.

Кафява глина с дребни пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 19,3; д.ус. – 9; д.ст. – 8; макс.д. – 14,6.

Подобна на кат. № 73. Г-образна дръжка, захваната под жлеба и плещите на съда.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 73д. Кана (обр. 26, табл. 1, 7)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Калфата“, 1998 г., кв. S8, керамично струпване (табл. В/28).

Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; покритие с лъскава черна ангоба; изцяло запазена; пробито дъно; вис. – 16,1; д.ус. – 7,4; д.ст. – 6,3; макс.д. – 13,5.

Подобна на кат. № 73. Г-образна дръжка, захваната непосредствено под жлеба и плещите на съда.

Датировка: трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 73е. Кана (обр. 26)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. А3, горна тераса.

Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 12,4; д.ус. – 5,9; д.ст. – 5,6; макс.д. – 9,7.

Подобна на кат. № 73д. Високо столче с трапецовидно сечение.

Открита заедно с теракота бича глава (букраний).

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 74. Кана (табл. 7)

Hermary et al. 2010, 233, CC 52.

АМ Созопол, пи№ 3222.

Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., кв. E2-F2, керамично струпване № 5 (табл. В/32).

Бежова глина с пяс. примеси, недобре изпечена; фрагм.; вис. – 13,2; макс.д. – 11,2.

Широко устие с плътен, заоблен ръб на венеца, непосредствено под него хоризонтален жлеб. Цилиндрична шия с прави стени. Полегати, ясно изразени рамене. Силно разширено горе, плавно стесняващо се надолу тяло. Трапецовидно столче. Г-образна дръжка с овално сечение, захваната за шията под жлеба и за макс. диаметър на тялото.

Паралели: Атина (Thompson 1934, 343, B39; Rotroff 2006, 246 sqq., №№ 48, 49; Rotroff 1997, pl. 50, № 527); Пела (Drougou 1991, № 117 с украса“West slope”).

Датировка: втора четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 75. Кана (табл. 25)

АМ Созопол, инв. № АМ-2096.

Обект: некропол „Морска градина“, 1981 г.

Оранжево-кафява глина с дребни пяс. и слюд. примеси; напълно запазена; пробито дъно; вис. – 16,4; д.ус. – 8,7; д.ст. – 7,8; макс.д. – 14.

Широка цилиндрична шия с прави стени. Полегати, ясно изразени рамене. Силно разширено горе, плавно стесняващо се надолу тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка с овално сечение, захваната за шията под жлеба и за макс. диаметър на тялото.

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 75а. Кана (обр. 26)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“.
Кафява глина с дребни пяс. примеси; следи от червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; по стената на тялото пукнатина; пробито дъно; вис. – 14,5; д.ус. – 7,5; д.ст. – 6,7; макс.д. – 11,7.
Цилиндрична шия със слабо конкавни стени. Полегати, ясно изразени рамене. Силно разширено горе, плавно стесняващо се надолу тяло. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка с овално сечение, захваната за шията под жлеба и за макс. диаметър на тялото.
Намерена заедно с алабастрон и местен аскос от втората половина на IV в. пр. Хр.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 75б. Кана (обр. 26)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., кв. В5, амфорно струпване.
Светлокафява с червеникав оттенък глина с дребни пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 14,5; д.ус. – 8,1; д.ст. – 7,1; макс.д. – 10,9.
Подобна на кат. № 75а. Шията с прави стени, раменете по-слабо изразени.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 75в. Кана (обр. 26)
НИМ София, пи№ 708.
Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., кв. Q7, керамично струпване.
Оранжево-керемидена груба глина с едри пяс. примеси, неравномерно изпечена; фрагм.,слеп.; пробито дъно; вис. – 14; д.ус. – 7,4; д.ст. – 6,4; макс.д. – 12.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца, под него хоризонтален жлеб. Цилиндрична шия.
Подобна на кат. №75а.
Открита заедно с теракоти (силен и бича глава; АМ Созопол, инв. №№ 801, 810), атическа чернофирнисова (паничка и купа; АМ Созопол, инв. №№ 804, 836) и местна керамика (рибно блюдо, гърне, паница и три кани; АМ Созопол, пи№№ 802, 803, 805, 807, 808, 839).
Датировка: последна четвърт на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 75г. Кана (обр. 26)
НИМ София, пи№ 177.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., гроб № 17.
Бежова, добре пречистена глина; следи от кафява ангоба по тялото; фрагм., слеп.; вис. – 16,6; д.ус. – 7,4; д.ст. – 6,9; макс.д. – 12,1.
Подобна на кат. №75б. Удебелен ръб на устието, широк жлеб. Дръжката дъговидно извита.
Открита заедно с местна керамика (алабастрон и аскос; АМ Созопол, пи№№ 10,12).
Датировка: край на IV- начало на III в. пр. Хр.

№ 75д. Кана (обр. 26, табл. 7)
АМ Созопол, инв. № АМ-2071.
Обект: некропол „Морска градина“, 1980 г.
Кафява глина с пяс. примеси; изцяло запазена; пробито дъно; вис. – 15,3; д.ус. – 6,5; д.ст. – 6,5; макс.д. – 11,5.
Подобна на кат. №75. Жлеб под устието. По-тясна шия, ясно изразена биконична форма.
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 75е. Кана (обр. 26, табл. 7)
Франгова 2001, 135-136, № 4.
АМ Созопол, пи№ 2136.
Обект: некропол „Калфата“, 2000 г., гроб № 201 (погребение в питос).
Червено-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 11,1; д.ус. – 5,1; д.ст. – 5,4; макс.д. – 9,2.
Подобна на кат. № 75д.

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 76. Кана (табл. 7, 25)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1996 г., на 2,30 м южно от гроб № 127 (табл. В/22).
Червено-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 13,4; д.ус. – 7,5; д.ст. – 6,6; макс.д. – 11,7.
Широко устие с извит навън ръб на венеца, под него хоризонтален жлеб. Цилиндрична шия. Тяло с форма на сплесната сфера. Ниско пръстеновидно столче. Г-образна дръжка, захваната за шията под жлеба и за горната част на тялото.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 76а. Кана (обр. 26)
НИМ София, пи№ 445.
Обект: некропол „Калфата", 1994 г., кв. 8С, керамично струпване.
Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 15,8; д.ус. – 8,6; д.ст. – 6,6; макс. д. – 11,7.
Подобна на кат. №76, шията с по-конкавни стени.
Открита заедно с атическа червенофигурна керамика (пелике и пет ойнохоета; АМ Созопол, пи№№ 502-507).
Датировка: втора четвърт – втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 76б. Кана (обр. 26)
НИМ София, пи№ 431.
Обект: некропол „Калфата", 1994 г., кв. А3, керамично струпване.
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; фрагм. устие, реставр.; пробито дъно; вис. – 16,2; д.ус. – 9,2; д.ст. – 7,7; макс.д. – 14.
Подобна на кат. № 76. Пластичен жлеб под устието. Дръжката дъговидно извита.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 76в. Кана (обр. 26, табл. 7)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата", 1996 г., кв. А3, керамично струпване (табл. В/18).
Светлокафява с червеникав оттенък глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; вис. – 14,5; д.ус. – 7,9; д.ст. – 6,7; макс.д. – 11,3.
Подобна на кат. № 76.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 76г. Кана (обр. 26)
НИМ София, пи№ 710.
Обект: некропол „Калфата", 1995 г., кв. Q7, керамично струпване.
Сиво-черна глина с пяс. примеси; напълно запазена; пробито дъно; вис. – 17; д.ус. – 7,1; д.ст. – 7,5; макс.д. – 13,6.
Подобна на кат. №76, шията с прави стени.
Датировка: последна четвърт на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 77. Кана (табл. 7, 25)
АМ Созопол, пи№ 2104.
Обект: некропол „Калфата", 1999 г., гроб № 1 (табл. В/30).
Червено-кафява глина с дребни пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 15,2; д.ус. – 5,3; д.ст. – 5,9.
Широко устие с извит навън, удебелен ръб на венеца, под него широк хоризонтален жлеб. Висока и тясна шия с цилиндрична форма. Полегати, ясно изразени рамене. Силно издуто в горната част тяло със слабо изразена конична форма. Пръстеновидно столче. Масивна дръжка с квадратно сечение, захваната за шията под жлеба и за най-широката част на тялото.
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 78. Кана (табл. 7, 25, 40)
АМ Созопол, инв. № АМ-2242.
Обект: АЖК, 1996 г., помещение № 7 (табл. А/8).
Изработена на ръка; светлокафява груба глина с едри кварцови примеси; изгладена отвън повърхност, червено-кафява на цвят, на места обгоряла до черно; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 19,3; д.ус. – 16/14,2; д.д. – 10,2; макс.д. – 18.
Широко устие с прав ръб на венеца. Биконично тяло. Малко плоско дъно. Къса дъговидна дръжка, издигаща се малко над устието. Под ръба на устието и по-близо до дръжката са разположени симетрично две плоски релефни пъпки с нарези върху тях под формата на кръст. На лицевата страна на съда украса от релефна лента, наподобяваща незавършена вълнообразна линия с насечки (табл. 40/78б).
Датировка: III в. пр. Хр.

№ 79. Кана (табл. 7)
АМ Созопол, пи№ 154.
Обект: „Античен кладенец", ул."Св. св. Кирил и Методий", № 34, 2002 г. (табл. А/15)
Керемидено-червена глина с примеси, добре изпечена; фрагм., липсва част от дъното; вис. – 27,2; д.ус. – 12; д.ст. – 10,4.
Широко устие с извит навън и скосен надолу ръб на венеца. Шия с форма на пресечен конус, отделена от тялото чрез концентрична врязана линия. Заоблени, слабо изразени плещи. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Масивна дръжка с два дълбоки жлеба и изпъкнал ръб по средата, захваната за устието и горната част на тялото.
Паралели: Томи (Bucovala 1967, 92, № 58d, II–I в. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1966, 515, pl. 83, № m. 5.2).
Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 80. Кана (табл. 7, 25)
АМ Созопол, инв. № АМ-171.
Неизвестно местонамиране.
Сиво-черна глина с примеси; фрагм., слеп., липсват части от устието и дръжката; вис. – 13,7; вис. с дръжка – 16; д.ус. – 8,7; д.ст. – 6,5; макс.д. – 12,2.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Силно скъсена шия. Сфероидно тяло. Пръстеновидно столче. Висока дръжка[150].
Паралели: Атина (Rotroff 2006, fig. 10, pl. 10, № 59, 260-200 г. пр. Хр.).
Датировка: III – начало на II в. пр. Хр.

№ 81. Кана (табл. 25)
Гълъбов 1965, 37, № 175, обр. 57б.
АМ Бургас, инв. № 280.
Обект: „Созопол – Драгата", 1928 г.
Светлосива глина; дръжката липсва; вис. – 17,8; д.ус. – 8,3; д.ст. – 10,7; макс.д. – 16.
Извит навън ръб на устието, оформящ широк хоризонтален венец. Тясна, къса шия с прави стени. Подобно на колба тяло с макс. диаметър в долната част. Липсва столче, стъпва направо върху плоско дъно. По горната страна на устието и върху шията – съответно, една и две врязани линии.
Паралели: Томи (Bucovala 1967, 107, № 66).
Датировка: край на III–II в. пр. Хр.

№ 82. Кана (табл. 25)
АМ Созопол, пи№ 5.
Обект: некропол „Морска градина", 1998 г.
Светлокафява с червеникав оттенък глина с примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 22,5; д.ус. – 9,2; д.ст. – 8; макс.д. – 14,4.

---

[150] Данните са от инвентарната книга. Там е записано: "Дръжката се издига високо над устието, част от нея липсва."

Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Цилиндрична шия. Полегати, ясно изразени рамене. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Плоска дръжка, захваната под устието и горната част на тялото.

Датировка: втора половина на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 83. Кана (табл. 7)

АМ Созопол, без №.

Обект: ул. "Аполония", № 61, цистерна.

Светлосива добре изпечена глина с дребни пяс. примеси; фрагм.; зап. вис. – 29; д.ст. – 9,8; макс.д. – 20,5.

Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Висока, тясна шия със слабо конкавни стени. Полегати рамене. Овално тяло с макс. диаметър в горната част. Пръстеновидно столче. Г-образна дръжка, захваната за шията и горната част на тялото.

Материалите от обекта се отнасят към II–I в. пр. Хр. (по сведение на проучвателя Д. Недев)

Датировка: II – началото на I в. пр. Хр.

№ 84. Лагинос (табл. 8, 25)

АМ Созопол, инв. №АМ-318.

Обект: от морето при Созопол, случайна находка.

Светлокафява глина с примеси; липсва устието; зап. вис. – 24; д.ус. – 3,1; д.ст. – 8; макс.д. – 18,4.

Дълга и тясна шия, леко разширена в основата. Биконично тяло. Ниско пръстеновидно столче. Масивна Г-образна дръжка, захваната за горната част на шията под устието и за най-широката част на тялото.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, fig. 37, pl. 49, № 494, първа четвърт на II в. пр. Хр.; Rotroff 2006, fig. 16, pls. 15, 16, № 101, 275-260 г. пр. Хр.; № 104, 225-210 г. пр. Хр.; Thompson 1934, 404, fig. 92, E72, трета четвърт на II в. пр. Хр.); Хиос (Boardman 1967, 177, fig. 124, № 928, III в. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1974, 98, рис. 88/4, /5, края на III–II в. пр. Хр.); Томи (Stoian 1961, fig. 1; Bucovala 1967, 123, fig. 81a-81e, III–II в. пр. Хр.); Кабиле (Гетов 1991, 193, обр. 56, 57, III в. пр. Хр., хиоски произход).

Датировка: втора половина на III–II в. пр. Хр.?

№ 85. Лагинос (табл. 8, 25).

Hermary et al. 2010, 237, CC 101.

АМ Созопол, пи№ 3852.

Обект: некропол „Калфата", 2003 г., гроб № 347 (табл. B/53).

Червено-кафява глина с дребни пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 10,8; д.ус. – 2,6; д.ст. – 5,1; макс.д. – 9,3.

Тясно устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Висока и тясна шия с прави стени, леко разширена в основата. Полегати, ясно изразени рамене. Тяло с форма на сплесната сфера. Дисковидно столче. Масивна дръжка с елипсовидно сечение, захваната за шията под устието и за най-широката част на тялото.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, fig. 18, pl. 17, № 113, 325-200 г. пр. Хр.); Олбия (Парович-Пешикан 1974, 98, рис. 88/3, край на III–II в. пр. Хр.); Кабиле (Božkova 1997, 14, pl. II).

Датировка: средата на III в. пр. Хр.

№ 86. Лагинос (табл. 25)

Гълъбов 1965, 47, № 180, обр. 62.

АМ Бургас, инв. № 478.

Обект: „Созопол – Драгата", 1928 г.

Сиво-черна, добре пречистена глина; липсват устието, шията и дръжката; зап. вис. – 9,4; макс.д. – 15,4.

Тяло с форма на сплесната сфера, по плещите му няколко врязани концентрични линии.

Паралели: Томи (Bucovala 1967, 107, fig. 66a, II в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на III–II в. пр. Хр.?

№ 87. Лагинос (табл. 25)

Иванов 1963, 173, № 375, табл. 97.

НАМ София.
Обект: некропол „Морска градина“, 1949 г., гроб № 764.
Жълто-кафява глина; изцяло запазен; вис. – 21,8; д.д. – 16; макс.д. – 18,2.
Тясно устие с извит навън ръб на венеца. Висока и тясна шия с прави стени, леко разширена в основата. Заоблени рамене. Камбановидно тяло. Широко, пръстеновидно дъно. Масивна Г-образна дръжка, захваната за плещите на съда и за горната част на шията под устието. По средата на дръжката две релефни ивици.
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 87а. Лагинос (табл. 25)
Гълъбов 1965, 47, № 179, обр. 60а.
АМ Бургас, инв. № 281.
Обект: „Созопол – Драгата“, 1928 г.
Сиво-черна глина с примеси; липсват устието, шията и дръжката; зап. вис. – 12; д.ст. – 6,4; д.т. – 9,2.
Тясна шия, отделена от тялото с релефен пръстен. Цилиндрично тяло. Пръстеновидно столче.
Паралели: Томи (Bucovala 1967, 85, 124, fig. 52b, 83a, II в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на III–II в. пр. Хр.

№ 88. Олпе (табл. 8, 26)
Nedyalkov 2008, 20, tabl. 2, 7, №25.
АМ Созопол, инв. №АМ-1314.
Обект: некропол „Харманите“, 1974 г.
Оранжево-червена глина с фини пяс. примеси; по дръжката следи от черен фирнис; фрагм. устие и шия; вис. – 11,5 ; д.ст. – 3,5; макс.д. – 6,7.
Къса и тясна шия с конкавни стени. Издължено овално тяло. Дъговидна дръжка, захваната за горната част на тялото и шията. Пръстеновидно столче.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 12, № 277, 500-480 г. пр. Хр.); Линдос (Blinkenberg, Kinch 1931, tabl. 123, № 2565); Родос (вж. Иванов 1963, 171, бел.3); Истрия (Lambrino 1938, 164-169; Alexandrescu 1978, 102, pl. 71, №№ 671-673); Олбия (Скуднова 1988, 133, № 209, втора четвърт на V в. пр. Хр.).
Датировка: първа половина на V в. пр. Хр.

№ 89. Олпе (табл. 8, 26)
Hermary et al. 2010, 230, CC 13.
АМ Созопол, пи№ 3668.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., гроб № 318 (табл. В/50).
Бежова глина с примеси; по тялото следи от червено-кафява ангоба; напълно запазено, леко деформирано от едната страна; вис. – 13,2 ; макс.д. – 6,8.
Устие с извит навън, удебелен ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Полегати рамене. Овално тяло. Високо трапецовидно столче.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 13, № 283, 350-325 г. пр. Хр.).
Датировка: първа четвърт на III в. пр. Хр.

№ 90. Олпе (табл.26)
АМ Созопол, инв. № АМ-2045.
Обект: некропол „Харманите“.
Оранжево-червена фина, добре пречистена глина; по горната част на тялото разредена червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 14,2; д.ус. – 4,1; д.д. – 3,5; макс.д. – 6,9.
Тясно устие с извит навън ръб на венеца. Къса тясна шия с конкавни стени. Овално тяло с конвексни стени. Равно дъно.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 13, №277, 500-480 г. пр. Хр.); Олинт (Robinson 1933, tabl. 163, № 678).
Датировка: първа половина на V в. пр. Хр.

№ 91. Олпе (табл. 8, 26)
Nedyalkov 2008, 20, tabl. 2, 7, № 26.

АМ Созопол, инв. № АМ-1018.
Обект: некропол „Харманите“.
Оранжево-червена глина с пяс. примеси; липсва устието; зап. вис. – 14,5; д.ст. – 5,5; макс.д. – 5,5.
Къса и тясна шия. Полегати, слабо изразени рамене. Високо овално тяло с конвексни стени и макс. диаметър в долната част. Плоско дъно. Дъговидна дръжка с правоъгълно сечение, захваната за горната част на тялото и шията.
Паралели: Олинт (Robinson 1933, tabl. 165, № 721); Моргантина, Централна Сицилия (Lyons 1996, pl. 72/4-/62, 525-475 г. пр. Хр.; pl. 43/16-/37, 575-475 г. пр. Хр.); Олбия (Скуднова 1988, 137, № 217, начало на V в. пр. Хр.).
Датировка: първа половина – трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 92. Олпе (табл. 26)
АМ Созопол, инв. №АМ-2044.
Обект: некропол „Харманите“.
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. и слюд. примеси; изцяло запазено; вис. – 12,9; д.ус. – 4,3; д.д. – 4,7; макс.д. – 6,1.
Широко устие с прав ръб на венеца. Къса цилиндрична шия, преминаваща във високо цилиндрично тяло. Плоско дъно. Масивна дръжка с елипсовидно сечение, захваната за средата на тялото и за устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 13, № 268, ок. 480 г. пр. Хр.); Лесбос (Lamb 1934, pl. 21, № 9); Олинт (Robinson 1933, tabl. 163, 165, №№ 676, 720).
Датировка: втора четвърт – втора половина на V в. пр. Хр.

№ 93. Олпе (табл. 8, 26)
Nedyalkov 2008, 20, tabl. 2, 7, № 27.
АМ Созопол, инв. № АМ-1388.
Обект: некропол „Харманите“, 1975 г.
Оранжево-червена глина с примеси; изцяло запазено; вис. – 7,2; д.ус. – 3,2; д.д. – 2,5; макс.д. – 4,5.
Фуниевидно устие. Слабо изразено биконично тяло. Плоско дъно. Дъговидна дръжка с правоъгълно сечение, захваната за горната част на тялото и шията.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 13, №№ 267, 268, 500-480 г. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 94. Олпе (табл. 8, 26).
АМ Созопол, без №.
Обект: ул. „Рибарска“, № 65 (табл. А/14).
Сиво-черна глина с пяс. примеси; липсват устието, шията и дръжката; зап. вис. – 9,6; д.д. – 2,3.
Елипсовидно тяло. Малко, плоско и равно дъно.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 95. Амфора (табл. 8, 26)
Nedyalkov 2008, 21, tabl. 2, 7, № 29.
АМ Созопол, инв. № АМ-663.
Обект: некропол „Харманите“.
Оранжево-керемидена глина със слюд. примеси; покритие с червено-кафява лакообразна ангоба; напълно запазена; вис. – 17,3; д.ус. – 11; д.ст. – 8,5.
Устие с издаден навън, широк, профилиран ръб на венеца. Цилиндрична шия, леко разширена в основата, отделена от тялото с релефен пръстен. Ясно изразени хоризонтални рамене. Конично тяло. Между раменете и тялото изпъкнал релефен ръб. Масивно трапецовидно столче. Хоризонтални дъговидни дръжки, захванати за раменете и средната част на шията.
Датировка: V – началото на IV в. пр. Хр.

№ 96. Амфора (табл. 26)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2005 г., цистерна (табл. А/4).
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; частично покритие с червено-кафява лакообразна

ангоба; фрагм., слеп., част от тялото липсва; вис. – 17,3; д.ус. – 11,5; д.ст. – 8,5.
Подобна на кат. № 95.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 97. Амфора (табл. 8)
Nedyalkov 2008, 21, tabl. 2, № 30.
АМ Созопол, инв. № АМ-2283.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Сива глина с дребни пяс. примеси; фрагм. устие, липсват долната половина на тялото и едната дръжка; зап. вис. – 9,8; д.ус. – 7,8; макс.д. – 11.
Широко устие с извит навън ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Сферично тяло. Дръжки, захванати за раменете и за шията, непосредствено под устието.
Паралели: Олинт (Robinson 1933, 201, pl. 160, № 644, V в. пр. Хр.); Коринт и Атина (Sparkes, Talcott 1970, 190, 339, №№ 1475, 1478, 490-440 г. пр. Хр.).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 98. Амфора (табл. 8, 26)
Nedyalkov 2008, 21, tabl. 2, № 31.
АМ Созопол, инв. № АМ-1430.
Обект: некропол „Харманите“, 1975 г.
Сиво-черена глина; фрагм., реставр.; вис. – 9,2; д.ус. – 5,9; д.ст. – 4,5.
Подобна на кат. № 97. Пръстеновидно столче. В основата на шията и върху плещите на съда по две концентрични врязани линии, тангиращи релефни пръстени.
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.

№ 99. Амфора (табл. 8)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Къща Сумилев“, 1991 г. (табл. А/12)
Бежова, добре изпечена и загладена глина с розов оттенък и фини слюд. примеси; фрагм., липсват долната част на тялото и столчето; зап. вис. – 12,5; д.ус. – 10,1.
Широко устие с извит навън, профилиран и удебелен от външната страна ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Полегати, ясно изразени рамене. Сферично тяло.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 100. Амфора (табл. 26)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. А2, керамично струпване (табл. В/19).
Червено-кафява глина с фини пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 21,7; д.ус. – 12; д.ст. – 10,6; макс.д. – 16.
Широко устие с извит навън, изтънен ръб на венеца. Непосредствено под ръба околовръстен жлеб. Цилиндрична шия, отделена от устието и тялото със слабо изразен релефен пръстен. Полегати рамене. Сферично тяло. Широко столчето с форма на пресечен конус. Г-образни дръжки с елипсовидно сечение, захванати за раменете и за шията под устието.
Полихромна украса: по периферията на устието и в основата на шията хоризонтални пояси от тъмнокафява ангоба; в средата на тялото три тесни хоризонтални ивици с бяла ангоба, а между тях – широка ивица от тъмнокафява ангоба.
Паралели: Хиос (Boardman 1967, pl. 67, № 922, край на V в. пр. Хр.); Атина (Sparkes, Talcott 1970, 187, pl. 60, № 1452, край на V – начало на IV в. пр. Хр., № 1454, IV–II в. пр. Хр.); други с подобна украса от Аполония (Гълъбов 1952, 109, обр. 71; Иванов 1963, 257, табл. 135, № 744).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 101. Амфора (табл. 8, 26)
АМ Созопол, пи№ 2441.
Обект: некропол „Морска градина“, 2001 г.
Бежова глина с дребни пяс. примеси; устието, шията и горната част на дръжките покрити с черен фирнис; напълно запазена; вис. – 18; д.ус. – 8,6/9,9; д.ст. – 7,2; макс.д. – 12.

Подобна на кат. № 100. Деформирано устие (производствен дефект). Пръстеновидно столче, деформирано (по-високо) от едната страна. Леко деформирани дръжки.

Датировка: III в. пр. Хр.

№ 102. Амфора (табл. 8)

АМ Созопол, пи№ 3539.

Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., кв. Н02, единична находка.

Светлокафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., едната дръжка липсва; вис. – 9,5; д.ус. – 6; д.ст. – 5 ; макс.д. – 8,7.

Устие с извит навън, удебелен ръб на венеца. Цилиндрична шия, леко разширена в основата, отделена от тялото с две околовръстни врязани линии. Биконично тяло. Масивно пръстеновидно столче. Хоризонтални дъговидни дръжки, захванати за раменете и горната част на шията.

Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 96, pl. 69, № 631, втора половина на IV в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 102а. Амфора (табл. 26)

Гълъбов 1965, 47, № 177, обр. 60б.

АМ Бургас, инв. № 739.

Обект: „Созопол – Драгата“, 1928 г.

Сиво-черна глина; фрагм., реставр., липсва устието, част от тялото и двете дръжки; зап. вис. – 12,7; д.т. – 9; д.ст. – 5,6.

Издължена шия, леко разширена в основата, отделена от тялото чрез релефен пръстен. Сферично тяло. Пръстеновидно столче.

Датировка: III в. пр. Хр.?

№ 103. Пелике (табл. 8)

АМ Созопол, пи№ 18.

Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Фина оранжево-керемидена глина, добре пречистена и загладена; запазено само устието с едната дръжка; зап. вис. – 5,5; д.ус. – 8.

Устие с извит навън пръстеновиден ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени, отделена от тялото с релефен пръстен. Малка дръжка с квадратно сечение, захваната за шията и горната част на тялото.

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 104. Пелике (табл. 9, 26)

АМ Созопол, инв. № АМ-2119.

Обект: некропол „Морска градина“, обект „Лятно кино“, 1990 г., гроб № 38.

Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; напълно запазено; вис. – 22,5; д.ус. – 9,3; д.ст. – 7,3; макс.д. – 11,8.

Фуниевидно устие с извит навън, удебелен и профилиран ръб на венеца. Шия, подобна на два пресечени конуса, свързани с горните си части. Високо овално тяло. Широко пръстеновидно столче. Двойни дръжки, захванати за горната част на тялото и за средата на шията. В основата и в средата на шията по един хоризонтален релефен пръстен.

Датировка: според позицията на гроба, съдът се отнася към първата половина на III в. пр. Хр. (по сведение на Кр. Панайотова).

№ 105. Хидрия (табл. 9)

АМ Созопол, пи№ 2.

Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. и слюд. примеси; липсват устието и дръжките; зап. вис. – 6,6; д.ус. – 5,7; д.д. – 5.

Широко устие с извит навън ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Заоблено овално тяло с макс. диаметър в горната част. Вдлъбнато дъно, липсва столче. Имала е три дръжки – две хоризонтални и една вертикална.

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 106. Хидрия (табл. 9)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Морски скали“, 2001 г.
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., налични дъното, едната дръжка с част от тялото и устието; зап. вис. – 8,7; д.д. – 4,2; макс.д. – 7,4.
Подобна на кат. № 105, тялото по-сферично.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 107. Кантарос (табл. 26)
АМ Созопол, инв. № 3540.
Обект: „Къща Попеску“.
Кафяво-оранжева глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 8,8; д.ус. – 9,9; д.д. – 6.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Цилиндрично тяло със слабо конкавни стени. Равно дъно с врязан пръстен. Симетрични дръжки с елипсовидно сечение, захванати за устието и долната част на тялото.
Паралели: Коринт (Blegen et. al. 1964, 239, pl. 49 , № 330.4, 460-450 г. пр. Хр.); Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 7, pl. 27, № 633, 450-425 г. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1966, 167, XXII, 15, средата на V в. пр. Хр.); с. Долно Сахране, Старозагорско (Гетов 1965, 207, обр. 5б, край на V – начало на IV в. пр. Хр.); некропол „Калфата“, чернофирнисов съд (Иванов 1963, 192, № 455, обр. 76, табл. 103, последна четвърт на V в. пр. Хр.); обект „Созопол – Драгата“ (Гълъбов 1965, 28, обр. 29б, № 83).
Датировка: втора половина на VI – първа половина на V в. пр. Хр.

№ 108. Кантарос (табл. 26)
АМ Созопол, инв. № 2599.
Обект: некропол „Буджака“, УПИ VIII/5090, 2005 г., гроб № 4 (съдът открит върху гроба).
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; изцяло запазен; под устието следи от антична поправка; вис. – 17; д.ус. – 17; д.ст. – 7,5.
Широко устие със слабо извит навън ръб на венеца. Камбановидно тяло. Високо пръстеновидно столче. Симетрични дръжки с елипсовидно сечение, захванати за устието и долната част на тялото. Върху тялото врязан графит: ΕΟΦΡΑΝΩΡ.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 7, pl. 29, № 723, 325-310 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр. (по сведение на Кр. Панайотова)

№ 109. Кантарос (табл. 27).
АМ Созопол, пи№ 2911.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., гроб № 261 (табл. В/33).
Сиво-черна глина с пяс. примеси; запазен; вис. – 6,5; д.ус. – 8,6/7,6; д.ст. – 4,6; макс.д. – 7,1.
Широко устие с прав ръб на венеца. Висока шия със слабо изразена трапецовидна форма. Сферично тяло. Пръстеновидно столче. Симетрични дръжки, захванати за устието и за най-широката част на тялото.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 7, pl. 29, №№ 706, 707, 375-350 г. пр. Хр.); Аполония, чернофирнисов съд (Hermary et al. 2010, 106, tabl. 38C, 370-350 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 110. Скифос (табл. 9, 27)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1994 г., обредно огнище, кв. А7.
Кафява, добре пречистена глина; по устието следи от черен фирнис; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 10 ; д.ус. – 13,1; д.ст. – 4,4; макс.д. – 13,2.
Слабо завит навътре ръб на устието. Дълбоко конично тяло. Ниско пръстеновидно столче. Хоризонтални дръжки с кръгло сечение, дясната леко извита нагоре.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 17, №№ 341, 342, 470-460 г. пр. Хр.); Аполония (Иванов 1963, 201-202, № 489, обр. 78).
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.

№ 111. Купа (табл. 9)
Hermary et al. 2010, 237, CC 102.
АМ Созопол, пи№ 3371.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., керамично струпване, кв. G1-H2 (табл. B/31).
Бежова глина с пяс. примеси; фрагм., липсват дъното и столчето; зап. вис. – 5,1; д.ус. – 12; върху устието и горната част на тялото две широки ивици черен фирнис; вътрешната страна покрита с червена лакообразна ангоба.
Широко устие с прав, заоблен ръб на венеца, отделен чрез отстъп от тялото. Полусферично тяло. Две хоризонтални подковообразни дръжки, захванати за горната част на тялото и достигащи до устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 4, pl. 18, № 378, 575-550 г. пр. Хр.); Хиос (Boardman 1967, 157, fig. 104, pl. 58, № 707, 500 г. пр. Хр.).
Датировка: първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 112. Купа (табл. 9)
АМ Созопол, пи№ 38.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. A/11)
Сиво-черна, добре изпечена и загладена глина с пяс. примеси; част от купа с две дръжки, едната от които липсва; вис. – 7,6; д.ус. – 30.
Широко устие със слабо извит навън ръб на венеца, профилиран с два дълбоки жлеба. Подковообразна дръжка с кръгло сечение, под ъгъл от 45° спрямо тялото. Непосредствено до дръжката – конусовидна пъпка.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 5, pl. 21, № 449, 500-480 г. пр. Хр.).
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 113. Купа (табл. 27)
НИМ София, пи№ 268.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., кв. 15, керамично струпване над гроб № 26 (табл. B/3).
Червено-кафява глина с фини пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 3; д.ус. – 7,3; д.ст. – 3,8; макс.д. – 7,3.
Слабо завит навътре ръб на устието. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче. Хоризонтални симетрично разположени дръжки, захванати за устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 24, № 540, 420 г. пр. Хр., pl. 45, № 1393, 500 г. пр. Хр., pl. 79, № 1715, 520-490 г. пр. Хр.).
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 114. Купа (табл. 9)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК – светилище (табл. A/10).
Оранжево-керемидена глина с примеси; покритие с рядка червено-кафява ангоба; по вътрешната страна следи от вторично обгаряне; фрагм.; вис. – 9; д.ус. – 18.
Широко устие с прав ръб на венеца. Дълбоко полусферично тяло. Масивни дръжки, захванати непосредствено под устието. Пръстеновидно столче.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 6, pl. 24, №№ 539-541, 420 г. пр. Хр.; Иванов 1963, 182, № 409, атически произход, първа половина на III в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 115. Купа (табл. 9, 27)
АМ Созопол, инв. № АМ-2134.
Обект: некропол „Морска градина“, обект „Лятно кино“, 1990 г., огнище № 3 (табл. C/2).
Оранжево-керемидена глина с дребни слюд. примеси, получила на места сив цвят след изпичането; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 8,5; вис. с дръжка – 10,5; д.ус. – 20,6; д.ст. – 10; макс.д. – 20,6.
Широко устие с прав ръб на венеца. Дълбоко и широко полусферично тяло. Пръстеновидно столче. Две симетрични хоризонтални дръжки с кръгло сечение, захванати непосредствено под ръба на устието и извити над него. Върху дъното от вътрешната страна две концентрични

врязани линии. Дъното слабо изпъкнало от външната страна.

Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 116. Купа с една дръжка (табл. 9)

Nedyalkov 2008, 21, № 32, tabl. 2.

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).

Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; по дръжката следи от лъскава черна ангоба; налична част от устие с дръжка; зап. вис. – 3,6; д.ус. – 27.

Слабо завит навътре, удебелен ръб на устието. Хоризонтална дръжка, захваната за ръба на устието. Под устието три хоризонтални жлеба.

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 117. Купа с една дръжка (табл. 9)

Nedyalkov 2008, 21, № 33, tabl. 2.

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).

Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; покритие от черна лъскава ангоба; наличен фрагмент от устие с дръжка; зап. вис. – 5,5; д.ус. – 15.

Завит навътре устиен ръб. Полусферично тяло. Двойна хоризонтална дръжка с кръгло сечение, захваната за ръба на устието.

Паралели: Хиос (Boardman 1967, fig. 84, № 464, 600-550 г. пр. Хр.); Питани, Южна Еолия (Bayne 1963, fig. 23/5).

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 118. Купа с една дръжка (табл. 27)

АМ Бургас, инв. № 903.

Обект: „Склад на спиртния монопол“.

Оранжево-керемидена глина; следи от червено-кафява ангоба; фрагм.; вис. – 2,7; д.ус. – 8,3; д.ст. – 4,4.

Извит навън ръб на венеца. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче. Хоризонтална дръжка, захваната за устието.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, tabl. 31, №№ 748-762).

Датировка: втора половина на V – началото на IV в. пр. Хр.

№ 119. Купа с една дръжка (табл. 27)

АМ Бургас, инв. № 342.

Обект: „Созопол – Драгата“, 1928 г.

Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 2,2; д.ус. – 8; д.ст. – 4.

Подобна на кат. № 118.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, tabl. 31, №№ 772, 774, 425-400 г. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на V – началото на IV в. пр. Хр.

№ 120. Купа (табл. 9, 27)

АМ Созопол, пи№ 311.

Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., изкоп I, кв. 2, керамично струпване (табл. В/4).

Кафява глина с фини пяс. примеси; покритие отвън с червено-кафява лакообразна ангоба; по дъното от вътрешната страна следи от черен фирнис; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 4,4; д.ус. – 10,5; д.ст. – 4,5.

Широко устие с извит навън ръб на венеца. Къса шия, отделена от тялото чрез конкавен отстъп. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 121. Чаша (табл. 10, 27)

АМ Созопол, инв. № АМ-1325.

Обект: некропол „Харманите“, 1966 г.

Произведена на ръка; сиво-черна, на места до кафява, неравномерно изпечена груба глина с примеси; липсва половината тяло; вис. – 10,8; д.д. – 6,6.

Широко устие с тънък, слабо извит навън ръб. Цилиндрична шия, леко стеснена в основата, отделена чрез отстъп от тялото. Конично тяло. Плоско дъно. На границата между шията и тялото врязана украса от кръгчета.

Паралели: подобни по украса и отчасти по форма (горната част на тялото) от Истрия (Dimitriu 1966, 55, 499, pl. 67, №№ 898, 906, архаична епоха).

Датировка: VI–V в. пр. Хр.?

№ 122. Чаша (табл. 27)

АМ Созопол, инв. № АМ-1325.

Обект: АЖК, 1995 г., помещение № 4 (табл. А/6).

Произведена на ръка; кафява с червеникав оттенък, неравномерно изпечена груба глина с едри пяс. примеси; стените на места обгорели; фрагм., слеп., реставр., липсва дръжката; вис. – 11,5; д.ус. – 10,3/11,5; д.д. – 7,6.

Широко устие със слабо извит навън ръб на венеца. Дълбоко тяло с цилиндрична форма, леко стеснено към основата. Плоско дъно. По следите от дръжката може да се съди, че е била масивна, с кръгло сечение, захваната непосредствено под устието и за средната част на тялото.

Паралели: с. Копривлен (Вълчева 2002 126, обр. 98, 103/1, VI в. пр. Хр.); Севтополис, с. Деветаки, с. Мадара (Čičikova 1963, 38, бел. 9, fig.2/1, IV–III в. пр. Хр.); Одесос (Тончева 1961, 43, табл. 2, обр. 11, III в. пр. Хр.).

Датировка: край на V – първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 123. Чаша (табл. 10, 28)

АМ Созопол, инв. № АМ-1325.

Обект: некропол „Харманите“, 1974 г.

Светлокафява глина с пяс. примеси; част от устието отчупена; вис. – 4,2; вис. с дръжка – 6; д.ус. – 9; д.д. – 4.

Широко устие с извит навън ръб на венеца, със скосени стени във форма на обърнат пресечен конус. Плитко полусферично тяло. Малко плоско дъно. Висока дръжка, захваната за долната част на тялото и устието.

Датировка: V в. пр. Хр.

№ 124. Чаша (табл. 28)

АМ Созопол, инв. № АМ-3156.

Обект: „Старата дърводелна“, 2005 г., цистерна (табл. А/4).

Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; липсват дръжката и част от устието; вис. – 4,2, д.ус. – 8,8, д.ст. – 3,4.

Подобна на кат. № 123.

Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 125. Чаша (табл. 10)

АМ Созопол, без №.

Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Сиво-черна глина с примеси; запазени части от устието и тялото; вис. – 4,3; вис. с дръжка – 6,8; д.ус. – 9.

Подобна на кат. № 123, тялото с по-ясно изразена конична форма.

Паралели: Пистирос (Domaradzki 2002, 203, fig. 8.8, № 51.2).

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 126. Чаша (табл. 10)

АМ Созопол, без №.

Обект: АЖК – светилище, 1993-1996 г. (табл. А/10)

Оранжево-керемидена глина с примеси; следи от вторично обгаряне; наличен фрагмент от устие и дръжка; зап. вис. – 6; д.ус. – 9,9.

Подобна на кат. № 125.

Паралели: Пистирос (Domaradzki 2002, 203, fig. 8.8, № 51.2).
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 127. Чаша (табл. 10)
АМ Созопол, пи№ 311.
Обект: „Морски скали“, 2001 г.
Сиво-черна глина с примеси; фрагм.; вис. – 6,1; д.ус. – 9,8; д.д. – 4,5; макс.д. – 9,2.
Извит навън ръб на устието, отделен чрез отстъп от тялото. Тяло със слабо изразена конична форма. Плоско дъно.
Паралели: Пистирос (Domaradzki 2002, 194, fig. 8.3, № V/1.1, V/2.1).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 128. Чаша (табл. 28).
Иванов 1963, 240, № 666д, обр. 95.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1949 г., изкоп II.
Светлокафява глина с примеси; напълно запазена; вис. – 8; д.ус. – 12; макс.д. – 10.
Широко устие с извит навън ръб на венеца. Къса цилиндрична шия със слабо конкавни стени. Полусферично тяло. Заоблено дъно.
Датировка: край на IV – първа половина на III в. пр. Хр.

№ 129. Паница (табл. 10).
Nedyalkov 2008, 21, № 36, tabl. 3.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).
Охрово-кафява глина с пяс. примеси; по устието следи от черна ангоба; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 9; д.ус. – 23.
Широко устие със завит навътре, удебелен и профилиран от вътрешната страна ръб. Дълбоко конично тяло. По ръба на устието и под него врязани концентрични жлебове. От едната страна на нивото на жлеба е пробита малка дупка.
Паралели: Антиса на о-в Лесбос (Lamb 1934, pl. 21, № 2, VI в. пр. Хр.); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, Abb. 41d, 600-500 г. пр. Хр.); с. Копривлен (Божкова 2002, 151, обр. 141); Пистирос (Domaradzki 2002, 192, fig. 8.2, III/1.1).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 130. Паница (табл. 10)
Nedyalkov 2008, 22, № 37, tabl. 3.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; покритие от лъскава черна ангоба; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 7,1; д.ус. – 20,5.
Подобна на кат. № 129, с профилиран ръб на устието.
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 131. Паница (табл. 10, 28).
Nedyalkov 2008, 21, № 34, tabl. 3, 7.
АМ Созопол, инв. № АМ-396.
Неизвестно местонамиране.
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 11,5; д.ус. – 28; д.ст. – 11,3.
Широко устие със завит навътре, удебелен и профилиран от вътрешната страна ръб. Дълбоко конично тяло. Пръстеновидно столче. Под ръба на устието и по тялото от външната страна концентрични врязани линии.
Датировка: VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 132. Паница (табл. 10, 28).
АМ Созопол, инв. № АМ-395.

Обект: некропол „Харманите“, 1966 г., каменна гробница.
Сиво-черна глина с едри пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 10; д.ус. – 21; д.ст. – 8,9.
Подобна на кат. № 131, без врязани линии; ръбът на устието не е профилиран.
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 133. Паница (табл. 28)
АМ Созопол, пи№ 1763.
Обект: некропол „Калфата“, 1998 г., кв. S8, керамично струпване (табл. В/28).
Сиво-черена глина с пяс. примеси; покритие от лъскава черна ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 8,2; д.ус. – 18; д.ст. – 7,2.
Подобна на кат. № 132.
Датировка: трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 134. Паница (табл. 10, 28)
АМ Созопол, инв. № АМ-2132.
Обект: некропол „Морска градина“, обект „Лятно кино“, 1990 г., огнище № 3 (табл. С/2).
Бежова глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., пукнатина по тялото; вис. – 10; д.ус. – 24; д.ст. – 10.
Подобна на кат. № 132.
Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 135. Паница (табл. 10)
Nedyalkov 2008, 22, № 40, tabl .3.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм.; вис. – 8; д.ус. – 21; д.ст. – 7,1.
Завит навътре ръб на устието. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче. Върху ръба на устието два концентрични жлеба.
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 136. Паница (табл. 10)
Nedyalkov 2008, 22, tabl. 3, № 42.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; покритие от черна ангоба; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 4,8; д.ус. – 19,6.
Подобна на кат. № 135. Под устието плитък хоризонтален жлеб, под него – вълнообразна врязана линия и още един жлеб.
Паралели: Троя (Blegen et. al. 1958, tabl. 301, №№ 1-4, 7, 11-12), Лесбос (Lamb, 1932, fig.1/2; Lamb 1934, pl. 22/1), Лариса (Boehlau, Schefold 1942, Abb. 41e, 600-500 г. пр. Хр.); Пистирос (Domaradzki 2002, 192, fig. 8.2, № III/3).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 137. Паница (табл. 1, 10, 28)
Nedyalkov 2008, 22, tabl. 3, 7, № 44.
АМ Созопол, инв. № АМ-2161.
Обект: „Морски скали“, 1993 г.
Червено-кафява до черна, неравномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; на места следи от вторично обгаряне; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 9,5; д.ус. – 22,5; д.ст. – 12,1.
Подобна на кат. № 135. От външната страна на тялото, непосредствено под устието – две концентрични врязани линии, между тях две малки дупки.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 8, № 754, pl. 31, №№ 751, 752, 420-400 г. пр. Хр., pl. 32, № 785, към 420 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на V – начало на IV в. пр. Хр.

№ 137а. Паница (обр. 23, табл. 28)

АМ Созопол, инв. № АМ-196.
Обект: неизвестно местонамиране.
Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; фрагм., реставр.; вис. – 7; д.ус. – 20,5; д.ст. – 8,3.
Слабо завит навътре ръб на устието. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче. От вътрешната страна на съда са нанесени с разредена кафява лакообразна ангоба: широка концентрична ивица, обхващаща горната една трета на тялото; два концентрични пръстена, малко кръгче и точка в средата на дъното. От външната страна – тясна концентрична ивица със същата ангоба по средата на тялото (обр. 23).
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 8, pl. 33, №№ 840-842, към 325 г. пр. Хр.).
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 138. Паница (обр. 24, табл. 28)
Шаранков 2019, 298-299, № 346.
АМ Созопол, инв. № АМ-1950.
Обект: могилен некропол „Колокита", 1981 г., обредно огнище.
Бежова на цвят глина с фини слюд. примеси; вътрешната страна, устието и горната част на тялото отвън са покрити с червено-кафява, на места черна, лакообразна ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 6,5; д.ус. – 21; д.ст. – 9,6.
Слабо завит навътре ръб на устието. Дълбоко и широко полусферично тяло с масивни стени. Пръстеновидно столче, вдлъбнато отдолу дъно. От вътрешната страна на съда е издраскан надпис на гръцки език, развит в 12 концентрични реда:
Ἀριστοκράτη Λειμωνίῳ χαίρειν. Νέη οὐ<δ>αίων (?) θεῶν, ἐπίπεμψον ἐπὶ Ἡγήνασαν ποινὰς καὶ ἐριν[ύ]γ, καὶ νέμεσις ἐλθεῖν ἐπ᾽ Ἡγήνασαν καὶ Κ. Ῥὲπ᾽ Ἀπολλᾶν καὶ Ἀντήνορα, καὶ τὰ Ἀπολλᾶντος καὶ Ἡγηνάσης τόνον καὶ βίον καὶ κτήματα καὶ κτῆμα ἐν τούτōι {τοι} τῶι ἐνιαοτõι πάντα ἀπολ[έσ]θαι, καὶ ἀοτὴν ἀπολέσθαι κάτω χαρή σοι τõι θανάτωι. νῦν μέλλει μοι δικάζεσθαι ὑπὲρ τῆς οἰκίης καὶ τῶν ἄλλων πάντων παρὰ Τιμώνακτος <ὅς> φησι δανίσ<α>σθαι χρήματα. δὸς ἐμοὶ σχεῖν νίκην τῆς δίκης καὶ τῶν ἄλλων πάντων· ἐκείνην μὲν ἀπολέσθαι, [– – -] δὲ Κλεομβρώταν καὶ Ἀπολλᾶν καὶ Ἀντήνορα καὶ ὅστις [με]τὰ ἐκείνων δικάζε[ται]. πάντα σοι ποήσω ὅ{υ}σα δύναμαι, καὶ α[– – -]ν δὲ τιμὴν, καὶ ἐπιστεῖλαί μοι πολεμίοις κατάχαρμα [– – – – – -] ἐμὲ ἀπωλε[– – -] καὶ τὰ παιδία. ἀνάδος μοι [νῦ]ν καὶ ὑγίην καὶ παιδίων ἐπαόρεσις ο[– – – – -]έω θεοὺς πάντας καὶ σέ (Шаранков 2019, 299).
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 33, № 827, 832, 375-350 г. пр. Хр.).
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 139. Паница (табл. 10)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", №35, 1994 г. (табл. А/11)
Сиво-черна глина с пяс. примеси; липсва половината тяло; вис. – 5,5, д.ус. – 17; д.ст. –7.
Завит навътре ръб на устието. Плитко и разлато тяло. Пръстеновидно столче.
Паралели:Атина (Sparkes, Talcott 1970, fig. 8, №№ 830, 832, 350-325 г. пр. Хр.).
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 139а. Паница (обр. 23, табл. 28)
АМ Созопол.
Обект: некропол „Калфата", 1993 г.
Бежова глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр; пробито дъно; вис. – 4,8; д.ус. – 16,7; д.ст. – 8,2.
Подобна на кат. № 138. Върху вътрешната страна на тялото две концентрични ивици от кафява ангоба (обр. 23). Под устието от външната страна – широка ивица от същата ангоба.
Датировка: втора половина на IV – начало на III в. пр. Хр.?

№ 140. Паница (обр. 23, табл. 28)
АМ Созопол, инв. №АМ-2090.
Обект: некропол „Морска градина", обект „Културен дом", 1981 г.
Светлокеремидена, добре пречистена и равномерно изпечена глина; запазена половината, реставр.; вис. – 5,5; д.ус. – 20; д.ст. – 8.
Завит навътре ръб на устието. Плитко и разлато тяло. Високо столче с трапецовидна форма. Отвън устието е украсено с широка концентрична ивица от разредена кафява лакообразна ангоба.

От вътрешната страна на съда – подобна ивица, обхващаща горната една трета на тялото, и два концентрични пръстена с малко кръгче с точка, разположени в средата на дъното. Върху столчето е издраскан графит – кръг с вписан в него по-малък кръг (обр. 23).
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 33, №№ 833, 834, 325 г. пр. Хр.; Rotroff 1997, fig. 62, №№ 980-984, 310-275 г. пр. Хр.).
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 141. Паница (табл. 10)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК – светилище (табл. А/10).
Керемидено-червена глина с примеси; вис. – 4,2; д.ус. – 13; д.ст. – 5,8.
Подобна на кат. № 139. Столчето е леко вдлъбнато към основата.
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 142. Паница (табл. 1, 10)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК, 1993 г., помещение 5 (табл. А/7).
Оранжево-керемидена глина с примеси; липсва половината тяло; вис. – 4,8; д.ус. – 17; д.ст. – 8,2.
Подобна на кат. № 139.
Датировка: край на III в. пр. Хр.

№ 143. Паница (табл. 28)
АМ Созопол, пи№ 296.
Обект: некропол „Калфата“, 1993 г., изкоп II (табл. В/5).
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; стените горе отвън и изцяло отвътре покрити с бяла ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 10; д.ус. – 29,5; д.ст. – 11,6.
Извит навън ръб на устието. Дълбоко полусферично тяло. Пръстеновидно столче. От външната страна непосредствено под устието две врязани концентрични линии.
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 144. Паница (обр. 23, табл. 11, 29)
АМ Созопол, инв. № АМ-2098.
Обект: некропол „Морска градина“, обект „Културен дом“, 1981 г.
Светлобежова, добре пречистена и равномерно изпечена глина; на места следи от вторично обгаряне; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 4,3; д.ус. – 11,7; д.ст. – 5,2.
Извит навън ръб на устието. Дълбоко полусферично тяло. Ниско пръстеновидно столче. Украса с разредена кафява лакообразна ангоба: върху тялото отвън две концентрични ивици; отвътре широка ивица, непосредствено под устието и два концентрични пръстена с малко кръгче в средата на дъното (обр. 23).
Датировка: край на IV – първа половина на III в. пр. Хр.

№ 145. Паница (табл. 11)
Nedyalkov 2008, 8, 22, № 45, tabl. 3.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; по тялото следи от лъскава черна ангоба; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 7,6; д.ус. – 25,2.
Слабо извит навън ръб на устието, под него широк жлеб. Широко и разлато тяло.
Паралели: Смирна (Bayne 1963, 194, fig. 19, №№ 21, 25, 26); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, Abb. 42c, 650-600 г. пр. Хр.); Хиос (Boardman 1967, № 155, средата на VII в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 146. Паница (табл. 29)
Иванов 1963, 228, № 610а, табл. 119.
НАМ София.
Обект: некропол „Морска градина“, 1949 г., гроб № 750.

Червена глина; фрагм., слеп.; вис. – 6; д.ус. – 30; д.ст. – 10,5.

Широко устие с хоризонтален ръб на венеца. Плитко и разлато тяло. Пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, 149, 318-319, pl. 66, fig. 52, №№ 740, 741, "saucer, projecting rim", 250-225 г. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 147. Паничка (табл. 11)

Nedyalkov 2008, 10, 23, № 46, tabl. 4.

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна", 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).

Сива, добре изпечена глина с дребн пяс. примеси; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 3,1; д.ус. – 18.

Извит навън ръб на устието, профилиран с два жлеба. Плитко и разлато тяло. Под устието два концентрични жлеба.

Паралели: Смирна (Bayne 1963, 194, fig. 19, №№ 19,21); Хиос (Boardman 1967, № 609, край на VII в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 148. Паничка (табл. 1, 11)

Nedyalkov 2008, 10, 23, № 50, tabl. 4.

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна", 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).

Сиво-черна глина с примеси; фрагм., липсва половината тяло; вис. – 4,5; д.ус. – 17; д.д. – 7.

Ширко устие със слабо извит навън плосък ръб. Под устието от вътрешната страна – жлеб, широк 1 см. Тяло с форма на обърнат пресечен конус. Плоско дъно. Върху устието пробити две дупки.

Паралели: Смирна (Bayne 1963, 194, fig. 19, № 21); Северна Еолия (Bayne 1963, 273, fig. 27D, № 2); Хиос (Boardman 1967, №№ 792, 816, VI в. пр. Хр.); Пистирос (Domaradzki 2002, 190-191, fig. 8.1, № I/1.4).

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 149. Паничка (табл. 11)

Nedyalkov 2008, 10, 23, № 53, tabl. 4.

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна", 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).

Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; на места отвън личат следи от черна ангоба; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 5,2; д.ус. – 12.

Слабо завит навътре ръб на устието. Дълбоко полусферично тяло. Под устието пробити две малки дупки.

Паралели: Хиос (Boardman 1967, №№ 465, 817, край на VII–VI в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 150. Паничка (табл. 11)

Nedyalkov 2008, 10, 23, № 54, tabl. 4.

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна", 2000 г., от архаичен пласт (табл. А/1).

Охрово-кафява глина с дребни пяс. примеси; следи от вторично обгаряне; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 3,2; д.ус. – 21.

Завит навътре ръб на устието. Плитко и разлато тяло.

Паралели: Фокея (Bayne, 1963, 214-217, fig. 22B, № 12); Асос, Северна Еолия, и Троада, Анатолия (Bayne 1963, 270, fig. 27A, № 1); Смирна (Bayne 1963, 194, fig. 19, №№ 14-17); Лариса (Boehlau, Shefold 1942, Abb. 61f, V в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 151. Паничка (табл. 11)

АМ Созопол, без №.

Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", №35, 1994 г. (табл. А/11)

Керемидено-червена глина с фини слюд. примеси; вис. – 2; д.ус. – 8.

Извит навън ръб на устието. Плитко разлато тяло с форма на обърнат пресечен конус. Пръстеновидно столче. Отвън на тялото, в долната му част – четири плитки жлеба.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 135, № 880, 400-375 г. пр. Хр.; Rotroff 1997, 156-157, fig. 59, №№ 866-870, 325-300 г. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1974, 89, рис. 83/1).

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 152. Паничка (табл. 11, 29)

АМ Созопол, пи№ 1747.

Обект: некропол „Калфата", 1998 г., кв. Р4.

Червена глина; покритие от кафяво-червена лакообразна ангоба; реставр.; вис. – 2,8; д.ус. – 8,6; д.ст. – 5.

Извит навън, удебелен и издаден надолу ръб на устието. Тяло с форма на обърнат пресечен конус. Пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, pl. 78, fig. 64, №№ 1047-1049, "projecting rim, broad base", 325-290/300-275 г. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 153. Паничка (табл. 11, 29)

АМ Созопол, без №.

Обект: ул. „Рибарска", № 65 (табл. A/14).

Светлокеремидена глина с дребни пяс. примеси; покритие от червено-кафява ангоба; напълно запазена; вис. – 2,8; д.ус. – 8; д.ст. – 4,7.

Подобна на кат. № 152.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 154. Паничка (табл. 29)

АМ Созопол, инв. № АМ-2131.

Обект: некропол „Морска градина", обект „Лятно кино", 1990 г., огнище № 2 (табл. C/1).

Червено-кафява, добре загладена глина с дребни примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 4,1; д.ус. – 10,6; д.ст. – 4,5.

Широко устие с извит навън ръб, непосредствено под ръба – врязан концентричен пръстен. Конично тяло. Високо пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, 158, fig. 60, № 925, 225-175 г. пр. Хр.).

Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 155. Паничка (табл. 11)

АМ Созопол, инв. № АМ-2123.

Обект: некропол „Морска градина", обект „Лятно кино", 1990 г., огнище № 3 (табл. C/2).

Сива глина с дребни пяс. примеси; покритие отвън и отчасти отвътре с бяла ангоба; напълно запазена; вис. – 3,2; д.ус. – 8,3; д.ст. – 3,2.

Подобна на кат. № 154.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, 158, fig. 60, №№ 925, 927).

Датировка: края на III - първа половина на II в. пр. Хр.

№ 156. Паничка (табл. 11)

АМ Созопол, инв. № АМ-2131.

Обект: некропол „Морска градина", обект „Лятно кино", 1990 г., огнище № 2 (табл. C/1).

Червено-кафява, груба глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 3; д.ус. – 6,5; д.ст. – 4,1.

Широко устие със заоблен и завит навътре ръб. Полусферично тяло. Високо пръстеновидно столче.

Паралели: Пистирос (Domaradzki 2002, 192, fig. 8.2, № S.2).

Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 157. Паничка (табл. 11, 40)

АМ Созопол, пи№ 116.

Обект: некропол „Морска градина", обект „Лятно кино", 1990 г., кв. 4, сондаж 3.

Червено-керемидена глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., липсват половината тяло и столчето; вис. – 3; д.ус. – 13,5; д.ст. – 5,7.

Слабо завит навътре ръб на устието. Плитко и разлато тяло. Пръстеновидно столче. От вътрешната страна на тялото пет врязани концентрични линии. Върху дъното концентричен кръг и в него стилизирано клонче.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, fig. 62, №№ 981-983, 300-275 г. пр. Хр., № 991, 250 г. пр. Хр.).

Датировка: край на III – начало на II в. пр. Хр.

№ 158. Паничка (табл. 29)

НИМ София, пи№ 1271.

Обект: некропол „Калфата".

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; изцяло запазена; вис. – 2,6; д.ус. – 4,6; д.ст. – 4,6.

Устие с извит навън удебелен ръб. Тяло с конкавни стени. Широко и плоско дъно.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 34, № 935, 425-400 г. пр. Хр., № 936, 375-350 г. пр. Хр.; № 937, 350-325 г. пр. Хр.); Аполония (Иванов 1963, 226, № 594, трета четвърт на IV в. пр. Хр., чернофирнисова); Севтополис (Чичикова 1984, табл. XXIV, № III.117).

Датировка: трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 159. Паничка (табл. 11, 29)

АМ Созопол, инв. № АМ-190.

Неизвестно местонамиране.

Оранжево-керемидена глина с примеси; фрагм., слеп.; вис. – 3,2; д.ус. – 6,8; д.ст. – 4,5.

Широко устие със завит навътре, удебелен ръб на венеца. Дълбоко конично тяло. Пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 34, №№ 943, 946, 375-350 г. пр. Хр.); Аполония (Иванов 1963, 222, №№ 569, 573, табл. 117, втора половина на IV в. пр. Хр.).

Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 160. Паничка (табл. 11, 29)

АМ Созопол, инв. № АМ-2130.

Обект: некропол „Морска градина", обект „Лятно кино", 1990 г., огнище № 3 (табл. С/2).

Керемидено-червена глина с дребни слюд. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 4,3; д.ус. – 8; д.ст. – 4,3.

Широко устие със слабо завит навътре, заоблен ръб на венеца. Дълбоко тяло с цилиндрична горната част, към основата стените му се скосяват. Високо пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, fig. 65, №№ 1080-1082, 300-275 г. пр. Хр.).

Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 161. Блюдо (табл. 11, 30)

АМ Созопол, инв. № АМ-286.

Обект: некропол „Харманите", 1966 г., до каменна гробница.

Сива глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 4,8; д.ус. – 21,4; д.ст. – 8,3.

Завит навътре, заоблен ръб на венеца. Плитко и разлато тяло. Пръстеновидно столче. По ръба на устието и по стените от вътрешната страна – врязани линии.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 146, fig. 10, №№ 1035, 1036, 375-325 г. пр. Хр.).

Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 162. Блюдо (табл. 11, 30)

АМ Созопол, инв. № АМ-2126.

Обект: некропол „Морска градина", обект „Лятно кино", 1990 г.

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; по вътрешната и отчасти по външната страна покритие с червено-кафява ангоба; дъното и част от тялото с цвета на глината; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 3; д.ус. – 14,9; д.ст. – 5,5.

Устие със завит навътре, заоблен ръб. Плитко и разлато тяло, в средата два врязани концентрични кръга, вписани един в друг. Пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, 142-145, №№ 660-663, 250-225 г. пр. Хр.; №№ 669, 675, 200-175 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на III – начало на II в. пр. Хр.

№ 163. Рибно блюдо
АМ Созопол, инв. №АМ-2254.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Мека, кафява, добре пречистена глина; от вътрешната страна следи от червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; пробито дъно; вис. – 5,4; макс.д. – 24,5; д.вдлъб. – 6,3; д.ст. – 10,4.
Плитко и разлато тяло, почти хоризонтални стени с лек наклон към дъното, където е оформена плитка, сферична вдлъбнатина. Пръстеновидно столче. Издуто отвън дъно. По периферията на устието три врязани концентрични линии.
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 164. Рибно блюдо (табл. 11, 30)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1997 г.
Светлокафява, добре пречистена глина; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 4,5; макс.д. – 26,1; д.вдлъб. – 6; д.ст. – 9,3.
Извит навън и падащ надолу ръб на устието. Плитко и разлато тяло с наклон на стените от периферията към центъра. В центъра на тялото сферична вдлъбнатина. Вдлъбнато отдолу столче. По ръба на устието три врязани концентрични линии, фланкиращи два релефни ръба.
Паралели: Атина (Rotroff 1997, 151, № 784, 300 г. пр. Хр.); Пантикапей (Кругликува 1957, 129, рис. 7, 14).
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 165. Рибно блюдо (табл. 12)
АМ Созопол, без №.
Обект: ул. „Републиканска“, водохранилище.
Сиво-черна глина с пяс. примеси; вис. – 4; д.т. – 16,6; д.ст. – 8,7.
Подобно на кат. № 164. Ръбът на устието профилиран с два дълбоки жлеба.
Паралели: Атина (Rotroff 1997, 151, № 776, 400-350 г. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1978, 123, № 807, трета четвърт на V в. пр. Хр.).
Материалите от обекта се датират в IV в. пр. Хр. (по сведение на проучвателя Д. Недев)
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 166. Рибно блюдо (табл. 12)
АМ Созопол, инв. № АМ-2186.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, №35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена глина; покритие от вътрешната страна с червено-кафява ангоба; по устието и стените от вътрешната страна следи от черен фирнис; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 7,5; д.т. – 24,5; д.ст. – 9,8.
Извит навън и падащ надолу ръб на устието. Дълбоко тяло с наклон на стените от периферията към центъра. В центъра на тялото сферична вдлъбнатина. Високо столче с форма на пресечен конус, профилирано в долната част. По ръба на устието три врязани концентрични линии, фланкиращи два релефни ръба.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 123, № 811, след 336 г. пр. Хр.).
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 167. Рибно блюдо (табл. 12)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, №35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 4,4; макс.д. – 27; д.ст. – 12,4.
Слабо завит навътре ръб на устието. Плитко и разлато тяло със слаб наклон на стените от периферията към центъра. Пръстеновидно столче. Дъно с конусовиден израстък, оформящо вдлъбнатина от вътрешната страна. По ръба на устието четири врязани концентрични линии.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 168. Рибно блюдо (табл. 12)
АМ Созопол, без №.
Обект: ул. „Рибарска“, № 65 (табл. А/14).
Керемидено-червена глина с дребни слюд. примеси; фрагм., слеп., липсват столчето и половината тяло; макс.д. – 22.
Подобно на кат. № 167. Върху устието два врязани жлеба. От вътрешната страна на тялото издраскан графит: АР.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 169. Рибно блюдо (табл. 12)
Hermary et al. 2010, 242, CC 149.
АМ Созопол, пи№ 3668с.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., огнище № 5 (табл. В/44).
Оранжева глина с пяс. примеси; покритие с червена ангоба; фрагм., липсват части от тялото и устието; следи от вторично обгаряне; вис. – 5,8; макс.д. – 25,7.
Хоризонтален ръб на венеца. Средно дълбоко тяло с наклон на стените от периферията към центъра. В центъра на тялото сферична вдлъбнатина. Пръстеновидно столче. По ръба на устието две врязани концентрични линии.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 123, № 807, трета четвърт на V в. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1974, 56, рис. 15/6, първа половина на V в. пр. Хр.); Западен Крим (Handber et al. 2009, 183, fig. 8b).
Датировка: 390-380 г. пр. Хр.

№ 170. Рибно блюдо (табл. 2, 12)
АМ Созопол, инв. № АМ-2184.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, №35, 1994 г. (табл. А/11)
Сиво-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 6; д.т. – 23,5; д.ст. – 11; д.вдлъб. – 8,5.
Подобно на кат. № 169. Ръбът на устието слабо завит навътре и профилиран с четири врязани линии.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 171. Рибно блюдо (табл. 2, 12)
АМ Созопол, инв. № АМ-2185.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, №35, 1994 г. (табл. А/11)
Светлокафява със сиво-черен цвят след изпичане глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 5; д.т. – 19,2; д.ст. – 7,6.
Подобно на кат. № 169. Ръбът на устието слабо завит навътре. Трапецовидно столче.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 123, № 809, след 336 г. пр. Хр.).
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 172. Рибно блюдо (табл. 30)
АМ Созопол, без №.
Неизвестно местонамиране.
Кафява глина с дребни пяс. примеси; покритие отвътре и отвън с червено-кафява лакообразна ангоба, на места опадала; по тялото следи от вторично обгаряне; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 5,5; д.ус. – 23; д.ст. – 10.
Подобно на кат. № 169.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 173. Рибно блюдо (табл. 12)
Hermary et al. 2010, 241, CC 148.
АМ Созопол, пи№ 3833.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. Н05, огнище (табл. В/51).
Оранжево-кафява глина с пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 4,7; д.т. – 22,2.
Удебелен, падащ косо надолу ръб на венеца. Плитко и разлато тяло със слабо скосени към дъното стени, където е оформена плитка полусферична вдлъбнатина. Пръстеновидно столче. Издуто

отвън дъно.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 147-148, №№ 1061-1076; Rotroff 1997, 146-148, №№ 709-733); Западен Крим (Handber et al. 2009, 182, fig. 6i).

Датировка: втора четвърт на III в. пр. Хр.

№ 174. Лекит (табл. 30)

АМ Созопол, инв. № 1053.

Обект: некропол „Харманите“, 1974 г.

Оранжево-керемидена глина; покритие от светлочервена ангоба; напълно запазен; вис. – 12,2; д.ус. – 3; д.ст. – 3,6.

Тясно устие с пръстеновиден ръб на венеца. Къса и тясна шия с конкавни стени. Вретеновидно тяло. Пръстеновидно столче. Къса дръжка с овално сечение, заловена за горната част на тялото и за шията, непосредствено под устието.

Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 105, fig. 23, № 691, начало на V в. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1962, 123, рис. 2).

Датировка: край на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 175. Лекит (табл. 12, 30)

Nedyalkov 2008, 24, tabl. 4, № 58.

АМ Созопол, инв. № АМ-2330.

Обект: АЖК, 1995 г., помещение № 4 (табл. А/6).

Светлокафява с лек червеникав оттенък глина, на места до сиво-черна, груба с едри пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 23,5; д.ус. – 5,6; д.ст. – 10,2; макс.д. – 19,5.

Устие с форма на пресечен конус, обърнат надолу. Силно скъсена шия, отделена от тялото с релефен пръстен. Полегати рамене. Заоблено, силно издуто горе тяло, стесняващо се постепенно към основата. Пръстеновидно столче. Къса, широка и плоска дръжка, захваната за плещите на съда и за шията.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 38, №№ 1103, 1104, 470-450 г. пр. Хр., pl. 77, № 1684, 425-400 г. пр. Хр.); Олинт (Robinson 1933, pl. 168, № 743, край на V в. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1978, 105, fig. 23, № 684, V в. пр. Хр.); Нимфей (Скуднова 1956, 131 сл., рис. 63/2, V в. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1974, 102, рис. 48/1, V в. пр. Хр.; Ilyna 2009, 90, fig. 8, 9); за паралели от Русия вж. и Онайко 1966, 60, табл. 6/2, 6/6, 25/14, №№ 120-122.

Датировка: край на V- първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 176. Лекит (табл. 12, 30)

АМ Созопол, инв. № АМ-1463.

Обект: некропол „Харманите“, разкопки при ресторант „Чайка“, 1975 г.

Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 11; д.ус. – 3,3; д.ст. – 6; макс.д. – 10.

Подобен на кат. № 175, с по-сфероидно тяло.

Датировка: втора половина на V – начало на IV в. пр. Хр.

№ 177. Лекит (табл. 12, 30)

АМ Созопол, пи№ 2409.

Обект: некропол „Калфата“, 2002 г.

Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 13,5; д.ус. – 4,5; д.ст. – 5,5.

Пръстеновидно устие с удебелен ръб на венеца. Къса и тясна шия с конкавни стени. Полегати рамене. Сфероидно тяло. Пръстеновидно столче. Върху шията релефен пръстен.

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 178. Лекит (табл. 12, 30)

АМ Созопол, без №.

Неизвестно местонамиране.

Светлокафява глина с пяс. примеси, добре загладена; горната и долната части на тялото, устието и дръжката покрити с лошокачествен, черен матов фирнис; средната част на тялото покрита с матова бяла ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 9,2; д. ус. – 3,5; д.ст. – 4,4; макс.д. – 7,2.

Пръстеновидно устие с извит навън ръб на венеца. Къса и тясна шия с конкавни стени. Сфероидно

тяло. Пръстеновидно столче.
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 179. Лекит (табл. 12, 30)
АМ Созопол, инв. № АМ-2179.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Светлокафява с жълтеникав оттенък глина с фини слюд. примеси; покритие от червено-кафява до черна ангоба, на места опадала; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 17,3; д.ус. – 4,5; д.ст. – 8; макс.д. – 13.
Тясно устие с форма на пресечен конус и масивен, равен ръб на венеца. Къса шия със слабо конкавни стени. Високо сфероидно тяло. Пръстеновидно столче. Малка дъговидно извита дръжка, захваната за горната част на тялото и в основата на шията.
Паралели: Олбия (Козуб 1974, 102, рис. 48/2); по Долни Днепър (Bylkova 2009, 162, fig. 5/4); Олинт (Robinson 1933, pl. 168, № 746).
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 180. Лекит (табл. 30)
АМ Созопол, инв. № АМ-1542.
Обект: некропол „Харманите“, 1976 г.
Охрова, добре пречистена глина; напълно запазен; върху тялото вдлъбнатина (производствен дефект); вис. – 7; д.ус. – 2,5; д.ст. – 3,8; макс.д. – 6,5.
Ехиновидно устие. Тясна къса шия с конкавни стени. Ясно изразени рамене. Сфероидно тяло, слабо стеснено в основата. Пръстеновидно столче. Дръжка, захваната за плещите на съда и за шията, минава плътно под устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 153, № 1124, 420 г. пр. Хр.); Аполония (Иванов 1963, 91, № 33, червенофигурен от втора половина на V в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на V – началото на IV в. пр. Хр.

№ 181. Лекит (табл. 2, 13, 30)
АМ Созопол, инв. № АМ-1341.
Неизвестно местонамиране.
Сива, добре пречистена глина; част от столчето отчупено; пробито дъно; вис. – 6,2; д.ус. – 2,5; макс.д. – 5,5; д.ст. – 3,7.
Подобен на кат. № 180, по-стеснено към основата тяло, стъпващо върху дисковидно столче.
Датировка: втора половина на V – началото на IV в. пр. Хр.

№ 182. Лекит (табл. 13, 31)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., гроб № 142.
Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; фрагм. устие, слеп.; вис. – 9,2; д.ус. – 2,6; д.ст. – 3,4; макс.д. – 4,4.
Тясно фуниевидно устие. Висока тясна шия с конкавни стени, отделена от тялото с релефен пръстен. Овално тяло. Пръстеновидно столче.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 38, № 1141, чернофирнисов, 350-325 г. пр. Хр.); Аполония (Иванов 1963, 99, 107, №№ 48, 70, червенофигурен и с червена палмета).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 183. Лекит (табл. 31)
Иванов 1963, 132, № 205.
НАМ София, инв. № 7818.
Обект: некропол „Калфата“, 1949 г., изкоп II.
Светла, червено-кафява, груба глина; покритие от червено-кафява ангоба; изцяло запазен; вис. – 15; д.ус. – 3,8; макс.д. – 8; д.д. – 6,3.
Тясно устие с форма на пресечен конус, обърнат надолу. Къса шия, отделена от устието посредством тесен жлеб. Полегати рамене. Цилиндрично тяло, слабо стесняващо се към основата. Дисковидно столче.
Паралели: Аполония (Иванов 1963, 98, табл. 37, № 47, червенофигурен, 360-340 г. пр. Хр.).

Датировка: начало на III в. пр. Хр.

№ 184. Лекит (табл. 13, 31)
Иванов 1963, 132, № 208.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата", 1947 г., изкоп I.
Сиво-жълтеникава, груба глина; липсват устието и дръжката; зап. вис. – 11; макс.д. – 7; д.ст. – 4,7.
Висока шия, украсена с пет хоризонтални релефни пръстена. Сферично тяло. Пръстеновидно столче.
Датировка: начало на III в. пр. Хр.

№ 185. Лекит (табл. 31)
АМ Созопол, инв. № АМ-440.
Обект: некропол „Харманите", изкоп за канал (до военните блокове).
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; изцяло запазен; вис. – 19; д.ус. – 5; д.ст. – 8; макс.д. – 14,3.
Тясно устие с извит навън, скосен ръб на венеца. Къса шия с прави стени. Заоблени рамене. Овално тяло с макс. диаметър в горната част. Ниско пръстеновидно столче. Дръжката минава плътно под устието, захваната за шията и най-широката част на тялото. По средата на тялото две врязани концентрични линии.
Паралели: Томи (Bucovala 1967, 25, № 13C, III в. пр. Хр., 132, fig. 93, край на IV–III в. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1962, рис. 49/1, средата на IV в. пр. Хр.).
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.?

№ 186. Лекит (табл. 13, 31)
Hermary et al. 2010, 242, CC 155.
АМ Созопол, пи№ 3256.
Обект: некропол „Калфата", 2002 г., гроб № 299 (табл. В/35).
Светлокафява глина с пяс. примеси; устието, шията, дръжката и две трети от горната част на тялото покрити с лошокачествен, черен матов фирнис; долната част на тялото и столчето с цвета на глината; напълно запазен; вис. – 12,1; макс.д. – 8,4.
Тясно пръстеновидно устие. Къса, тясна шия с релефен пръстен в средата. Ясно изразени рамене. Конично тяло. Пръстеновидно столче. Дъговидна дръжка, захваната за шията и плещите на съда.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1966, 231, pl. 84, № m. 6.2).
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 187. Лекит (табл. 13, 31)
АМ-Созопол, пи№ 1502А
Обект: некропол „Калфата", 1997 г., кв. S9-S10, керамично струпване (табл. В/25).
Червено-кафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., липсва устието; зап. вис. – 11,4; д.ст. – 5,1; макс.д. – 7,5.
Подобен по форма на кат. № 186, с по-тесни и ясно изразени рамене.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 188. Лекит (табл. 13, 31)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК, подобект „Щерна наос" (табл. А/9).
Светлокафява глина с фини пяс. примеси; следи от вторично обгаряне; фрагм. дръжка, слеп.; вис. – 10,8; д.ус. – 3,3; д.ст. – 5; макс.д. – 8,3.
Устие с обърнат и скосен навън ръб на венеца. Тясна шия със слабо конкавни стени. Сфероидно тяло с макс. диаметър в горната част. Ниско дисковидно столче. В средата на дъното малка конусовидна издатина, поради която съдът не е съвсем стабилен. Плоска дръжка, захваната за шията непосредствено под устието и за най-широката част на на тялото. Върху плещите и тялото няколко врязани линии.
Датировка: III в. пр. Хр.

№ 189. Лекит (табл. 2, 13, 31)
АМ Созопол, инв. № АМ-2234.
Обект: АЖК, подобект „Щерна наос“ (табл. А/9).
Светлокафява с бледорозов оттенък глина с дребни пяс. примеси; покритие от матова бяла ангоба; фрагм. устие, реставр.; вис. – 12; д.ус. – 6,3; д.ст. – 3,9; макс.д. – 7,1.
Тясно устие с извит навън, широк ръб на венеца. Силно скъсена шия с форма на пресечен конус. Елипсовидно тяло. Дисковидно столче, свързвано с тялото посредством късо краче. Масивна дръжката, захваната за шията и за средната част на тялото.
Паралели: Томи (Bucovala 1967, 36, № 25, III в. пр. Хр.).
Датировка: III в. пр. Хр.

№ 190. Лекит (табл. 13)
Hermary et al. 2010, 242, CC 157.
АМ Созопол, пи№ 3839.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., гроб № 344 (табл. В/52).
Червено-керемидена глина с дребни пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 8,1; д.ус. – 3,5; д.ст. – 5,5; макс.д. – 6,7.
Тясно устие с дисковидна форма и извит навън, широк ръб на венеца. Къса и тясна шия. Подобно на колба тяло. Пръстеновидно столче с изпъкнало заострено дъно. Върху горната част на тялото две ивици черен фирнис.
Паралели: Олинт (Robinson 1933, 222, 228, №№ 800, 803, 806, 848, край на V – начало на IV в. пр. Хр.).
Датировка: средата на III в. пр. Хр.

№ 191. Аскос (табл. 31)
Иванов 1948, 43, обр. 50а.
НАМ София, инв. № 7274.
Обект: некропол „Калфата“, 1946 г.
Жълто-червена глина; устието и половината от дръжката покрити с черен фирнис; напълно запазен; вис. – 9; д.ус. – 3; макс.д. – 9,4.
Тясно фуниеобразно устие. Къса шия. Ниско и широко тяло с отвесна тръбичка в средата. Плоска и широка, дъговидно извита дръжка. Върху тялото две чернофирнисови ивици – една върху раменете и втора върху най-долната част на съда.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 80, № 1725, ок. 520-490 г. пр. Хр.); Олбия (Козуб 1974, 78, рис. 33/1, V в. пр. Хр.).
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 192. Фрагмент от устие с дръжка на аскос (табл. 13)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена глина с примеси; покритие от червено-кафява лакообразна ангоба, на места опадало; размери – 4,6 x 11,1.
Тясно пръстеновидно устие. Къса тясна шия. Дъговидно извита дръжка, захваната за горната част на тялото.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 193. Аскос (табл. 13)
Иванов 1963, 138, № 230, обр. 56.
НАМ София, инв. № 7391.
Обект: некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 39.
Светла, червено-кафява, фина глина; покритие от червено-кафява ангоба; напълно запазен; вис. – 8,9; вис.т. – 6,8; дълж.т. – 7,6; д.ус. – 2,4; макс.д. – 6,9; д.д. – 4,5.
Устие с удебелен, завит навътре ръб на венеца. Къса и тясна шия с прави стени. Високо и широко тяло с форма на пресечен конус и макс. диаметър в долната част. Дъговидна, дебела и вдлъбната по средата дръжка, захваната за горната част на тялото и за шията под устието.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 80, №№ 1734-1737, край V–IV в. пр. Хр.; Rotroff 1997 pl.

83, №№ 1126-1129, първа половина на III в. пр. Хр.).
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 194. Аскос (табл. 13)
Иванов 1963, 140, № 235.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 655.
Керемидено-червена, груба глина; липсва част от устието; вис. – 8,5; вис. – 6; макс.д. – 9,3; д.ст. – 5,6.
Фуниевидно устие със слабо завит навътре ръб на венеца. Силно скъсена шия с конкавни стени. Ниско тяло с издути стени и вдлъбната горна повърхност. Дръжка, захваната за горната част на тялото и за основата на шията. Ниско, широко и плоско столче. Върху горната вдлъбната част на тялото врязан пръстен.
Датировка: начало на III в. пр. Хр.

№ 195. Аскос (табл. 13, 31)
Иванов 1963, 140, № 234, обр. 57, табл. 60.
НАМ София, инв. № 7392.
Обект: некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 56 (с керемидено покритие).
Червено-кафява, груба глина; вис. – 6,9; д.ус. – 2,3; д.ст. – 4,2.
Подобен на кат. № 194. Върху периферията на горната вдлъбната част на тялото три концентрични врязани пръстена.
Датировка: трета четвърт на III в. пр. Хр.

№ 196. Аскос (табл. 31)
Иванов 1963, 213, № 526, табл. 113.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 93.
Червеникава, груба глина; липсват дръжката и устието; зап. вис. – 10,5; макс.д. – 8,5; д.ст. – 6.
Тяло с форма на сплесната сфера. Пръстеновидно столче. Около шията два вдлъбнати пръстена. По средата на тялото хоризонтален жлеб.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, № 1194, ок. 350 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 197. Аскос с две дръжки (табл. 13)
Иванов 1963, 142, № 239, обр. 57, табл. 63.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1948 г., гроб № 424.
Керемидено-кафява глина; липсват устието на чучура и едната дръжка; вис. – 5,5; макс.д. – 8,8.
Цилиндричен чучур, завършващ със заоблен, пръстеновиден ръб на венеца. Лещовидно тяло с пъпка отгоре в средата и със заоблено дъно. От двете страни на тялото и успоредно на чучура по една къса и плоска дръжка. Върху горната повърхност на съда украса от червено-кафяв фирнис – пъпка, от която излизат три стилизирани листа с издължена триъгълна форма. В двете празни полета отстрани на средния лист са нанесени, съответно, шест и пет черни точки, наредени в прави линии. Половината от чучура е украсена с две тесни фирнисови ивици. Върху дръжката – напречна черно-кафява ивица.
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 198. Аскос с две дръжки (табл. 2, 13, 31)
Иванов 1963, 142, № 240, обр. 57, табл. 63.
НАМ София, инв. № 7809.
Обект: некропол „Калфата“, 1949 г., гроб № 242.
Светла, червено-кафява глина; вис. – 4,5; вис. с чучур – 6,4; д.ус. – 2,9; макс.д. – 8,5.
Подобен по форма и украса на кат. № 197. Устието и горната част на шийката, и дръжките са покрити с черен до тъмнокафяв фирнис. Горната повърхност е украсена с пет силно стилизирани листа с триъгълна форма. Между тях са нанесени по шест тъмнокафяви точки, наредени в прави линии, с едно изключение, при което точката е само една.

Датировка: край на IV в. пр. Хр.

№ 199. Амфориск (табл. 13, 31)
Nedyalkov 2008, 24, tabl. 4, 8, № 60.
АМ Созопол, инв. № АМ-1007.
Обект: некропол „Харманите“.
Светла бежова, добре пречистена глина; липсват долната част от тялото и дръжките; зап. вис. – 13; д.ус. – 5,2; макс.д. – 6,4.
Широко устие с форма на пресечен конус, с извит навън, заоблен ръб на венеца. Заоблени, слабо изразени плещи. Конично тяло. Изпъкнали дръжки с кръгло сечение, захванати за горната част на тялото.
Датировка: VI – начало на V в. пр. Хр.?

№ 200. Амфориск (табл. 31)
АМ Созопол, инв. № АМ-1335.
Обект: некропол „Харманите“, 1975 г.
Бежова глина с пяс. примеси; устието и част от шията отчупени; вис. – 11,5; д.ус. – 2,7.
Тясно устие със заоблен, слабо издаден навън ръб на венеца. Заоблени рамене. Елипсовидно тяло. Липсва столче. Г-образни дръжки, леко огънати навътре в долните си части.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, tabl. 39, № 1150, 1159).
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.?

№ 201. Амфориск (табл. 31)
Иванов 1963, 258, № 750.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1948 г., гроб № 365.
Светлокафява глина; вис. – 24,5; д.ус. – 5; макс.д. – 12,5; д.ст. – 9,5.
Тясно устие с леко вдлъбнати външни стени. Къса шия. Овално тяло, силно стеснено в горната част. Широко пръстеновидно столче. Къси дръжки, захванати за шията и горната част на тялото.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 192, tabl. 63, № 1499, втора четвърт на IV в. пр. Хр., “неустановен произход”).
Намерен заедно с аполонийска монета, сечена между 350 и 306 г. пр. Хр.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 202. Амфориск (табл. 31)
НИМ София, инв. № 1379.
Обект: некропол „Калфата“.
Червено-кафява, груба глина с пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 15,2; д.ус. – 3,1; макс.д. – 8,1.
Устие със заоблен прав ръб на венеца. Издължена шия с прави стени. Полегати, широки, ясно изразени рамене. Конично тяло. Столчето предстявлява малък, тесен и заострен конус, обърнат с основата нагоре. Масивни, Г-образни дръжки с кръгло сечение, захванати за плещите на съда и за шията под устието.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 203. Амфориск (табл. 13, 31)
АМ Созопол, пи№ 3164.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., кв. G02.
Охрово-кафява глина с фини слюд. и пяс. примеси; покритие с червено-кафява ангоба; фрагм. тяло, липсва едната дръжка; вис. – 13; д.ус. – 6,7; д.ст. – 2,2; макс.д – 10.
Широко устие с извит навън ръб на венеца, под него – плитък жлеб. Шия с конкавни стени. Полегати рамене. Полусферично тяло. Малко кръгло столче, отдолу вдлъбнато. Дръжки, захванати за шията под жлеба и за горната част на тялото.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 204. Амфориск (табл. 13)

Betchold, Docter 2010, 71, fig. 24, № 86.

Обект: некропол „Буджака“, 2007 г., УПИ 5518-С7-2-61.

Червена, груба глина с пяс. примеси; фрагм., без долната част на тялото; зап. вис. – 8,7; д.ус. – 5.

Тясно устие с извит навън ръб на венеца. Тясна, набраздена с три релефни пръстена шия с дебели, слабо разширени в основата стени. Кръгли в сечение, изпъкнали дръжки, захванати за горната част на тялото.

Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 205. Албастрон (табл. 31)

АМ Созопол, инв. № АМ-736.

Обект: некропол „Харманите“, 1966 г., до каменна гробница.

Светлокафява глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., липсва половината устие; вис. – 11.

Тясно устие с издаден навън широк, хоризонтален ръб на венеца. Къса и тясна шия. Продълговато тяло, леко разширено в долната част. Заоблено дъно.

Датировка: V в. пр. Хр.

№ 206. Унгвентарий (табл. 32)

АМ Созопол, пи№ 2135.

Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., гроб № 74 (табл. В/15).

Червено-кафява, добре пречистена глина; почти запазен, реставр.; вис. – 8,5; д.ус. – 2,5; д.ст. – 2; макс.д. – 6,1.

Тясно устие със слабо извит навън, заоблен и скосен ръб на венеца. Тясна шия с прави стени. Полегати рамене. Силно издуто в горната част тяло, стесняващо се конично към основата. Столче с форма на пресечен конус, леко вдлъбнато отдолу.

Паралели: Атина (Rotroff 1997, fig. 72, pl. 85, № 1168, ок. 300 г. пр. Хр.).

Датировка: последна четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 207. Унгвентарий (табл. 32)

НИМ София, пи№ 443.

Обект: некропол „Калфата“, 1995 г., гроб № 91 (табл. В/16).

Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; следи от кафява ангоба; напълно запазен; вис. – 7,5; д.ус. – 2; д.ст. – 1,5; макс.д. – 4,2.

Подобен на кат. № 206, без оформен ръб на венеца на устието. Тялото по-слабо издуто в областта на раменете. Върху плещите две концентрични ивици от кафява ангоба.

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 208. Унгвентарий (табл. 32)

НИМ София, пи№ 443.

Обект: некропол „Калфата“, 1994 г., северен сектор, гроб № 50 (табл. В/12).

Червено-кафява глина с дребни пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 8,5; д.ус. – 2,1; д.ст. – 2,1; макс.д. – 4,8.

Подобен на кат. № 206. Масивно столче с форма на пресечен конус.

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 209. Унгвентарий (табл. 13, 32)

Иванов 1963, 246, № 686а, обр. 97.

София НАМ.

Обект: некропол „Калфата“, 1948 г., гроб № 409.

Светла, червено-кафява глина; вис. – 10; д.ус. – 2,5; макс.д. – 6,5; д.ст. – 3,2.

Тясно устие със слабо извит навън, заоблен ръб на венеца. Тясна шия с прави стени. Полегати рамене. Силно издуто в горната част тяло, конично стесняващо се към основата. Пръстеновидно столче, отдолу плоско. Две отвесни, симетрични, полукръгли дръжки, захванати за горната част на тялото. Шията и тялото украсени с ивици кафяв фирнис.

Датировка: среда – трета четвърт на III в. пр. Хр.

№ 210. Унгвентарий (табл. 32)

АМ Созопол, пи№ 2135.
Обект: некропол „Калфата“, 2000 г., гроб № 201.
Тъмнокафява, добре пречистена глина; изцяло запазен; вис. – 11,6; д.ус. – 2,9; д.ст. – 2,7; макс.д. – 6,6.
Тясно устие с извит навън, удебелен ръб на венеца. Тясна шия с прави стени, стеснена в долната част. Полегати рамене. Силно издуто в горната част тяло, стесняващо се конично към основата, в долната си част преминава в цилиндрично краче, стъпващо върху пръстеновидно столче. По раменете и тялото широки концентрични пояси от черна ангоба.
Паралели: Атина (Rotroff 2006, 150, № 411, fig. 62, pl. 52, ок. 290-250 г. пр. Хр., № 418, ок. 250-190 г. пр. Хр.).
Намерен заедно с със сребърна монета, чернофирнисов кантарос (АМ Созопол, пи№ 2133) и местна керамика (питос и кана: АМ Созопол, пи№№ 2132, 2136) от края на IV – началото на III в. пр. Хр.
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 211. Унгвентарий (табл. 13, 32)
АМ Созопол, инв. № АМ-390.
Неизвестно местонамиране.
Червено-кафява глина с пяс. примеси; фрагм., липсват устието, шията и част от тялото; зап. вис. – 7,2; д.ст. – 1,6; макс.д. – 5,9.
Подобен на кат. № 210.
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.?

№ 212. Унгвентарий (табл. 2, 13, 32)
АМ Созопол, инв. № АМ-45.
Неизвестно местонамиране.
Червено-кафява глина с примеси; част от столчето отчупена; вис. – 8,5; д.ус. – 2; д.ст. – 2,8.
Тясно устие със слабо извит навън ръб на венеца. Къса и тясна шия. Овално тяло, свързано със столчето посредством късо краче. Дисковидно столче.
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 213. Унгвентарий (табл. 32)
АМ Созопол, инв. № АМ-2068.
Обект: „некропол „Морска градина“, обект “Културен дом”, 1980-1981 г.
Червено-кафява глина с фини пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 9,8; д.ус. – 2; д.ст. – 1,8; макс.д. – 3,8;
Подобен на кат. № 212. Столче с форма на пресечен конус, леко вдлъбнато отдолу.
Паралели: Атина (Rotroff 2006, 291, № 427, fig. 63, pl. 52, до 170 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 214. Унгвентарий (табл. 32)
АМ Созопол, пи№ 1736.
Обект: некропол „Калфата“, 1998 г., гроб № 178.
Светлокафява, добре пречистена глина; покритие от кафява ангоба; фрагм., слеп.; вис. – 9,5; д.ус. – 2,5; д.ст. – 1,8.
Подобен на кат. № 212. Устието с извит навън, удебелен и скосен ръб на венеца. Върху шията и раменете пет хоризонтални ивици от кафява ангоба.
Паралели: Атина (Rotroff 2006, 291, № 427, fig. 63, pl. 52, до 170 г. пр. Хр.).
Намерен заедно с бронзова монета от 300-120 г. пр. Хр. (АМ Созопол, пи№ 155)
Датировка: втора половина на III – началото на II в. пр. Хр.

№ 215. Унгвентарий (табл. 32)
АМ Созопол, инв. № АМ-2027.
Обект: некропол „Морска градина“, обект “Културен дом”, 1980-1981 г.
Охрово-кафява, добре пречистена глина; фрагм. шия, слеп., реставр.; вис. – 13,6; д.ус. – 2,6; д.ст. – 2,3; макс.д. – 4,7.
Тясно устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Издължена шия с прави стени, с врязана

концентрична линия в долната част. Стройно вретеновидно тяло. Високо краче, стъпващо върху вдлъбнато отдолу дъно. Върху долната част на тялото слабо изразен релефен пръстен. Паралели: Атина (Rotroff 2006, 292, № 442, fig. 63, pl. 53, до 150 г. пр. Хр.).

Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 216. Унгвентарий (табл. 32)

АМ Созопол, инв. № АМ-2059.

Обект: некропол „Морска градина", обект "Културен дом", 1980-1981 г.

Светлосива, добре пречистена глина; напълно запазен; вис. – 16,6; вис.шия – 5,5; д.ус. – 3,3; д.ст. – 2,7; макс.д. – 5,5.

Подобен на кат. № 215. Ръбът на устието скосен надолу. Върху долната част на тялото три концентрични ивици от черна, лакообразна матова ангоба. По крачето следи от същата ангоба. Дисковидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, 292, № 441, fig. 63, pl. 53, 175-170 г. пр. Хр.).

Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 217. Унгвентарий (табл. 32)

АМ Созопол, инв. № 164.

Неизвестно местонамиране.

Светлокафява с жълтеникав оттенък глина с примеси; вис. – 16; д.ус. – 2; д.ст. – 2,6; макс.д – 4.

Тясно устие с извит навън, скосен ръб на венеца. Издължена шия с прави стени. Тънко вретеновидно тяло. Високо краче, стъпващо върху дисковидно столче; на мястото на свързването им – врязана линия.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, 293, № 458, fig. 63, pl. 53, до 150 г. пр. Хр.).

Датировка: първа половина на II в. пр. Хр.

№ 218. Унгвентарий (табл. 13, 32)

Hermary et al. 2010, 243, № CC 161.

АМ Созопол, пи№ 3635.

Обект: некропол „Калфата", 2003 г., гроб № 317 (табл. В/49).

Охрово-жълта глина с дребни пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 7,3; д.ус. – 1,9; д.ст. – 1,9; макс.д. – 4,4.

Тясно устие с извит навън ръб на венеца. Къса и права шия, леко стеснена в основата. Полегати рамене. Конично тяло, свързано със столчето посредством късо краче. Столче с форма на пресечен конус. По устието, шията и раменете – хоризонтални ивици от червено-кафява ангоба.

Датировка: първа четвърт на III в. пр. Хр.

№ 219. Унгвентарий (табл. 32)

АМ Созопол, пи№ 2135.

Неизвестно местонамиране.

Червено-кафява глина, добре пречистена; напълно запазен; вис. – 7,6; д.ус. – 1,9; д.ст. – 1,6; макс.д. – 3,8.

Подобен на кат. № 218. Дисковидно столче. По шията и раменете концентрични пояси от кафява ангоба.

Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 220. Унгвентарий (табл. 32)

АМ Созопол, пи№ 2135.

Обект: некропол „Калфата", 1999 г., гроб № 187.

Светлобежова глина с дребни пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 16,6; д.ус. – 3,2; д.ст. – 3,1.

Тясно устие с извит навън, удебелен ръб на венеца, по който личат следи от светлокафява лакообразна ангоба. Висока, тясна шия с прави стени, леко стеснена в основата. Заоблени рамене. Силно издуто в горната част тяло, стесняващо се конично към основата. Пръстеновидно столче.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, 296, № 487, ок. 250-170 г. пр. Хр., № 492, до 140 г. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 221. Цедилка (табл. 33)
АМ Созопол, инв. №АМ-195.
Неизвестно местонамиране.
Оранжева, добре пречистена глина; покритие от червено-кафява лакообразна ангоба; фрагм. дръжка и тяло, реставр.; вис. – 9; д.ст. – 8.
Пръстеновидно устие с оформен жлеб за капак. Сферично тяло, към средата на което е прикрепен широк чучур с 16 дупки, образуващи цедка. Ниско пръстеновидно столче. Две симетрични подковообразни дръжки, захванати отстрани на тялото.
Намерена заедно с капак (вж. кат. № 315).
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 222. Цедилка (табл. 14, 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-432.
Обект: некропол „Харманите“ (в района на военните блокове).
Светлокафява, добре пречистена глина; следи от червено-кафява ангоба; фрагм. дръжка, липсва чучура на цедката; вис. – 4,7; д.ст. – 4,9; макс.д. – 9,5.
Подобна на кат. № 221. Дупките на цедката са 14.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 223. Цедилка (табл. 14)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Античен кладенец“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 2002 г. (табл. А/15)
Сива глина с фини слюд. примеси; фрагм., липсва голяма част от тялото; вис. – 10,3; д.ус. – 14.
Широко устие с извит навън ръб на венеца, отделено от тялото посредством жлеб. Къса конкавна шия. Разлато полусферично тяло. Дъно с множество малки дупчици. Масивна дръжка, захваната за устието и за най-широката част на тялото.
Паралели: Истрия (Coja 1979, 48, pl. 12, № 45, втора половина на IV в. пр. Хр.); Атина (Sparkes, Talcott 1970, 376, № 2009, pl. 96, 375-340 г. пр. Хр.).
Датировка: край на III – първа половина на II в. пр. Хр.

№ 224. Гутус (табл. 14, 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-1293.
Обект: некропол „Харманите“, 1974 г.
Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 9; д.ус. – 4,5; д.ст. – 4,5; макс.д. – 8.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Къса шия с форма на обърнат пресечен конус, отделена от тялото чрез хоризонтален релефен пръстен. Сферично тяло. Висока плоска дръжка, захваната за средата на тялото и за ръба на устието. Към средата на тялото е прикрепен чучур. Ниско пръстеновидно столче.
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 225. Гутус (табл. 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-433.
Обект: некропол „Харманите“ (в района на военните блокове).
Сиво-черна глина с пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 7; вис. с дръжка – 7,8; д.ус. – 4; д.ст. – 4,6; макс.д. – 6,8; дълж. чучур – 2.
Подобен на кат. № 224, с по-тясно устие и по-къса, конкавна шия.
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 226. Гутус (табл. 14, 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-984.
Обект: некропол „Харманите“, 1974 г.
Сиво-черна глина с пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 8,5; вис. с дръжка – 10,4; д.ус. – 5,5; д.ст. – 5.
Широко устие със слабо извит навън, заоблен ръб на венеца. Цилиндрична шия с прави стени.

Сферично тяло. Висока плоска дръжка, захваната за средата на тялото и за ръба на устието. Към средата на тялото е прикрепен чучур. Ниско пръстеновидно столче.
Паралели: Олбия (Скуднова 1988, 144, № 227, 510-500 г. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 227. Гутус (табл. 14, 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-2091.
Обект: некропол „Морска градина“, 1981 г.
Светлокафява, неравномерно изпечена глина с примеси; липсват чучура и дръжката; вис. – 6,9; д.ус. – 4,6; д.ст. – 5; макс.д. – 7,7.
Подобен на кат. № 226. Тяло със слабо изразена биконична форма.
Паралели: Олбия (Парович, 1974, 85-86, рис. 81/6).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 228. Гутус (табл. 14, 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-2096.
Обект: некропол „Морска градина“, 1981 г.
Тъмнокафява, груба глина с едри пяс. примеси; липсва дръжката; вис. – 5,9; д.ус. – 3,3; д.д. – 3,2; макс.д. – 5,6.
Устие с форма на обърнат пресечен конус. Сфероидно тяло с конвексни стени. Равно дъно. Малка кръгла дръжка, захваната в горната част на тялото. Към средата на тялото е прикрепен малък чучур.
Датировка: IV в. пр. Хр?

№ 229. Гутус (табл. 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-1383.
Обект: некропол „Харманите“, 1975 г.
Бежова глина; покритие от червено-кафява ангоба; дръжката отчупена; вис. – 6; д.ус. – 6,2; д.ст. – 5,8; макс.д. – 10,2.
Пръстеновидно устие с оформен от вътрешната страна жлеб за капак. Сферично тяло. Ниско пръстеновидно столче. Дръжка с кръгло сечение. Малък чучур, прикрепени към средата на тялото.
Намерен заедно с капак (вж. кат. № 312).
Паралели: Олбия (Козуб 1974, 58, рис.18/3, първата половина на V в. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.?

№ 230. Гутус (табл. 14, 33)
АМ Созопол, инв. № АМ-1539.
Обект: некропол „Харманите“, 1976 г.
Оранжево-керемидена глина с фини пяс. и слюд. примеси; покритие от лакообразна червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 4,2; д.ус. – 4,9; д.ст. – 4,8; макс.д. – 9,4.
Пръстеновидно тясно устие с оформен жлеб за капак. Тяло с форма на сплесната сфера, към средата му е прикрепен къс чучур. Ниско пръстеновидно столче. Вертикална подковообразна дръжка.
Намерен заедно с кръгъл капак (подобен на кат. № 312, но с конична дръжка).
Паралели: Южна Италия (Nicol 1851, № 1878, 400-370 г. пр. Хр.); Аполония (Иванов 1963, 207, №№ 506, 507, чернофирнисови, трета четвърт на V в. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 231. Гутус (табл. 2, 14, 33)
Иванов 1963, 212, № 519, обр. 84.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1948 г., гроб № 537.
Светла, червено-кафява глина; покритие от черен недоброкачествен фирнис; фрагм. чучур; вис. – 5,4; вис. с дръжка – 7,4; макс.д. – 6,2; д.отвор – 2,6; д.ст. – 4,5.
Пръстеновидно тясно устие. Конично тяло с леко налонени навън и заоблени рамене, силно

стеснено в основата. Висока дръжка, захваната за горната част на тялото. Високо столче с форма на пресечен конус, профилирано от външната страна с тесен жлеб, равно отдолу. Върху светлочервения фон на раменете – три широки чернофирнисови ивици, излизащи лъчевидно от отвора. Върхът на чучура покрит с черен фирнис.
Датировка: край на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 232. Гутус (табл. 14, 33)
Иванов 1963, 212, № 520, обр. 84, табл. 112.
НАМ София, инв. № 7384.
Обект: некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 93.
Червено-кафява, груба глина; вис. – 5,6; вис. без дръжка – 5; макс.д. – 6,6; д.ст. – 2,9.
Пръстеновидно тясно устие. Конично тяло. Високо столче с форма на пресечен конус, вдлъбнато отдолу. Малка пръстеновидна дръжка. Чучур, прикрепен към горната част на тялото.
Паралели: Атина и Олинт (Robinson 1933, pl. 193, № 1080, 1082, IV в. пр. Хр.; Sparkes, Talcott 1970, 358, №№ 1197-1199, pl. 39, втора половина на V в. пр. Хр.; Rotroff 1997, 358, № 1195, pl. 87, 175-150 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 233. Гутус (табл. 14)
Иванов 1963, 213, № 522, обр. 84, табл. 113.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1948 г., гроб № 436.
Сива, груба глина; липсва дръжката; вис. – 3,9; д.ус. – 4; макс.д. – 6,6; д.ст. – 2,3.
Широко устие с оформен пръстеновиден венец за капак. Полегати рамене. Ниско тяло с форма на пресечен конус, с прикрепен към средата чучур. Пръстеновидно столче.
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 234. Гутус (табл. 14, 34)
АМ Созопол, инв. № АМ-103.
Неизвестно местонамиране.
Сиво-черна, груба глина с примеси; липсва част от устието; вис. – 7,8; д.ст. – 4,8; макс.д. – 6,6.
Широко устие с форма на пресечен конус и прав ръб на венеца. Издуто тяло с макс. диаметър в долната част, където е прикрепен дълъг чучур. Висока, масивна дръжка с квадратно сечение, захваната за долната част на тялото и за ръба на устието. Дисковидно столче.
Паралели: Атина и Томи (Bucovala 1967, 49, № 33d, край на III – начало на II в. пр. Хр.; Rotroff 1997, pl. 87, fig. 73, № 1186, “filter jug”, 200-175 г. пр. Хр.).
Датировка: край на III – начало на II в. пр. Хр.

№ 235. Пиксида (табл. 14, 34)
Nedyalkov 2008, 24, tabl. 4, 8, № 61.
АМ Созопол, инв. № 20.
Неизвестно местонамиране.
Червено-кафява глина; покритие на места от кафява ангоба; липсват дръжките; вис. – 7,7; д.ус. – 4; д.ст. – 4,1; д.капак – 5,8.
Широко пръстеновидно устие с прав ръб на венеца. Ясно изразени хоризонтални рамене. Конично конвексно тяло. Плоско дисковидно столче. Вертикални, подковообразни дръжки с кръгло сечение, захванати за плещите на съда.
Намерена заедно с капак (вж. кат. № 309).
Паралели: Моргантина (Lyons 1996, pl. 52, № 17/108, край на VII–VI в. пр. Хр.); Коринт (Richter, Milne 1935, 11, fig. 74, 430-420 г. пр. Хр.; *Παπαδοπούλου* 1965, tabl. 62 №№ δ-ζ, средата на V в. пр. Хр.; Αρχ. Δελτιον 29, tabl. 746, № β); Родос (Αρχ. Δελτιον 32, tabl. 222, № β, край на IV–III в. пр. Хр.); Олинт (Robinson 1933, pl. 188, № 1023, IV в. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 236. Пиксида (табл. 14)
АМ Созопол, пи№ 3542.

Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. F1.
Оранжево-керемидена след изпичане глина с дребни пяс. примеси; липсват долната половина на тялото и едната дръжка; зап. вис. – 3,2; вис. с дръжка – 4,2; д.ус. – 4,2.
Пръстеновидно устие с прав ръб на венеца. Вертикални подковообразни дръжки с кръгло сечение, захванати за плещите на съда.
Датировка: среда – втора половина на IV в. пр. Хр. (според датирането на съотв. пласт)

№ 237. Пиксида (табл. 14, 34)
АМ Созопол, пи№ 2976.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., гроб № 267 (табл. B/37).
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 5; д.ус. – 3,4; макс.д. – 6.
Пръстеновидно устие с прав ръб на венеца. Хоризонтални рамене. Конично тяло. Остро дъно.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 238. Леканида (табл. 15)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Къща Сумилев“, 1991 г. (табл. A/12)
Бежова глина с фини слюд. примеси; покритие от червена лакообразна ангоба, опадала на повечето места; отчупено столче; вис. – 7,5; макс.д. – 27,5; шир. на венеца – 2,8.
Широко устие с издаден навън борд на венеца. От външната страна – релефен пръстен, отделящ венеца от тялото. Плитко и разлато тяло. Столче, подчертано с жлеб.
Паралели: Пистирос (Domaradzki 2002, 201, fig. 8.7, № 36.2).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 239. Леканида (табл. 15)
Hermary et al. 2010, 243, CC 166.
АМ Созопол, пи№ 3818.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., огнище (табл. B/43).
Оранжево-керемидена глина с фини пяс. примеси; покритие от червено-кафява лакообразна ангоба; по тялото следи от опалване; фрагм.; вис. – 8; д.ус. – 23,4; д.ст. – 9.
Широко устие с отстъп за капак. Полусферично тяло. Трапецовидно столче.
Намерена с капак (вж. кат. № 319).
Датировка: първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 240. Леканида (табл. 15, 34)
Иванов 1963, 230, № 619а, обр. 89, табл. 118.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата“, 1947 г., гроб № 617.
Светлокафява, груба глина; липсва капакът; вис. – 3; д.ус. – 8; д.ст. – 4,7.
Устиен ръб, профилиран с жлеб за капак. Плитко полусферично тяло. Високо трапецовидно столче.
Паралели: Атина (Rotroff 1997, fig. 78, №№ 1254, 1255, 300-250 г. пр. Хр.); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, 174, Abb. 85d, IV в. пр. Хр.).
Датировка: край на IV – първа половина на III в. пр. Хр.

№ 241. Леканида (табл. 15)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК, 1993 г., помещение № 5 (табл. A/7).
Оранжево-керемидена глина с примеси; фрагм., слеп., липсва част от тялото; вис. – 6,5; д.ус. – 19,5; д.ст. – 8,6.
Широко устие с извит навън, профилиран ръб на венеца с оформен жлеб за капак. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче, вдлъбнато отдолу. Върху венеца на устието – релефна пъпка с правоъгълна форма, вдлъбната по средата.
Паралели: Пистирос (Domaradzki 2002, 200, fig. 8.6, № 33.2).
Датировка: край на III в. пр. Хр.

№ 242. Леканида (табл. 15)
Hermary et al. 2010, 243, CC 167.
АМ Созопол, пи№ 3787.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г. (единична находка)
Кафяво-червена глина с пяс. примеси; покритие от червена ангоба; фрагм.; вис. – 6,5; д.ус. – 19,5.
Широко устие с отстъп за капак от вътрешната страна. Полусферично тяло. Пръстеновидно столче. В горната част на тялото е издраскана буквата Н.
Датировка: IV в. пр. Хр.?

№ 243. Лекане (табл. 15)
АМ Созопол, пи№ 166.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна глина с пяс. примеси; наличен фрагмент от устие с дръжка; зап. вис. – 9,8; д.ус. – 34; вис. на дръжка – 4.
Извит навън ръб на устието. Дълбоко тяло. Хоризонтална дръжка с кръгло сечение, захваната за горната част на тялото. Върху тялото два врязани хоризонтални жлеба.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 109, fig. 25, №№ 704, 717, 560 – край на VI в. пр. Хр.); Лариса (Boehlau, Shefold 1942, 115, Abb. 43c, 600-500 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 244. Лекане (табл. 15)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна, добре изпечена глина с пяс. примеси; наличен фрагмент от дръжка с устие; зап. вис. – 6,6; д.ус. – 28; шир. на венеца – 2,1.
Извит навън ръб на венеца, върху него три концентрични жлеба. Полусферично тяло. Хоризонтална дръжка с кръгло сечение, захваната за устието.
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 245. Лекане (табл. 15)
АМ Созопол, инв. № АМ-2132.
Обект: „Морски скали“, 1993 г., архаична щерна № 5 (табл. А/17).
Сиво-кафява, груба глина с примеси; фрагм.; вис. – 8,6; д.ус. – 26; д.ст. – 9,7.
Широко устие с хоризонтален, извит навън ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Разлато, средно дълбоко тяло. Пръстеновидно столче. Подковообразни дръжки, плътно прилепени към устието. По ръба на устието, непосредствено под него и в средната част на тялото – концентрични врязани линии.
Датировка: VI в. пр. Хр.

№ 246. Лекане (табл. 34)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2005 г., цистерна (табл. А/4).
Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., част от устието липсва; вис. – 13; д.ус. – 35; д.ст. – 11,5.
Широко устие с извит навън хоризонтален ръб на венеца. Шия с наклонени стени, отделена от тялото чрез вдлъбната линия. Конично тяло. Пръстеновидно столче. Подковообразни хоризонтални дръжки, захванати за плещите на съда и извити към тялото. Върху ръба на устието три хоризонтални жлеба.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 214, pl. 86, №№ 1832-1834, край на V–IV в. пр. Хр.; Rotroff 2006, 109, fig. 39, 40, №№ 236, 240); Месамбрия (Alexandrescu 1977, fig. 7/10); с. Равна (Мирчев 1962, 125, табл. XII/6, XIII/5, XXX/5); с. Браничево (Дремсизова 1962, 167, обр. 2, № 2); с. Янково (Дремсизова 1955, 71, обр. 14).
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 247. Лекане (табл. 15)
Nedyalkov 2008, 25, tabl. 5, № 70; Hermary et al. 2010, 238, CC 109.

АМ Созопол, пи№ 3251.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., гроб № 298 (табл. B/34).
Сиво-кафява, груба глина с примеси; фрагм.; вис. – 12,5; д.ус. – 27,7; д.ст. – 11,7.
Подобно на кат. № 246. Хоризонтални дръжки с кръгло сечение, плътно прилепени към шията и долната част на устието.
Датировка: втора четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 248. Лекане (табл. 34)
Иванов 1963, 228, № 610, табл. 120.
София НАМ.
Обект: некропол „Калфата“, 1949 г., гроб № 227.
Сиво-черна, груба глина; фрагм., слеп.; вис. – 12; външен д.ус. – 30,5; вътрешен д.ус. – 25,5; макс.д. – 28; д.ст. – 13,3.
Широко устие с плосък, извит навън ръб на венеца. Шия със слабо конкавни стени. Дълбоко конично тяло. Пръстеновидно столче.
Паралели: Олинт (Robinson 1933, №№ 886, 934, tabl. 177, 181).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 249. Мортарий (табл. 15)
Nedyalkov 2008, 24, tabl. 4, № 62.
АМ Созопол, без №.
Обект: в северозападната част на п-в Скамний, ул. „Гларус“.
Сиво-черна глина с пяс. примеси; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 8; д.ус. – 32.
Широко устие със извит навън и увиснал надолу ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени, отделена от тялото чрез лек отстъп. Конично тяло.
Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 111, fig. 27, №№ 728, 731, втора половина на VI в. пр. Хр.); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, 115, Abb. 43a, 650-600 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI в. пр. Хр. (по сведение на Д. Недев)

№ 250. Мортарий (табл. 15)
Nedyalkov 2008, 25, tabl. 5, № 65.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. A/1).
Светла, червено-кафява глина с розов оттенък и дребни пяс. примеси; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 9,9; д.ус. – 29,5.
Широко устие с извит навън ръб на венеца, профилиран с четири жлеба. Непосредствено под устието – три плитки, широки хоризонтални жлеба. Разлато тяло.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, № 1884, pl. 90, fig. 16, 565-550 г. пр. Хр.); Хиос (Anderson, 1954, 174, № 99, fig.6); Истрия (Alexandrescu 1978, 111, № 726, fig. 27, 565-500 г. пр. Хр.); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, 114, Abb. 38f, 600-500 г. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 250а. Мортарий (табл. 15, 34)
Nedyalkov 2008, 25, tabl. 5, № 64.
АМ Созопол, инв. № АМ-1376.
Обект: некропол „Харманите“, 1975 г.
Сиво-черна глина с дребни пяс. примеси; фрагм., реставр.; вис. – 8,2; д.ус. – 23; д.ст. – 9,5.
Широко устие с извит навън, удебелен ръб на венеца, отделен от тялото посредством плитък жлеб. Дълбоко конично тяло. Пръстеновидно столче. От външната страна на тялото – пояси от концентрични врязани линии, групирани по пет в пояс.
Паралели: Лариса (Boehlau, Shefold 1942, 115, Abb. 39b, 700-650 г. пр. Хр., Abb. 40f, 650-600 г. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu, 1978, 111, fig. 27, № 723, трета четвърт на VI в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – началото на V в. пр. Хр.?

№ 251. Мортарий (табл.15)
Nedyalkov 2008, 25, tabl. 4, № 63.

АМ Созопол, без №.
Обект: „Морски скали“, 1993 г., архаичен пласт.
Червено-кафява, груба глина с едри пяс. примеси; фрагм.; вис. – 9; д.ус. – 32; д.д. – 12.
Широко устие с прав ръб на венеца. Тяло с форма на обърнат пресечен конус и дебели стени. Плоско и равно дъно. Под устието два врязани жлеба.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 221-223, pl. 90, № 1889, 520-490 г. пр. Хр.); Лариса (Boehlau, Schefold 1942, 115, Abb. 39f, 650-600 г. пр. Хр.); Истрия (Alexandrescu 1978, 111, fig. 27, №№ 726, 728, 560 – край на VI в. пр. Хр.).
Датировка: втора – трета четвърт на VI в. пр. Хр.

№ 252. Мортарий (табл. 16, 34)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Харманите“, ресторант "Чайка", 1966 г.
Бежова глина с примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 11; външен д.ус. – 37,2; вътрешен д.ус. – 31; д.ст. – 15.
Широко устие с извит навън, хоризонтален ръб на венеца. Широко и дълбоко тяло с форма на обърнат пресечен конус. Ниско пръстеновидно столче.
Намерен с капак (вж. кат. № 322).
Паралели: Елизаветовск, Долни Дон (Брашинский 1980, 142, табл. XIX, № 249, втора четвърт – средата на IV в. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 253. Мортарий (табл. 16)
Hermary et al. 2010, 240, CC 137.
АМ Созопол, пи№ 3716.
Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., кв. I05, керамично струпване (табл. В/47).
Керемидено-червена глина с пяс. примеси; фрагм.; вис. – 9,2; д.ус. – 27; д.ст. – 11,5.
Широко устие с извит навън ръб на венеца. Широко и дълбоко полусферично тяло. Пръстеновидно столче. От вътрешната страна на ръба на устието – концентрични жлебове.
Датировка: край на IV – началото на III в. пр. Хр.

№ 254. Мортарий (табл. 16)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК – светилище (табл. А/10).
Оранжево-керемидена, груба глина с примеси; наличен фрагмент от устие; зап. вис. – 8,1; д.ус. – 24,8.
Профилирано с два жлеба устие, с извит навън и надвиснал надолу ръб на венеца, завършващ със заострен ръб. Върху венеца украса от врязани ови. Под устието две врязани концентрични линии.
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 255. Хаван (табл. 34)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г. (табл. А/3)
Керемидено-червена, груба глина с едри пяс. примеси; липсва половината тяло; вис. – 21; д.ус. – 45.
Заоблен ръб на устието. Конично тяло. Масивни, дебели стени. Обло дъно.
Датировка: 370-340 г. пр. Хр.

№ 256. Гърне (табл. 16)
Nedyalkov 2008, 26, № 71, tabl. 5.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Оранжево-керемидена глина с дребни слюд. примеси; следи от вторично обгаряне; липсва долната част на тялото; зап. вис. – 7,3; д.ус. – 8,4; макс.д. – 10,6.
Широко устие със слабо извит навън ръб на венеца. Силно скъсена шия с конкавни стени. Сферично тяло. Г-образна дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.

Паралели: Истрия (Alexandrescu 1978, 124, pl. 71, № 816, начало на V в. пр. Хр.; Alexandrescu 1966, 153, pl. 85, трета четвърт на VI в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – началото на V в. пр. Хр.

№ 257. Гърне (табл. 16, 34)
Nedyalkov 2008, 26, № 72, tabl. 5, 8.
АМ Созопол, инв. № АМ-2251.
Обект: АЖК, 1995 г., водохранилище № 4 (табл. А/5).
Оранжево-керемидена, груба глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 11,2; д.ус. – 8,4; д.д. – 4,7; макс.д. – 12.
Широко устие с извит навън ръб на венеца и форма на обърнат пресечен конус, отделено от тялото чрез слабо изразен релефен пръстен. Биконично тяло с макс. диаметър в средната част. Малко плоско дъно. Лентеста дръжка, захваната за устието и за най-широката част на тялото.
Паралели: от Гърция изобщо (*Παπαδοπούλου* 1965, tabl. 63, № ε, край на VI в. пр. Хр.; Sparkes, Talcott 1970, 372, pl. 93, № 1933, 570-540 г. пр. Хр.; № 1935, 520-480 г. пр. Хр.; Rotroff 1997, pl. 111, №№ 1479-1481, 300-270 г. пр. Хр.).
Датировка: трета четвърт на V в. пр. Хр.

№ 258. Гърне (табл. 16)
АМ Созопол.
Обект: „Морски скали“, 1993 г.
Светлокафява, на места черна след вторично обгаряне, глина с пяс. примеси; фрагм.; вис. – 11; д.ус. – 9,2; д.д. – 8,5; макс.д. – 13,5.
Широко устие с извит навън ръб на венеца. Полегати рамене. Полусферично тяло. Плоско дъно. Масивна дъговидна дръжка, захваната за устието и за най-широката част на тялото. В горната част на тялото – два концентрични релефни пръстена.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 372, №№ 1930-1932, 1936, pl. 93; Rotroff 1997, 386, № 1475, 350-325 г. пр. Хр.; Rotroff 2006, 303, fig. 71, № 555, ок. или след 275 г. пр. Хр.; № 556, 325-275 г. пр. Хр.).
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 259. Гърне (табл. 16, 34)
АМ Созопол, инв. № АМ-1375.
Обект: некропол „Харманите“, 1975 г.
Оранжево-керемидена, на места до светлосива, неравномерно изпечена глина с дребни пяс. примеси; напълно запазено; вис. – 7,3; д.ус. – 7; макс.д. – 10,5.
Подобно на кат. № 258. Заоблено дъно.
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 259а. Гърне (табл. 34)
НИМ София, инв. № 1413.
Обект: некропол „Калфата“.
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; следи от червено-кафява ангоба; напълно запазено; вис. – 5,1; д.ус. – 5,3; макс.д. – 6,9; д.д. – 2,3.
Широко устие с масивен, извит навън и удебелен ръб на венеца. Полегати рамене. Полусферично тяло. Обло дъно.
Датировка: IV в. пр. Хр.?

№ 260. Гърне (табл. 34)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Калфата“, 1996 г., кв. Q6, керамично струпване (табл. В/20).
Черно-кафява глина със ситни пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 7,6; д.ус. – 6,9; макс.д. – 10.
Подобно на кат. № 258.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 261. Гърне (табл. 16, 35)
АМ Созопол, инв. № АМ-2208.

Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 16,5; д.ус. – 13,8; д.д. – 5,4; макс.д. – 20.

Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца, от вътрешната страна оформен жлеб за капак. Издуто сфероидно тяло. Малко плоско дъно. Къса дръжка, захваната за устието и горната част на тялото. По вътрешната страна на венеца – три концентрични врязани линии.

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 262. Гърне (табл. 16, 35)

АМ Созопол, без №.

Обект: „Морски скали", 1993 г.

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; следи от червено-кафява ангоба; следи от вторично обгаряне; фрагм., слеп., напукани стени; вис. – 9,5; д.ус. – 9,8; макс.д. – 12.

Широко устие с извит навън ръб на венеца с оформен от вътрешната страна широк жлеб за капак. Заоблено тяло, постепенно разширяващо се към основата. Обло дъно. Висока, плоска дръжка, захваната за горната част на тялото.

Паралели: Моргантина (Lyons 1996, pl. 52, № 17/143, край на VII – край на VI в. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 263. Гърне (табл. 35)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Морска градина".

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., липсват части от дъното и тялото; вис. – 12,8; д.ус. – 10.

Широко устие с извит навън ръб на венеца. Силно скъсена шия с конкавни стени. Заоблено тяло с макс. диаметър в долната част. Плоска дръжка, захваната за устието и горната част на тялото.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, fig. 71, pl. 61, № 560, 350-290 г., № 561, 325-275 г. пр. Хр.).

Датировка: III в. пр. Хр.

№ 264. Гърне (табл. 16)

АМ Созопол, без №.

Обект: АЖК – светилище (табл. А/10).

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., липсва част от дъното; вис. – 12,5; д.ус. – 9,5.

Подобно на кат. № 263.

Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 265. Гърне (табл. 16)

АМ Созопол, без №.

Обект: АЖК – светилище (табл. А/10).

Сиво-черна, груба глина с дребни пяс. примеси; наличен фрагмент от устие с дръжка; зап. вис. – 12; д.ус. – 13,7.

Широко устие с извит навън ръб на устието. Къса масивна дръжка, прикрепена към устието и плещите на съда. Широки полегати рамене.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, fig. 71, pl. 61, № 557, 325-275 г. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 266. Гърне (табл. 16)

АМ Созопол, без №.

Обект: АЖК – светилище (табл. А/10).

Оранжево-керемидена глина с примеси, добре изпечена; наличен фрагмент от устие с дръжка; зап. вис. – 6; д.ус. – 12.

Подобно на кат. № 265. Устие, профилирано с жлеб за капак. Върху плещите две врязани концентрични линии.

Паралели: Атина (Rotroff 2006, fig. 71, pl. 61, № 558, 350-290 г. пр. Хр.).

Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 267. Гърне (табл. 17)
АМ Созопол, без №.;
Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена глина с едри слюд. примеси; следи от вторично обгаряне; наличен фрагмент от устие с чучур; зап. вис. – 6,6; д.ус. – 28.
Широко устие с прав ръб на венеца и отстъп за капак от вътрешната страна. Чучурът е без отвор от вътрешната страна.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 268. Гърне (табл. 35)
НИМ София, пи№ 409.
Обект: некропол „Калфата", 1994 г., гроб № 45 (табл. В/8).
Оранжево-керемидена, груба глина с дребни пяс. примеси; на места следи от черен фирнис; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 16,5; д.ус. – 14,7; д.д. – 6,2; макс.д. – 20.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца с оформен жлеб за капак от вътрешната страна. Къса шия с конкавни стени. Сферично, леко сплеснато тяло. Малко заравнено дъно. Плоски лентести дръжки, захванати за средата на тялото и устието на съда.
Намерен заедно с капак (вж. кат. № 316).
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 225, pl. 94, № 1943, 520-490 г. пр. Хр.); Нимфей (Скуднова 1956, 131-132, рис. 63/4, втора половина на V в. пр. Хр.).
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 269. Гърне (табл. 17)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена, добре изпечена глина с дребни слюд. примеси; фрагм.; зап. вис. – 15,5; д.ус. – 13,4.
Подобно на кат. № 268. Върху плещите – две врязани линии.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 270. Гърне (табл. 35)
АМ Созопол, без №.
Обект: от западната част на п-в Скамний.
Светлосива глина с пяс. примеси; следи от вторични обгаряния; напълно запазено; вис. – 11,1; д.ус. – 10,5; д.ст. – 8; макс.д. – 13,6.
Широко пръстеновидно устие с прав ръб на венеца. Ясно изразени полегати плещи. Цилиндрично тяло със скосени навътре в долната част стени, оформящи конично краче, което стъпва върху пръстеновидно столче. Две хоризонтални симетрични дръжки, разположени под ъгъл спрямо тялото.
Намерено с местно ойнохое от втората половина на V в. пр. Хр.
Датировка: втора половина на V в. пр. Хр.

№ 271. Гърне (табл. 17, 35)
АМ Созопол, инв. № АМ-295.
Обект: некропол „Харманите", 1966 г.
Сива глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 5,8; д.ус. – 5; макс.д. – 8,3.
Широко устие с форма на пресечен конус, обърнат надолу, с изпъкнал ръб за капак от вътрешната страна. Сферично тяло. Заравнено дъно. Отвесни, асиметрични подковообразни дръжки с кръгло сечение, захванати за горната част на тялото.
Датировка: край на V – първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 272. Гърне (табл. 35)
НИМ София, пи№ 489.
Обект: некропол „Калфата", 1994 г., южен сектор, кв. 16 (табл. В/11).
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 6,2; д.ус. – 5,3; вис. ус. – 1,4; макс.д. – 8,5.

Подобно на кат. № 271.
Датировка: трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 273. Гърне (табл. 17)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК – светилище (табл. А/10).
Оранжево-керемидена глина с примеси; следи от вторично обгаряне; наличен фрагмент от устие с дръжка; зап. вис. – 6,2; вис. с дръжка – 7,2; д.ус. – 20.
Широко устие с извит навън ръб на венеца и оформен жлеб за капак от вътрешната страна. Вертикални, подковообразни дръжки с кръгло сечение, плътно прилепени към устието. Върху ръба на устието от външната страна – три хоризонтални жлеба.
Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 274. Лопас (табл. 17, 35)
АМ Созопол, инв. № АМ-2133.
Обект: некропол „Морска градина“, обект „Поща“.
Керемидено-червена, груба глина с примеси; следи от вторично обгаряне; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 8,5; вис. с дръжка – 9,1; д.ус. – 21.
Широко устие с извит навън ръб на венеца, отделен от тялото с хоризонтален жлеб. Дълбоко полусферично тяло. Две симетрични подковообразни дръжки с кръгло сечение, захванати непосредствено под ръба на устието и издаващи се малко над него. Заоблено дъно.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 95, № 1970, трета четвърт на IV в. пр. Хр.; за същия съд вж. и Rotroff 2006, fig. 82, pl. 68, № 639, “context of mostly ca. 350-290, deposited ca. 250”).
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 275. Лопадион (табл. 35)
АМ Созопол, без №.
Неизвестно местонамиране.
Светлокафява, добре пречистена глина; фрагм., слеп.; вис. – 3,9; вис. с дръжка – 5,4; д.ус. – 12.
Широко устие с прав ръб на венеца, с оформен жлеб за капак от вътрешната страна. Ниско цилиндрично тяло с прави стени. Широко плоско дъно. Висока дръжка, захваната за устието и основата на съда. Страната на тялото откъм дръжката е малко по-ниска от срещуположната страна.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 374, №№ 1973-1975, pl. 95).
Датировка: втора половина на V – първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 276. Скара (табл. 35)
АМ Созопол, инв. № АМ-317.
Обект: некропол „Харманите“, 1966 г.
Кафява глина с пяс. примеси; дълж. – 45; шир. – 14,8/10,8; вис. – 4,8; фрагм., пет от преградите и част от стените липсват.
Дълго тяло с форма на лодка. Заоблен преден край, наклонен навън и значително по-висок от задния. Конвексни в предната и конкавни в задната част странични стени. По горния ръб на стените украса от зъбчат орнамент, разположен симетрично по задния край, по средата и по цялата предна част. Отворен заден край. В долната част на скарата – 12 прегради с различна дебелина, оформящи 13 отвора с правоъгълна или неправилна форма.
Датировка: IV в. пр. Хр.?

№ 277. Скара (табл. 17, 36)
АМ Созопол, инв. № АМ-162.
Неизвестно местонамиране.
Светлокафява глина с примеси; следи от вторично обгаряне; фрагм., слеп.; дълж. – 30,5; вис. в предния край – 5,7; вис. в задния край – 3,5.
Подобна на кат. № 276. По горния ръб на стените украса от зъбчат орнамент, разположен симетрично по задния край, по средата и по цялата предна част. На дъното в предния и задния край е изрязан по един триъгълен отвор; между тях – 9 прегради с различна дебелина, които

оформят 10 отвора с правоъгълна или неправилна форма.
Датировка: IV в. пр. Хр.?

№ 278. Зърнохранилище (табл. 1, 17, 36)
АМ Созопол, пи№ 863.
Обект: некропол „Калфата", 1995 г., гроб № 84.
Охрово-кафява, добре пречистена глина; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 20,9; д.ус. – 12,3; д.ст. – 15,5; макс.д. – 22.
Пръстеновидно устие с прав ръб на венеца. Полегати и широки рамене, рязко отделени от тялото. Високо и широко цилиндрично тяло, слабо разширено в долната част. Стените се свързват със столчето под ъгъл от 45° и образуват заоблен ръб в основата на тялото. Масивно, пръстеновидно столче. Отвесни, подковообразни дръжки с кръгло сечение, захванати за плещите на съда и издигащи се малко над устието.
Паралели: Моргантина, Сицилия (Lyons 1996, pl. 76 № 4/191, 525-475 г. пр. Хр.)
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 279. Зърнохранилище (табл. 36)
АМ Созопол, инв. № 3556.
Обект: некропол „Калфата", 2002 г., гроб № 245 (табл. В/36).
Светлобежова глина с пяс. примеси; напълно запазено; вис. – 26,5; д.ус. – 11; д.ст. – 12.
Широко устие със слабо издаден навън нисък ръб на венеца. Полегати рамене. Високо овално тяло с масивни стени, слабо стесняващо се към основата. Пръстеновидно столче. Две подковообразни дръжки с кръгло сечение, прикрепени към раменете под ъгъл 45º.
Намерено заедно с капак (вж. кат. № 320).
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 280. Зърнохранилище с капак (табл. 17, 36)
Hermary et al. 2010, 237, 244, CC 103, CC 107.
АМ Созопол, пи№ 3634а.
Обект: некропол „Калфата", 2003 г., гроб № 317 (табл. В/49).
Керемидено-червена глина с дребни пяс. примеси; напълно запазено; фрагм. капак; вис. – 30; д.ус. – 16,5; д.ст. – 14,1; макс.д. – 33; вис. дръжка – 9; вис. капак – 4,9.
Широко устие с пръстеновиден ръб на венеца. Полегати плещи. Конично тяло. Масивно пръстеновидно столче. Вертикални подковообразни дръжки, вдлъбнати по средата, захванати за плещите на съда, издигащи се над устието. От двете страни на дръжките – по една конусовидна пъпка (букел).
Капак с конусовидна форма. Дръжка с форма на обърнат пресечен конус, отвътре вдлъбната, профилирана с жлеб отгоре (тип IV, вж. кат. № 318).
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 68, № 1541, 1542, 450-425 г. пр. Хр.; Rotroff 2006, fig. 27, pl. 23, № 165, 115-86 г. пр. Хр.); Херсонес (Кас et al. 2002, 103, Ас3, Ас4, 300-270 г. пр. Хр.).
Датировка: първа четвърт на III в. пр. Хр.

№ 281. Зърнохранилище (табл. 17)
Hermary et al. 2010, 238, CC 105.
АМ Созопол, пи№ 3669а.
Обект: некропол „Калфата", 2003 г., гроб № 318 (табл. В/50).
Керемидено-червена глина с дребни пяс. примеси; фрагм.; вис. – 34; макс.д. – 37,4.
Устие с широк, извит навън и надолу профилиран ръб на венеца. Силно скъсена шия с конкавни стени, отделена от тялото с релефен пръстен. Конично тяло, с подчертани, издути рамене. Пръстеновидно столче.
Датировка: първа четвърт на III в. пр. Хр.

№ 282. Зърнохранилище (табл. 36).
Иванов 1963, 254, № 732а, табл. 128.
НАМ София.
Обект: некропол „Калфата", 1949 г., гроб № 692.

Глина с керемидено-червен цвят; фрагм. венец; вис. – 28,7; д.ус. – 23; макс.д. – 37; д.ст. – 10,5.
Подобно на кат. № 281.
Датировка: край на III в. пр. Хр.

№ 283. Зърнохранилище с капак (табл. 36)
Иванов 1963, 254, № 734, табл. 128.
АМ Бургас, инв. № 893.
Обект: некропол „Калфата", 1949 г., гроб № 333.
Светлокеремидена глина; вис. – 33,5; д.ус. – 35,5/21,5; макс.д. – 67; д.капак – 40/28.
Елипсовидно устие с нисък, отвесен ръб на венеца. Тясно и продълговато тяло с издути стени и макс. диаметър в долната част. Плоско елипсовидно дъно. Похлупакът следва формата на устието. По късата му ос е разположена дъговидно извита дръжка. В двата ѝ края – вдлъбнатини от натискане с пръст, направени преди изпичането на съда.
Датировка: втора половина на IV – началото на III в. пр. Хр.

№ 284. Фрагмент от устие на питос (обр. 10/10, 11/10, табл. 36)
АМ Созопол, без №.
Обект: некропол „Морска градина".
Оранжево-керемидена, груба глина с едри пяс. примеси; вътрешен д. – 30; външен д. – 35; деб. – 8.
Масивно устие с извит навън ръб на венеца. От външната страна на устието – кръгъл печат с глава в профил наляво, с къдрава коса, вероятно глава на Аполон.
Датировка: III в. пр. Хр.

№ 285. Фрагмент от тяло на питос (табл. 36, 40)
Дражева, Недев 2003, 108.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Античен кладенец", ул. "Крайбрежна", № 39, 2002 г. (табл. А/16)
Оранжево-керемидена, добре изпечена глина с дребни пяс. примеси.
Върху тялото релефна украса – ови, обикаляла целия съд.
Датировка: край на III–II в. пр. Хр.

№ 286. Фрагмент от устие на питос (табл. 37)
Дражева, Недев 2003, 108.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Античен кладенец", ул. "Крайбрежна", № 39, 2002 г. (табл. А/16)
Оранжево-керемидена, груба глина с едри пяс. примеси.
Удебелен ръб на венеца, непосредствено под него релефна украса – ови.
Датировка: край на III–II в. пр. Хр.

№ 287. Фрагмент от тяло на питос (табл. 37)
Дражева, Недев 2003, 108.
АМ Созопол, без №.
Обект: „Античен кладенец", ул. "Крайбрежна", № 39, 2002 г. (табл. А/16)
Оранжево-керемидена, груба глина с едри пяс. примеси.
Върху стената изпъкнал ръб, под него издраскани буквите Η и Σ.
Датировка: край на III–II в. пр. Хр.

№ 288. Питамфориск (табл. 37)
НИМ София, инв. № 1992/6.
Обект: некропол „Калфата", 1992 г., сондаж № 3.
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; по тялото и устието следи от червено-кафява ангоба; напълно запазен; вис. – 24,5; д.ус. – 13,3; д.ст. – 5,9; макс.д. – 17,1.
Пръстеновидно устие с широк и удебелен ръб на венеца, с леко скосени навътре стени. Силно скъсена конкавна шия. Заоблени рамене. Овално тяло с максимален диаметър в областта на раменете. Високо тясно столче с форма на пресечен конус, вдлъбнато отдолу.
Положен върху капака на цистов гроб (по сведение на Кр. Панайотова).

Датировка: средата на IV в. пр. Хр.

№ 289. Питамфориск (табл. 37)
АМ Созопол, пи№ 174.
Обект: некропол „Калфата“,1993 г., кв. 15 (табл. В/2).
Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; напълно запазен; вис. – 10,8; д.ус. – 5,1; макс.д. – 7,3; д.ст. – 1.
Извит навън ръб на устието. Къса шия с конкавни стени, отделена от тялото чрез релефен пръстен. Овално тяло. Високо тясно столче.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 290. Питамфориск (табл. 18, 37)
АМ Созопол, пи№ 2595.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., гроб № 237 (табл. В/38).
Светла бежова глина с дребни пяс. и слюд. примеси; фрагм., слеп., реставр.; вис. – 16; д.ус. – 9,4; д.ст. – 2,3; макс.д. – 12,6.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Къса шия с конкавни стени. Полегати, слабо изразени рамене. Сферично тяло. Ниско и тясно столче с конкавни стени, отдолу вдлъбнато.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 291. Питамфориск (табл. 18, 37)
АМ Созопол, инв. № АМ-2029.
Обект: некропол „Морска градина“, 1981 г.
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; следи от вторично обгаряне; фрагм., реставр.; вис. – 9,3; д.ус. – 6,4/7; макс.д. – 6,4/6,9.
Широко устие с извит навън, заоблен ръб на венеца. Широка конкавна шия, преминаваща в сфероидно тяло. Ниско и тясно столче, отдолу вдлъбнато.
Паралели: обект „Малкото кале“ (Карайотов, Домарадски 1982, 376, обр. 260, втора половина на III в. пр. Хр.).
Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 292. Флакон (табл. 18)
АМ Созопол, инв. № АМ-1009.
Обект: некропол „Харманите“, 1974 г.
Оранжево-керемидена, добре пречистена глина; по ръба на устието тясна ивица от черен фирнис; липсва част от устието; вис. – 4,5; д.ус. – 2,7; д.д. – 2,4; макс.д. – 3,2.
Устие с форма на обърнат пресечен конус и заоблен ръб на венеца. Тяло с форма на пресечен конус с макс. диаметър в долната част. Равно и плоско дъно.
Датировка: край на V–IV в. пр. Хр.?

№ 293. Флакон (табл. 18, 37)
АМ Созопол, инв. № АМ-347.
Неизвестно местонамиране.
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; по тялото следи от червено-кафява ангоба; фрагм.; вис. – 6,8; д.ус. – 3,4; д.д. – 3,5.
Подобен на кат. № 292. Стените в долната част скосени под формата на обърнат трапец и свързани с равно дъно.
Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, pl. 96, № 2003, 400-385 г. пр. Хр.); Мирмекия (Гайдукевич 1958, 203, рис. 55, III–II в. пр. Хр.); Севтополис (Чичикова 1984, I.51, последна четвърт на IV в. пр. Хр.).
Датировка: край на V–IV в. пр. Хр.?

№ 294. Флакон (табл. 18, 37)
АМ Созопол, пи№ 65.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г.
Светлобежова, добре пречистена глина; фрагм., слеп., липсват част от устието и тялото; вис. – 9; д.д. – 3,1; макс.д. – 4,2.

Тясно устие с извит навън ръб на венеца. Конично тяло с макс. диаметър в долната част; към дъното стените му се скосяват, оформяйки цилиндрично краче.
Датировка: край на V–IV в. пр. Хр.?

№ 295. Лампа (табл. 18, 37)
АМ Созопол, пи№ 128.
Обект: „Старата дърводелна", 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Изработена на ръка; сиво-черна, груба глина с пяс. примеси; следи от вторично обгаряне; липсва дръжката; вис. – 3,3; д.т. – 6; дълж. – 7,4.
Високо тяло с цилиндрична форма и конвексни стени. Широк фитилник. Липсва столче, стъпва направо върху плоско и равно дъно.
Паралели: Атина (Howland 1958, pl. 3, № 58).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 296. Лампа (табл. 18)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна", 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сива глина с пяс. примеси; половината тяло липсва; вис. – 2,5; д.ус. – 12.
Плитко тяло с тесен и слабо наклонен навън бордюр. Къс фитилник с триъгълен отвор. Липсва столче, стъпва направо върху дъното.
Паралели: Атина (Howland 1958, 31-32, №№ 71, 72, 79, тип 12А, втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.).
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 297. Лампа (табл. 18, 37)
АМ Созопол, инв. № АМ-1294.
Обект: некропол „Харманите", 1974 г.
Керемидено-червена глина с примеси; покритие от червено-кафява ангоба; фрагм., слеп., двата фитилника и част от тялото липсват; вис. – 1,9; д.тяло. – 9,7; дълж. – 11,6.
Плитко тяло с широк, наклонен към вътрешността бордюр и два къси фитилника, разположени симетрично от двете му страни. В центъра на резервоара – вертикална тръбичка. Липсва столче, стъпва направо върху дъното.
Паралели: Атина (Howland 1958, pl. 5, 33, №№ 131, 132, 490-480 г. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 298. Лампа (табл. 18)
АМ Созопол, инв. № АМ-2157.
Обект: „Морски скали", 1993 г.
Оранжево-керемидена глина с примеси; напълно запазена; вис. – 1,8; д.т. – 5,9; дълж. – 7,5; д.ус. – 4.
Подобна на кат. № 297, плещите с по-слаб наклон към вътрешността.
Паралели: Атина (Howland 1958, pl. 5, 33, № 145, 500-480 г. пр. Хр.).
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 299. Лампа (табл. 38)
АМ Созопол, без №.
Неизвестно местонамиране.
Светла бежова глина с примеси; единият фитилник отчупен; вис. – 2; д.т. – 7; дълж. – 8,9.
Плитко тяло с цилиндрична форма и два фитилника, разположени симетрично от двете му страни. В центъра на резервоара – вертикална тръбичка. Липсва столче, стъпва направо върху дъното.
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 300. Лампа (табл. 38)
АМ Созопол, инв. №АМ-2023.
Обект: некропол „Морска градина", 1980-1981 г.
Охрова глина с дребни пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 3,6; дълж. – 9; д.ст. – 4,4.

Сферично тяло с тесен кръгъл отвор на резервоара, профилиран с дълбок жлеб. Без столче, стъпва направо върху дъното.

Паралели: Атина (Howland 1958, 67-71, pl. 9,38, №№ 290-300); от фонда на НАМ София (Кузманов 1992, 12, тип V, №№ 18-23).

Датировка: втора половина на IV – начало на III в. пр. Хр.

№ 301. Лампа (табл. 18, 38)

Иванов 1963, 245, № 684, обр. 96, табл. 125; Кузманов 1992, 16, № 40.

НАМ София.

Обект: некропол „Морска градина", 1949 г., гроб № 767.

Груба, сиво-черна глина с примеси; напълно запазена; вис. – 2,3; д.д. – 2,7; макс.д. – 5,3; дълж. – 9.

Плосък резервоар с биконична форма. Малък отвор, ограден от врязан пръстен. Издължен фитилник. Плоско дъно, от долната му страна – тесен врязан пръстен. Върху плещите на резервоара тесни и по-широки врязани ленти. Върху раменете прикрепен коничен издатък с украса с S-овиден орнамент. По фитилника ленти с врязана украса тип "рибена кост".

Паралели: Атина (Howland 1958, 143-144, pl. 47, №№ 580-582, тип 45A, първа – втора половина на III в. пр. Хр.).

Намерена заедно с аполонийска бронзова монета, сечена между 225 и 200 г. пр. Хр. (Герасимов 1963, № 1225)

Датировка: последна четвърт на III в. пр. Хр.

№ 302. Свещник (табл. 18, 38)

АМ Созопол, инв. № АМ-2023.

Обект: „Морски скали", 2001 г.

Сиво-черна глина с едри пяс. примеси; груба изработка; липсва долната част на тялото; силно обгорена горна повърхност; зап. вис. – 8,9; диам. – 6,9.

Горната част е леко вдлъбнат в средата диск. Тясна шия, преминаваща в разширяващо се надолу тяло. Малка дръжка с правоъгълно сечение, захваната за шията, прилепена непосредствено под диска. Тялото кухо от вътрешната страна до основата на дръжката.

Паралели: Атина (Sparkes, Talcott 1970, 231, pl. 96, №№ 2014, 2015, край на V–IV в. пр. Хр.); Истрия (Coja 1979, 53-56, №№ 95-130, pl. 10,13, VI–II в. пр. Хр.); Пантикапей (Зеест, Марченко 1962, 164-165, рис. 23, 24, VI–V в. пр. Хр.); Нимфей (Худяк 1952, 256, рис. 17).

Датировка: втора половина на V–IV в. пр. Хр.?

№ 303. Тежест за стан (обр. 12/14, табл. 18, 38)

АМ Созопол, инв. № АМ-2597.

Обект: „Морски скали", 1993 г., от архаичен пласт (по сведение на Д. Недев).

Сиво-черна глина с пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 6.1; долна основа – 3,4 x 3,6; раземери печат – 1 x 1,6.

Тяло с форма на пресечена пирамида, с по-голяма долна основа и стени, постепенно стесняващи се към горната по-малка, също правоъгълна основа. В горната част на тялото пробита кръгла дупка. Върху горната основа/ повърхност елипсовиден печат – Херакъл във фас, в цял ръст, с кривак в дясната ръка.

Паралели: Атина (Davidson, Thompson 1943, 80, fig. 32, 52A).

Датировка: втора половина на VI в. пр. Хр.

№ 304. Тежест за стан (обр. 12/17, табл. 18, 38)

АМ Созопол, инв. № АМ-2598.

Обект: некропол „Морска градина".

Кафява, груба глина с пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 5,7; долна основа – 3,8 x 4; размери печат – 1,5 x 2.

Подобна на кат. № 303. Върху горната основа/ повърхност елипсовиден печат – женска глава в профил надясно със схематично представена, прибрана коса.

Датировка: IV в. пр. Хр.?

№ 305. Тежест за стан (табл. 38, 40)

АМ Созопол, инв. № АМ-2596.

Обект: „Вятърна мелница“, 1993 г., пещ № 1 (табл. А/18).

Светлокафява глина с пяс. примеси; покритие от кафеникава ангоба; напълно запазена; вис. – 3,5; долна основа – 2,3 х 2,6.

Тяло с форма на пресечена пирамида с по-голяма долна и по-малка горна основа, и трапецовидни стени, стесняващи се отдолу нагоре. Две кръгли дупки в горната част на тялото. Върху горната основа/ повърхност – украса от линейно наредени ямички/ дупчици по периферията, съобразена с правоъгълната ѝ конфигурация.

Паралели: Атина (Davidson, Thompson 1943, 80, fig. 32, 9C).

Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 306. Тежест за стан (обр. 12/15, табл. 38)

АМ Созопол, инв. № АМ-2595.

Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Светлокафява глина с пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 4,8; долна основа – 3,6 х 3,9; горна основа – 1,6 х 1,7; размери печат – 1 х 1,7.

Подобна на кат. № 305. Върху горната основа/ повърхност елипсовиден печат с неясно изображение на глава на Атина в профил надясно.

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 307. Тежест за стан (обр. 12/16, табл. 18, 38)

АМ Созопол, инв. № АМ-2594.

Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Светлокафява с розов оттенък, фина глина с дребни пяс. примеси; напълно запазена; вис. – 6,2; долна основа – 4,6 х 5,9; горна основа – 2,4 х 2,4; размери печат – 1,2 х 1,7.

Подобна на кат. № 305. Върху горната основа/ повърхност елипсовиден печат – глава на Атина с шлем в профил надясно.

Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 308. Капак на пиксида (табл. 38)

АМ Созопол, без №.

Неизвестно местонамиране.

Кафява глина с пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 3,5; макс.д. – 6,8.

Тяло с кръгла плоска горна част и с къса цилиндрична долна част. Конична дръжка, отделена от тялото чрез късо краче.

Датировка: V в. пр. Хр.?

№ 309. Капак на пиксида с кат. № 235 (табл. 18, 38)

АМ Созопол, инв. № 20.

Неизвестно местонамиране.

Червено-кафява глина; покритие на места с кафява ангоба; липсва горната част на дръжката; вис. – 3; макс.д. – 5,2.

Подобен на кат. № 308.

Датировка: V в. пр. Хр.

№ 310. Капак (табл. 18, 38)

АМ Созопол, без №.

Обект: „Морски скали“, 2001 г.

Керемидено-червена глина с пяс. примеси; покритие с червено-кафява лакообразна ангоба; напълно запазен; вис. – 6,1; вис. дръжка – 3,1; макс.д. –7, 8.

Тяло с полегати стени горе, долу с цилиндрична форма. Конична дръжка.

Датировка: IV в. пр. Хр.?

№ 311. Капак (табл. 18)

АМ Созопол, без №.

Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)

Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; вис. – 1,7, макс.д – 3,7.
Подобен на кат. № 310. Дръжката пръстеновидна, отдолу вдлъбната.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 312. Капак на гутус с кат. № 229 (табл. 39)
АМ Созопол, инв. № АМ-1383.
Обект: некропол „Харманите", 1975 г.
Бежова глина; покритие от червено-кафява ангоба; напълно запазен; вис. – 3,7; макс.д. – 5,5.
Дисковидно тяло с цилиндрична долна част. Дръжка с форма, подобна на пресечен конус, отделена от тялото чрез късо цилиндрично краче. Върху горната повърхност на капака – концентричен пръстен от червено-кафява ангоба.
Датировка: V в. пр. Хр.

№ 313. Капак (табл. 18)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Къща Сумилев", 1991 г. (табл. А/12)
Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; покритие от червено-кафява лакообразна ангоба; вис. – 4; макс.д. – 6,9; шир. на диск – 1,3.
Тяло с полегати стени в горната част, отделени чрез широк диск от цилиндрична долна част. Дръжка със сплесната сфероидна форма.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 314. Капак (табл. 18)
АМ Созопол, пи№ МГК5.
Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Бежова глина с фини слюд. примеси; вис. – 1,4; макс.д. – 4,4.
Подобен на кат. № 313. Конична дръжка.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 315. Капак на цедилка с кат. № 221 (табл. 33, 39)
АМ Созопол, инв. № АМ-195.
Неизвестно местонамиране.
Оранжева, добре пречистена глина; покритие от червено-кафява лакообразна ангоба; напълно запазен; вис. – 6,8; макс.д. – 11,4.
Тяло с дисковидна форма. Дисковидна дръжка с коничен накрайник горе, захваната за тялото посредством цилиндрична шийка.
Датировка: IV в. пр. Хр.

№ 316. Капак на гърне с кат. № 268 (табл. 39)
НИМ София, пи№ 409.
Обект: некропол „Калфата", 1994 г., гроб № 45 (табл. В/8).
Оранжево-керемидена, груба глина с дребни пяс. примеси; на места по тялото следи от черен фирнис; макс.д. – 11.
Конично тяло. Кръгла в сечение дръжка, вдлъбната в средата.
Датировка: първа половина на IV в. пр. Хр.

№ 317. Капак (табл. 19)
АМ Созопол, пи№ 6.
Обект: „Антично водохранилище", ул. "Св. св. Кирил и Методий", № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена, добре загладена глина със слюд. примеси; следи от вторично обгаряне; липсва една трета от тялото; вис. – 4 ; макс.д. – 12,4.
Конично тяло. Дръжка с коничен накрайник, захваната за тялото посредством цилиндрична шийка.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 318. Капак (табл. 19)

АМ Созопол, без №.

Обект: АЖК – светилище, 1993-1996 г. (табл. А/10)

Оранжево-керемидена глина с примеси; следи от вторично обгаряне; фрагм., запазена около една трета от тялото; вис. – 7,5; макс.д. – 22.

Конично тяло. Дръжка с форма на обърнат пресечен конус. Дръжката отвътре е куха, с отвор в горната ѝ повърхност.

Върху горната и средната част на тялото три плитки жлеба.

Датировка: втора половина на III в. пр. Хр.

№ 319. Капак от леканида с кат. № 239 (табл. 19)

Hermary et al. 2010, 244, CC 168.

АМ Созопол, пи№ 3814.

Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., огнище № 6 (табл. В/43).

Оранжево-кафява глина с дребни пяс. примеси; покритие от червено-кафява ангоба; фрагм.; вис. – 5,6; д.ст. – 8,4; макс.д. – 20.

Разлато тяло със слабо конвексни стени, почти отвесни в долната част. Дръжка във форма на пръстеновидно столче с вдлъбната горна повърхност. От външната страна в горната и долната част на тялото – концентрични врязани линии.

Паралели: Атина (Rottroff 1997, 393, №№ 1263, 1264, втора половина на IV – начало на III в. пр. Хр.).

Датировка: първа четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 320. Капак на зърнохранилище с кат. № 279 (табл. 39)

АМ Созопол, инв. № 3556.

Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., гроб № 245 (табл. В/36).

Светлобежова глина с пяс. примеси; фрагм., слеп.; вис. – 6,5; макс.д. – 13,5; д. дръжка – 5.

Конично тяло, завършващо с отвесен ръб с правоъгълно сечение. Пръстеновидна дръжка, вдлъбната отгоре. На горната повърхност на тялото – четири плитко врязани пръстена.

Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 321. Капак на зърнохранилище (табл. 19)

Hermary et al. 2010, 244, CC 169.

АМ Созопол, пи№ 3710.

Обект: некропол „Калфата“, 2003 г., гроб № 323.

Оранжево-керемидена глина с дребни пяс. примеси; напълно запазен; вис. – 6; д.ст. – 6,3; макс.д. – 19.

Дълбоко разлато тяло с конвексни стени, почти отвесни в долната част. Дръжка, подобна на столче с форма на пресечен конус, вдлъбната в горния край. От външната страна на тялото, непосредствено под ръба на устието – две хоризонтални врязани линии.

Паралели: Атина (Rottroff 1997, 393, № 1265, 285-260 г. пр. Хр.).

Датировка: първа половина на III в. пр. Хр.

№ 322. Капак на мортарий с кат. № 252 (табл. 16, 19, 39)

АМ Созопол, без №.

Обект: некропол „Харманите“, 1966 г., ресторант “Чайка”.

Светлобежова глина с розов оттенък и дребни пяс. примеси; фрагм., слеп., реставр., липсва дръжката; вис. – 13,5; д. борд – 25,5; макс.д. – 30.

Къс цилиндричен борд; на един сантиметър над него – силно изтеглена навън периферия, с която капакът ляга върху съда. Конично тяло. По пръстена и в горната част на тялото, около липсващата дръжка – слабо изпъкнали концентрични пръстени.

Датировка: V в. пр. Хр.

№ 323. Фрагмент с дръжка (табл. 19)

АМ Созопол, без №.

Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).

Сиво-черна глина с пяс. примеси; размери – 8,9 х 11,8; вис. дръжка – 5,5.

Извита дръжка с кръгло сечение.

Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 324. Фрагмент от устие с дръжка (табл. 19)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна, добре изпечена глина с пяс. примеси; размери – 7 х 8,5; вис. дръжка – 4,6.
Извито навън устие с профилиран жлеб за капак. Под него е долепена вертикална дръжка с кръгло сечение.
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 325. Дръжка (табл. 19)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-кафява глина с примеси; вис. дръжка – 9,6.
Уховидна дръжка, издигаща се високо над устието.
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 326. Фрагмент от устие с дръжка (табл. 19)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2000 г., архаичен пласт (табл. А/1).
Сиво-черна, добре изпечена глина с пяс. примеси; размери – 11,4 х 13,2.
Дъговидно извита дръжка.
Датировка: втора половина на VI – начало на V в. пр. Хр.

№ 327. Фрагмент от устие с дръжка (табл. 19)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Сиво-черна, груба глина с пяс. примеси; размери – 7,5 х 8,4; вис. дръжка – 5,4.
Дъговидно извита дръжка с кръгло сечение.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 328. Фрагмент от устие с дръжка (табл. 19)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Оранжево-керемидена глина с пяс. примеси; следи от вторично обгаряне; вис. дръжка – 3,6.
Устие с профилиран борд за капак. Подковообразна дръжка с кръгло сечение.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 329. Дръжка (табл. 19)
АМ Созопол, пи№ МК17.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Сиво-черна глина с пяс. примеси; зап. дълж. – 14; сечение – 3 х 3.
„Въжеста“ дръжка, вероятно от кана или ойнохое.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 330. Дръжка (обр. 10/7, 11/7, 15/ проба III, табл. 19, 39)
АМ Созопол, пи№ 3356.
Обект: некропол „Калфата“, 2002 г., кв. F0.
Добре пречистена глина с охрово-кафяв цвят; следи от кафява ангоба; фрагмент от дръжка с печат; зап. дълж. – 7,5; сечение – 1,6 х 2,7.
Дръжка от трапезен съд. Печат с овална форма, разположен в средата, от горната страна. Представя буквата П и вписана в нея А.
Датировка: стратиграфията на пласта, от който е дръжката, предполага датировка във втората половина на IV в. пр. Хр.

№ 331. Фрагмент (табл. 20)

АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Сиво-черна глина с пяс. примеси; фрагмент от стена и дъно; зап. вис. – 7,4; д.ст. – 5.
Канелирано сферично тяло, отделено от шията с релефен пръстен. Пръстеновидно столче. Двойна дръжка.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 332. Фрагмент (табл. 20)
АМ Созопол, без №.,
Обект: „Къща Сумилев“, 1991 г. (табл. А/12)
Светлокафява, добре пречистена глина; отвън и отчасти отвътре следи от фирнис; фрагмент от стена и дъно; зап. вис. – 5,8; д.ст. – 5,2.
Овално тяло с вертикални канелюри по него с различна дебелина, неравномерно подредени. Пръстеновидно профилирано столче.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 333. Фрагмент с печати (обр. 10/1, 11/1, табл. 20, 39)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2004 г., цистерна (табл. А/4).
Светлокафява шуплеста глина с пяс. примеси; размери – 4 х 5,5; горен печат – 1 х 1,5; долен печат – 1,5 х 1,5.
Фрагмент от стена на съд с ромбоидна форма. Два печата, разположени един под друг. Горният е с изображение на свастика, долния – с изображение на Горгона Медуза във фас с къдрава коса и изплезен език.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 334. Фрагмент с печати (обр. 10/2, 11/2, табл. 20, 39)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Старата дърводелна“, 2004 г., цистерна (табл. А/4).
Светлокафява, добре загладена глина с пяс. примеси; размери – 5 х 6; запазен печат (с Горгона) – 1,5 х 1,5.
Фрагмент с неправилна форма, вероятно от тяло на ойнохое. Върху стената два печата, разположени един до друг. Левият е с изображение на Горгона Медуза във фас с прибрана коса и изплезен език (стилизирано изображение), десният е частично запазен – буквите ОП в лигатура.
Датировка: втора – трета четвърт на IV в. пр. Хр.

№ 335. Фрагмент от аскос (табл. 20)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Антично водохранилище“, ул. “Св. св. Кирил и Методий”, № 35, 1994 г. (табл. А/11)
Светлокафява глина с примеси; покритие от черна, лъскава след изпичане ангоба; фрагмент от устие с две дръжки, запазена само едната; размери – 5,6 х 9,2.
Тясно устие с удебелен, извит навън ръб на венеца. Къса шия, леко приплесната и стеснена.
Датировка: 380-330 г. пр. Хр.

№ 336. Фрагмент (табл. 20)
АМ-Созопол, без №.
Обект: „Къща Сумилев“, 1991 г. (табл. А/12)
Оранжево-керемидена глина с примеси; размери – 5,6 х 8.
Фрагмент от стена на съд с релефна украса – палмета между две пъпки. Надолу стената е покрита с хоризонтални канелюри.
Датировка: втора половина на IV в. пр. Хр.

№ 337. Фрагмент с печат (обр. 10/12, 11/12, 14/ XIII, 15/ XIII, табл. 39)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Морски скали“, 2001 г.

Фрагмент от дебелостенен съд – запазена част от устието и тялото; керемидено-червена, груба глина с едри примеси; вис. – 7,3; размери – 15 х 25; печат – 3 х 3.
Плитко правоъгълно тяло с широка периферия (следи от вторично обгаряне при устието и във вътрешността). Върху горната повърхност печат с глава на Горгона Медуза във фас с прибрана коса и изплезен език.
Датировка: IV в. пр. Хр. (по сведение на Д. Недев)

№ 338. Фрагмент с печат (обр. 10/13)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Крепостни стени и съоръжения“, 1999 г.
Фрагмент от дебелостенен съд – запазена малка част от устието и тялото; керемидено-червена, груба глина с едри примеси.
В горната част печат с глава на Горгона Медуза във фас с прибрана коса и изплезен език.
Датировка: край на III в. пр. Хр. (по сведение на Д. Недев)

№ 339. Фрагмент (табл. 20)
АМ Созопол, без №.
Обект: АЖК.
Фрагмент от дебелостенен съд; керемидено-червена, груба глина с едри примеси; размери – 14,1 х 33; деб. устиен ръб – 1,8.
Силно разлато плитко тяло. Извит навън, масивен ръб на устието. Непосредствено под него от външната страна – украса от врязани ови. От вътрешната страна на 6 см от устието – дълбок жлеб.
Датировка: III в. пр. Хр. (по сведение на Д. Недев)

№ 340. Фрагмент (табл. 20)
АМ Созопол, без №.
Обект: „Античен кладенец“, ул. “Крайбрежна”, № 39, 2002 г. (табл. А/16)
Оранжево-керемидена глина със слюд. примеси; размери – 7,5 х 10,6.
Фрагмент от стена на съд с украса от зъбчат орнамент и разположен под него пояс от ови.
Датировка: край на III–II в. пр. Хр.

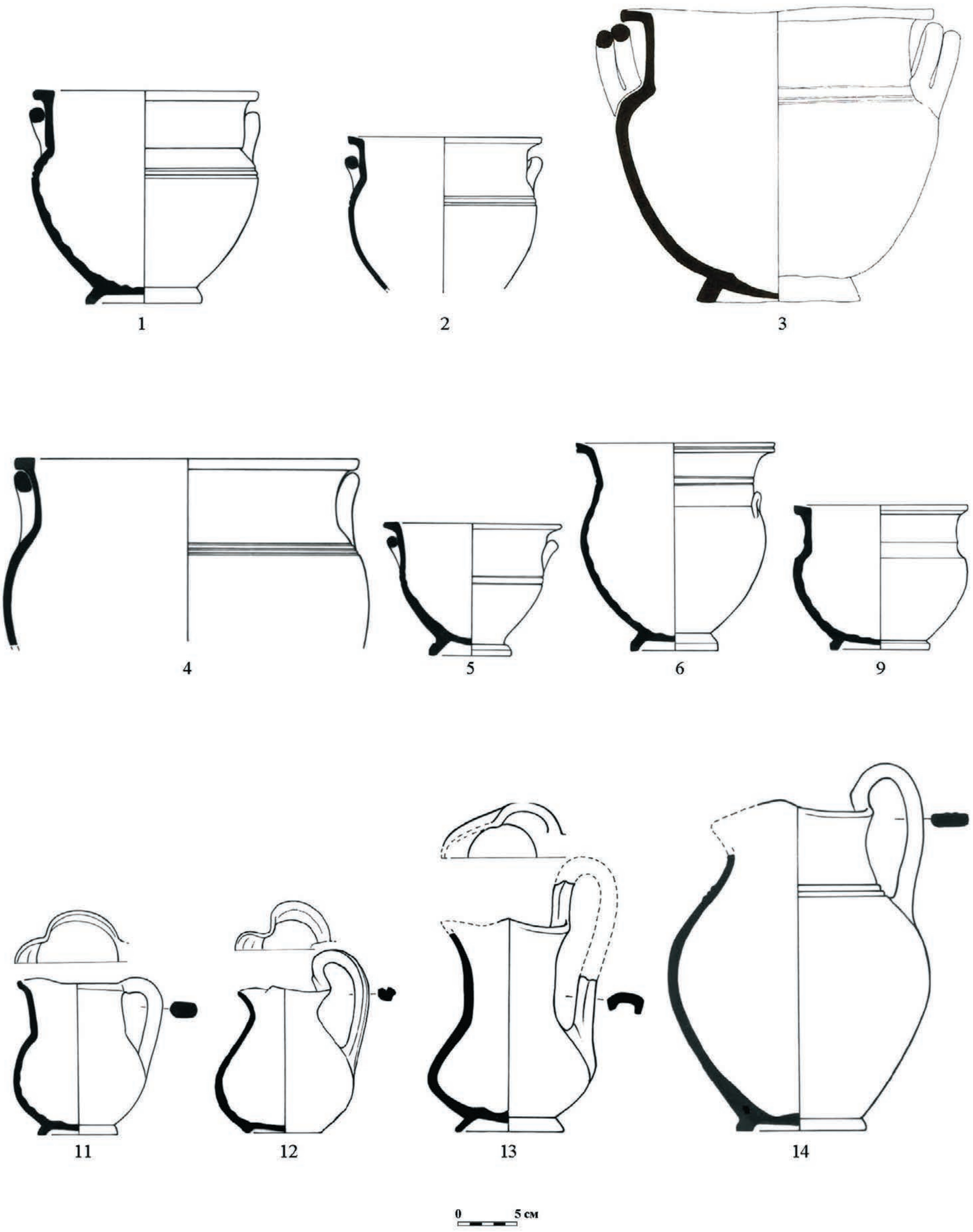
1
2
3
4
5
6
9
11
12
13
14
0
5 см

Таблица 3 Кратери тип III, вариант 1 (1-6), вариант 3 (9)
Ойнохоета тип II (11), тип III (12), тип IV (13), тип V (14)

Table 3 Kraters type III, variant 1 (1-6), variant 3 (9)
Oinochoai type II (11), type III (12), type IV (13), type V (14)

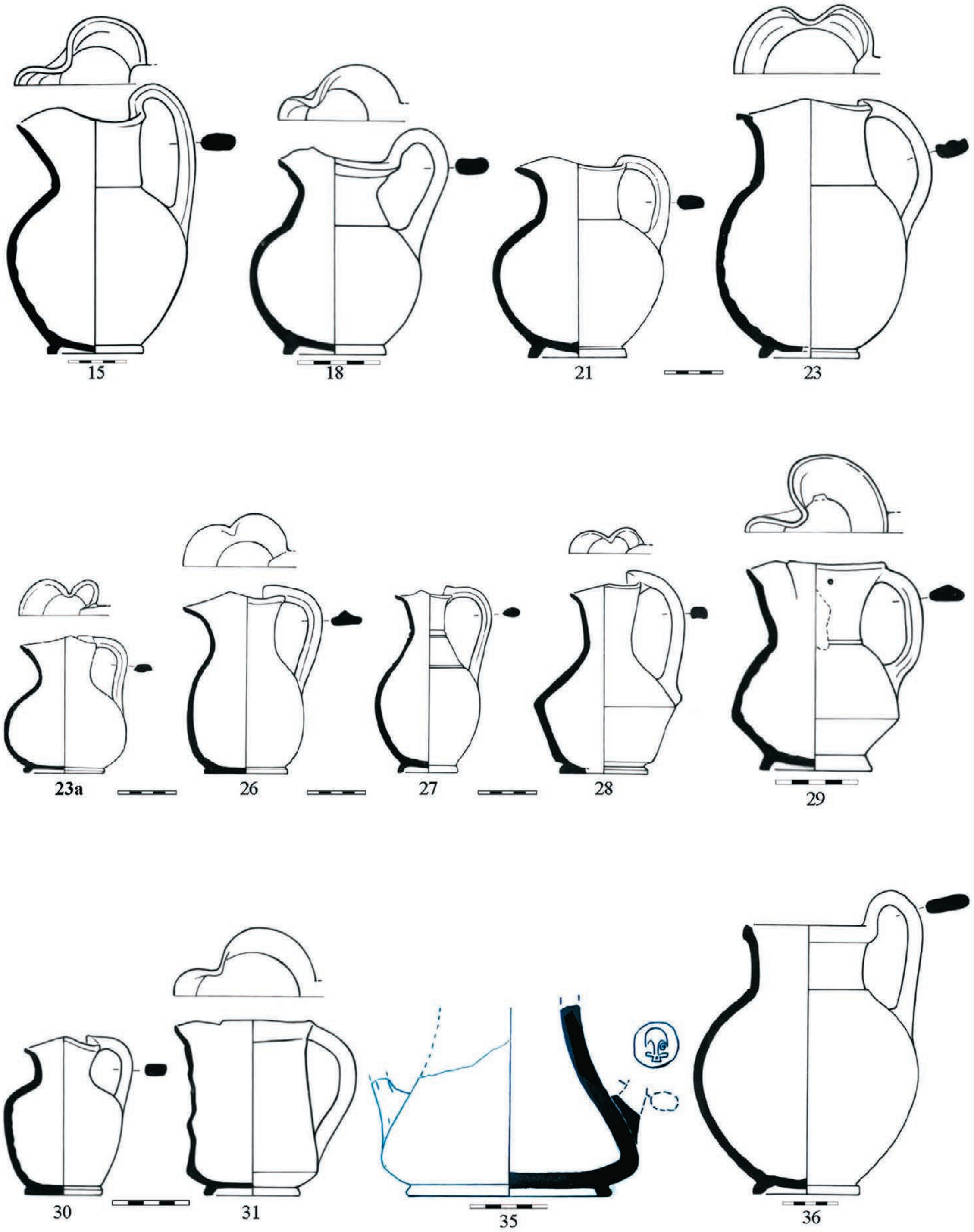

Таблица 4 Ойнохоета тип V (15), тип VI (18), тип VII, вариант 1 (21), вариант 2 (23, 23а), вариант 3 (26), вариант 4 (27), тип VIII (28), тип IX (29), тип X (30), тип XI, вариант 1 (31), вариант 2 (35). Кана тип I (36)

Table 4 Oinochoai type V (15), type VI (18), type VII, variant 1 (21), variant 2 (23, 23a), variant 3 (26), variant 4 (27), type VIII (28), type IX (29), type X (30), type XI, variant 1 (31), variant 2 (35). Jug type I (36)

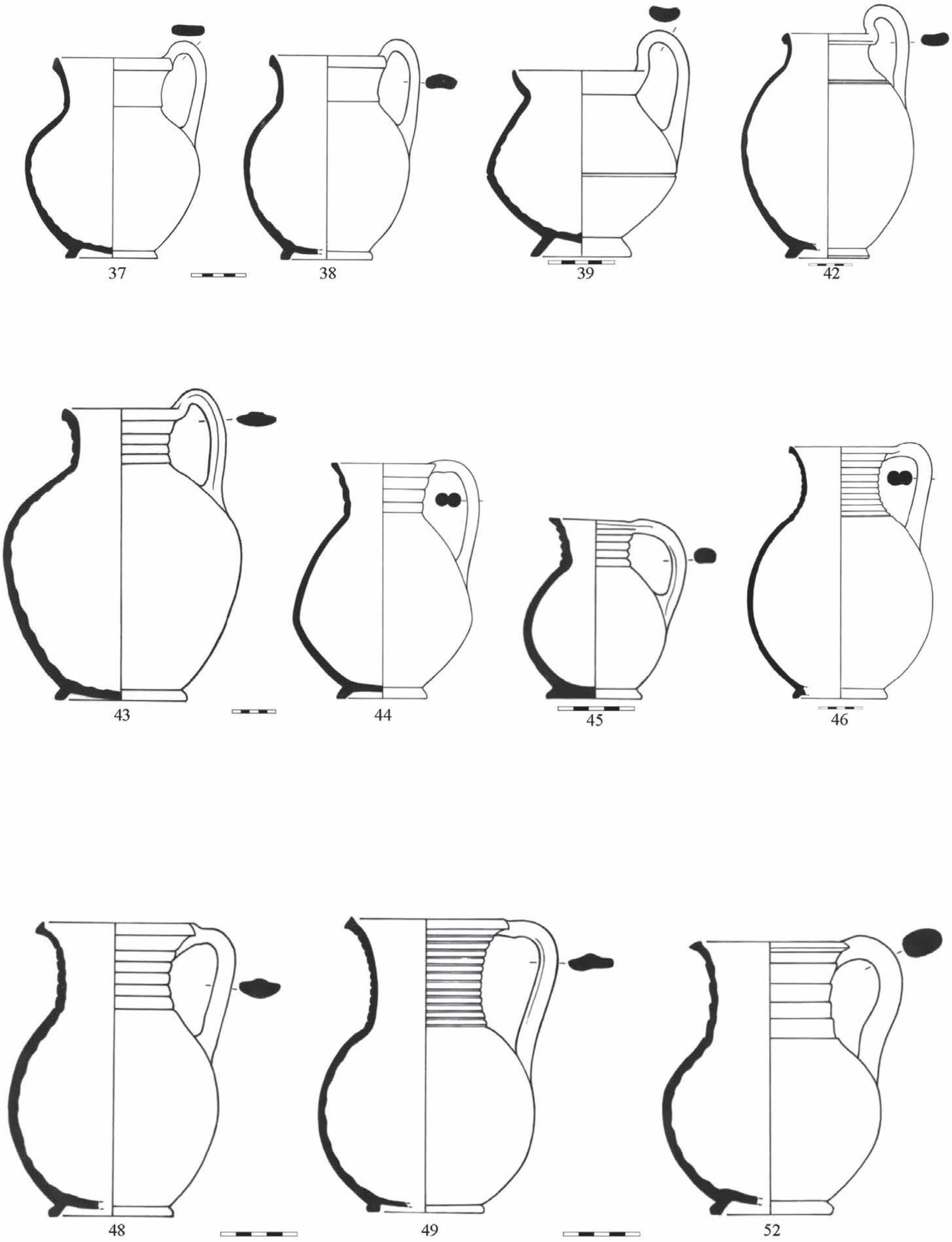
37
38
39
42
43
44
45
46
48
49
52

Таблица 5 Кани тип I (37, 38), тип II (39), тип III (42), тип IV, вариант 1 (43), вариант 2 (44, 45), вариант 3 (46-48), вариант 4 (49), вариант 5 (52)

Table 5 Jugs type I (37, 38), type II (39), type III (42), type IV, variant 1 (43), variant 2 (44, 45), variant 3 (46-48), variant 4 (49), variant 5 (52)

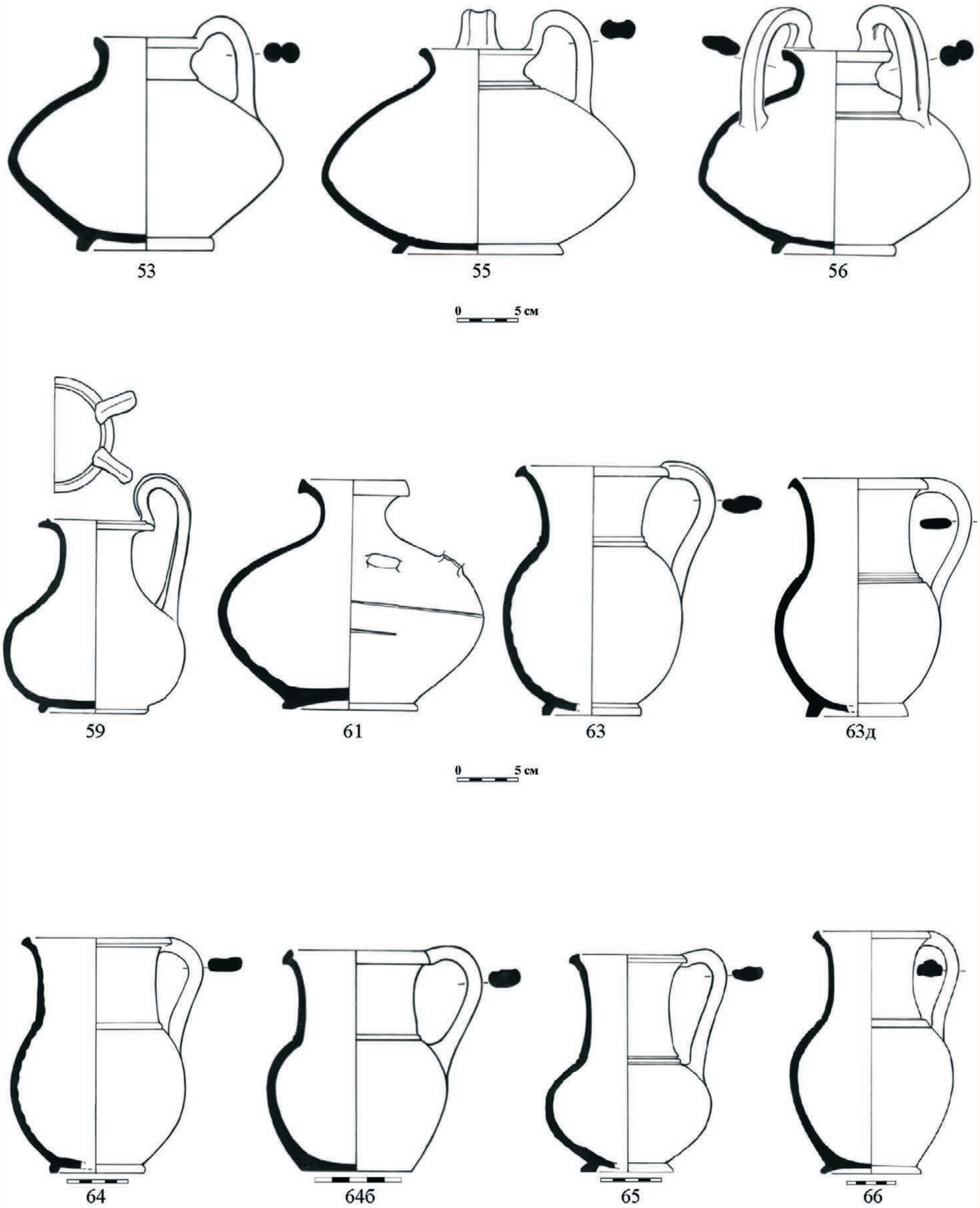
53
55
56
0 5 см
59
61
63
63д
0 5 см
64
64б
65
66

Таблица 6 Кани тип V, вариант 1 (53, 55-56), вариант 2 (59, 61), тип VI, вариант 1 (63, 63д, 64, 64б), вариант 2 (65), вариант 3 (66)

Table 6 Jugs type V, variant 1 (53, 55-56), variant 2 (59, 61), type VI, variant 1 (63, 63д, 64, 64б), variant 2 (65), variant 3 (66)

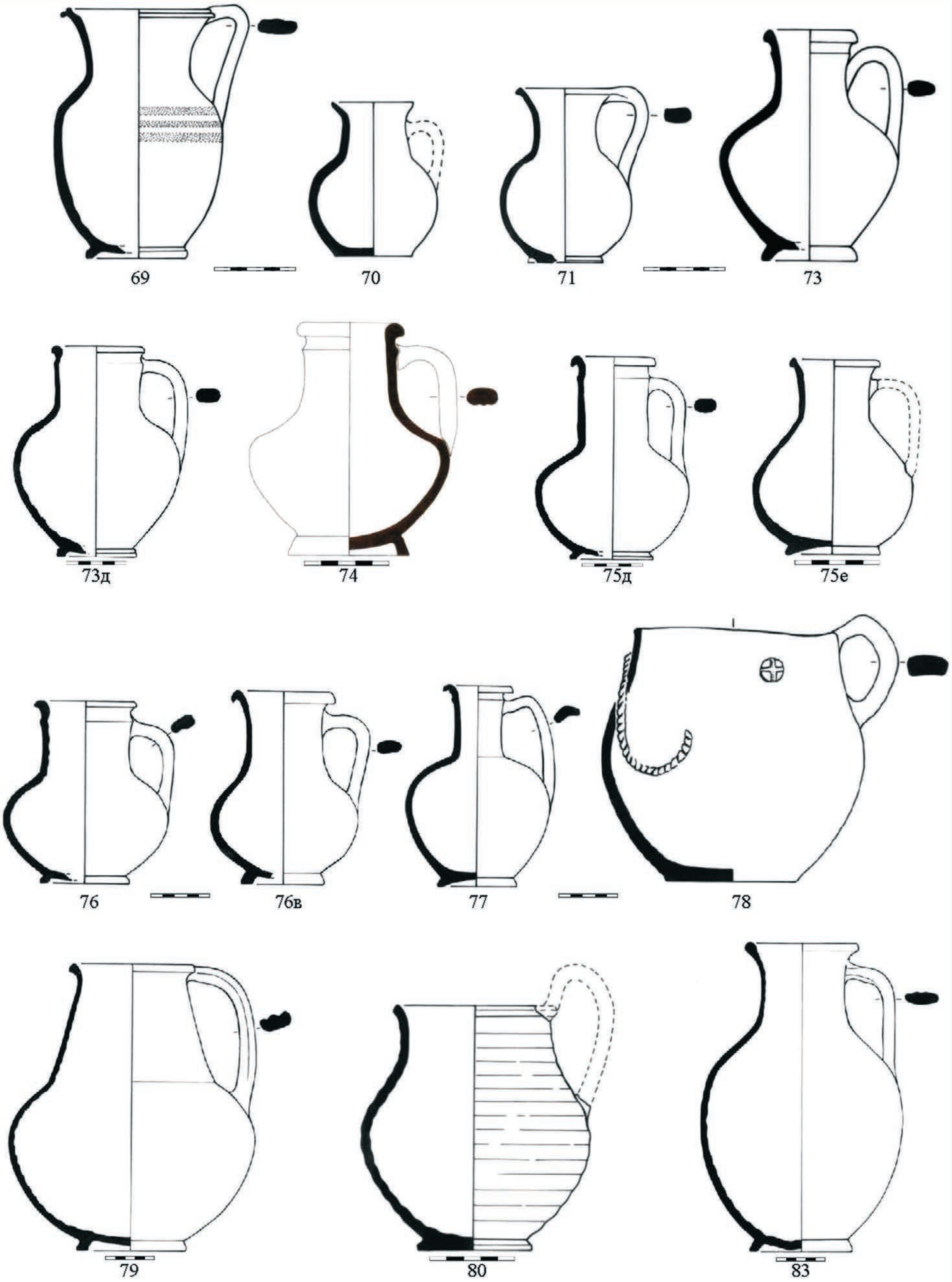
69
70
71
73
73д
74
75д
75е
76
76в
77
78
79
80
83

Таблица 7 Кани тип VIII (69), тип IX (70), тип X, вариант 1 (71), тип XI, вариант 1 (73, 73д), вариант 2 (74, 75д-75е), вариант 3 (76, 76в), вариант 4 (77), тип XII (78), тип XIII (79), тип XIV (80), тип XVI (83)

Table 7 Jugs type VIII (69), type IX (70), type X, variant 1 (71), type XI, variant 1 (73, 73д), variant 2 (74, 75д-75е), variant 3 (76, 76в), variant 4 (77), type XII (78), type XIII (79), type XIV (80), type XVI (83)

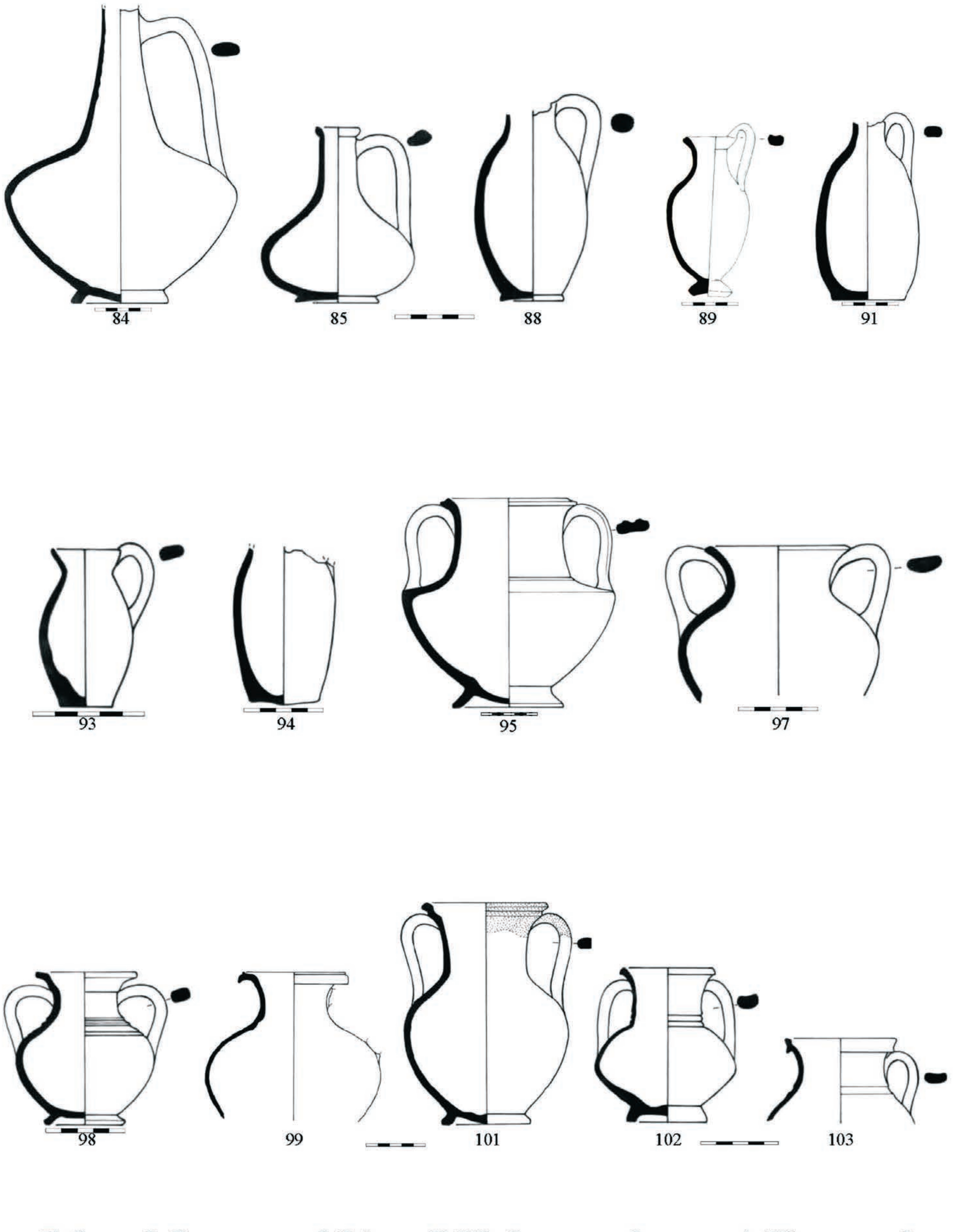

Таблица 8 Лагиноси тип I (84), тип II (85). Олпета тип I, вариант 1 (88), вариант 2 (89), тип II, вариант 1 (91), вариант 2 (93-94?). Трапезни амфори тип I (95), тип II (97-99), тип III (101), тип IV (102). Пелике (103)

Table 8 Lagynoi type I (84), type II (85). Olpae type I, variant 1 (88), variant 2 (89), type II, variant 1 (91), variant 2 (93-94?). Table amphorae type I (95), type II (97-99), type III (101), type IV (102). Pelike (103)

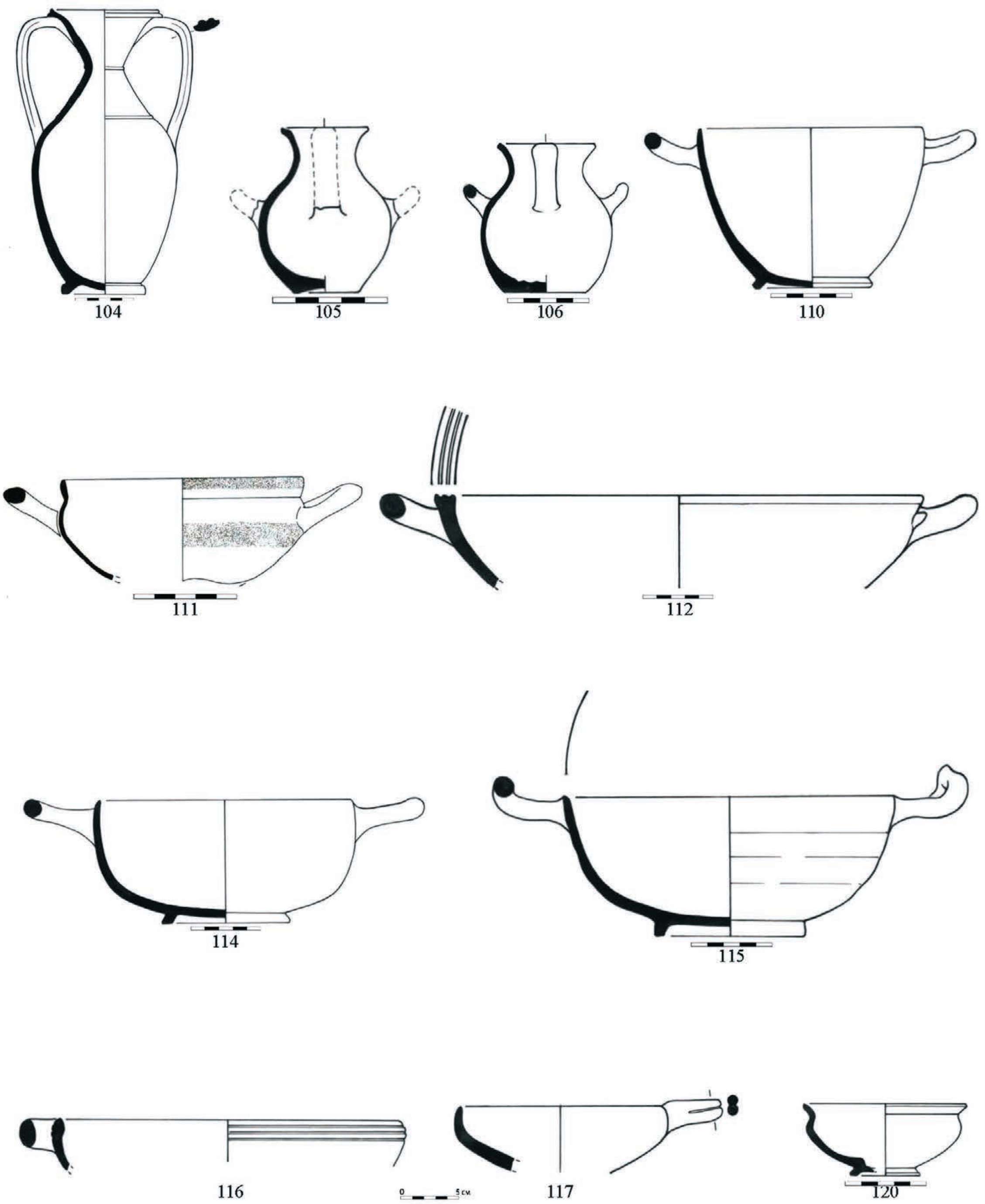
104
105
106
110
111
112
114
115
116
0 5 cm
117
120

Таблица 9 Пелике (104). Хидрии (105-106). Скифос (110). Купи с две дръжки, тип I (111), тип II (112), тип III (114-115). Купи с една дръжка, тип I (116-117). Купа без дръжки (120)

Table 9 Pelike (104). Hydriai (105-106). Skyphos (110). Cups with two handles, type I (111), type II (112), type III (114-115). One-handlers type I (116-117). Cup without handles (120)

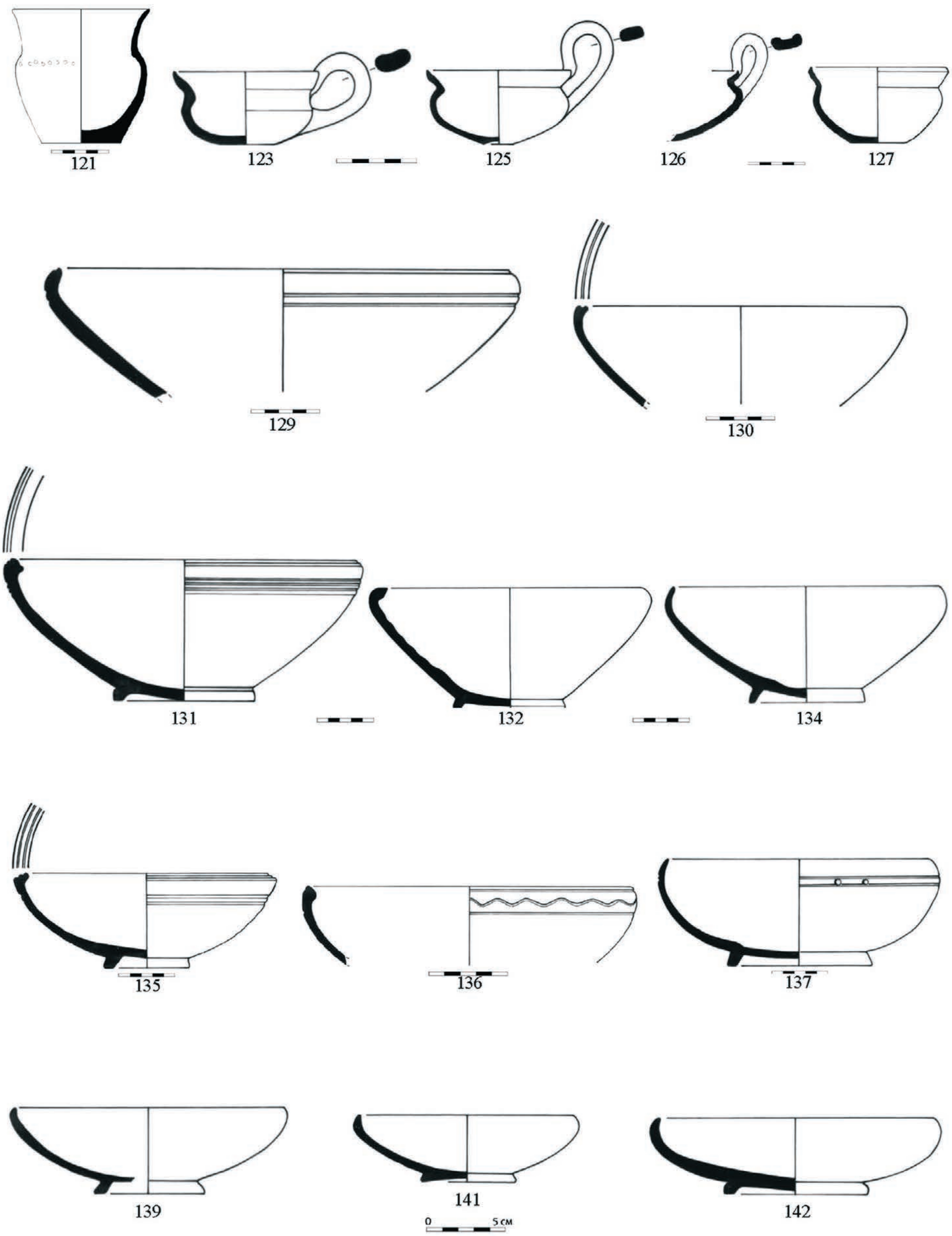
121
123
125
126
127
129
130
131
132
134
135
136
137
139
141
142
0
5 см

Таблица 10 Чаши тип I (121), тип III (123, 125-126), тип IV (127). Паници тип I, вариант 1 (129-132, 134), вариант 2 (135-137), вариант 3 (139, 141-142)

Table 10 Mugs type I (121), type III (123, 125-126), type IV (127). Bowls type I, variant 1 (129-132, 134), variant 2 (135-137), variant 3 (139, 141-142)

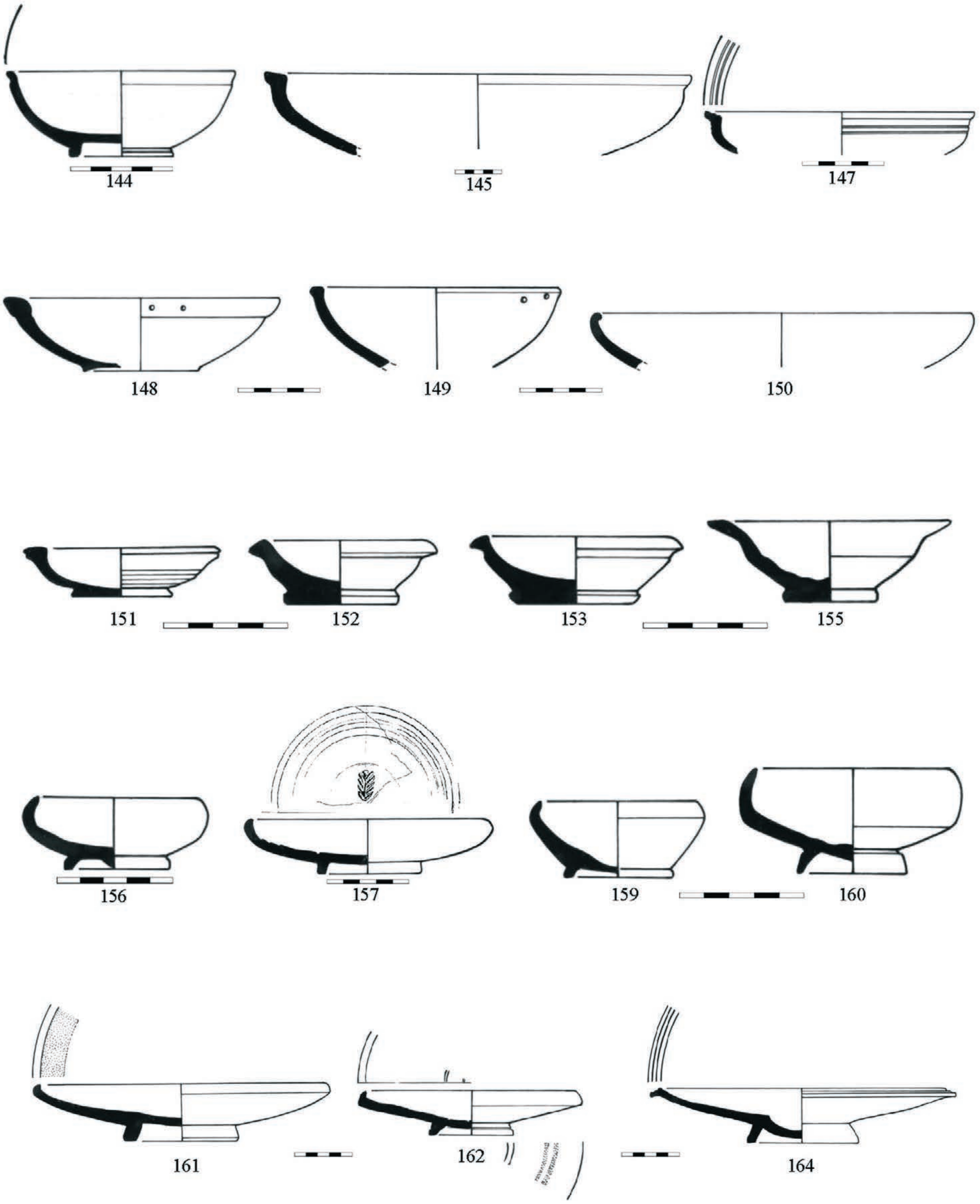
144
145
147
148
149
150
151
152
153
155
156
157
159
160
161
162
164

Таблица 11 Паници тип II, вариант 1 (144), вариант 2 (145). Панички тип I (147), тип II (148), тип III (149), тип IV (150), тип V, вариант 1 (151), вариант 2 (152-153), вариант 3 (155), тип VI, вариант 1 (156), вариант 2 (157), тип VIII (159), тип IX (160). Трапезни блюда (161-162). Рибни блюда тип I, вариант 1 (164)

Table 11 Bowls type II, variant 1 (144), variant 2 (145). Small bowls type I (147), type II (148), type III (149), type IV (150), type V, variant 1 (151), variant 2 (152-153), variant 3 (155), type VI, variant 1 (156), variant 2 (157), type VIII (159), type IX (160). Plates (161-162). Fish plates type I, variant 1 (164)

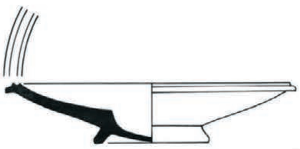

165

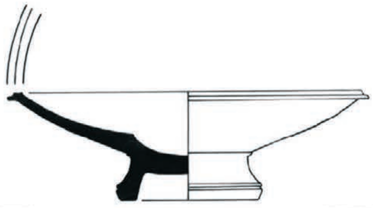

166

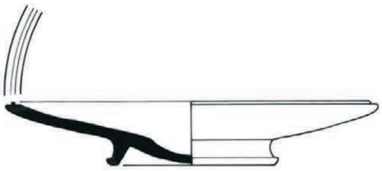

167

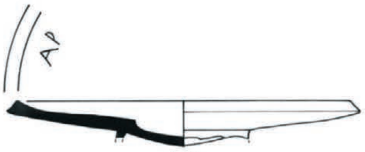

168

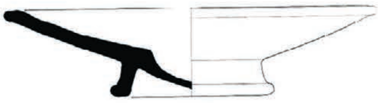

169

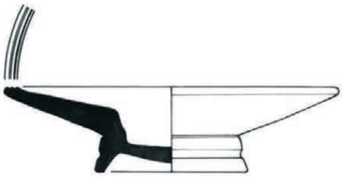

170

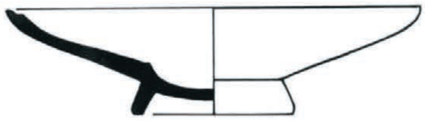

171

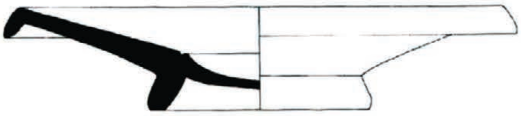

173

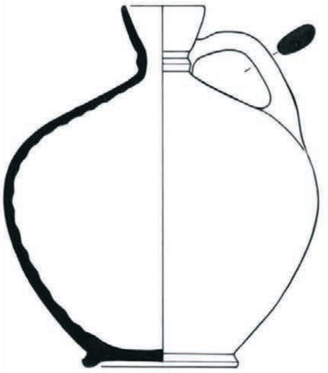

175

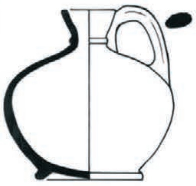

176

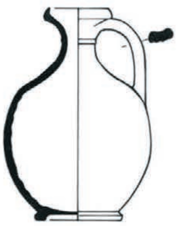

177

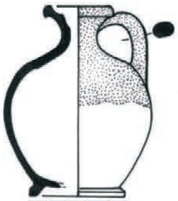

178

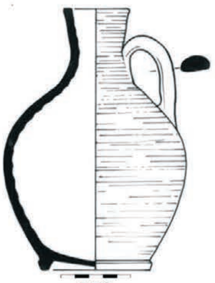

179

Таблица 12 Рибни блюда тип I, вариант 1 (165), вариант 2 (166), тип II, вариант 1 (167-168), вариант 2 (169-171), тип III (173). Лекити тип II, вариант 1 (175-176), вариант 2 (177-178), тип III (179)

Table 12 Fish plates type I, variant 1 (165), variant 2 (166), type II, variant 1 (167-168), variant 2 (169-171), type III (173). Lekythoi type II, variant 1 (175-176), variant 2 (177-178), type III (179)

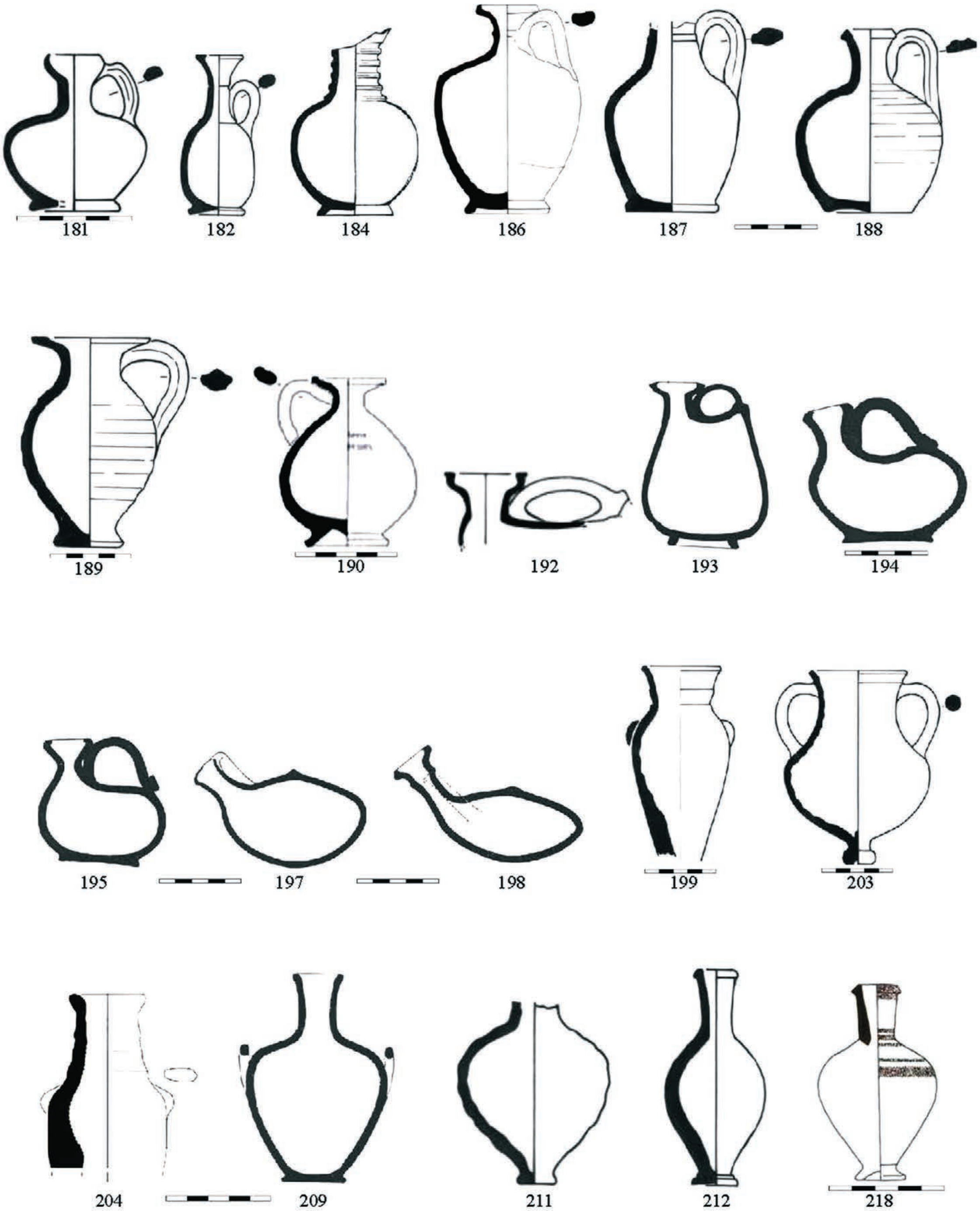
181
182
184
186
187
188
189
190
192
193
194
195
197
198
199
203
204
209
211
212
218

Таблица 13 Лекити тип IV, вариант 1 (181), вариант 3 (182), тип V (184), тип VII, вариант 1 (186), вариант 2 (187), тип VIII (188), тип IX (189), тип X (190). Аскоси с една дръжка, тип II (192-193), тип III (194-195). Аскоси с две дръжки (197-198). Амфорискоси (199, 203-204). Унгвентарии тип I, вариант 1 (209), тип II (211), тип III, вариант 1 (212), тип IV (218)

Table 13 Lekythoi type IV, variant 1(181), variant 3 (182), type V (184), type VII, variant 1 (186), variant 2 (187), type VIII (188), type IX (189), type X (190). One-handled askoi, type II (192-193), type III (194-195). Two-handled askoi (197-198). Amphoriskoi (199, 203-204). Unguentaria type I, variant 1 (209), type II (211), type III, variant 1 (212), type IV (218)

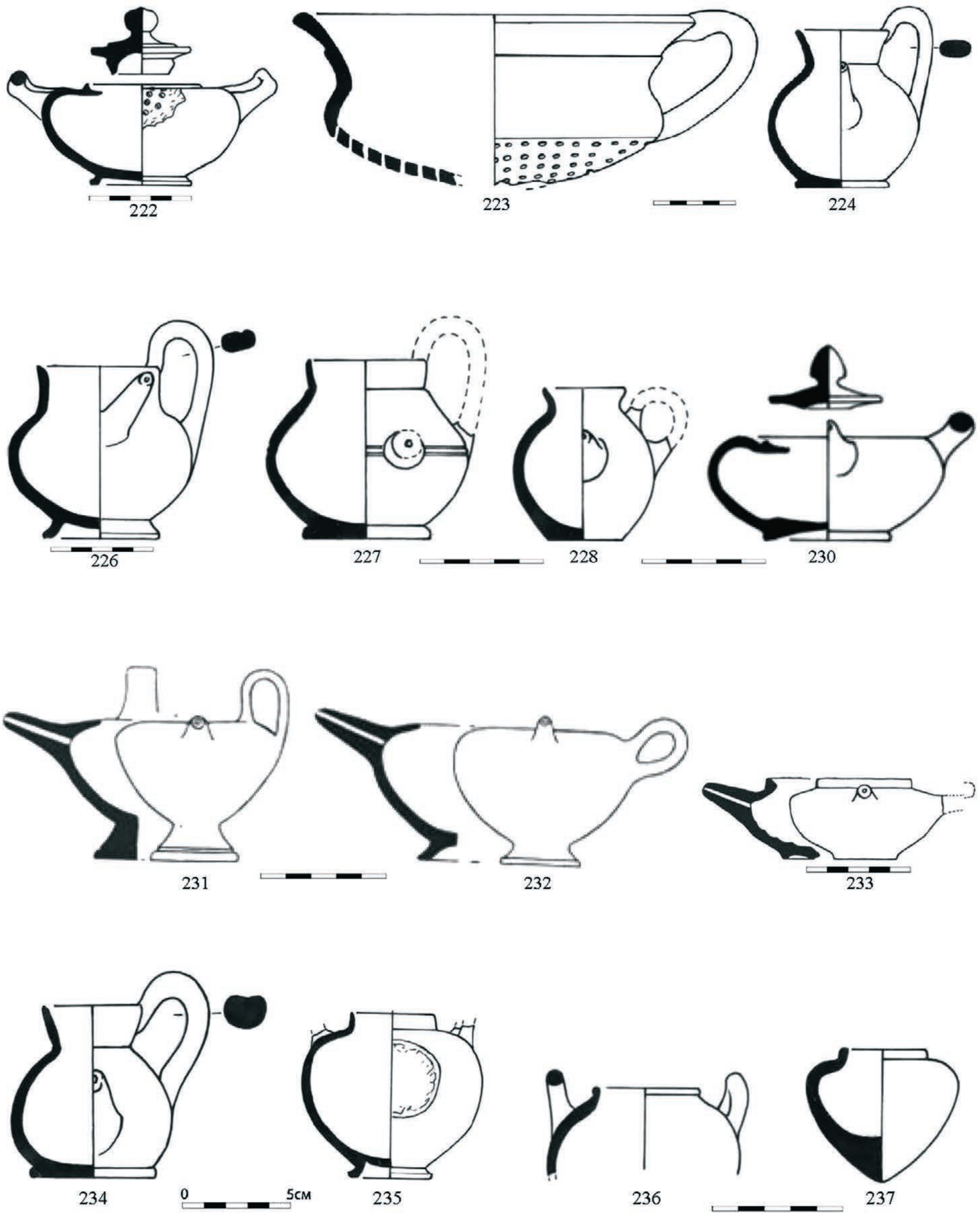
222
223
224
226
227
228
230
231
232
233
234
0
5см
235
236
237

Таблица 14 Цедилки тип I (222), тип II (223). Гутуси тип I, вариант 1 (224), вариант 2 (226-227), тип II (228), тип IV (230), тип V, вариант 1 (231), вариант 2 (232), тип VI (233), тип VII (234). Пиксиди (235-237)

Table 14 Strainers type I (222), type II (223). Feeders type I, variant 1 (224), variant 2 (226-227), type II (228), type IV (230), type V, variant 1 (231), variant 2 (232), type VI (233), type VII (234). Pyxides (235-237)

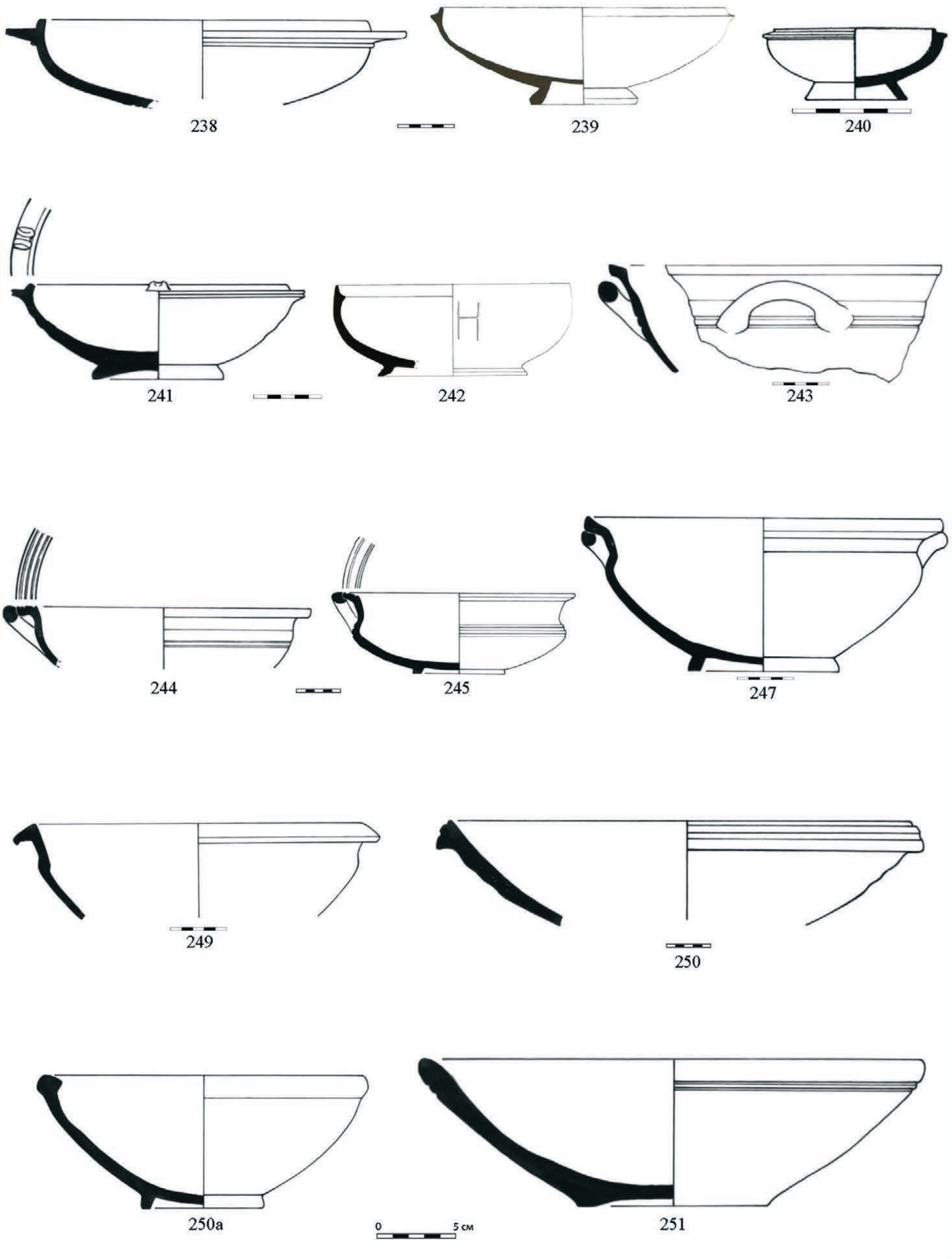
238
239
240
241
242
243
244
245
247
249
250
250a
0
5 см
251

Таблица 15 Леканиди тип I (238), тип II (239-241), тип III (242). Леканета с дръжки (243-245, 247). Мортарии тип I (249), тип II (250), тип III (250a), тип IV (251)

Table 15 Lekanides type I (238), type II (239-241), type III (242). Lekanai with handles (243-245, 247). Mortars type I (249), type II (250), type III (250a), type IV (251)

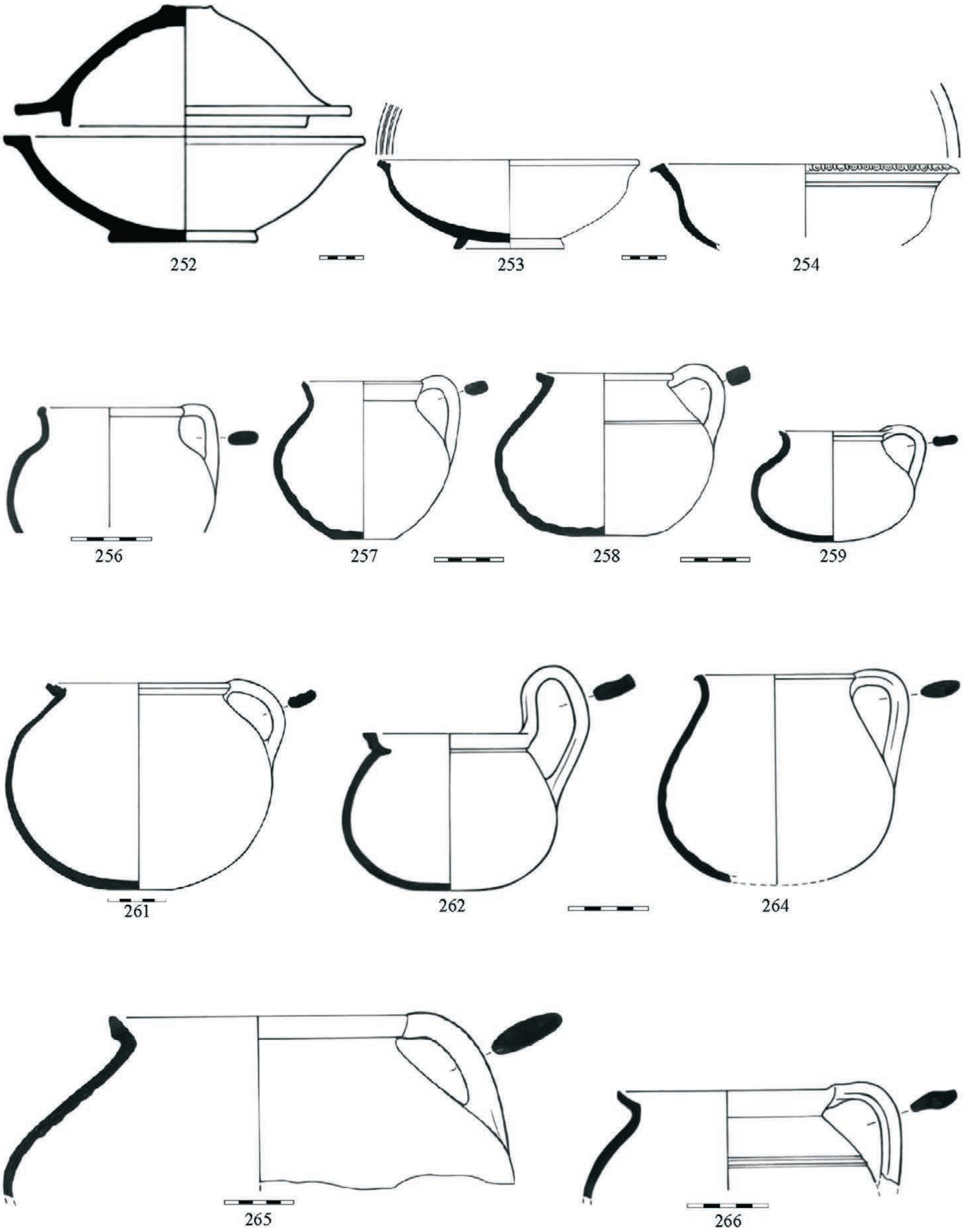
252
253
254
256
257
258
259
261
262
264
265
266

Таблица 16 Мортарии тип V (252-253), тип VI (254). Гърнета с една дръжка тип I, вариант 1 (256), вариант 2 (257), вариант 3 (258-259), вариант 4 (261), вариант 5 (262), вариант 6 (264), фрагментирани, вариант 3 (265-266)

Table 16 Mortars type V (252-253), type VI (254). One-handled chytrai type I, variant 1 (256), variant 2 (257), variant 3 (258-259), variant 4 (261), variant 5 (262), variant 6 (264), fragmentary, variant 3 (265-266)

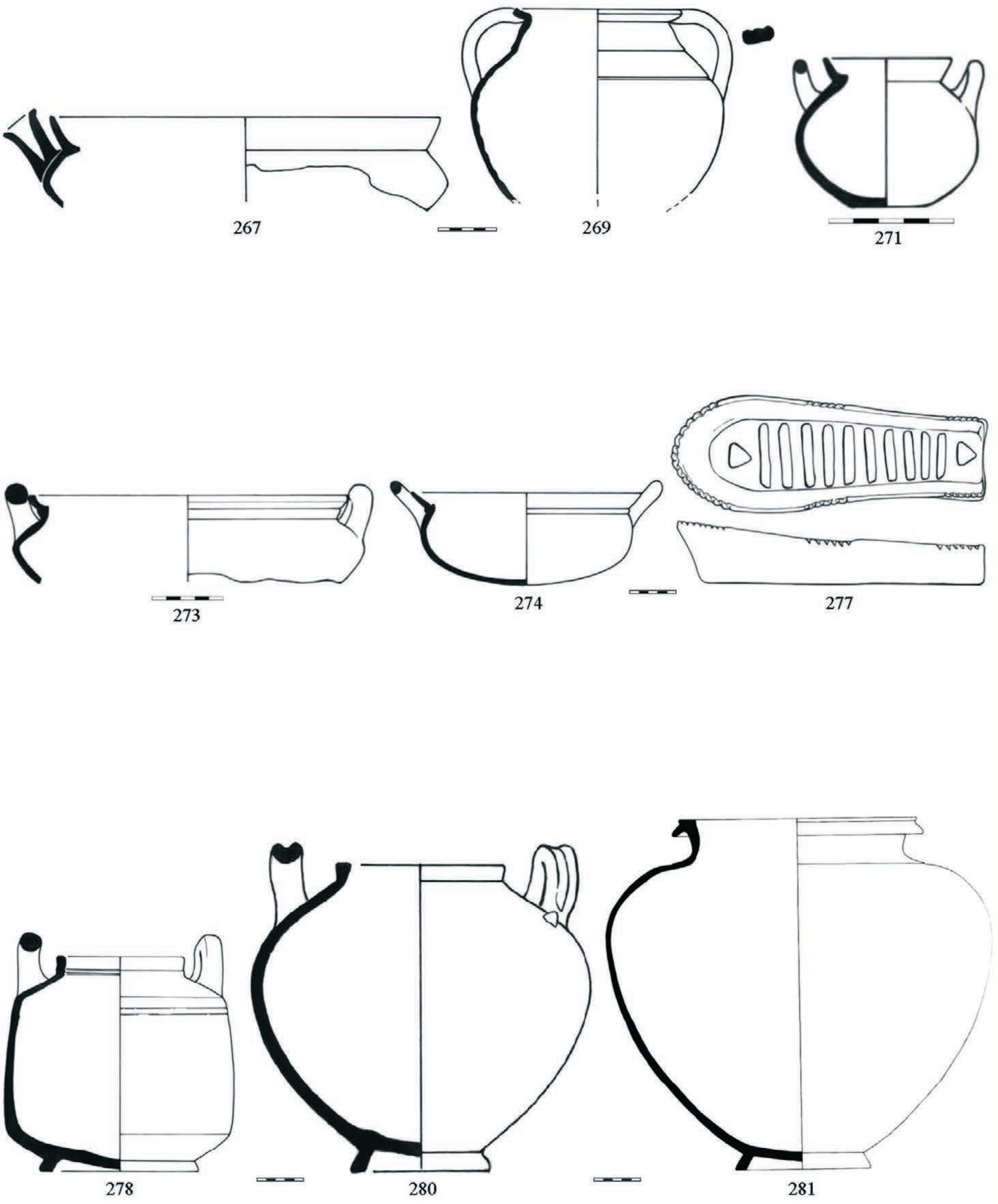

Таблица 17 Гърнета с две дръжки тип II, вариант 1 (267), вариант 2 (269), вариант 4 (271), вариант 5 (273). Лопас (274). Скара (277). Зърнохранилища тип I (278), тип III (280), тип IV (281)

Table 17 Two-handled chytrai type II, variant 1 (267), variant 2 (269), variant 4 (271), variant 5 (273). Lopas (274). Grill (277). Storage-bins type I (278), type III (280), type IV (281)

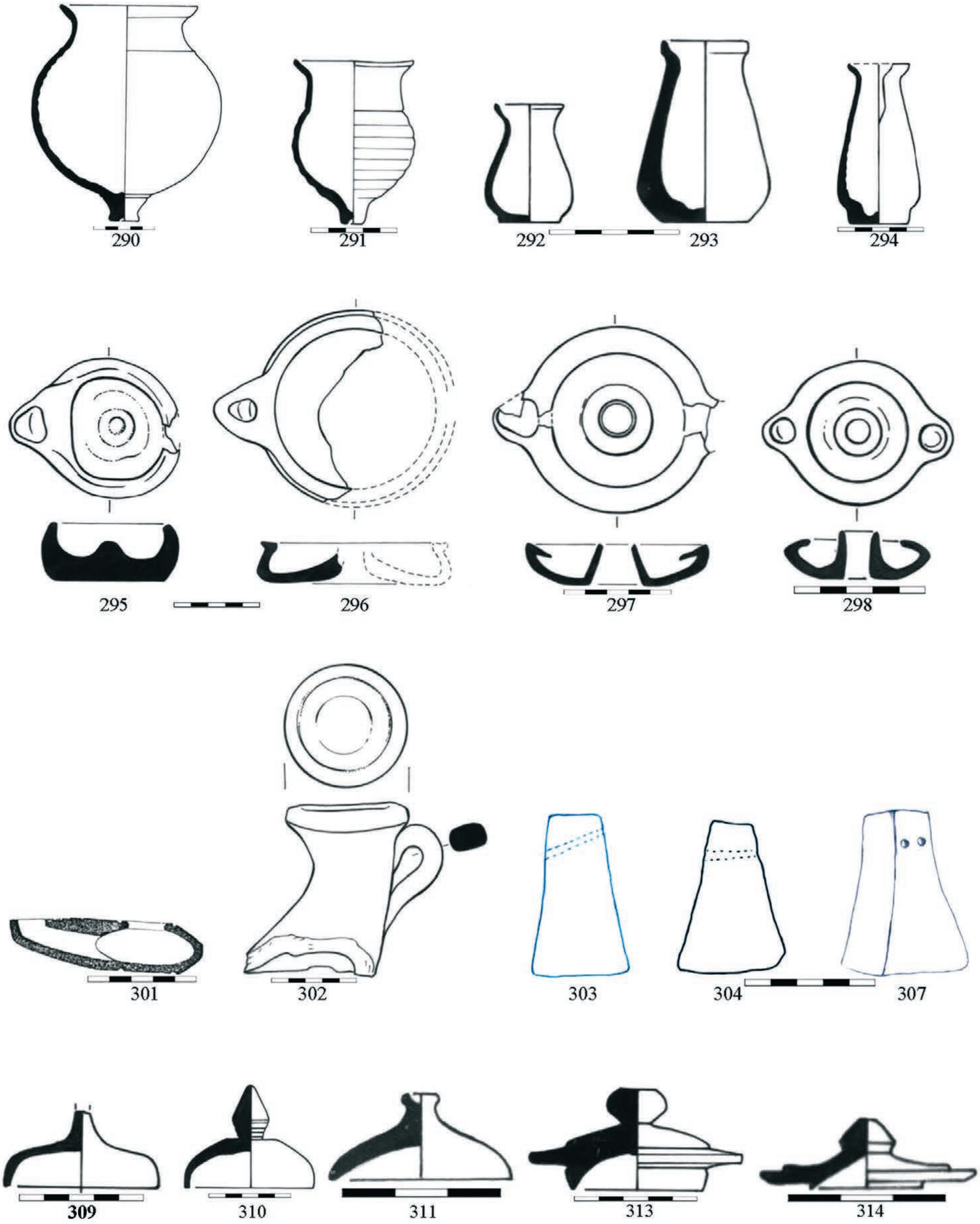
290
291
292
293
294
295
296
297
298
301
302
303
304
307
309
310
311
313
314

Таблица 18 Питамфорискоси (290-291). Флакони (292-294). Лампи тип I (295), тип II (296), тип III (297-298), тип V (301). Свещник (302). Тежести за стан (303-304, 307). Капаци тип I (309-311), тип II (313-314)

Table 18 Pithamphoriskoi (290-291). Medicine bottles (292-294). Lamps type I (295), type II (296), type III (297-298), type V (301). Candle stand (302). Loom weights (303-304, 307). Lids type I (309-311), type II (313-314)

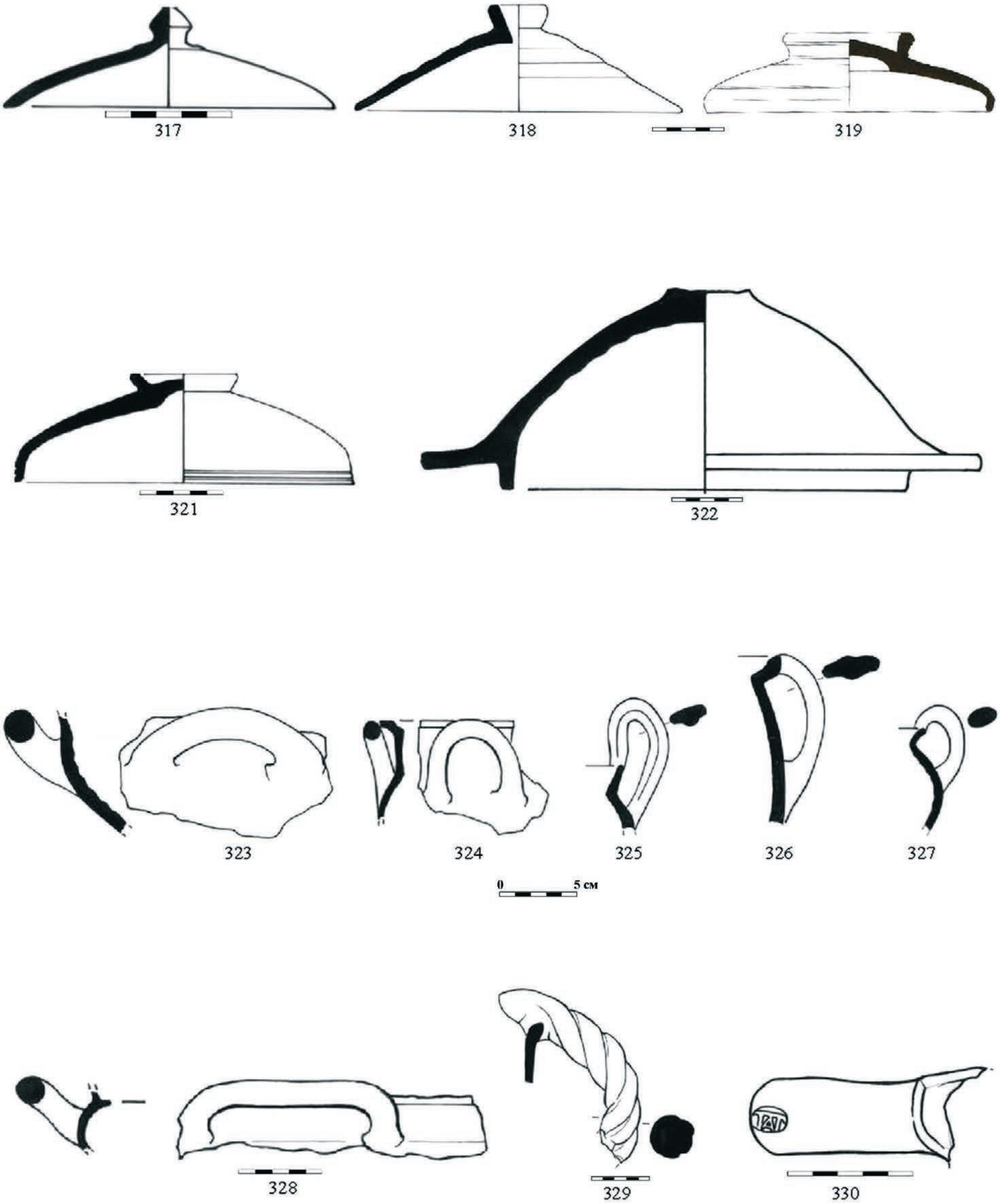
317
318
319
321
322
323
324
325
326
327
0
5 см
328
329
330

Таблица 19 Капаци тип IV (317-318), тип V (319, 321), тип VI (322). Дръжки (323-330)

Table 19 Lids type IV (317-318), type V (319, 321), type VI (322). Handles (323-330)

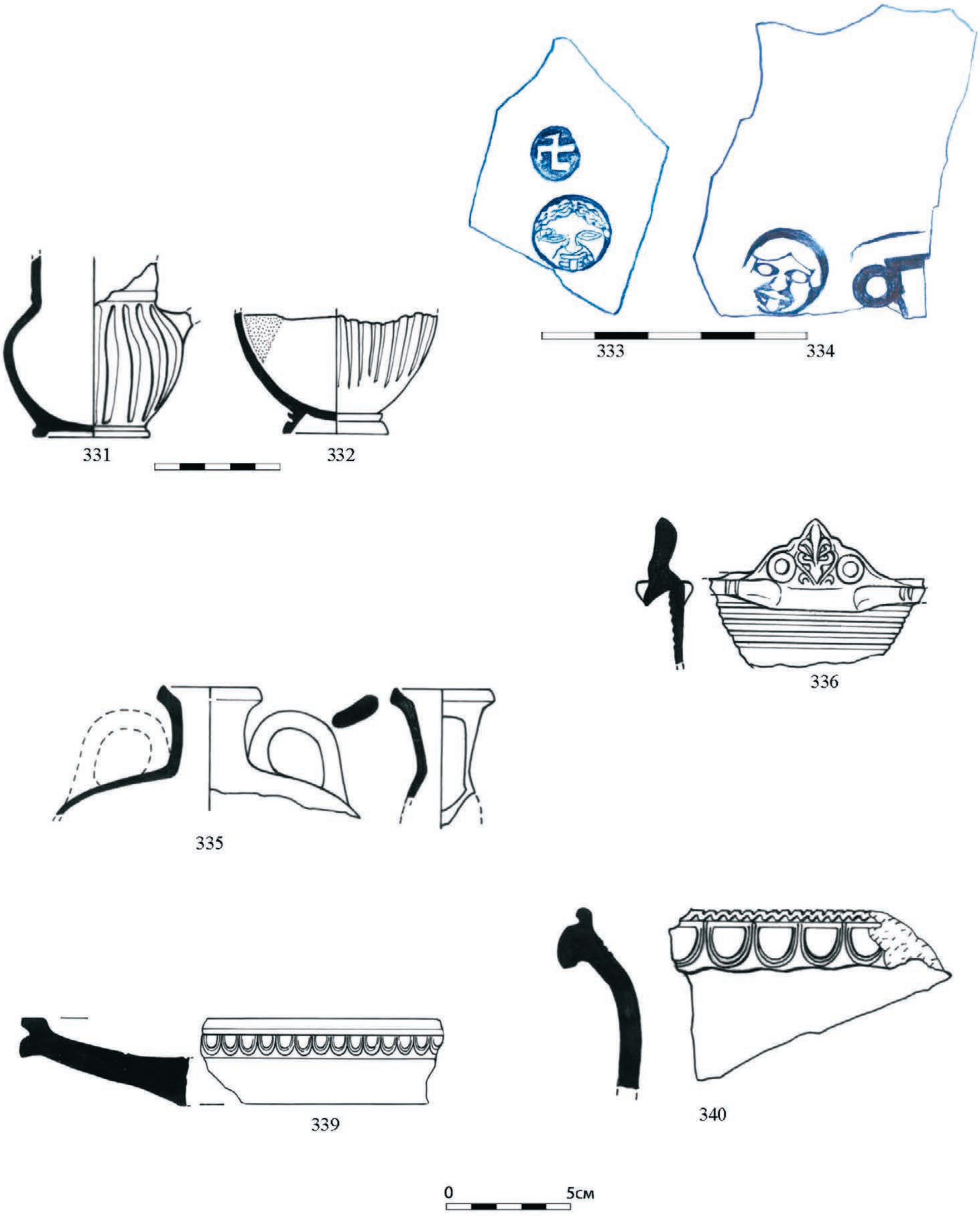

Таблица 20 Фрагменти, канелирани кани? (331-332). Ойнохоета с печати (333-334).
Аскос с две дръжки (335). Фрагмент с украса (336).
Дебелостенни съдове с релефна украса (339-340)

Table 20 Fragments, channeled jugs? (331-332). Stamped oinochoai (333-334).
Two-handled askos (335). Decorated fragment (336).
Thick-walled embossed vessels (339-340)

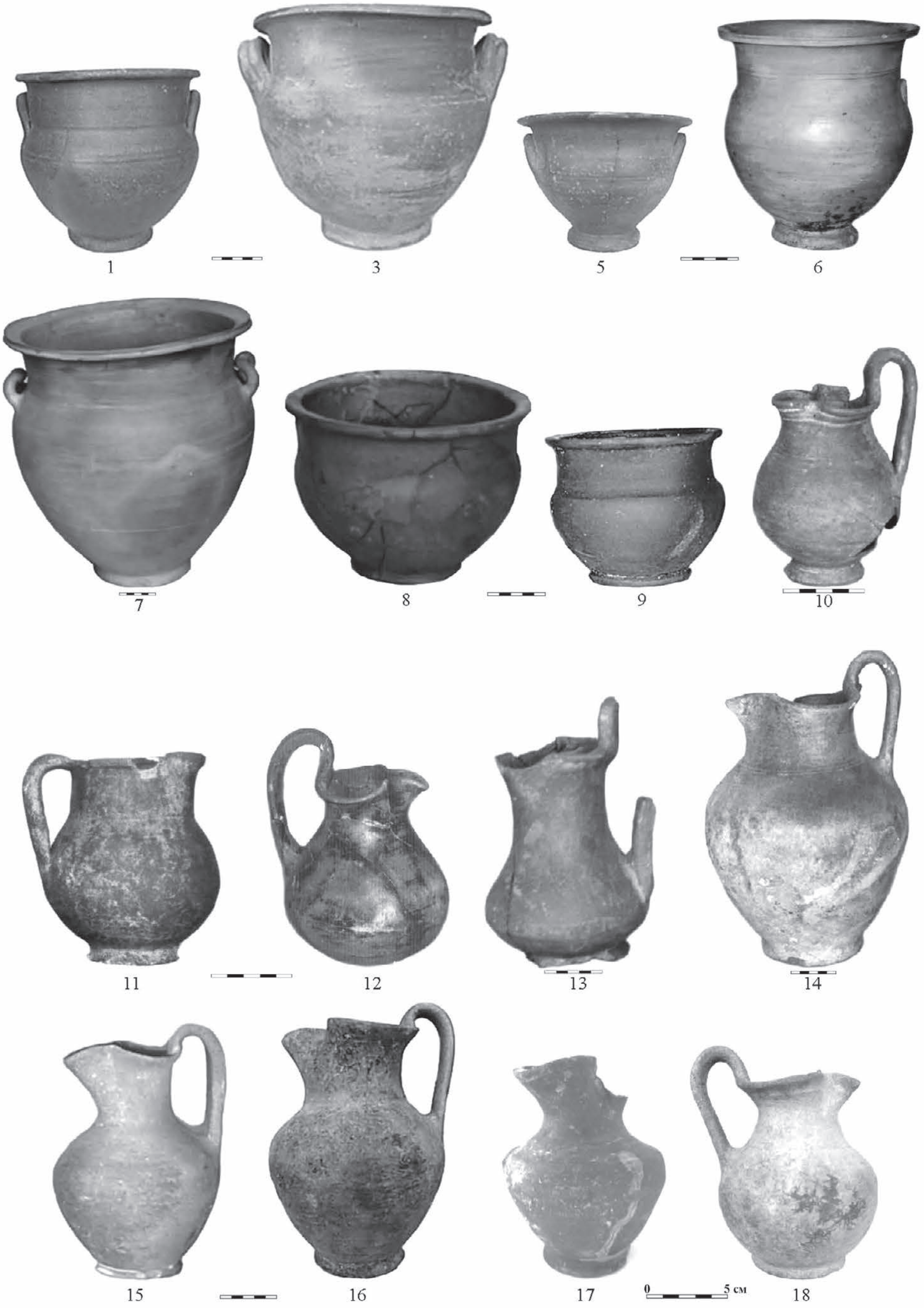
1
3
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
0
5 см
18

Таблица 21 Кратери (1-9). Ойнохоета (10-18)
Table 21 Kraters (1-9). Oinochoai (10-18)

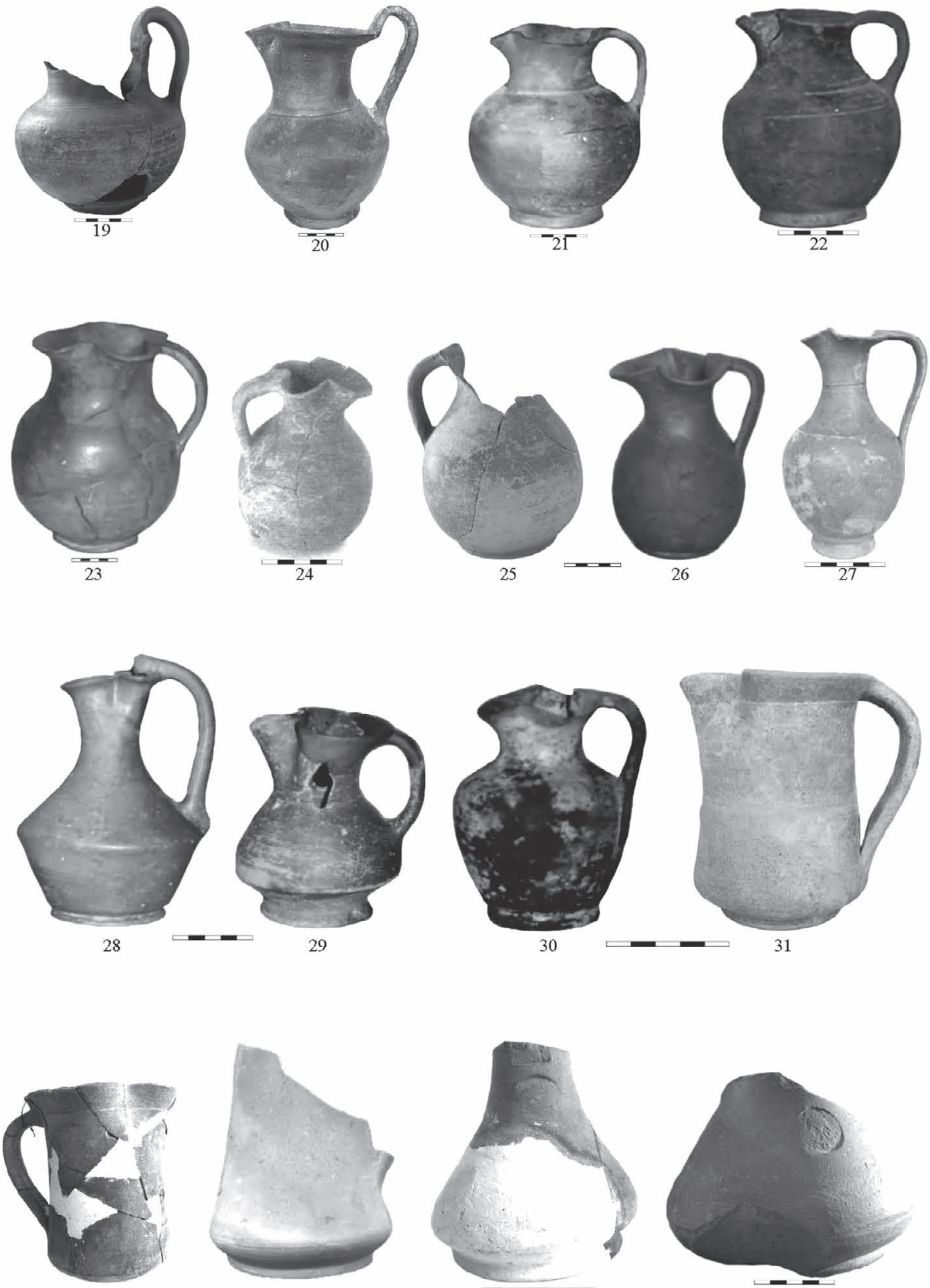
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35

Таблица 22 Ойнохоета (19-35)
Table 22 Oinochoai (19-35)

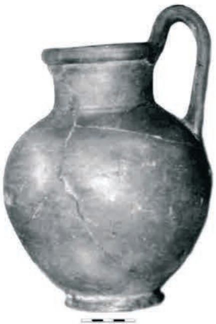

36

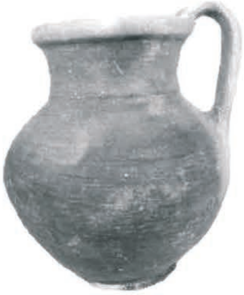

37

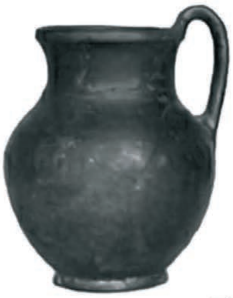

38

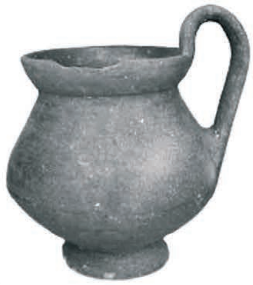

39

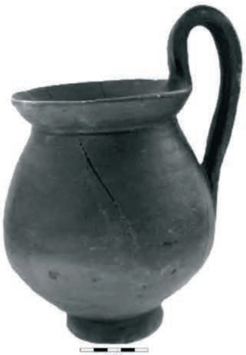

40

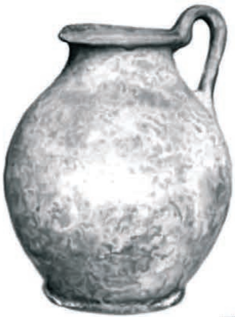

41

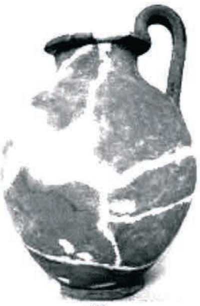

42

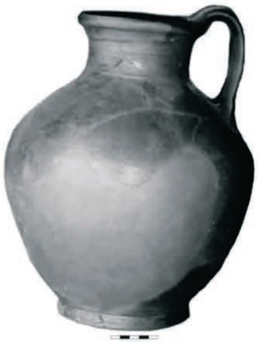

43

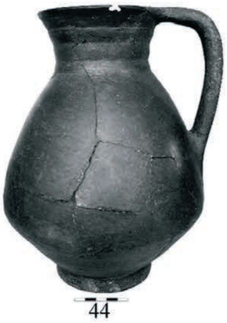

44

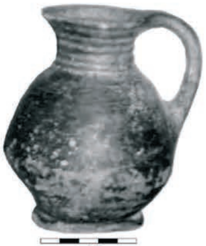

45

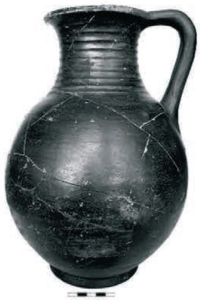

46

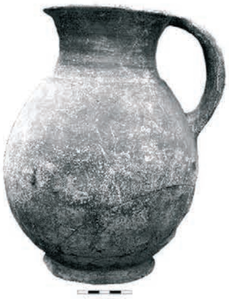

47

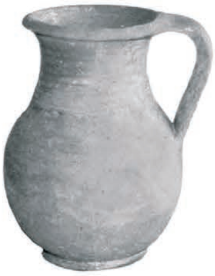

48

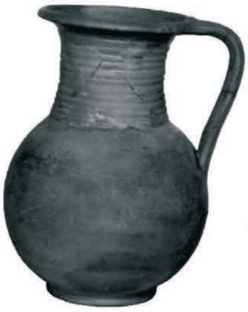

49

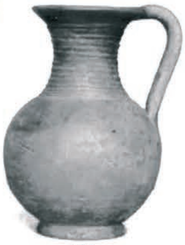

50

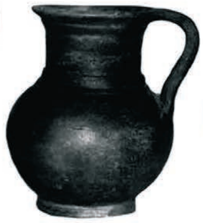

51

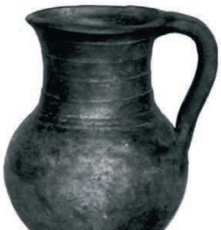

52

Таблица 23 Кани (36-52)

Table 23 Jugs (36-52)

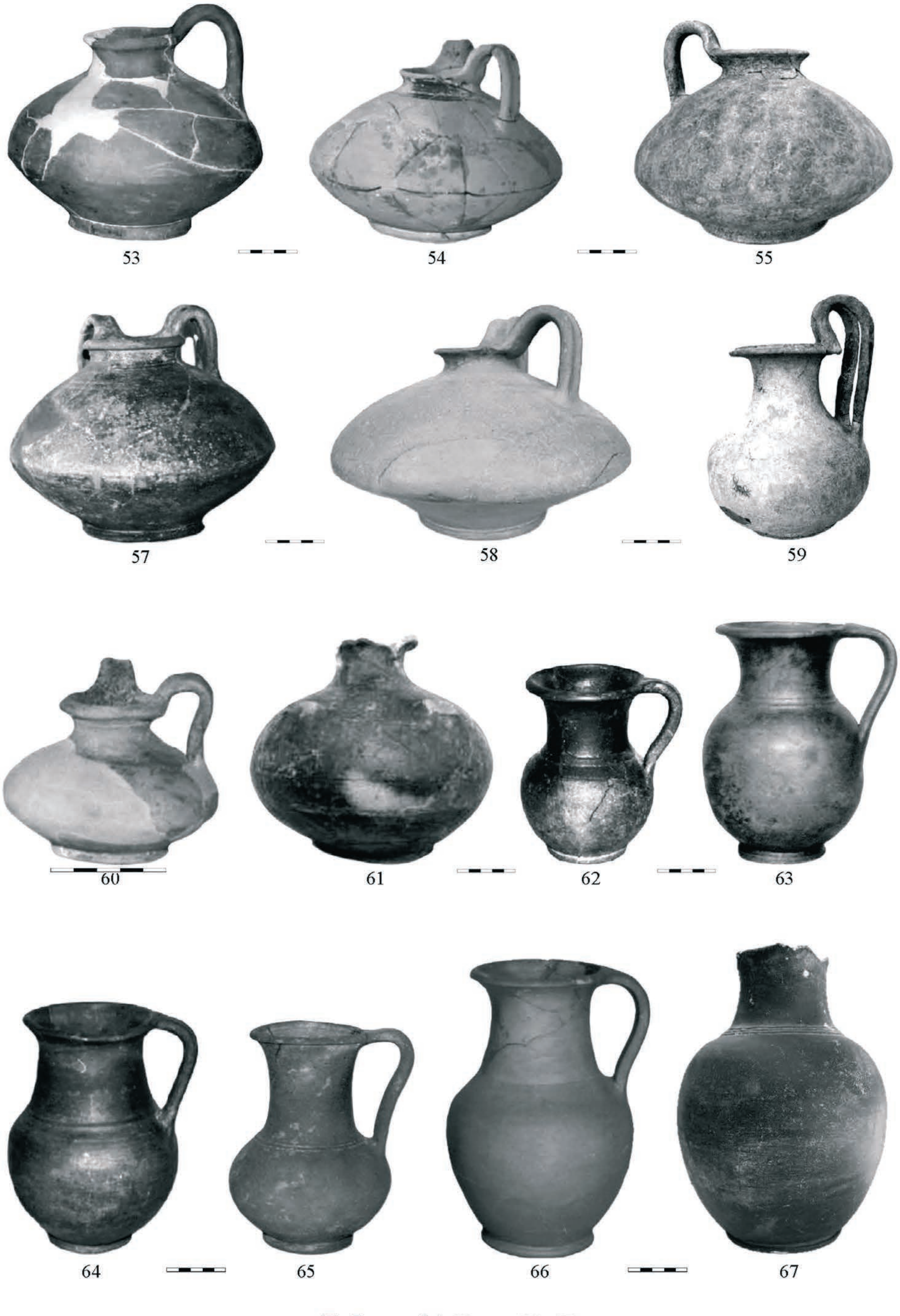

53 54 55

57 58 59

60 61 62 63

64 65 66 67

Таблица 24 Кани (53-67)

Table 24 Jugs (53-67)

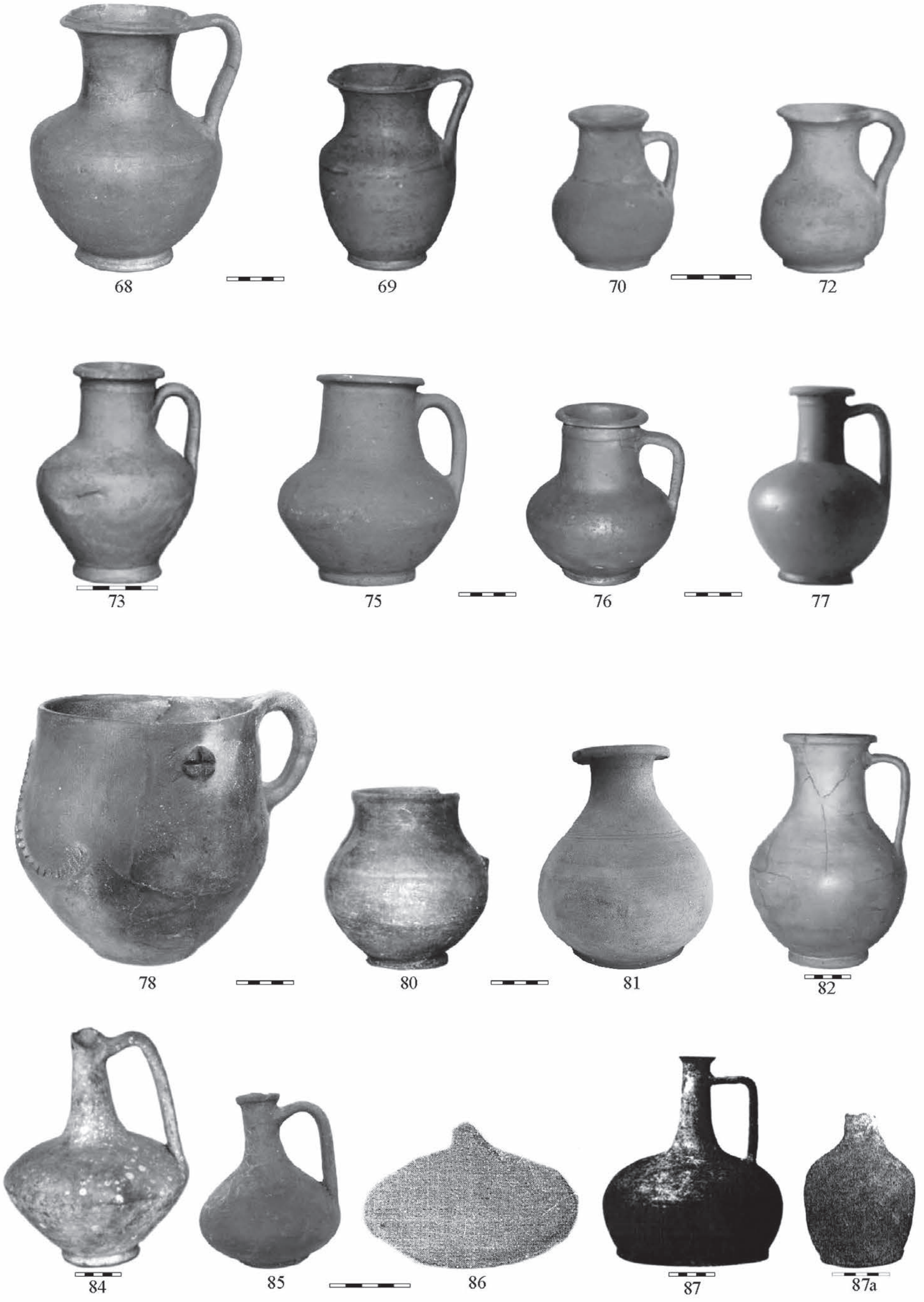

68 69 70 72

73 75 76 77

78 80 81 82

84 85 86 87 87a

Таблица 25 Кани (68-82). Лагиноси (84-87a)

Table 25 Jugs (68-82). Lagynoi (84-87a)

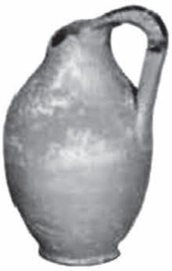
88

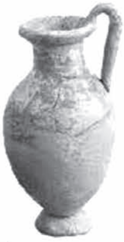
89

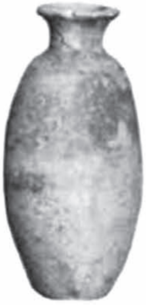
90

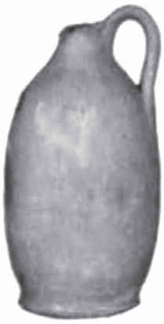
91

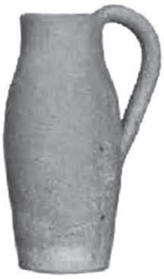
92

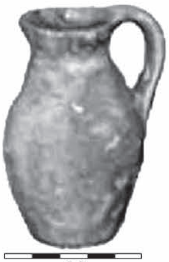
93

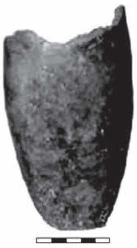
94

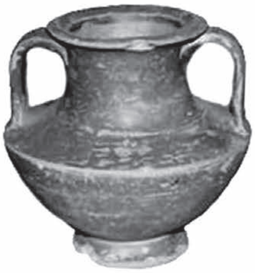
95

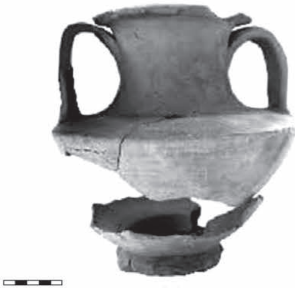
96

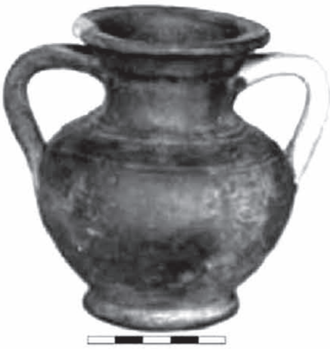
98

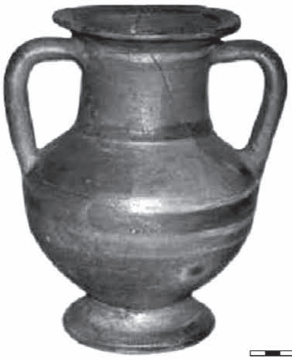
100

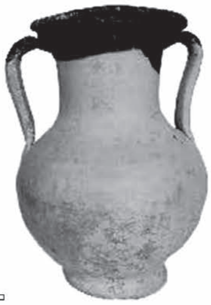
101

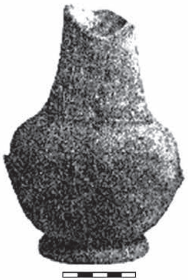
102a

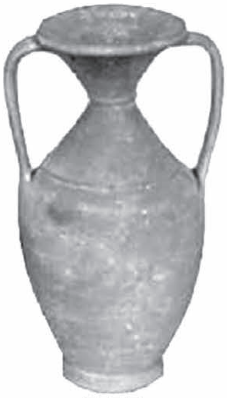
104

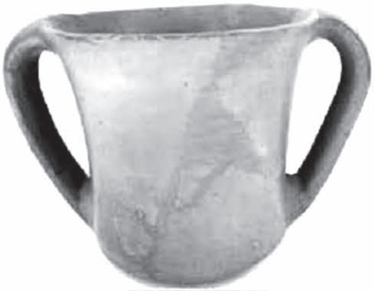
107

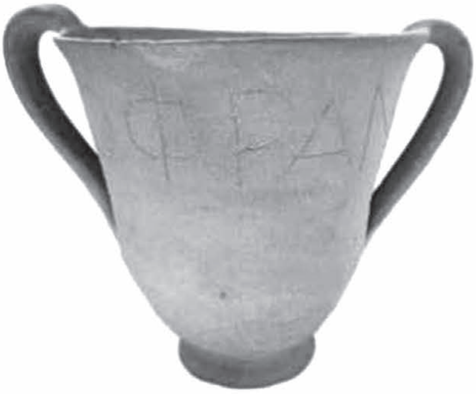
108

Таблица 26 Олпета (88-94). Амфори (95-96, 98, 100-102а). Пелике (104). Кантароси (107-108)

Table 26 Olpai (88-94). Amphorae (95-96, 98, 100-102a). Pelike (104). Kantharoi (107-108)

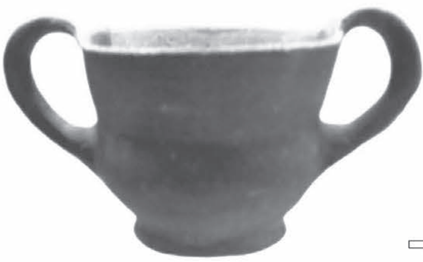

109

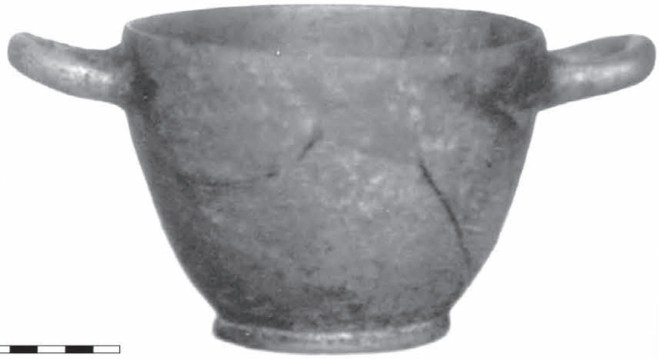

110

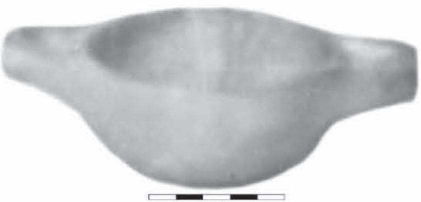

113

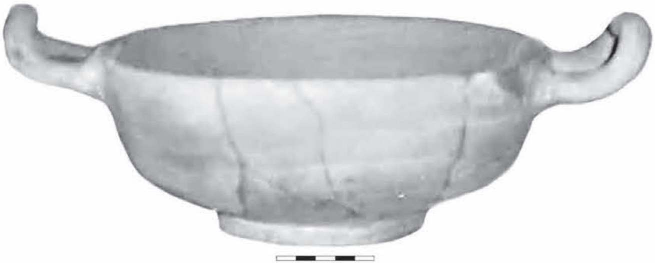

115

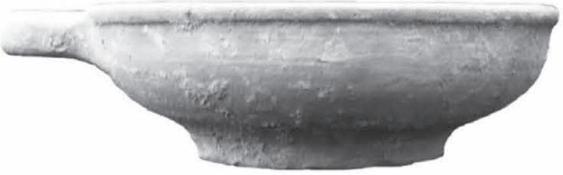

118

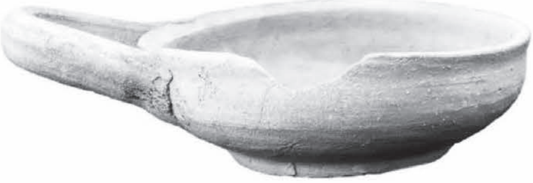

119

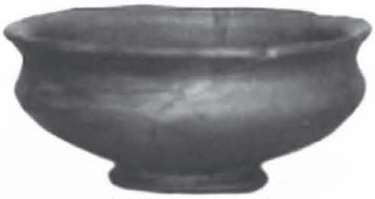

120

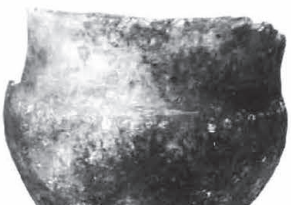

121

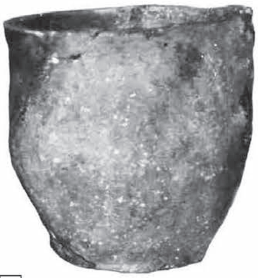

122

Таблица 27 Кантарос (109). Скифос (110). Купи (113, 115, 118-120). Чаши (121-122)

Table 27 Kantharos (109). Skyphos (110). Cups (113, 115, 118-120). Mugs (121-122)

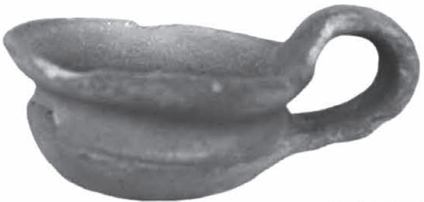

123

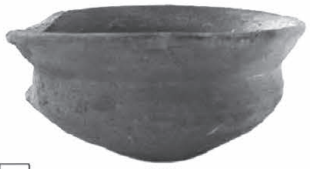

124

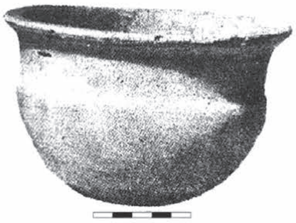

128

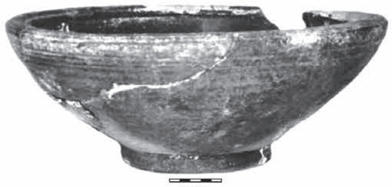

131

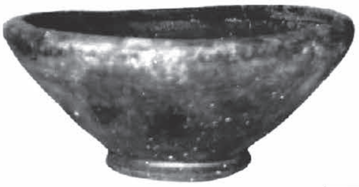

132

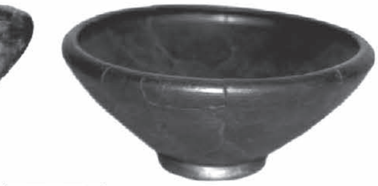

133

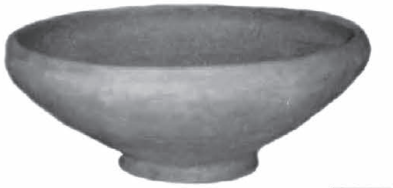

134

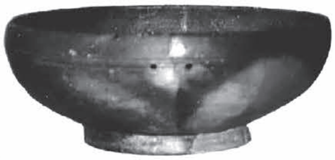

137

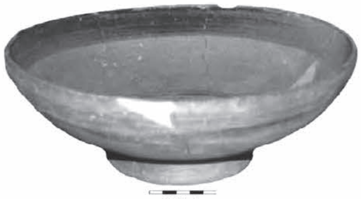

137a

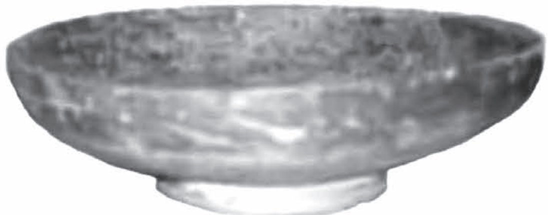

138

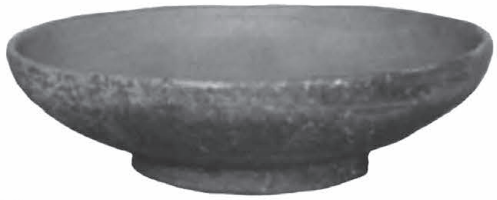

139a

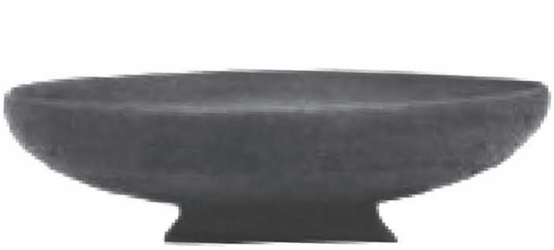

140

143

Таблица 28 Чаши (123-124, 128). Паници (131-134, 137-140, 143)

Table 28 Mugs (123-124, 128). Bowls (131-134, 137-140, 143)

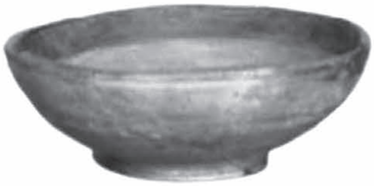
144

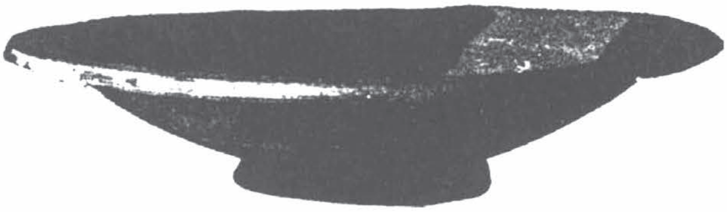
146

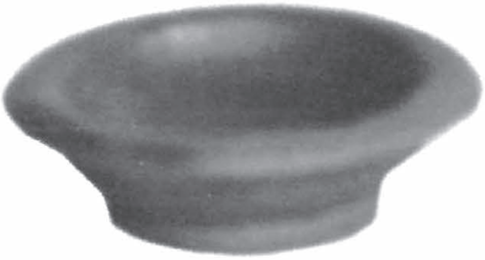
152

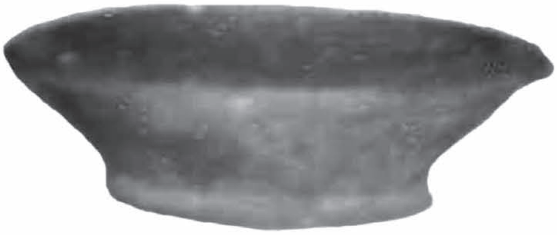
153

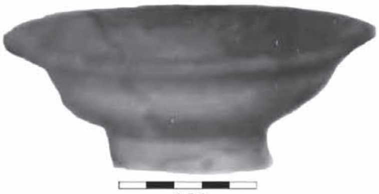
154

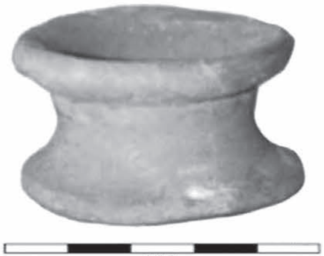
158

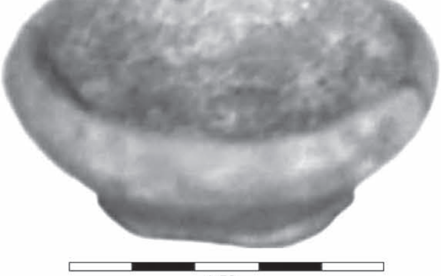
159

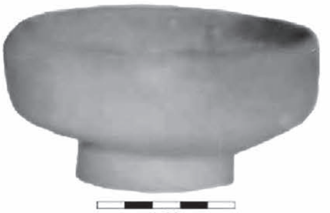
160

Таблица 29 Паници (144, 146). Панички (152-154, 158-160)

Table 29 Bowls (144, 146). Small bowls (152-154, 158-160)

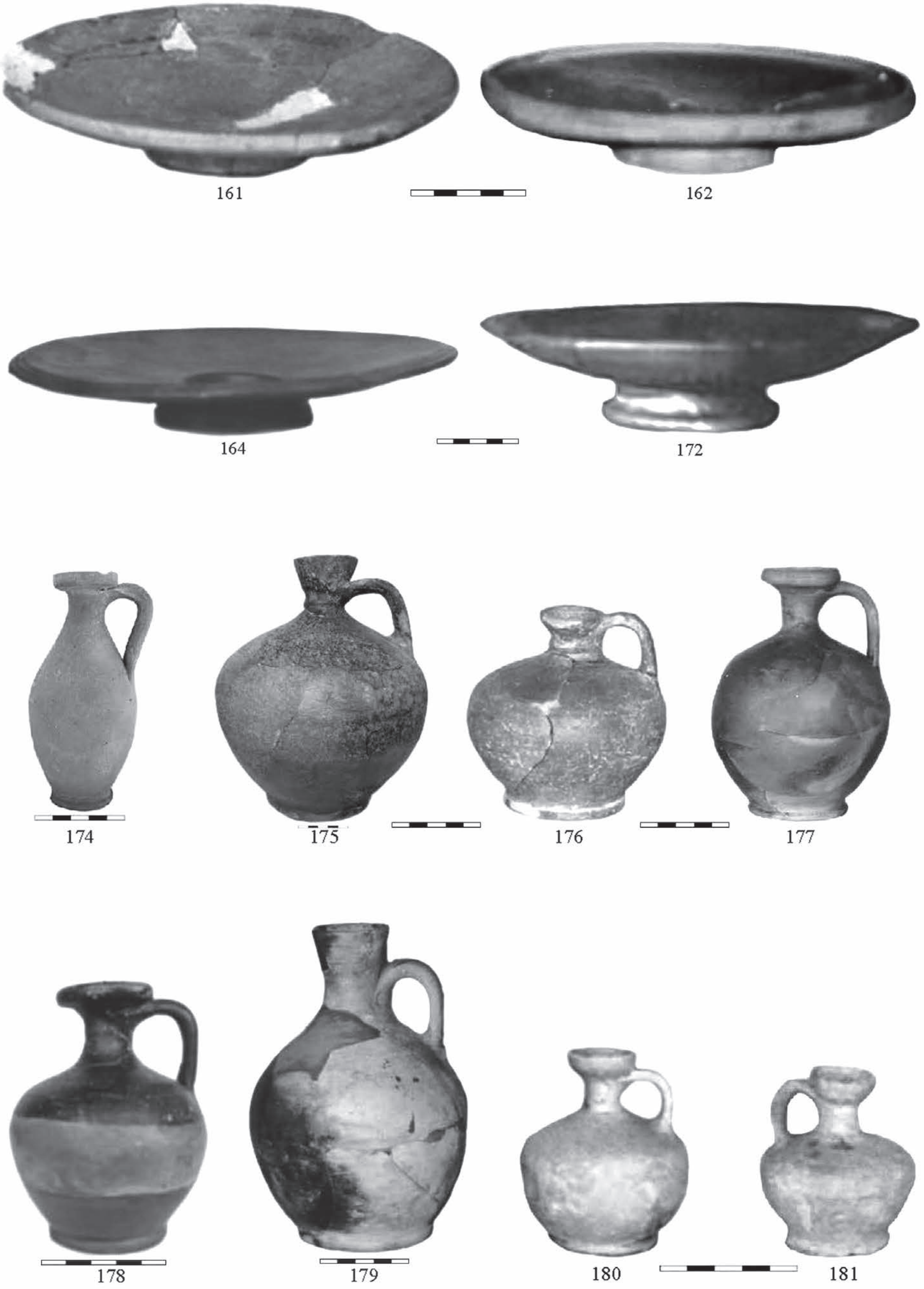
161
162
164
172
174
175
176
177
178
179
180
181

Таблица 30 Трапезни блюда (161-162). Рибни блюда (164, 172). Лекити (174-181)

Table 30 Plates (161-162). Fish plates (164, 172). Lekythoi (174-181)

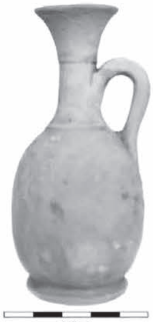
182

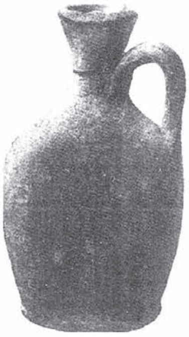
183

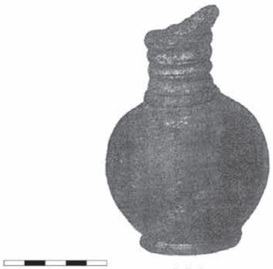
184

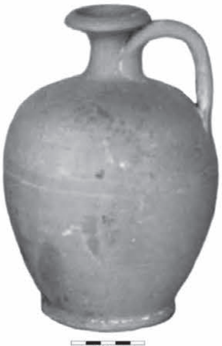
185

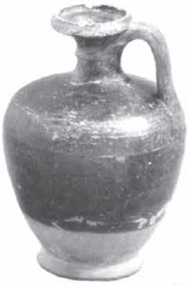
186

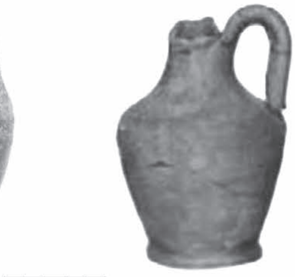
187

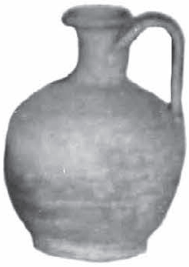
188

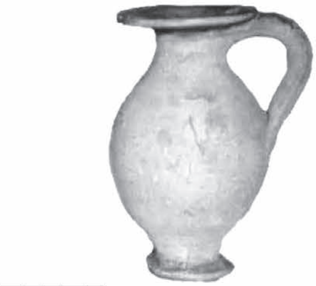
189

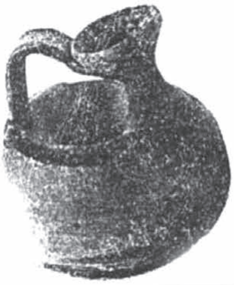
191

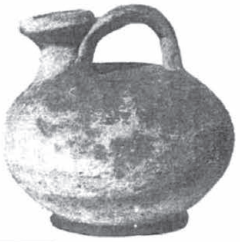
195

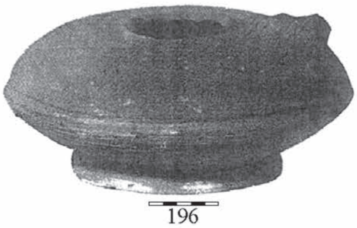
196

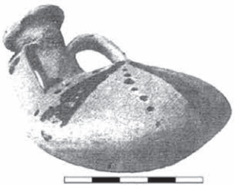
198

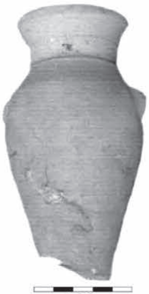
199

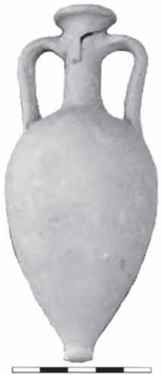
200

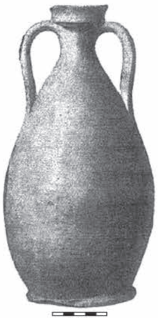
201

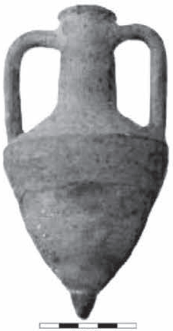
202

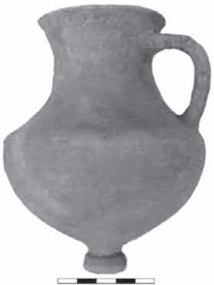
203

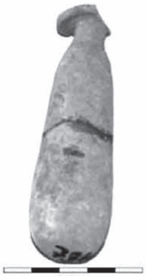
205

Таблица 31 Лекити (182-189). Аскоси (191, 195-196, 198). Амфорискоси (199-203). Алабастрон (205)

Table 31 Lekythoi (182-189). Askoi (191, 195-196, 198). Amphoriskoi (199-203). Alabastron (205)

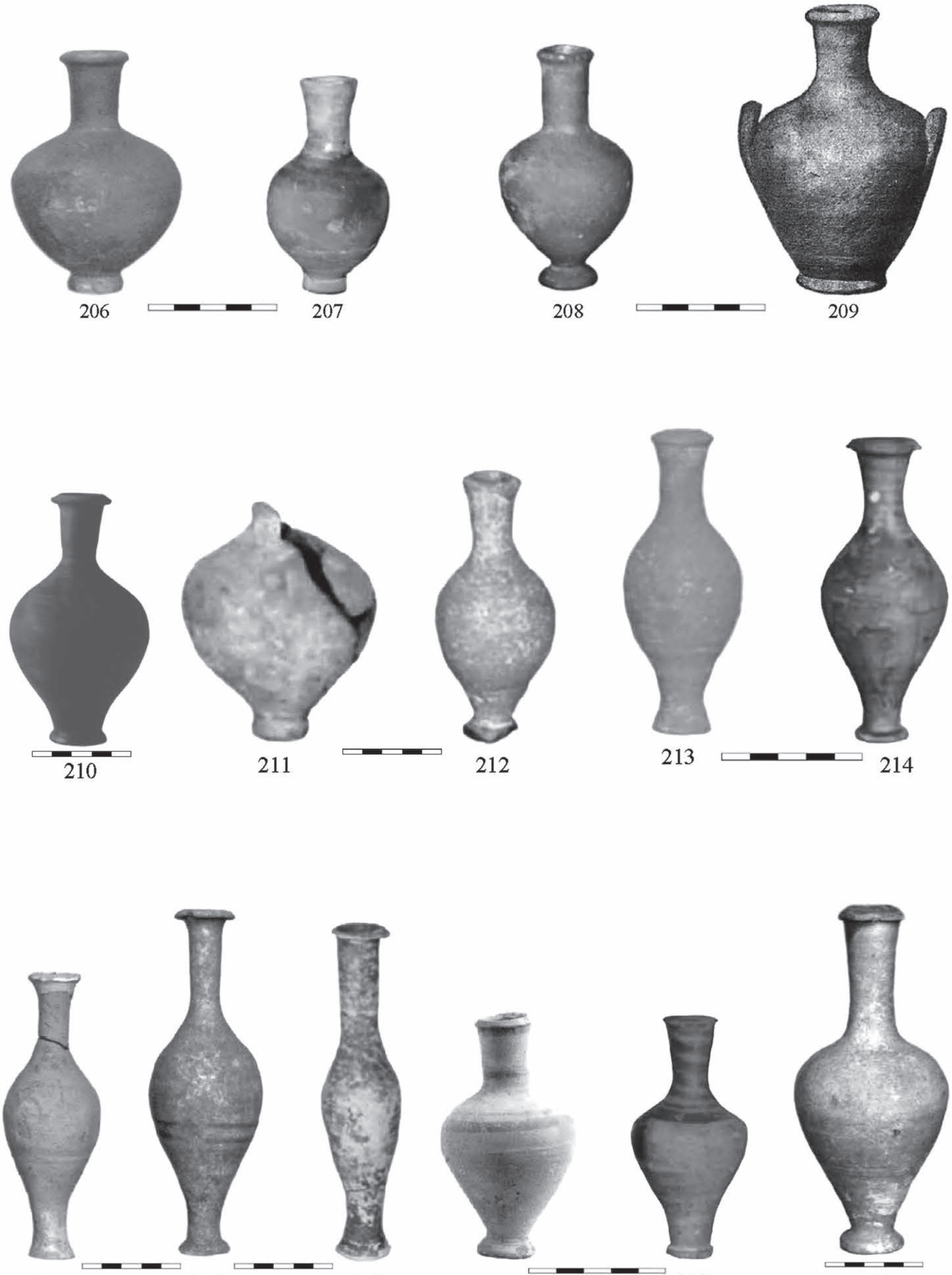
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220

Таблица 32 Унгвентарии (206-220)

Table 32 Unguentaria (206-220)

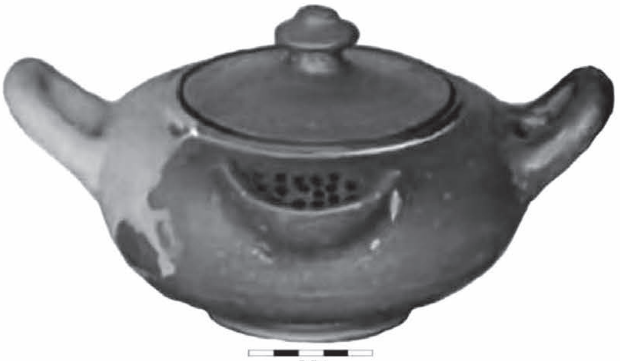

221

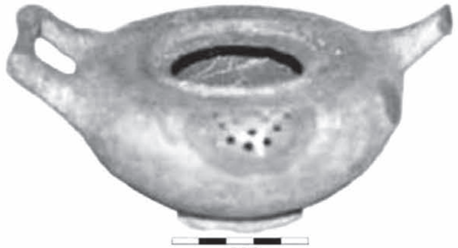

222

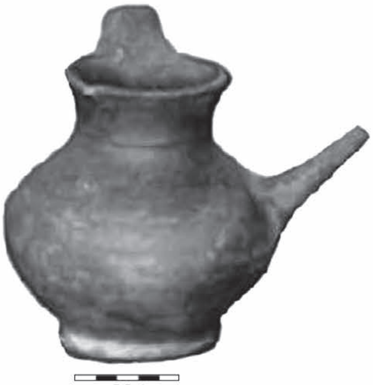

224

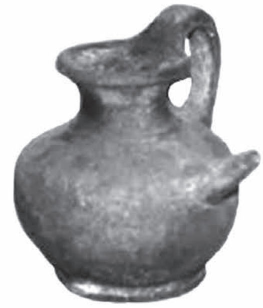

225

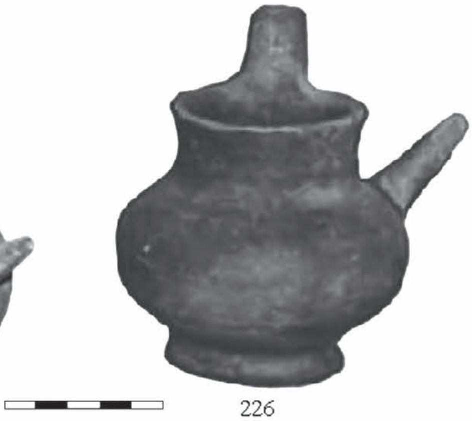

226

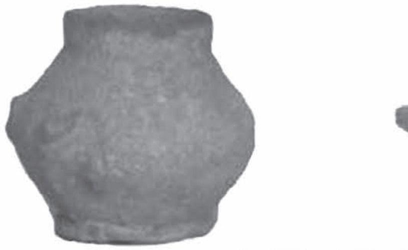

227

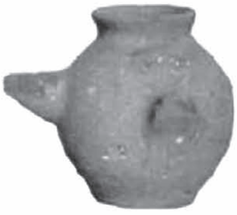

228

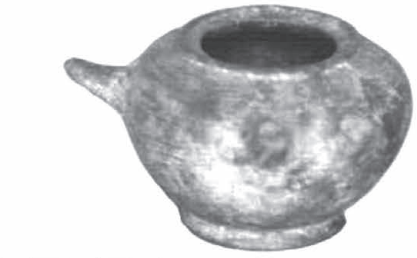

229

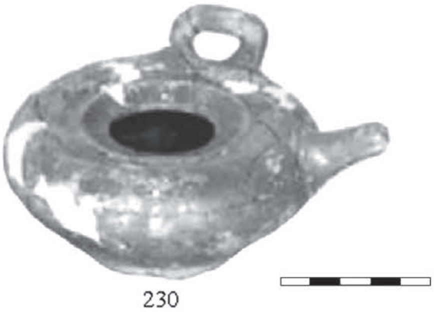

230

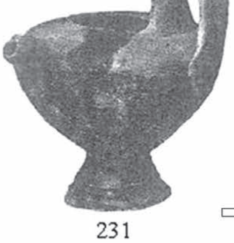

231

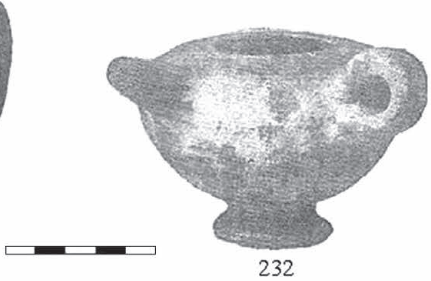

232

Таблица 33 Цедилки (221-222). Гутуси (224-232)

Table 33 Strainers (221-222). Feeders (224-232)

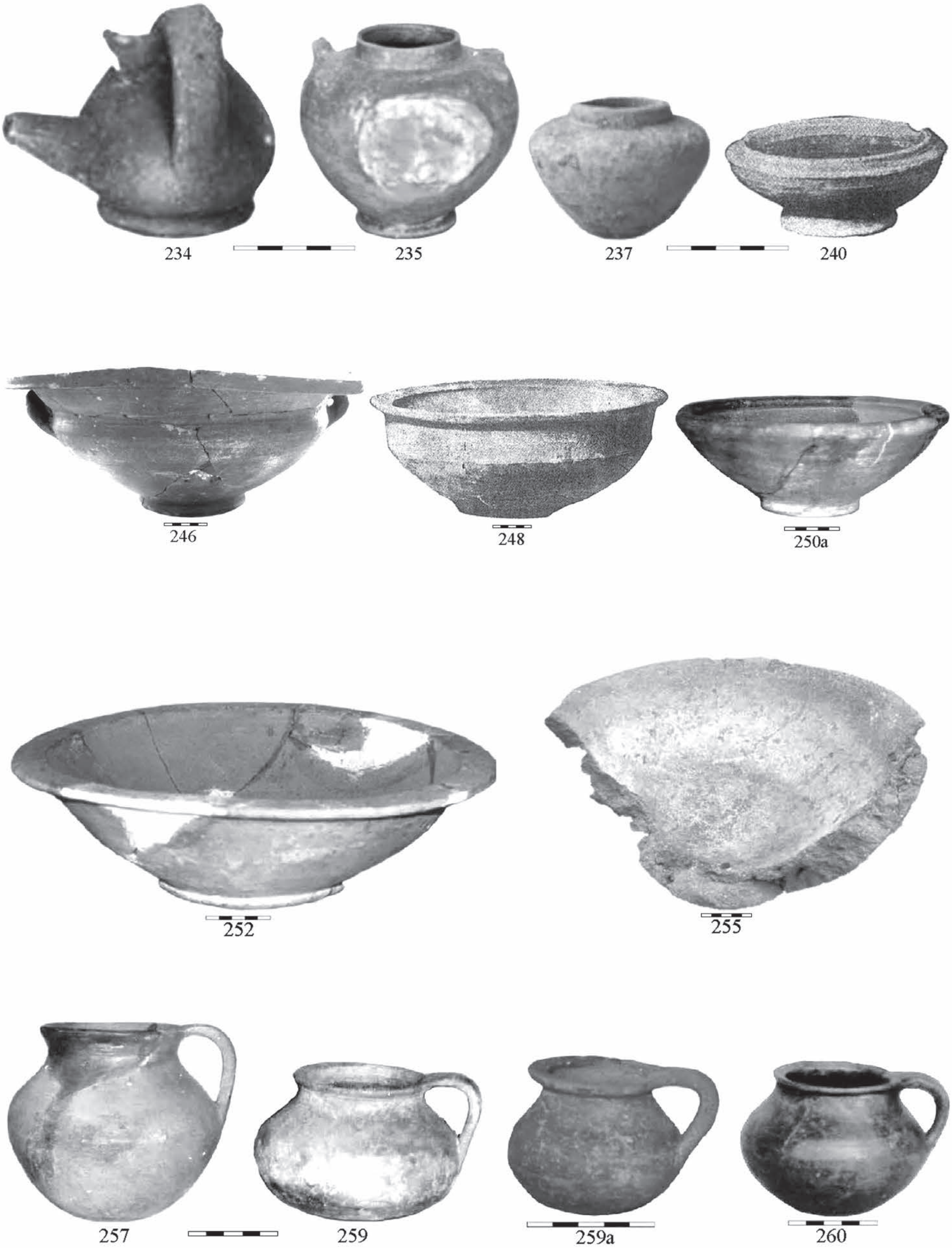
234
235
237
240
246
248
250a
252
255
257
259
259a
260

Таблица 34 Гутус (234). Пиксиди (235, 237). Леканида (240).
Леканета (246, 248). Мортарии (250а, 252). Хаван? (255) Гърнета (257, 259, 259а, 260)

Table 34 Feeder (234). Pyxides (235, 237). Lekanis (240).
Lekanai (246, 248). Mortars (250a, 252). Mortar? (255) Chytrai (257, 259, 259a, 260)

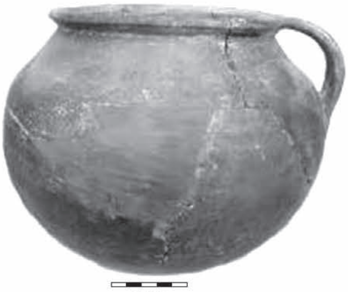
261

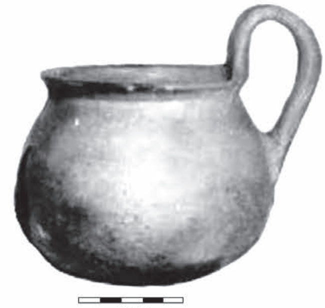
262

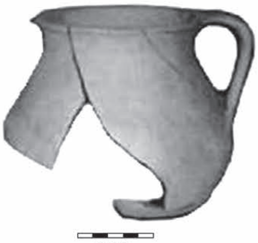
263

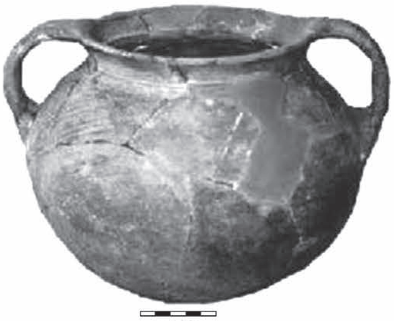
268

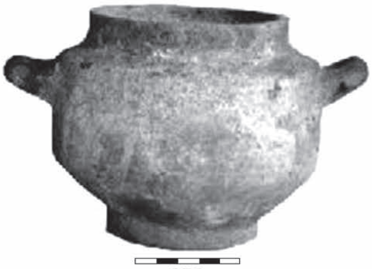
270

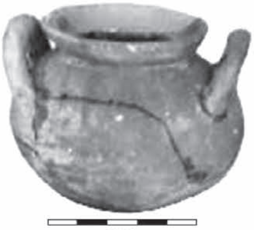
271

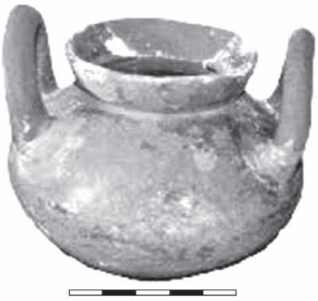
272

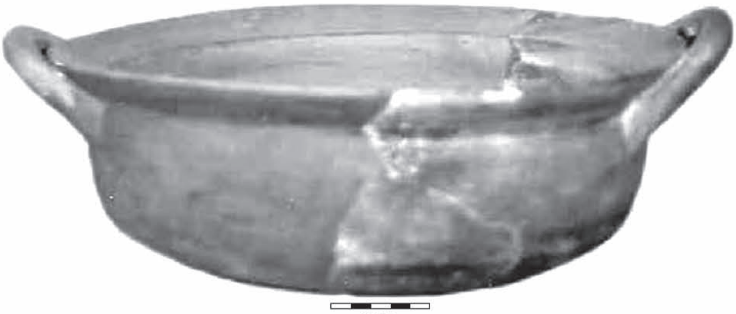
274

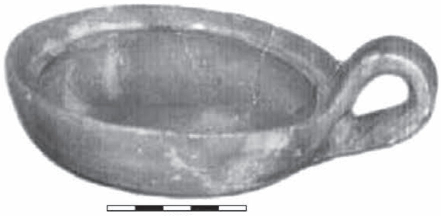
275

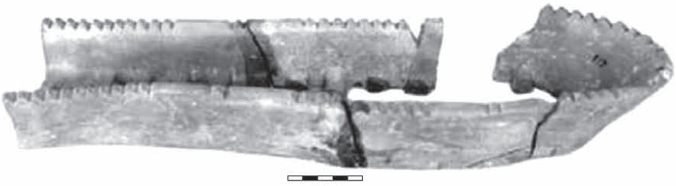
276

Таблица 35 Гърнета (261-263, 268, 270-272). Лопас (274). Лопадион (275). Скара (276)

Table 35 Chytrai (261-263, 268, 270-272). Lopas (274). Lopadion (275). Grill (276)

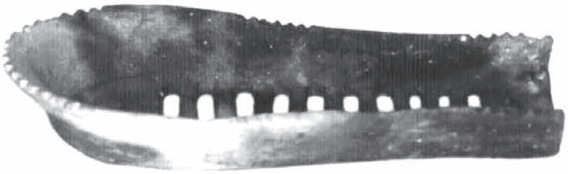

277

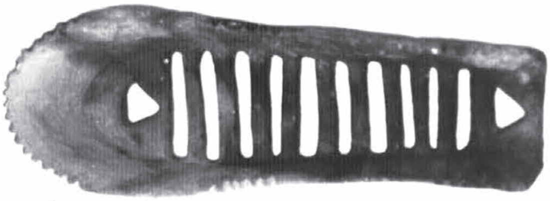

277a

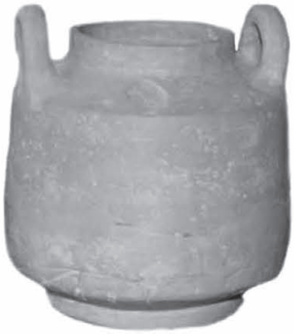

278

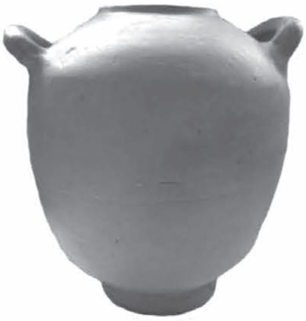

279

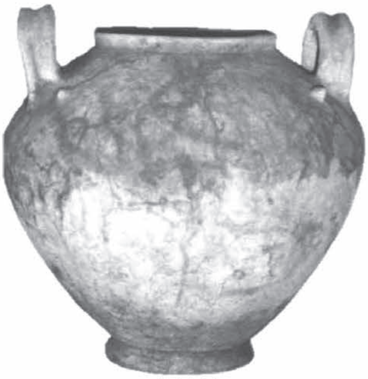

280

282

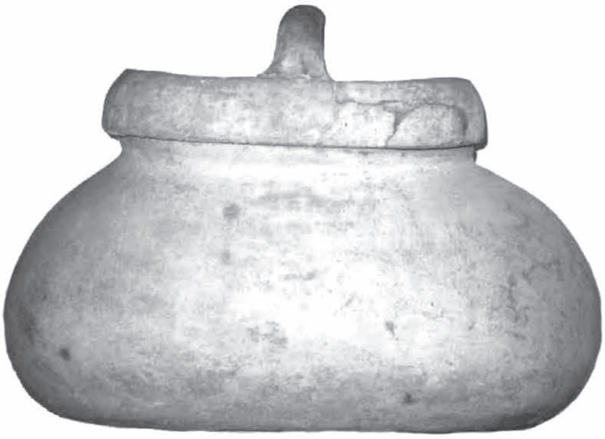

283

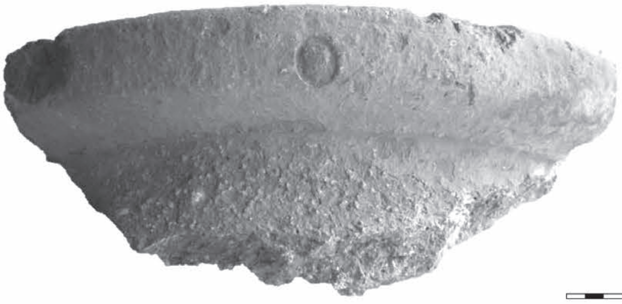

284

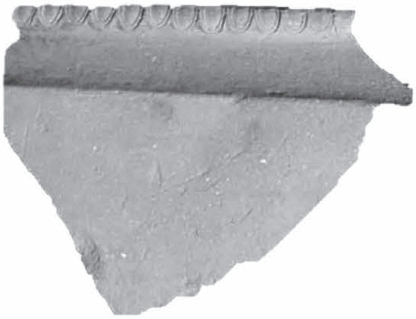

285

Таблица 36 Скара (277-277а). Зърнохранилища (278-280, 282-283). Питоси (284-285)

Table 36 Grill (277-277a). Storage-bins (278-280, 282-283). Pithoi (284-285)

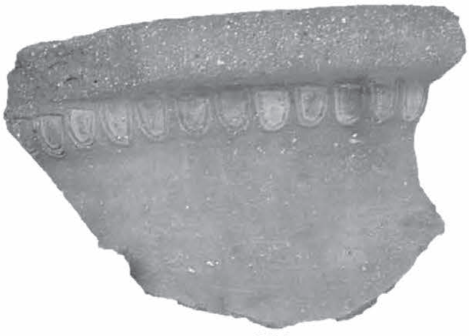

286

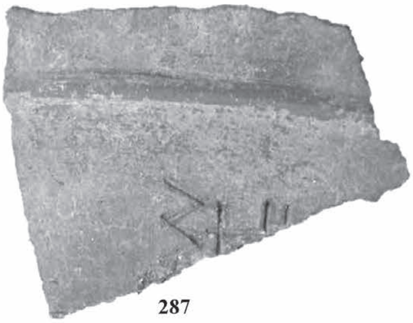

287

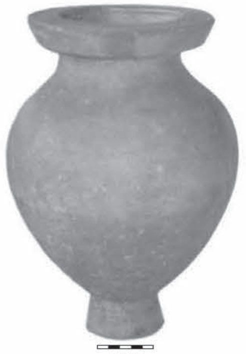

288

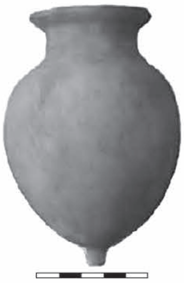

289

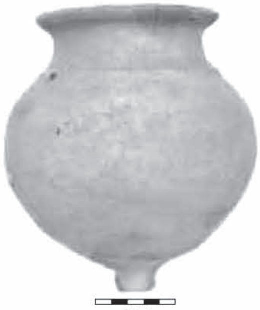

290

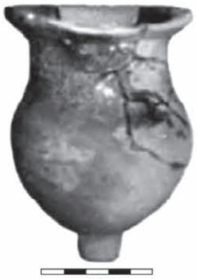

291

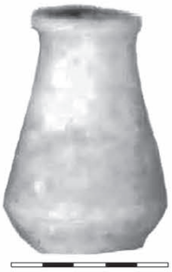

293

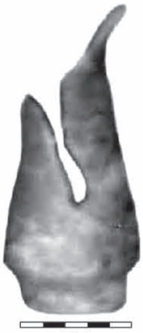

294

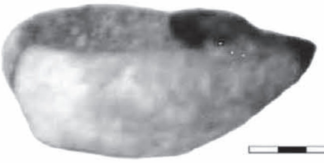

295

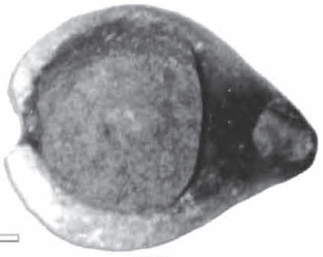

295a

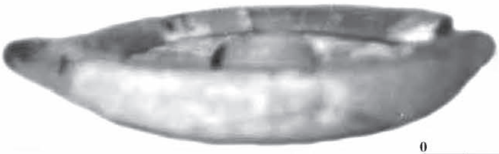

297

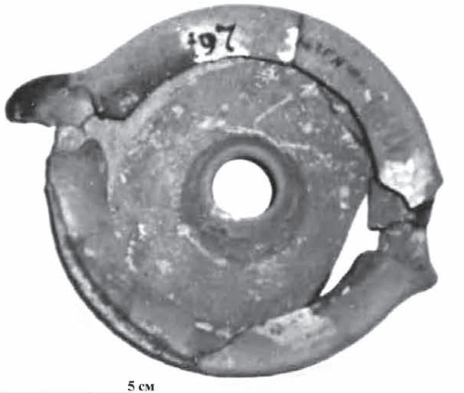

297a

Таблица 37 Питоси (286-287). Питамфорискоси (288-291). Флакони (293-294). Лампи (295-295a, 297-297a)

Table 37 Pithoi (286-287). Pithamphoriskoi (288-291). Medicine bottles (293-294). Lamps (295-295a, 297-297a)

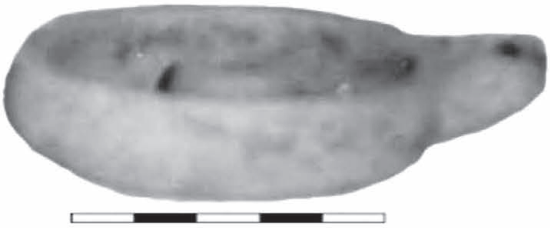

299

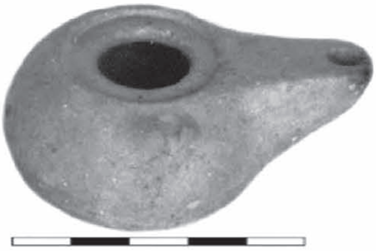

300

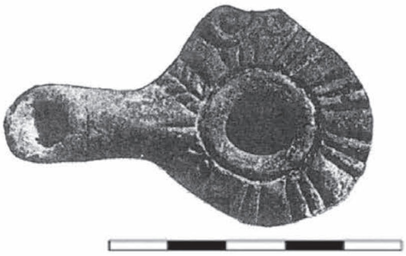

301

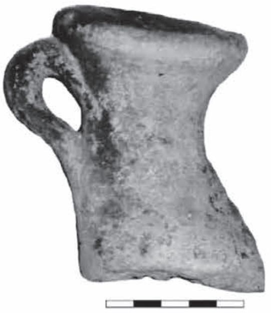

302

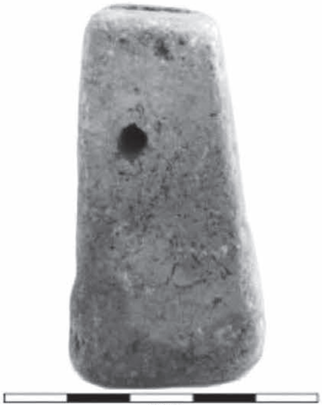

303

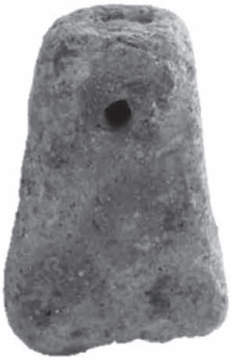

304

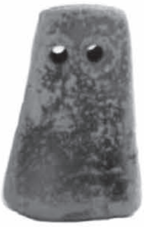

305

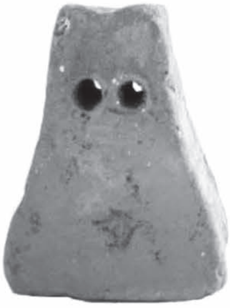

306

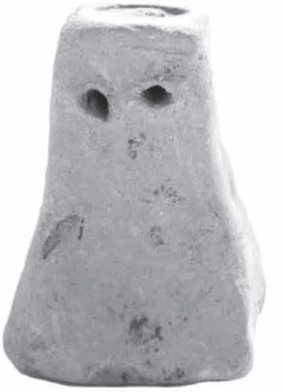

307

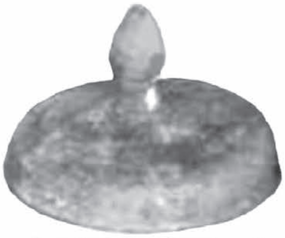

308

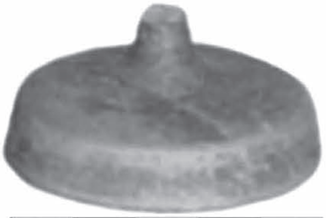

309

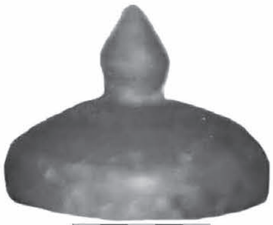

310

Таблица 38 Лампи (299-301). Свещник (302).
Тежести за стан (303-307). Капаци (308-310)

Table 38 Lamps (299-301). Candle stand (302).
Loom weights (303-307). Lids (308-310)

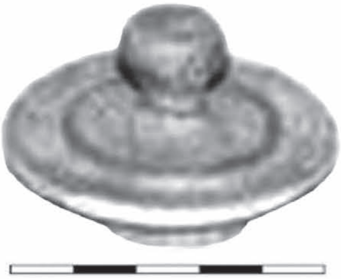

312

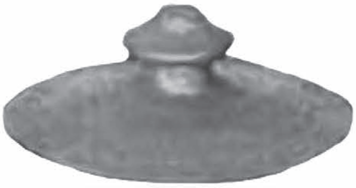

315

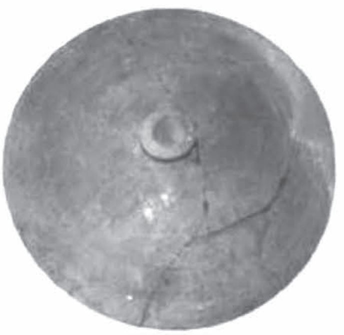

316

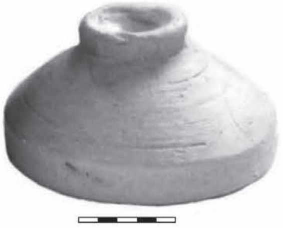

320

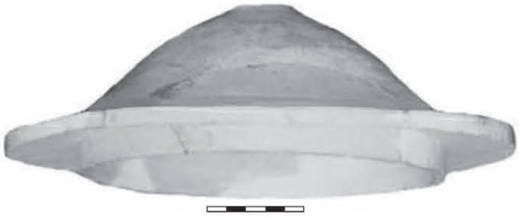

322

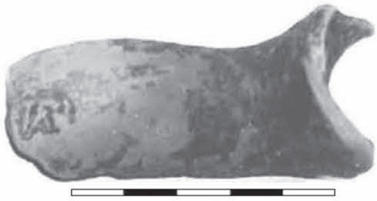

330

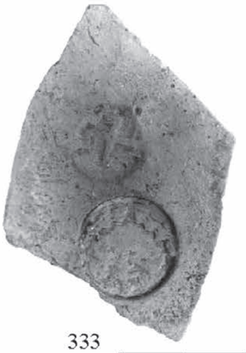

333

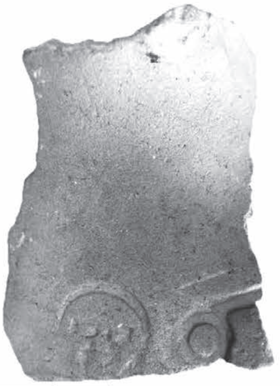

334

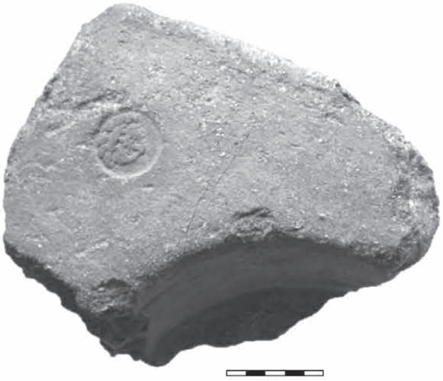

337

Таблица 39 Капаци (312, 315-316, 320, 322). Дръжка (330).
Фрагменти с печати (333-334, 337)

Table 39 Lids (312, 315-316, 320, 322). Handle (330).
Stamped fragments (333-334, 337)

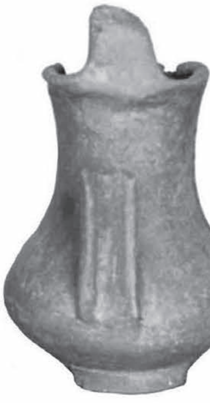
13

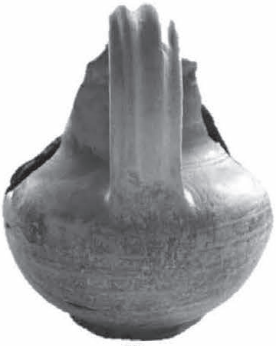
19

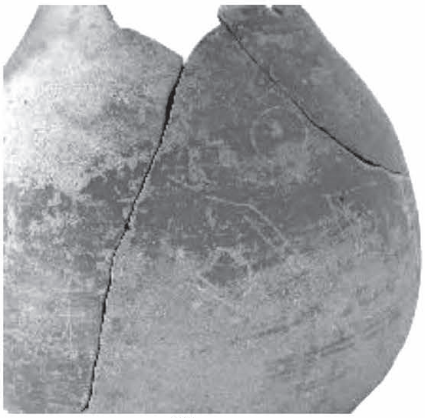
25

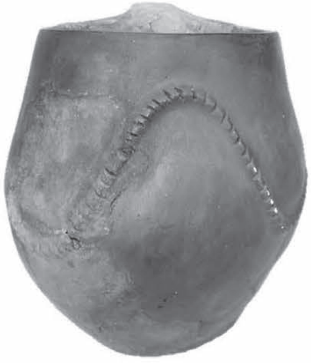
78а

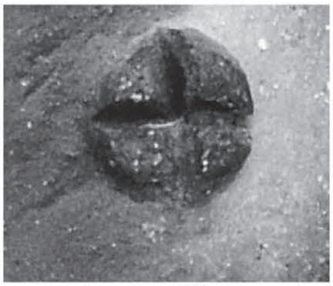
78б

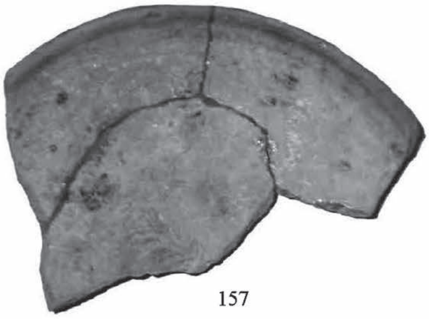
157

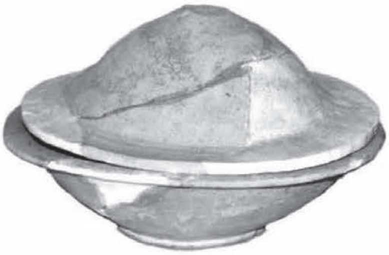
252

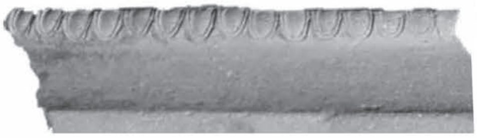
285

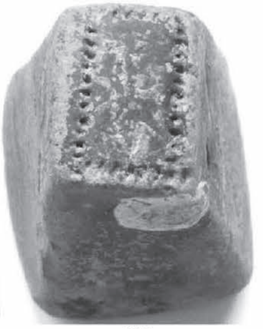
305

Таблица 40 Ойнохоета с канелирани дръжки (13, 19). Ойнохое с врязана рисунка на мъж и жена (25). Кана с пластична украса (78а-78б). Паничка с врязана украса (157). Мортарий с капак (252). Устие от питос с релефна украса (285). Тежест за стан с украса (305)

Table 40 Oinochoai with channeled handles (13, 19). Oinochoe with incised drawing of a man and a woman (25). Jug with plastic decoration (78a-78б). Small bowl with incised decoration (157). Mortar with lid (252). Mouth of pithos with decoration in relief (285). Decorated loom weight (305)

ЛИТЕРАТУРА

Александров 2007: С. Александров. Спасителни разкопки в м. Колокита, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2006 г. София, 2007, 234.

Балабанов 1999: П. Балабанов. Тракийски ритуални ями край с. Дебелт, Бургаска област. – Археология, XL, 3-4, 1999, 62-76.

Балабанов 1983: П. Балабанов. Тракийският хинтерланд на Аполония и Месамбрия VII–I в. пр. н. е. Дисертация. София, 1983.

Балабанов 1986: П. Балабанов. Фракийское святилище возле Дебелта. – Thracia Pontica, 3, 1986, 221-237.

Балабанов, Дражева 1985: П. Балабанов, Ц. Дражева. Тракийски некрополи в кв. "Победа" в Бургас. – Известия на музеите от Югоизточна България, 8, 1985, 9-29.

Богданова и др. 2018: Т. Богданова, Д. Недев, О. Лулев. Проучване на пространството около антична пещ за керамика пред южната крепостна стена на Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2017 г. София, 2018, 162-164.

Божкова, Петрова 2007: А. Божкова, А. Петрова. Спасителни проучвания на надгробна могила на н. Колокита рег. № 6000008 по АКБ, Созопол (УПИ 6080-6113, кв. XIX-6143). – Археологически открития и разкопки през 2006 г. София, 2007, 244-247.

Божкова, Петрова 2008: А. Божкова, А. Петрова. Спасително проучване на надгробна могила № 6000008 по „АКБ" на н. Колокита, Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 321-322.

Божкова, Делев 2002: А. Божкова, П. Делев. Копривлен и културната общност на Югозападна Тракия през VII–V в. пр. Хр. – Известия на Народния музей – Бургас, 4, 2002, 80-97.

Божкова 2002: А. Божкова. Монохромна керамика с ангобно покритие. – В: А. Божкова, П. Делев (ред.). Копривлен. Т. 1. София, 2002, 146-153.

Брашинский 1980: И. Брашинский. Греческий керамический импорт на Нижнем Дону в V–III вв. до н. э. Ленинград, 1980.

Велков 1934: И. Велков. Могилни гробни находки от Брезово. – Известия на Българския археологическия институт, VIII, 1934, 1-17.

Велков 1932: И. Велков. Могилни гробни находки от Дуванли. – Известия на Българския археологическия институт, VI (за 1930-1931), 1932, 1-43.

Велков 1937: И. Велков. Разкопките около Мезек и гара Свиленград. – Известия на Българския археологическия институт, XI, 1937, 118-158.

Венедиков 1948: И. Венедиков. Разкопките в некропола на Аполония през 1946 г. (= Разкопки и проучвания, II). София, 1948, 7-27.

Венедиков 1963: И. Венедиков. Разположение на некропола и организация на разкопките през 1947-1949 г. – В: И. Венедиков и др. Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г. София, 1963, 7-64.

Венедиков и др. 1963: И. Венедиков, Т. Герасимов, Ц. Дремсизова, Т. Иванов, Я. Младенова, В. Велков. Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г. София, 1963.

Венедиков 1975: И. Венедиков. Съкровището от Враца. София, 1975.

Вълчева 2002: Д. Вълчева. Керамика на ръка от ранната желязна епоха. – В: А. Божкова, П. Делев (ред.). Копривлен. Т. 1. София, 2002, 124-132.

Гайдукевич 1952: В. Гайдукевич. Раскопки Мирмекия в 1935-1938 гг. – Материали и исследования по археологии СССР, 25, 1952, 135-220.

Гайдукевич 1958: В. Гайдукевич. Илурат. Итоги археологических исследований 1948-1953 гг. – Материали и исследования по археологии СССР, 85, 1958, 9-148.

Герасимов 1963: Т. Герасимов. Монетите от некропола на Аполония. – В: И. Венедиков и др. Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г. София, 1963, 331-340.

Гетов 1965: Л. Гетов. Могилни погребения при с. Долно Сахране, Старозагорско. – Известия на Археологическия институт, XXVIII, 1965, 203-230.

Гетов 1991: Л. Гетов. Могилен некропол от елинистическата епоха при Кабиле. - В: В. Велков (ред.). Кабиле. Т. 2. София, 1991, 168-197.

Гълъбов 1950: И. Гълъбов. Археологически приноси за историята на град Бургас. – Известия на Народен музей – Бургас, 1, 1950, 241-251.

Гълъбов 1952: И. Гълъбов. Аполонийски приноси. – Известия на Археологическия институт, XVIII, 1952, 93-117.

Гълъбов 1965: И. Гълъбов. Предримска керамика от Аполония. – Известия на Народен музей – Бургас, 2, 1965, 11-48.

Гюзелев 2009: М. Гюзелев. Западният Понт между Емине и Босфора през първото хилядолетие пр. Хр. Бургас, 2009.

Гюзелев, Господинов 2009: М. Гюзелев, К. Господинов. Созопол. Спасителни археологически проучвания в УПИ XII 515, кв. 27 – старата част на града. – Археологически открития и разкопки през 2008 г. София, 2009, 339-341.

Дамянов 2019: М. Дамянов. Нос Колокита – могилата, проучена от Мария Цанева. – В: А. Баралис, К. Панайотова, Д. Недев. По стъпките на археолозите. Аполония Понтийска. Колекции на Лувър и български музеи (каталог към изложба). София, 2019, 289-295.

Дамянов, Балабанов 1985: С. Дамянов, П. Балабанов. Спасителни разкопки в м. Костадин чешма край с. Дебелт, Бургаски окръг. – Археологически открития и разкопки през 1984 г. Сливен, 1985, 106-107.

Дамянов, Балабанов 1986: С. Дамянов, П. Балабанов. Спасителни разкопки край с. Дебелт. – Археологически открития и разкопки през 1985 г. Велико Търново, 1986, 60-61.

Домарадски и др. 1992: М. Домарадски, И. Карайотов, А. Гоцев. Керамика от ранножелязната епоха от крепостта Малкото кале при с. Равадиново, общ. Созопол. – Археология, XXXIV, 4, 1992, 29-41.

Дражева, Недев 1994: Ц. Дражева, Д. Недев. Разкопки на антични обекти в старата част на Созопол през 1993 г. – Археологически открития и разкопки през 1992-1993 г. Велико Търново, 1994, 52-53.

Дражева, Недев 1995: Ц. Дражева, Д. Недев. Археологически проучвания в Аполония, град Созопол. – Археологически открития и разкопки през 1994 г. Смолян, 1995, 91.

Дражева, Недев 1996: Ц. Дражева, Д. Недев. Антични жилищни сгради и водоснабдителни съоръжения (кр. на V–II в. пр. Хр.) от Аполония Понтийска (Созопол). – Археологически открития и разкопки през 1995 г. София, 1996, 54-55.

Дражева, Недев 2005: Ц. Дражева, Д. Недев. Спасителни археологически проучвания в АИР "Старинен Созопол". – Археологически открития и разкопки през 2004 г. София, 2005, 235-236.

Дражева, Недев 2013: Ц. Дражева, Д. Недев. Спасителни археологически проучвания на обект „Крепостна стена и прилежащите ѝ съоръжения" в участъка на пл. Хан Крум, църква „Св. св. Кирил и Методий" и южна крайбрежна алея, УПИ XIX-523 и 525, УПИ XXII-526 и УПИ XXI-527, кв. 27 по плана на гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2012 г. София, 2013, 468-470.

Дремсизова 1955: Ц. Дремсизова. Надгробни могили при с. Янково. – Известия на

Археологическия институт, XIX, 1955, 61-83.

Дремсизова 1962: Ц. Дремсизова. Могилният некропол при с. Браничево (Коларовградско). – Известия на Археологическия институт, XXV, 1962, 165-168.

Дремсизова 1963: Ц. Дремсизова. Керемиди с печати от некропола на Аполония. – В: И. Венедиков и др. Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г. София, 1963, 321-324.

Дремсизова 1966: Ц. Дремсизова. Тракийският некропол при с. Кюлевча, Шуменско. – Археология, VIII, 4, 1966, 40-51.

Зеест, Марченко 1962: И. Зеест, И. Марченко. Некоторье типы толстостенной керамики из Пантикапея. – Материали и исследования по археологии СССР, 103, 1962, 149-165.

Иванов 1948: Т. Иванов. Керамиката от некропола на Аполония. – В: И. Венедиков и др. Аполония на Черно море (= Разкопки и проучвания, II). София, 1948, 31-50.

Иванов 1953: Т. Иванов. Гръцка керамика от град Сталин в Софийския музей. – Известия на Варненското археологическо дружество, 9, 1953, 40-52.

Иванов 1963: Т. Иванов. Антична керамика от некропола на Аполония. – В: И. Венедиков и др. Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г. София, 1963, 65-273.

Капошина 1959: С. Капошина. Некрополь в районе поселка имени Войкова близ Керчи. – В: Некрополи Боспорских города (= Материали и исследования по археологии СССР, 56). Москва, 1959, 96-137.

Карайотов 2000: И. Карайотов. Кръстопът на цивилизациите. – В: И. Карайотов, П. Кияшкина, К. Господинов (ред.). Бургас – вечното пристанище. Бургас, 2000, 16-25.

Карайотов, Домарадски 1982: И. Карайотов, М. Домарадски. Археологически проучвания на комплекса "Малкото кале". – В: А. Фол (ред.). Мегалитите в Тракия. Т. 2 (= Тракийски паметници, 3). София, 1982, 358-378.

Кацарова 2007: В. Кацарова. Спасителни археологически проучвания на надгробна могила № 10 на н. Колокита, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2006 г. София, 2007, 307-310.

Кацарова, Петкова 2008: В. Кацарова, К. Петкова. Спасителни археологически проучвания на надгробна могила № 10 на н. Колокита, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 324-327.

Книпович 1940: Т. Книпович. Керамика местного производство из разкопа "И". – В: Н. Ячменев (ред.). Сборник Ольвия. Т. 1. Киев, 1940, 129-170.

Козуб 1962: Ю. Козуб. Лекіфи ольвійського некрополя V–IV ст. до н. е. – Археологія (Кїев), 14, 1962, 116-134.

Козуб 1974: Ю. Козуб. Некрополь Ольвії, V–IV ст. до н. э. Кїев, 1974.

Кругликова 1957: И. Кругликова. Ремесленное производство простой керамики Пантикапея. – Материали и исследования по археологии СССР, 56, 1957, 96-137.

Кузманов 1992: Г. Кузманов. Антични лампи. Колекция на НАМ. София, 1992.

Лазаров 1969: М. Лазаров. Археологически разкопки и проучвания в Бургаски окръг. Резултати, проблеми и задачи. – Известия на българските музеи, 1, 1969, 3-20.

Лазаров 2003. М. Лазаров. Древногръцката рисувана керамика от България. Варна, 2003.

Маразов 1986: И. Маразов. Каничката – ритон от Борово и култът към Кабирите. – Изкуство, 5, 1986, 46-52.

Мелюкова 1975: А. Мелюкова. Поселение и могильник скифского времени у села Николаевка. Москва, 1975.

Миков 2007: Р. Миков. Спасително проучване на надгробна могила № 9 от некропола на н. Колокита. – Археологически открития и разкопки през 2006 г. София, 2007, 341-344.

Миков 2008: Р. Миков. Археологическо наблюдение и аварийно допроучване на стратиграфските профили на могила № 9, н. Колокита, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 323-324.

Милер 1910: А. Милер. Раскопки в районе древняго Танаиса. – Известия Императорской археологической комиссии, 35, 1910.

Мирчев 1946: М. Мирчев. Едно старотракийско селище. – Известия на Археологическия институт, XV, 1946, 189-192.

Мирчев 1962: М. Мирчев. Раннотракийският могилен некропол при с. Равна. – Известия на Археологическия институт, XXV, 1962, 97-164.

Мирчев 1965: М. Мирчев. Тракийският могилен некропол при с. Добрина. – Известия на Народния музей – Варна, 1, 1965, 33-70.

Младенова 1963: Я. Младенова. Погребални венци от некропола на Аполония. – В: И. Венедиков и др. Аполония. Разкопките в некропола на Аполония през 1947-1949 г. София, 1963, 287-292.

Недев, Панайотова 2006: Д. Недев, К. Панайотова. Спасителни проучвания на некропола на Аполония. – Археологически открития и разкопки през 2005 г. София, 2006, 241-246.

Недев, Дражева 2007: Д. Недев, Ц. Дражева. Спасителни археологически проучвания в старата част на гр. Созопол – УПИ 223, кв. 18. – Археологически открития и разкопки през 2006 г. София, 2007, 356-358.

Недев, Владова 2008: Д. Недев, М. Владова. Спасителни археологически проучвания на територията на некропола на Аполония, м. Солинария (УПИ 7099), гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 313-314.

Недев, Тодоров 2008: Д. Недев, В. Тодоров. Спасителни археологически проучвания на античния некропол на Аполония в м. Буджака (УПИ VI-5269, гр. Созопол). – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 315-316.

Ников 2005: К. Ников. За една група сиви съдове от Югоизточна България. Към въпроса за появата на сивите амфори в Тракия (кр. на VII–VI в. пр. Хр.). – В: Т. Стоянов и др. (ред.) Heros Hephaistos. Studia in Honorem Liubae Ognenova-Marinova. Велико Търново, 2005, 331-347.

Ников 2012: К. Ников. Сивата монохромна керамика от Аполония. Към въпроса за нейния произход и първоначална поява (кр. на VII–VI в. пр. Хр.). Велико Търново, 2012.

Онайко 1966: А. Онайко. Античный импорт в Приднестровье и Побужье в VII–V в. пр. н. е. Москва, 1966.

Панайотова 1998: К. Панайотова. Некрополът на Аполония Понтийска в местността Калфата. – Археология, XXXIX, 3-4, 1998, 11-24.

Панайотова 2005: К. Панайотова. Амфори “Кипърски” тип от Аполония Понтика. – В: К. Рабаджиев (ред.). Stephanos Archaeologicos in honorem Proffessoris Ludmil Getov (= Studia Archaeologica Universitatis Serdicensis, Suppl. 4). Sofia, 2005, 540-554.

Панайотова и др. 2007: К. Панайотова, Д. Недев, М. Гюзелев. Спасителни проучвания на некропола на Аполония през 2006. – Археологически открития и разкопки през 2006 г. София, 2007, 364-368.

Панайотова и др. 2008: К. Панайотова, М. Гюзелев, Д. Недев. Спасителни проучвания на територията на некропола на Аполония Понтийска. – Археологически открития и разкопки през 2007 г. София, 2008, 317-321.

Панайотова и др. 2009: К. Панайотова, М. Гюзелев, Р. Пенчева. Созопол. Спасителни проучвания на некропола на Аполония Понтийска. – Археологически открития и разкопки през 2008 г. София, 2009, 342-345.

Панайотова, Пенчева 2010: К. Панайотова, Р. Пенчева. Античен некропол на Аполония в местността Калфата, Буджака, Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2009 г. София, 2010, 299-301.

Панайотова и др. 2011: К. Панайотова, М. Дамянов, Р. Пенчева. Спасителни проучвания на некропола на Аполония Понтика (Созопол) в местността Буджака. – Археологически открития и разкопки през 2010 г. София, 2011, 264-266.

Панайотова и др. 2012: К. Панайотова, М. Дамянов, Т. Богданова. Спасителни проучвания на УПИ 5069-III, некропол на Аполония Понтика. – Археологически открития и разкопки през 2011 г. София, 2012, 250-251.

Панайотова и др. 2013: К. Панайотова, М. Дамянов, Т. Богданова, М. Чачева. Спасителни археологически проучвания на некропола на Аполония в местността Калфата/Буджака, ПИ с идент. номер 67800.4.51, гр. Созопол; Спасителни проучвания в охранителната зона на некропола на Аполония на п-в Буджака. – Археологически открития и разкопки през 2012 г. София, 2013, 230-234.

Панайотова и др. 2018: К. Панайотова, М. Дамянов, Т. Богданова. Храмов комплекс на о-в Св. Кирик, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2017 г. София, 2018, 154-157.

Парович-Пешикан 1974: М. Парович-Пешикан. Некрополь Ольвии элинистического времени. Киев, 1974.

Попов 1924: Р. Попов. Некрополът при с. Байлово, Софийско. – Известия на Българския археологически институт, I (за 1921-1922), 1924, 68-85.

Рехо 1992: М. Рехо. Атическа червенофигурна керамика в НАМ-София. София, 1992.

Скуднова 1956: В. Скуднова. Комплекс находок из раскопок святилища Кабиров в Нимфее. – Краткие сообщения института истории материальной культуры, 63, 1956, 128-138.

Скуднова 1988: В. Скуднова. Архаический некрополь Ольвии. Ленинград, 1988.

Тонкова 2002: М. Тонкова. Новооткрит тракийски център от ранноелинистическата епоха при извора Халка Бунар в землището на с. Горно Белово. – Годишник на Археологическия институт с музей при БАН, II, 2002, 148-196.

Тончева 1961: Г. Тончева. Гробни находки от Одесос. – Известия на Варненското археологическо дружество, 12, 1961, 29-52.

Тончева 1964: Г. Тончева. Новооткрити гробници около Одесос. – Известия на Варненското археологическо дружество, 15, 1964, 51-60.

Фехер 1934: Г. Фехер. Могилни находки от Мумджилар. – Известия на Българския археологически институт, VIII, 1934, 107-115.

Филов и др. 1934: Б. Филов, И. Велков, В. Миков. Надгробните могили при Дуванли в Пловдивско. София, 1934.

Френгова 2001: К. Франгова. Консервация и реставрация на шест кани от местен произход от Аполония Понтика. Дипломна работа (Национална художествена академия, Приложен факултет, катедра “Консервация и Реставрация”). София, 2001.

Ханджийска 2007: В. Ханджийска. Традиции и тенденции в производството на керамика на ръка в днешна Югоизточна България през VI–I в. пр. Хр. Автореферат на дисертация (СУ „Св. Климент Охридски”, Исторически факултет, катедра „Археология“). София, 2007.

Худяк 1952: М. Худяк. Разкопки светилища Нимфея. – Советская археология, 16, 1952, 232-282.

Цанева 1976: М. Цанева. Разкопки на античния некропол на Аполония Понтика. – Археологически открития и разкопки през 1975 г. Смолян, 1976, 38.

Цанева 1977: М. Цанева. Разкопки в некропола на Аполония Понтика. – Археологически открития и разкопки през 1976 г. София, 1977, 50.

Цанева 1979: М. Цанева. Разкопки в некропола на Аполония Понтика. – Археологически открития и разкопки през 1978 г. София, 1979, 58-59.

Цанева 1986: М. Цанева. Тракийска надгробна могила при нос Колокита. – Археологически открития и разкопки през 1985 г. Велико Търново, 1986, 61-62.

Цанева, Димитров 1976: М. Цанева, Б. Димитров. Каменни гробници от некропола на Аполония Понтика. – Музеи и паметници на културата, 2, 1976, 5-8.

Цанева, Стоянов 1981: М. Цанева, Т. Стоянов. Спасителни разкопки в Созопол, обект "Културен дом". – Археологически открития и разкопки през 1980 г. София, 1981, 69-71.

Цанева, Панайотова 1991: М. Цанева, К. Панайотова. Антични некрополи на Аполония. – Археологически открития и разкопки през 1990 г. Ловеч, 1991, 77-79.

Working 1959: Д. Цончев. Сивата тракийска керамика в България. – Годишник на Пловдивския народен археологически музей, 3, 1959, 93-135.

Чернева 2012: Д. Чернева. Технологични особености и консервационни проблеми при червенофигурна антична керамика с полихромна декорация и позлата от Аполония Понтика. Автореферат на дисертация (ХТМУ, Факултет по металургия и материалознание). София, 2012.

Чичикова 1984: М. Чичикова. Антична керамика. – В: Т. Иванов (ред.). Севтополис. Т. 1. София, 1984, 18-110.

Чонгарска 2001: М. Чонгарска. Нови наблюдения върху червенофигурните арибаловидни лекити от некропола на Аполония. – Археология, XLII, 1-2, 2001, 45-47.

Шаранков 2019: Н. Шаранков. Кат. 346. – В: А. Баралис, К. Панайотова, Д. Недев. По стъпките на археолозите. Аполония Понтийска. Колекции на Лувър и български музеи (каталог към изложба). София, 2019, 298-299.

Шкорпил 1932: К. Шкорпил. Археологически бележки от Черноморското крайбрежие. – Известия на Българския археологически институт, VI (за 1930-1931), 1932, 57-88.

Шмидт 1952: Р. Шмидт. Греческая архаическая керамика Мирмекия и Тиритаки. – Материали и исследования по археологии СССР, 25, 1952, 223-248.

Abadie, Spyropoulos 1985: C. Abadie, T. Spyropoulos. Fouilles à Héllenico. – Bulletin de correspondance hellénique, 109, 1, 1985, 385-454.

Alexandrescu 1966: P. Alexandrescu. Necropola tumulară. Săpături 1955-1961. – In: E. Condurachi (ed.). Histria. Vol. 2. Bucarest, 1966, 133-294.

Alexandrescu 1972: P. Alexandrescu. Un groupe de céramique fabriquée à Istros. – Dacia (NS), 16, 1972, 113-131.

Alexandrescu 1977: P. Alexandrescu. Les modèle grecque de la céramique thrace tournée. – Dacia (NS), 21, 1977, 113-137.

Alexandrescu 1978: P. Alexandrescu. La céramique d'époque archaïque et classique (VII–IV s.). Bucarest, 1978.

Amyx 1958: D. Amyx. The Attic Stelai. Part 3. – Hesperia, 27, 1958, 163-310.

Anderson 1954: J. Anderson. Excavation on the Kofina Ridge, Hios. – Annual of the British School at Athens, 49, 1954, 123-183.

Baralis et al. 2012: A. Baralis, V. Lungu, K. Panayotova, T. Blanco, G. Bony, A. Comfort, L. Claquin, R. Delfieu, A. Dolea, P. Dupont, C. Flaux, M. Guy, A. Musat, D. Nedev, A. Riapov, I. Rossignol, I. Slavova, M. Streinu, J. Thiriot. Chronique d'Orient. Chronique 2012. – In: Dialogue d'histoire ancienne, 38/2. Université de Franche-Comté, ISTA. Besançon, 2012, 165-187.

Baralis, Panayotova 2015 : A. Baralis, K. Panayotova. Apollonia de Pont. Les travaux de la Mission archéologique franco-bulgare. – Comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres (CRAI), Paris, 2015, 2, 945-999.

Bayne 1963: N. Bayne. The Grey Wares of North-West Anatolia in the Middle and Late Bronze Age and the Early Iron Age and their Relation to the Early Greek Settlements. Diss. Univ. of Oxford, 1963.

Betchold, Docter 2010: B. Betchold, R. Docter. Preliminary Observation on the Plain and

Cooking Ware Fragments. – In: R. Docter, K. Panayotova, J. de Boer, L. Donnellan, W. van de Put, B. Bechtold. Apollonia Pontica 2007. Gent, 2010, 47-97.

Blegen et al. 1958: C. Blegen, C. Boulter, J. Caskey, M. Rawson. Troy. Vol. 4. Part 2. Settlements VIIa, VIIb and VIII. Princeton-New Jersey, 1958.

Blegen et al. 1964: C. Blegen, N. Palmer, R. Young. Corinth. Vol. XIII. The North Cemetry. Princeton, 1964.

Blinkenberg, Kinch 1931: C. Blinkenberg, K. Kinch. Lindos. Fouilles et recherches 1902-1914. Berlin, 1931.

Blondé et al. 1992: F. Blondé, J. Perrault, C. Péristéri. Un atelier de potier archaïque à Phari (Thasos). – In: Fr. Blondé, J. Perreault (eds.). Les ateliers de potiers dans le monde grec aux époques géométrique, archaïque et classique (= Bulletin de correspondence hellénique, Suppl. 23). École Française d'Athènes, 1992, 11-40.

Boardman 1952: J. Boardman. Pottery from Eretria. – The British School of Archeology at Athens, 47, 1952, 1-48.

Boardman 1967: J. Boardman. Excavations in Chios 1952-1955. Greek Emporio (= The British School of Archeology at Athens, Suppl. 6). Athens, 1967.

Boehlau, Schefold 1942: J. Boehlau, K. Schefold. Larisa am Hermos. Bd. 3. Berlin, 1942.

Božkova 1997: A. Božkova. A Pontic Pottery Group of the Hellenistic Age (A Survey Based on Examples from the Bulgarian Black Sea Coast). – Archaeologia Bulgarica, I, 2, 1997, 8-17.

Božkova, Vasileva 2009: A. Božkova, D. Vasileva. Complexe de Ceramique Monochrome des Environs de Simeonovgrad dans la Valée du Hebros. – In: A. Avram, L. Buzoianu, C. Chera, G. Custurea, P. Dupont, V. Lungu, I. Nastasi (eds.). Pontic Grey Wares. International Conference, Bucarest – Constantza, September 30th – October 3rd 2008 (= Pontica, 42, Suppl. 1). Constanţa, 2009, 223-244.

Bran 1962: E. Bran. Late Geometric and Protoattic Pottery Mid 8th to Late 7th century BC (= The Athenian Agora, 8). American School of Classical Studies at Athens, 1962.

Bucovala 1967: M. Bucovala. Necropole elinistice la Tomis. Constanţa, 1967.

Bylkova 2009: V. Bylkova. Grey Ware in Belozerskoe Settlement (Lower Dnieper Region). – In: A. Avram, L. Buzoianu, C. Chera, G. Custurea, P. Dupont, V. Lungu, I. Nastasi (eds.). Pontic Grey Wares. International Conference, Bucarest – Constantza, September 30th – October 3rd 2008 (= Pontica, 42, Suppl. 1). Constanţa, 2009, 149-165.

Caneva 1980: M. Caneva. Die neusten Forshungen in der Necropole von Apollonia Pontica. – In: R. Vulpe, K. Preda, A.Vulpe, A. Stoia (eds.). Actes du II-e congrès international de thracologie. Bucuresti, 1980, 447-450.

Čičikova 1963: M. Čičikova. Développement de la céramique thrace à l'époque classique et hellénistique. – In: Acta Antiqua Philippopolitana, Studia Archaeologica. Serdica, 1963, 35-48.

Čimbuléva 1969: J. Čimbuléva. Trouvailles de la nécropole de Nessèbre. – In: T. Ivanov (ed.). Nessèbre. Vol. 1. Sofia, 1969, 165-178.

Coja 1968: M. Coja. La céramique grise d' Histria à l'époque grecque. – Dacia (NS), 12, 1968, 305-329.

Coja 1979: M. Coja. Les fours de potiers d' époque grecque. – In: M. Coja, P. Dupont. Histria. Vol. 5. Bucureşti, 1979, 16-62.

Cuomo di Caprio 1971-1972: N. Cuomo di Caprio. Proposta di classificazione delle fornaci per ceramica e laterizi nell'area italiana, dalla preistoria a tutta l'epoca romana. – Sibrium, 11, 1971-1972, 371-464.

Cuomo di Caprio 1992: N. Cuomo di Caprio. Les ateliers de potiers en Grand Grèce: quelques aspects techniques. – In: Fr. Blondé, J. Perreault (eds.). Les ateliers de potiers dans le monde grec aux époques géométrique, archaïque et classique (= Bulletin de correspondence hellénique, Suppl. 23). École Française d'Athènes, 1992, 69-85.

Damyanov 2003: M. Damyanov. Early Hellenistic grave finds from the vicinty of Dionysopolis (on the Bulgarian Black Sea Coast). – Archaeologia Bulgarica, VII, 2, 2003, 25-36.

Davidson, Thompson 1943: G. Davidson, D. Thompson. Small Objects from the Pnyx. Vol. 1 (= Hesperia, Suppl. VII). Princeton,1943.

Davidson 1952: G. Davidson. Corinth. Vol. XII. The Minor Objects. Princeton, 1952.

Dennis 1888: G. Dennis. The cities and cemeteries of Etruria. London, 1888.

Dimitriu 1966: S. Dimitriu. Cartierul de locuinte din zona de vest a cetătii în epoca arhaică. Săpături 1955-1960. – In: E. Condurachi (ed.). Histria. Vol. 2. Bucureşti, 1966, 19-132.

Domaradzki 2002: M. Domaradzki. Grey pottery from Pistiros. – In: J. Bouzek, L. Domaradzka, Z. Archibald (eds.). Pistiros. Vol. 2. Excavations and Studies. Prague, 2002, 189-210.

Drougou 1991: S. Drougou. Hellenistic pottery from Macedonia. Thessaloniki, 1991.

Drougou, Touratsoglou 1991: S. Drougou, I. Touratsoglou. Hellenistische Keramik aus Makedonien: chronologische Indizien. – Antike Kunst, 34, 1, 1991, 3-27.

Dupont 1979: P. Dupont. Recherches de laboratoire sur les céramiques gréco-romaines essai de différenciation des productions locales. – In: M. Coja, P. Dupont. Histria. Vol. 5. Bucureşti, 1979, 64-167.

Dupont, Baralis 2014: P. Dupont, A. Baralis. Ateliers céramique et réseaux d'échanges dans le Sud-Ouest de la Mer noire à l'époque classique et au début de l'époque hellénistique. – Bulletin de correspondance hellénique, 138, 1, 2014, 387-428.

Folsom 1975: R. Folsom. Attic Black-Figured Pottery. New Jersey, 1975.

Folsom 1976: R. Folsom. Attic Red-Figured Pottery. New Jersey, 1976.

Fourmont 1992: M. Fourmont. Les ateliers de Sélinonte (Sicile). – In: Fr. Blondé, J. Perreault (eds.). Les ateliers de potiers dans le monde grec aux époques géométrique, archaïque et classique (= Bulletin de correspondence hellénique, Suppl. 23). École Française d'Athènes, 1992, 57-68.

Frel 1960: J. Frel. Monument ď Apollonie Pontique du Musée du Louvre. – Bulletin de l' Institut d' archéologie/ Известия на Археологическия институт, XXIII, 1960, 239-251.

Grace 1971: V. Grace. Samian Amphoras. – Hesperia, 40, 1971, 52-95.

Hermary et al. 2010: A. Hermary (ed.), K. Panayotova, A. Baralis, M. Damyanov, A. Riapov. Apollonia du Pont (Sozopol). La necropole de Kalfata (V–III s. av. J.-C.) (= Bibliothèque d'archéologie méditerranéenne et africaine, 5. Center Camille Jullian). Paris, 2010.

Howland 1958: R. Howland. Greek Lamps and Their Survivals (= The Athenian Agora, 4). Princeton, 1958.

Handber et al. 2009: S. Handber, V. Stolba, S.Ušakov. Classical and Hellenistic Grey Ware from the Western Crimea. – In: A. Avram, L. Buzoianu, C. Chera, G. Custurea, P. Dupont, V. Lungu, I. Nastasi (eds.). Pontic Grey Wares. International Conference, Bucarest – Constantza, September 30th – October 3rd 2008 (= Pontica, 42, Suppl., 1). Constanţa, 2009, 167-185.

Ilieva 2012: P. Ilieva. The Sessile Kantharos of the Archaic Northeast Aegean Ceramic Assemblage: the Anatolian Connection. – In: Ch. Brian Rose, E. Pernichka, P. Jablonka. Studia Troica. Bd. 19 (2011). Mainz, 2012, 192-203.

Ilyna 2009: Y. Ilyna. Grey Pottery from the Late Classical/ Early Hellenistic Period Olbia Necropolis Based on Materials from the Hermitage Museum. – In: A. Avram, L. Buzoianu, C. Chera, G. Custurea, P. Dupont, V. Lungu, I. Nastasi (eds.). Pontic Grey Wares. International Conference, Bucarest – Constantza, September 30th – October 3rd 2008 (= Pontica, 42, Suppl. 1). Constanţa, 2009, 77-92.

Kac et al. 2002: V. Kac, S. Monachov, V. Stolba, A. Ščeglov. Tiles and ceramic containers. – In: L. Hannestad, V. Stolba, A. Ščeglov (eds.). Panskoye. Vol. 1. Aarhus University Press, 2002, 101-127.

Krapivina, Lejpunskaja 2009: V. Кrapivina, V. Lejpunskaj. Grey Table Ware from Late Archaic - Early Classical Complexes of the Central Quarter of Olbia Pontica. – In: A. Avram, L. Buzoianu, C. Chera, G. Custurea, P. Dupont, V. Lungu, I. Nastasi (eds.). Pontic Grey Wares.

International Conference, Bucarest – Constantza, September 30th – October 3rd 2008 (= Pontica, 42, Suppl. 1). Constanţa, 2009, 66-76.

Lamb 1932: W. Lamb. Grey wares from Lesbos. – Journal of Hellenistic Studies, 52, 1932, 1-12.

Lamb 1934: W. Lamb. Antissa. – Annual of the British School at Athens, 32, 1934, 41-67.

Lambrino 1938: M. Lambrino. Les vases archaïques ď Histria. Bucureşti, 1938.

Lyons 1996: C. Lyons. Morgantina Studies. Vol. 5. The Archaic Cemeteries. Princeton, 1996.

Nedev, Panayotova 2003: D. Nedev, C. Panayotova. Apollonia Pontica (end of the 7 – 1 centuries B.C.). – In: D. Grammenos, E. Petropoulos (eds.). Greek Colonies on the Black Sea Coast. Vol. 1. Thessaloniki, 2003, 95-155.

Nedev, Gyuzelev 2010: D. Nedev, M. Gyuzelev. Présentation de l'espace urbain et du territoire. – In: A. Hermary (ed.), K. Panayotova, A. Baralis, M. Damyanov, A. Riapov. Apollonia du Pont (Sozopol). La necropole de Kalfata (V–III s. av. J.-C.) (= Bibliothèque d'archéologie méditerranéenne et africaine, 5. Center Camille Jullian). Paris, 2010, 31-38.

Nedyalkov 2008: K. Nedyalkov. Local pottery from Apollonia Pontica 6th – 5th century BC. – Archaeologia Bulgarica, XII, 1, 2008, 1-28.

Nicol 1851: W. Nicol. A Catalogue of the Greek and Etruscan Vases in the British Museum. London, 1851.

Nikov 1999: K. Nikov. Aeolian bucchero in Thrace? – Archaeologia Bulgarica, III, 2, 1999, 31-42.

Nikov 2009: K. Nikov. Archaic Grey Pottery from Apollonia (Late 7 th – 6th century B. C.). Occurrence, Origin and Distribution in Thrace. – In: A. Avram, L. Buzoianu, C. Chera, G. Custurea, P. Dupont, V. Lungu, I. Nastasi (eds.). Pontic Grey Wares. International Conference, Bucarest – Constantza, September 30th – October 3rd 2008 (= Pontica, 42, Suppl. 1). Constanţa, 2009, 245-247.

Oakley 2009: J. Oakley. Greek Vase Painting. – American Journal of Archaeology, 113, 2009, 599-627.

Orton et al. 1993: C. Orton, P. Tyers, A. Vince. Pottery in Archaeologie. Cambridge, 1993.

Panayotova 1998: K. Panayotova. Apollonia Pontica: Recent Discoveries in the Necropolis. – In: G. Tsetskhladze (ed.). The Greek Colonisation of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology. Stuttgart, 1998, 97-113.

Panayotova 2010a: K. Panayotova. Histoire de la recherché archéologique à Apollonia. – In: A. Hermary (ed.), K. Panayotova, A. Baralis, M. Damyanov, A. Riapov. Apollonia du Pont (Sozopol). La necropole de Kalfata (V–III s. av. J.-C.) (= Bibliothèque d'archéologie méditerranéenne et africaine, 5. Center Camille Jullian). Paris, 2010, 19-22.

Panayotova 2010b: K. Panayotova. Kalfata dans l'ensemble des necropolis d'Apollonia. – In: A. Hermary (ed.), K. Panayotova, A. Baralis, M. Damyanov, A. Riapov. Apollonia du Pont (Sozopol). La necropole de Kalfata (V–III s. av. J.-C.) (= Bibliothèque d'archéologie méditerranéenne et africaine, 5. Center Camille Jullian). Paris, 2010, 39-46.

Picon 1973: M. Picon. L'introduction à l'étude technique des céramiques sigillées de Lezoúx. Dijon (Centre de recherches sur les techniques gréco-romaines. Université de Dijon), 1973.

Preka-Alexandri 1992: K. Preka-Alexandri. A ceramic workshop in Figareto, Corfu. – In: Fr. Blondé, J. Perreault (eds.). Les ateliers de potiers dans le monde grec aux époques géométrique, archaïque et classique (= Bulletin de correspondence hellénique, Suppl. 23). École Française d'Athènes, 1992, 41-52.

Richter, Milne 1935: G. Richter, M. Milne. Shapes and Names of Athenian Vases. Washington, 1935.

Robinson 1933: D. Robinson. Excavations at Olynthus. Vol. V. Mosaics, Vases and Lamps of Olynthus Found in 1928 and 1931. Baltimore, 1933.

Robinson 1959: H. Robinson. Pottery of the Roman period. Chronologie (= The Athenian Agora, 5). Princeton, 1959.

Rotroff 1997: S. Rotroff. Hellenistic pottery. Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material (= The Athenian Agora, 29). Princeton, 1997.

Rotroff 2006: S. Rotroff. Hellenistic pottery. The plain wares (= The Athenian Agora, 33). Princeton, 2006.

Seure 1924: G. Seure. Archeologie Thrace. – Revue archeologique, 19, 1924, 307-350.

Simantioni-Bournia 1992: E. Simantioni-Bournia. Tesson à reliefs au musée de Chios. – In: Fr. Blondé, J. Perreault (eds.). Les ateliers de potiers dans le monde grec aux époques géométrique, archaïque et classique (= Bulletin de correspondence hellénique, Suppl. 23). École Française d'Athènes, 1992, 175-189.

Sparkes 1962: B. Sparkes. The Greek Kitchen. – Journal of Hellenic Studies, 82, 1962, 121-137.

Sparkes, Talcott 1970: B. Sparkes, L. Talcott. Black and plain pottery of the 6th, 5th and 4th centuries BC (= The Athenian Agora, 12). Princeton, 1970.

Stoian 1961: I. Stoian. La citta Pontica di Tomis. – Dacia (NS), 5, 1961, 233-274.

Stoyanov et al. 2011: T. Stoyanov, V. Kovachev, T. Stanimirova, D. Stoyanova, I. Lozanov, V. Mladenov. Archeometric Study of Hellenistic Roof Tiles and Amphorae from Apollonia and Mesambria: An attempt at Identifying Local Production. – In: Ch. Tzochev, T. Stoyanov, A. Božkova (eds.). Production and Trade of Amphorae in the Black Sea. Vol. 2. Acts of the International Round Table held in Kiten, Nessebar and Sredetz, September 26-30. Sofia, 2011, 203-244.

Thompson 1934: H. Thompson. Two Centuries of Hellenistic Pottery. – Hesperia, 3, 1934, 311-480.

Zirra 1970: V. Zirra. Punctul Histria Sat. – Materiale şi cercetări arheologice, 9, 1970, 213-220.

Αρχ. Δελτιον 29: Εφορεία Αρχαιοπωλείων και ιλιωτικών ςυλλόγων 1973-1974. – In: Αρχαιολογικον Δελτιον 29 (1973-1974), Β`3. Αθηναι, 1980, 1003-1010.

Αρχ. Δελτιον 32: Αρχαιότητες και μνημεία Δωδεκανίςων. – In: Αρχαιολογικον Δελτιον 32 ,1977, Β`2. Αθηναι, 1984, 343-378.

Παπαδοπούλου 1965 : Φωτ. Παπαδοπούλου. Μιά άγνωστη νεκρόπολη της Χαλκιδικής. – In: Αρχαιολογικον Δελτιον 19, 1964, Α`. Αθηναι, 1965, 84-112.

SUMMARY

PREFACE

The Greek settlement Apollonia Pontica (now Sozopol, Bulgaria), founded by Milesian colonists at the end of the 7th century BC, is one of the most important sources of exploration of the Greek West Pontic colonies. The accumulation of an enormous amount of pottery, a result of more than half a century of archaeological excavations in Apollonia, has required thorough research and an entire revision of the local production.

The aim of the study is to clarify the issues about the commencement of the local pottery production in Apollonia, to present main shapes during 6th–1st century BC, to trace their development and to establish a precise typology and chronology of the vessels.

To solve these problems, all existent evidence of pottery production had been collected, and it had been carried out a chemical clay analysis of local and imported vessels. The results established the origin and the technological characteristics of the local ceramics and led to important conclusions about the different pottery groups produced in Apollonia. The publication of many archaic vessels filled in a significant gap in the studies of the local pottery, traced the evolution of certain shapes from the Archaic to the Hellenistic period and determined the influence of different Greek production centers.

The first part traces the history of Apollonian local pottery research. It also provides a classification of the local pottery on which the study is based, as well as its chronological framework.

The second part considers the problems associated with the origin, development, and specifics of the local production based on evidence such as pottery kilns, stamped vessels, and chemical clay analysis of sixteen samples, including table and kitchenware, a roof tile, black-glazed and painted pottery. Two other chemical analyses, closely related to this study, were considered as well (Dupont, Baralis 2014, 387-428; Stoyanov et al. 2011, 203-244). In this part are discussed in details the technological characteristics of the local pottery, and it has been made an attempt of localization of the clay deposits around the settlement. A statistical analysis, distribution, and reconstruction of the pottery production has been also examined.

The third part is a shape study. It deals with the vessels according to their purpose, determines different types and variants in each group, traces shapes' development and external influence on each one of them.

The detailed description, metric data, parallels and finding contexts are described in the Catalog, which is closely related to the analytical part.

PART I. HISTORY AND STATE OF APOLLONIAN LOCAL POTTERY STUDIES

I.1. Overview of the sites and the researches of the local pottery

The most important sites with a significant amount of local pottery are the necropoles of Apollonia in Kalfata, Budjaka, Harmanite, and Sea Garden (fig. 1). Information about them can be found in annually issues of the report of "Археологически открития и разкопки"/ "Archaeological Discoveries and Excavations", as well as several publications (Иванов 1948, 31-50; Иванов 1963, 65-273; Hermary et al. 2010; Panayotova 1998, 97-113; Панайотова 1998, 11-24).

Regarding the Skamniy peninsula, the territory of the ancient town, there are several sites, which bring substantial information about the local pottery and are a valuable source of the vessels' diversity in the urban context. Among them are The Old Carpentry (fig. 2/1), Antique Residential Complex (fig. 2/2), Antique Cistern, St. St. Cyril and Methodius Str, No 35 (fig. 2/3), Sumilev House (fig. 2/4) and Sea Cliffs (fig. 2/9).

Pottery kilns and craft quarters were discovered in the sites Sea Cliffs, Windmill, South Fortification Wall and Temenos on the Island of St. Kirik (figs. 2, 4-7). The information about the urban sites is mainly published in the edition of Thessaloniki Archaeological Institute about the Greek Colonies on the Black Sea Coast (Nedev, Panayotova 2003, 95-155).

Two important publications of the analyses of Apollonian pottery, mentioned above (Dupont, Baralis 2014, 387-428; Stoyanov et al. 2011, 203-244), confirmed and enriched the results of the chemical analysis, made in the present study.

I.2. Classification and chronology of the pottery from Apollonia

Considering the fact that almost all local pottery from Apollonia imitates Greek models, its typology is based on the publications on black and plain pottery from the Athenian Agora, and on the classification of the local ceramics from Apollonia as suggested by T. Ivanov (Sparkes, Talcott 1970; Rotroff 1997; Rotroff 2006; Иванов 1963). The main principle of the vessels' division is on their purpose and use in daily life.

The chemical analyses of the archaic pottery and the discovery of the archaic pottery kilns on St. Kirik island proved that the local production in Apollonia had started immediately after the foundation of the colony, which determined the terminus post quem of the study. The end is marked by the march of the Roman legions of Marcus Luculus against Apollonia in 72 BC when the polis had lost completely its significance as a leading economic and political factor in the region.

Establishing the chronology of each form is the primary aim of the study. To achieve this goal a complex method had been used. It is based on the analysis of all relevant data: context, parallels, observations of the authors of the excavations, reports of inventory records and personal observations. Most of the vessels come from well-dated closed deposits (see tables A, B, C), which permitted their dating within 25-50 years. In other cases, however, there is no information about the place of finding or archeological context, and the date is determined according to the parallels from other similar sites, which sometimes leads to a certain inaccuracy.

According to its functional purpose, the pottery, included in the present study, can be divided into seven main groups:

1.Tableware (## 1-173).

1.1. Vessels for wine and water (krater, oinochoe, jug, lagynos, olpe, table amphora, pelike, kantharos, skyphos, cup; ## 1-128)

1.2. Vessels for food service (bowl, small bowl, saltcellar, plate, and fish plate; ## 129-173);

2. Oil and perfume vessels (lekythos, askos, amphoriskos, alabastron, unguentarium; ## 174-220);

3. Pouring vessels for unknown liquids (feeder, strainer; ## 221-234);

4. Covered toilette vessels (pyxis, lekanis; ## 235-242);

5. Kitchen ware (lekane, mortar, chytra, lopas, lopadion, grill; ## 243-277);

6. Storage ware (storage bin, pithos; ## 278-287);

7. Varia – vessels for various purposes (pithamforiskos, medicine bottle, lamp, candle stand, loom weight; ## 288-307);

At the end are included some lids, handles, and fragments with stamps and specific decoration (## 308-340).

PART II. POTTERY PRODUCTION IN APOLLONIA

II.1. Technological characteristics of the local pottery

II.1.1. Production's technique and clay's purity

Depending on the shaping method, the pottery of Apollonia can be divided into three major groups: wheelmade, handmade and mold-made, the last two being less frequent.

Based on the degree of clay's purity, the first group (wheelmade ware) could be subdivided into three subgroups.

Group A1 includes vessels with polished and fine, purified clay. The representatives of this group are rare in the local production and it is difficult to be distinguished from certain imported models. To group A1 belong some lekythoi (cat. ## 178, 182, 186), olpae (cat. ## 88, 90) and some tableware (cat. ## 100, 140).

Group Б1 covers the main part of the local vessels of the polis and its territory. The clay is with small sand or micaceous impurities, with red or gray color, with or without decoration and glaze coverage. As the group A1 could be defined as "luxury ceramics", group Б1 belongs to the "plain ware".

Group B1 represents examples made of coarse pottery with red, gray, brown or black color, usually kitchenware (cat. ## 247, 248, 251, 257, 262, 265, 284, 286).

The second major group (handmade ware) has two subgroups.

Group A2 represents so-called "Thracian ceramics", produced by the Thracian population at the first and second phase of the Iron Age – brown, gray or black coarse, poorly fired clay, sometimes decorated with grooves, plastic bands, concentric circles, etc. (cat. ## 78, 121, 122). This kind of pottery is rather uncommon in Apollonia.

Group Б2 includes kitchenware and vessels for different purposes, usually pans, mortars, grills, lamps, candle stands and loom weights, made of coarse red, brown or gray clay (cat. ## 255, 277, 295, 302-304, 337-339). The characteristics of this group are very similar to those of group B1 and give additional information about the production of the coarse kitchen pottery.

II.1.2. Colour of clay

The color of the pottery depends on two main factors – its chemical structure (most specifically the amount of iron (Fe) in the clay), and the process of firing. Considering the fact that all local pottery is produced from clay from at least two deposits with similar chemical indices (fig. 16) the way of firing (reduction or oxidation) becomes a key factor for the color of the vessels. A proof for that assertion is the comparison of samples II, with VIII, X, and XIV, all of them with an almost equal amount of Fe2O3 but with a different color of firing (figs. 14, 15).

Archaic examples (cat. ## 116, 117, 129, 130, 135, 136, 147-150, 244) have gray or gray-black color. Some of them were covered with black shiny slip or were additionally polished, acquiring a shiny metallic surface. The vessels with red color were rare during this period (cat. ## 250, 251, 256).

The ware with black, brown or gray clay were dominant until the end of the 5th century BC. They were replaced at the beginning of the 4th century by red-colored pottery, produced in oxidation firing. Some pottery groups, however, keep the tradition of reduction firing even until the 3rd century BC (for example jugs types II, IV, variant 5, and VI).

II.1.3. Decoration

A characteristic feature of the archaic pottery decoration is the presence of horizontal scraped grooves or wavy lines on the upper surface of the edge of the rim and the upper part of the body (cat. ## 135-137, 147, 244, 245). This tradition continues in some vessels during the

Classical and Hellenistic period (cat. ## 1-6, 112, 164-168, 170). The most common decoration of the 5th – 4th century is a ring in relief, separating the neck from the shoulders and jugs with wheel-ridged neck (see jugs types IV, VI; cat. ## 2, 11, 14-17, 20-23, 36-38, 62-67, 95, 98). There is also egg-and-dart (cat. ## 254, 285, 286, 339, 340), channeled (cat. ## 331, 332, 336), plastic (cat. ## 78, 280) or incised decoration (25, 157, 301). During the 4th and the first half of the 3rd century BC, some bowls and amphorae were decorated with polychromatic engobe, forming circles on the bottom inside and outside of the bowl, and (or) large band(s) on the body (see here cat. ## 100, 140, 144; see Иванов 1963, 227, # 603).

II.2. Kilns

Four sites with kilns for pottery production have been discovered until now in Apollonia and another one was found in its territory, the site Kostadin Cheshma near the village of Debelt. The kilns were numbered according to the order of their discovery. All of them pertain to the two-chambered type with beehive cover (fig. 3) and find exact parallels in Greece and its settlements.

The earliest kilns belong to the archaic period. They have been discovered at St. Kirik Island – "Kiln complex # 4" (fig. 7). The complex is situated westward of the temple's altar. It comprises remains of three arcs of fired clay, evidence of the presence of three pear-shaped kilns, used probably for production of ceramic stelae and architecture details (Панайотова и др. 2018, 156). The early date of the kilns (first half of the 6th century BC) proves that the pottery production had started with the foundation of the settlement.

Kiln # 3, situated near to the south wall of the old town at the Skamniy peninsula, is so far the best preserved of all kilns, found in Apollonia (figs. 2/10, 6a, 6b). It is built in the archaic fill. It is round in shape, with dimension 2.98 x 2.64 m., preserved height 1.20 m. The grill lies on a brick wall, at about 0.50 m. in height. Under the grill is the combustion chamber (or firebox), where remains of ashes and coals were found (Baralis et al. 2012, 181). The upper chamber, where the vessels were fired (see fig. 3), had a beehive structure, built of sun-dried bricks (now only a few rows are preserved). The pottery from the layer around the fill is from the second quarter of the 5th century, the time of the probable functioning of the kiln.

In the northern part of the peninsula, another two kilns were discovered. The first (kiln # 1) was located in 1993 at the Windmill site (fig. 2/8). The kiln was incorporated in the bedrock and was partially destroyed by recent building activities (fig. 4). The walls of the firebox were built of stones. From the interior several finds were discovered – grill fragments, black and plain pottery, some of which had been used for the chemical analysis (see below). According to the finds, the kiln has been dated to the second and the beginning of the third quarter of the 4th century (Nedev, Panayotova 2003, 105).

In 2001 at the site Sea Cliff, not far away from the Windmill (fig. 2/9), a pear-shaped kiln (kiln # 2) was discovered (figs. 5a, 5b). The kiln is situated in the context of four buildings and related to them cisterns. Only the base of the kiln and a brick pillar, supporting the grill of the upper chamber, had been preserved. The finds from the fill around the kiln suggested a date of use about the last third of the 4th century BC (Nedev, Panayotova 2003, 105). The two kilns have been part of the artisan's section, the dimension of which for now remains unknown (ibid.)

II.3. Stamped vessels

The stamped production includes oinochoai, tiles, pithoi backing pans, and loom weights. The stamps can be separated into three groups.

The first one includes stamps with images attested in the polis's coinage and therefore could be considered as official symbols of Apollonia – Gorgon, anchor, swastika, and Apollo (figs. 8, 9, 10/1-/4, /6, /10, /12, /13, /18, /19, /20, 11/1-/3, /6, /10, /12, /18). They were found on all pottery groups, mention above (except the loom weights) and on some wreaths' decoration (fig. 10/20).

The second group comprises the letter A, ΑΠΟΛ (very common on tiles), ΘΕΟ (fig. 10/18, 11/18) or combinations of the letters ΑΠ or ΟΠ (figs. 10/2, /4, /5, /7, 11/2, /7), represented mostly on the oinochoai type XI.

The third group of stamps, attested by single specimens, were rare in Apollonia. They can be usually found on the loom weights, and depict the head of Athena with a helmet in profile, Heracles with a club, and a woman's head (figs. 12/14-/17). A unique stamp of a galloping horseman with weaving chlamys in combination with Gorgon's head is presented on oinochoe cat. # 31(figs. 10/3, 11/3, 13/3, tables 4, 22).

An interesting fact is the preference of the Apollonian potters for stamping a specific type of oinochoai with Gorgon's head, a horseman, and the letters Ο and Π (see below, oinochoai type XI). According to the chemical analysis these oinochoai were made in Apollonia, however, most of them were discovered in the immediate vicinity of Apollonia, which suggests that they were produced in the polis for export to the Thracian hinterland (figs. 13/3-/6, /8).

The earliest stamp on the local pottery, dated to the second half of the 6th century BC, is attested on a loom weight, depicting Heracles at full height with a club (cat. # 303; fig. 12/14). Stamping was most popular during the 4th and the 3rd century BC, a proof that certain branches of the pottery production (as tiles for instance) were under government control of the polis.

II.4. Chemical analyses

In 2003, with the kind support of the National Institute of Archeology, a chemical ICP- AES analysis of the clay of local and imported pottery had been carried out. It aimed to clarify the issue about the beginning of the local production in Apollonia and to determine the possibility of manufacturing black and painted pottery in the polis (fig. 14). In consequence, sixteen samples have been examined (fig. 15). For the interpretation of the results was used a cluster method (Group-average agglomerative clustering) with measure Euclidean Distance (fig. 16).

Here is the description of the samples (fig. 15):

# of sample	Description	Site
I	Coating of kiln #1–red-brown clay with small sand inclusions.	Windmill 1993, second-third quarter of the 4th century BC.
II	A fragment of a thin-walled bowl; orange clay with small sand inclusions; traces of red-brown engobe outside the walls and engobe circles drawn inside the bottom.	Kalfata Necropolis 2001, 4th century BC.
III	Jug's handle with oval stamp **ΑΠ (**cat. #330; figs. 10/7, 11/7).	Kalfata Necropolis 2002, second half of the 4th century BC.

IV	A fragment of pithoi mouth with a stamp of Apollon's head turned right; red-brown coarse clay.	Built into the wall, Milet St #4, 3th century BC.
V	A fragment of thin-walled bowl, covered with imitative black slip; grey-black clay with small sand inclusions.	Antique Cistern, St. St. Cyril and Methodius St # 35, 380-330 BC.
VI	A tile, with stamps ΘEO and anchor; ochre clay with small sand inclusions (figs. 10/18, 11/18).	Kalfata Necropolis 1999, tomb 3, second half of the 4th century BC.
VII	A fragment of oinochoe with stamp anchor (cat. #35; figs. 9, 10/6, 11/6, 13/6).	Sladkite Kladenci 1978, 4th century BC.
VIII	A fragment of Thrace pottery; grey-black coarse clay.	Antique Cistern, St. St. Cyril and Methodius St #35, 380-330 BC.
IX	A fragment of Megarian cup with leaves in relief; fine, well fired orange clay.	Kalfata Necropolis, 3th century BC.
X	A fragment of chytra; poorly fired grey-black clay with small sand inclusions.	Antique Cistern St. St. Cyril and Methodius St #35, 380-330 BC.
XI	A fragment of fish plate; grey clay with small sand inclusions and black surface after firing.	Windmill 1993, Kiln #1, second-third quarter of the 4th century BC.
XII	A fragment of a red-figured vessel with a schematic drawing of a dog; mat slip worn off in places; fine light-colored ochre clay.	Kalfata Necropolis, 4th century BC.
XIII	A fragment of a thick-walled vessel with a stamp of Gorgon's head (cat. #337; figs. 10/12, 11/12).	Sea Cliffs 2001, 4th century BC.
XIV	A fragment of a small bowl; well fired grey-black clay with small sandy inclusions.	The Old Carpentry 2000, second half of the 6th century BC.
XV	A fragment of black-glazed skyphos; fine ochre clay, covered with shiny slip, worn off in places.	Windmill 1993, Kiln #1, second-third quarter of the 4th century BC.
XVI	A fragment of a red-figured vessel; fine orange clay covered with a thick layer of shiny slip.	Sea Cliffs 2001, 5th century BC.

The results distinguished three different groups, named A, B and C. Groups A and B represent local pottery and group C – imported pottery (fig. 16). There was a single sample of stamped tile that did not fit in either of the groups and was considered separately (fig. 15/VI, 16/VI).

The analysis is compared with another one, carried out within the archaeometric program of the National Research Agency project "Pont-Euxin" (Dupont, Baralis 2014, 387-428), where 88 samples of Apollonia were submitted to XRF chemical analysis. Some samples come from the same deposits, or represent stamped pottery, published in this study (see here e.g. cat. ## 306, 307 and Dupont, Baralis 2014, 420, APO ## 17-22, 78).

The combined results of both analyses and the consideration of the results of a separated archaeometric study of Hellenistic roof tiles and amphorae from Apollonia (Stoyanov et al. 2011, 203-244), proved some important facts about the local pottery (figs. 18-20):

1. The earliest local pottery production has been attested in the end of first-second quarter of the 6th century BC, which leads to the conclusion that the process had begun with the foundation of the settlement.
2. Imitative black-glazed pottery had been produced during the Classical and Hellenistic periods.
3. Some stamped ware like oinochoai type XI were made in Apolonia for export to the Thracian hinterland; loom weights with the head of Athena have also a local origin.
4. The production of painted and high-quality black-glazed pottery remains disputable. Although there were several attempts at proving it, there is no convincing evidence based on the chemical analysis that could demonstrate unequivocally that painted pottery had been produced in Apollonia. However, the PhD thesis of D. Cherneva is an important step in support of the theory that Apollonia had possibly manufactured red-figure pottery (Чернева 2012, 19-20, fig. 10) or, at least, lekythoi with red palmette (see cat. # 182).
5. The "Thracian" ceramics was made from the same clay as the Greek imitative pottery.
6. The pottery with a polychromatic engobe was produced in Apollonia.
7. The clay deposits (at least two, maybe three) for the local production were located near to Ravadinovo village and at the foot of the hill Golyam Rossen Bair.
8. The temperature of the firing of the local pottery was between 550 and 900 degrees Celsius.

II.5. Statistics

The statistical representation considers the amount of all processed by the author of the study material and the ceramics in the main publications about Apollonian local pottery (Иванов 1963, 65-268; Иванов 1948, 31-50; Hermary et al. 2010, 229-247). The results could not pretend about any completeness or definitiveness; however, they reveal some proportions between the different pottery groups and their use in the polis. Figures 21 and 22 represent the average percentage and the number of studied vessels. As seen in fig. 21, the first two columns cover tableware, which is undoubtedly the largest group with 632 out of 1047 vessels (about 60% of all local pottery). From this group, the ware for water and wine form 43.9%, considerably higher than all other groups, as shows the graphical representation of the results (fig. 22). Kitchenware and vessels for oil and perfume take the second and the third place. The presence of the three other groups (Covered toilet vessels, Vessels for unknown liquids and Vessels for various purposes) in the local production is insignificant.

There is a difference between the quantity of pottery from the urban and necropolis context. The first one is represented mostly by the table-, kitchen-, and storage ware (Baralis et al. 2012, 178), whereas in the necropoles, in addition to tableware and chytrai, the feeders, the vessels for oil and perfume, and the pithamforiskoi are common.

Overall, the proportion between local and imported pottery is in favor of the local, which is found in large quantities and was with a much wider application.

PART III. SHAPE STUDY

In the second part of the study, all main local shapes are considered, as at the beginning of each one a small overview of the color, measures, and typology is given. Every type of each shape is described under the following order: the place of the original finding, characteristics and eventual development of the shape, parallels, context, and chronology. Sometimes the general type is subdivided of several variants (e.g. jug type IV (with a wheel-ridged neck), variant 1-5, cat. ## 43-52).

III.1. Tableware (cat. ## 1-173)

The tableware, represented by vessels for wine, water (III.1.1.), and food service (III.1.2.), is the most common group of the local pottery.

III.1.1.1. Kraters – the three types are respectively imitations of Column kraters, East Greek archaic kraters (Nedyalkov 2008, 2, ## 1-5) and Attic Bell kraters (cat. ## 1-9). There are three variants of the last type—with horseshoe-shaped handles, clung to the body (cat. ## 1-6), with curved handles, separated from the body (cat. # 7) and without handles (cat. ## 8-9). The first variant is much older (third quarter of 5th–3rd century BC), the second one is attested from the end of the 4th to the end of the 3rd century BC. The kraters without handles are similar to the first variant and are frequent in the second half of the 4th century BC.

III.1.1.2. Oinochoai – types I-IV (cat. ## 10-13) are single examples, rare in the local production, dated to the second half of the 6th and the 5th century BC.

Types V (cat. ## 14-17) and VI (cat. ## 18-20) are strongly influenced by the Greek “Ring-collar” oinochoai (Sparkes, Talcott 1970, 59, # 92). They are common in Apollonia from the second half of the 6th to the first half and the third quarter of the 4th century BC.

Type VII (cat. ## 21-27) represents the most popular oinochoe in the local pottery—the imitation of the black-glazed shape 3, Chous. The four variants of the type can be considered as a development of the shape, which is plump and globular in the variants 1 and 2 (cat. ## 21-23) (second half of the 5th and first half of the 4th century BC), and became more pear-shaped in variant 3 (cat. ## 24-26), which was widespread in 4th century BC, especially in its second half. On the body of cat. # 25 is depicted a schematic composition of a man and a woman (tabl. 40, # 25). The latest example of the type is cat. # 27 (variant 4), with oval body and slender proportions, following the trend of Hellenistic oinochoai of 3rd and 2nd century BC (Rotroff 1997, 126). Cat. # 27 comes from context of the first half of the 3rd century BC.

Types VIII and IX (cat. ## 28, 29) represent single examples from 4th century BC. They have unique shapes, strongly influenced by the type Chous.

Type X (cat. # 30) is an imitation of the Greek shape 2 (Shoulder) (Sparkes, Talcott 1970, 58).

Type XI (cat. ## 31-35) is more frequent in the territory of Apollonia than in the polis itself (see above, Stamped vessels). It is attested in the local production in the 4th and 3rd century BC. The shape is known in painted pottery from the last quarter of the 5th century (see here fig. 13/9 and Oakley 2009, 613-614, fig.12).

III.1.1.3. Jugs – this is the most popular vessel in Apollonia, represented during the whole period of the existence of the polis. The shapes are usually Greek imitations; rare examples of Thracian pottery are also found (type XII, cat. # 78). The majority of the types spread over a long period, generally one or two centuries. The most frequent types with such a long existence are the jugs with wheel-ridged neck (cat. ## 43-52, type IV, 5th–3rd century BC), with a ring on the neck (cat. ## 62-67, type VI, the second half of the 5th–4th century BC) and with a horizontal groove below the mouth (cat. ## 73-77, type XI, second half of the 4th–first half of the 3rd century BC). All of them find exact parallels in Greece and the Black Sea settlements. The variants of type IV are with conical (cat. # 43) and biconical body (cat. ## 44, 45), with a plump body and densely clung ridges (cat. ## 46-48), with globular body and densely clung ridges (cat. ## 49, 50), and with globular body and larger ridges with a space between them (cat. ## 51, 52). Type VI is distinguished by 3 variants: with a globular body (cat. ## 62-64б), a flattened spherical body (cat. ## 65-65г) and oval body (cat. ## 66, 67) (fig. 25). Type XI has four variants [with conical (cat. ## 73–73е), plump (cat. ## 74-75е), and globular body (cat. ## 76-76г) and with a high and narrow neck (cat. # 77)], which show a great variety in shaping the handle, the rim of the mouth and the groove beneath it (see fig. 26).

The other types can be described, as follows:

Type I (cat. ## 36-38) – imitation of the Greek's "Banded round mouth" (Sparkes, Talcott 1970, 64-65, ## 139-157), attested in the local production between the third quarter of the 5th and the beginning of the 3rd century BC.

Type II (cat. ## 39, 40) – corresponds to type II after T. Ivanov (Иванов 1963, 161, # 316). The jugs are common during the second half of the 5th century; the latest example is from the middle of the 4th century (cat. # 40).

Type III (cat. ## 41, 42) – imitation of the Attic household jugs (Sparkes, Talcott 1970, 205, pl.75, ## 1633-1646), dated to the second half of the 5th century.

Type V (cat. ## 53-61) – mushroom jug's imitation, represented in Attic (cat. ##53-58) and Corinthian variant (cat. ## 59-61), attested in the local production from the second half of the 5th to the end of the 4th century BC.

Types VII-IX (cat. ## 68-70), and types XII-XV (cat. ## 78-81), are represented by single examples, infrequent in the local production, dated to the second half of the 4th and the 3rd -2nd century BC (cat. ## 68-70, 79-81). Type XII (cat. # 78) is a typical shape of the Thracian pottery from the Iron age, with a specific decoration of band in relief and embossed buds, separated equally by a deep incised cruciform line.

Type X (cat. ## 71, 72) corresponds to type V according to T. Ivanov (Иванов 1963, 163, ## 336-340). The shape is very popular in Thrace, although the prototype is Greek. In Apollonia is attested in the 4th and the start of the 3rd century BC.

Type XVI (cat. ## 82, 83) – corresponds to type IX according to T. Ivanov (Иванов 1963, 167, ## 355-358) and are common between the 3rd and the beginning of the 1st century BC.

III.1.1.4. Lagynos. This Hellenistic shape was not rare in the local production and the main types are represented mostly with single examples (except type II, cat. ## 85, 86).

III.1.1.5. Olpe. According to the classification of the Athenian black shapes (Sparkes, Talcott 1970, 78-79), the local Apollonian olpai belong to the class "Small", and are divided into type I, footed (cat. ## 88, 89), and type II, footless (cat. ## 90-94). The two variants of each type are: Type I, with low (cat. # 88) and with high foot (cat. # 89); Type II, with narrow mouth and neck (cat. ## 90, 91), and with a wide mouth (cat. ## 92, 93). Generally, the olpe was not very popular in the local production.

III.1.1.6. In contrast, **table amphorae** were more common, especially type II and III (cat. ## 97-101). Cat. # 100 distinguishes itself by its specific polychromatic decoration. Cat. # 101 has a manufacturing defect and is partially covered with black slip on the mouth and upper part of the handles and the neck, making it seems like a half-finished vessel.

III.1.1.7., 9., 10. Pelikai, kantharoi, and **skyphoi** are poorly represented in the local production, but prevailed in black and painted imported ware in Apollonia. Cat. # 104 is a unique shape of pelike from the first half of the 3rd century BC, without parallels for the time being. On the upper part of the kantharos cat. # 108, just below the mouth, is written in capital letters ΕΟΦΡΑΝΩΡ.

III.1.1.8. The local hydria is found only in miniatures until now, the big hydriai are usually imported.

III.1.1.11. Cups are divided into three main groups-with two handles (cat. ## 111-115), one-handler (cat. ## 116-119) and without handles (cat. # 120). They are mainly imitations of the Greek "stemmed", "stemless" and "bolsal" cups (Sparkes, Talcott 1970, 88-89, 98, 124, 209, ## 446-517, 1393, 1715).

III.1.1.12. Mugs are widespread in the local production. Type I (cat. # 121) and II (cat. # 122) are Thracian forms, typical of the Early Iron Age, which dissemination continues in the next, late period. Type III (cat. ## 123-126) is the most common shape, represented from 6th to 3rd century BC. Type V (cat. # 128) is an imitation of the Megarian cups.

III.1.2.1. The bowls and small bowls are the most popular vessels for food service. The archaic examples find close parallels in shapes, clay color and decoration among the Aeolian and North Ionian pottery (for a full review of the archaic bowls and small bowls see Nikov 2012; Nedyalkov 2008, 8-10, cat. ## 34-54). Later vessels from 5th–2nd century BC have been strongly influenced by the Attic black pottery. There are two main types of bowls: with incurved rim (type I, cat. ## 129-143) and with outturned rim (type II, cat. ## 143-145), with their respective variants: type I – with a conical body (cat. ## 129-134), with a deep hemispherical body (cat. ## 135-137) and with a shallow body (cat. ## 138-142); type II – with hemispherical (cat. ## 143, 144) and shallow body (cat. ## 145, 146). Unlike type II, type I is more frequent in the local pottery production, showing continuity from the Archaic to the Hellenistic period. Some examples have polychromatic engobe decoration of circles on the bottom inside and outside and large bands on the mouth (fig. 23/137a, /139a, /140, /144). On the inside walls and the bottom of the bowl cat. # 138 is written an inscription in twelve lines – a woman addresses the goddess Persephone and asks her to curse her relatives, who are involved in a property dispute and litigation against her (Шаранков 2019, 298-299; see here fig. 24).

III.1.2.2. The small bowls (cat. ## 147-160) are divided as follows: Archaic types – I to IV (cat. ## 147-150); Classical and Hellenistic types – with outturned rim (type V, cat. ## 151-155); with incurved rim (type VI, cat. ## 156, 157); saltcellars (type VII-IX, cat. ## 158-160).

III.1.2.3. Plates and fish plates (cat. ## 161-173) find parallels in East Greek, Pontic settlements, and Athens. The fish plates are separated into three types, depending on the turning of the rim [projecting, (cat. ## 163-166), incurved or straight (cat. ## 167-172) and thickened (cat. # 173)]. According to the body's depth, two variants for types I and II are outlined (shallow and deep).

III.2. Oil and perfume vessels (cat. ## 174-220)

III.2.1. The lekythos is the most common shape in this group, followed by the unguentarium and askos. The lekythoi are divided into ten types, more frequent of which are type I – East Greek "fusiform" imitations (here cat. # 174; see also Nedyalkov 2008, 10, ## 55-57), type II – imitations of the Black Deianeira type (Sparkes, Talcott 1970, 150-151, pl. 38, ## 1100-1111; here cat. ## 175-178) and type IV – "Squat" imitations (Sparkes, Talcott 1970, 153, not. 16; here cat. ## 180-183), represented with four variants. Some examples of type IV had been produced as half-finished goods, a replica in shape and clay of the painted lekythoi with red palmette and reticulated ornament, but with no decoration on them (see cat. # 182). The lekythoi type II, variant 2 and type VII, variant 2 are partly covered with black glaze, leaving huge straps with the clay's color (cat. ## 178, 186). Type V (cat. # 184) distinguishes itself by its ridged neck. Types IX and X (cat. ## 189, 190), are unique examples, rare in the local pottery, which could be related to the 3rd century BC.

III.2.2. The askoi are divided into two main groups – one-handled (cat. ## 191-196) and two-handled (cat. ## 197, 198). The former is separated into four types, three of them imitations of the Greek "ring" (cat. # 191), "duck" (cat. ## 192, 193) and "guttus" type of askos (cat. # 196). Type III (cat. ## 194, 195), and the askoi with two handles, are most common in the local production.

III.2.3., 4. The other vessels for oil and perfumes as **amphoriskos** (cat. ## 199-204) and **alabastron** (cat. # 205) are less represented in the local production and do not differ in shape from the Greek examples.

III.2.5. The local unguentaria (cat. ## 206-220) are imitations of the Athenian plain unguentaria categories 1 to 5 according to the typology of Rotroff (Rotroff 2006, 150-151, ## 407-470). Four types could be determined:

Type I – with plump body (cat. ## 206-209), and handled variant (cat. ## 209); type II – with plump body and short foot (cat. ## 210, 211); type III – fusiform (cat. ## 212-217) with three variants: with a low foot (cat. ## 212-214), with high foot (cat. ## 215, 216) and with elongated body (cat. # 217); type IV – with conical body (cat. ## 218-220).

III.3. Pouring vessels for unknown liquids (cat. ## 221-234)

III.3.1., 2. Strainers (cat. ## 221-223) and **feeders** (cat. ## 224-234) belong to vessels for unknown liquids. The first shape is rare in the local production, compared to the feeders, which were widespread mainly in funeral contexts from 5th to 2nd century BC. Seven types of feeders with variants of types I and V can be distinguished, all of them with parallels in Greece and Pontic settlements.

III.4. Covered toilet vessels (cat. ## 235-242)

III.4.1. The local pyxides (cat. ## 235-237) are Greek imitations.

III.4.2. The lekanides (cat. ## 238-242) are divided into three types, all of them produced without handles. Certain large examples (cat. ## 238, 239) have been probably used as food vessels.

III.5. Kitchen ware (cat. ## 243-277)

This is the most popular group of Apollonian pottery after the tableware.

III.5.1. Lekanai (cat. ## 243-248) are attested since the 6th century (Nedyalkov 2008, 12, ## 62-70). They are divided into two groups–with handles (cat. ## 243-247) and without handles (cat. # 248). The examples of the 4th century BC (cat. ## 246, 247) can be considered as a continuation of the archaic models where the shape evolves from vessels with a hemispheric body into such with a conical one.

III.5.2. Mortars (cat. ## 249-254) are well represented from Archaic (types I-IV, cat. ## 249-251; see Nedyalkov 2008, 12, 25, ## 62-65) to Hellenistic period (type VI, cat. # 254). To type V belongs a mortar with a unique conical lid, dated to the 5th century BC (cat. ## 252, 322).

III.5.3. A vessel with a pointed bottom from the middle of the 4th century BC, which purpose was probably **for grinding wheat** (cat. # 255), is considered separately in the study, as it differs too much from the other, classical shapes of mortars.

III.5.4. The chytra keeps the first place among the kitchen forms, widespread from the foundation of the settlement through the whole existence of the polis. The shape is represented with two main types, imitations of the Greek one-handled "common type" (cat. ## 256-266) and the two-handled "wide-mouthed and lidded" (cat. ## 267-273), according to the B. Sparkes and L. Talcott classification, developed further for Hellenistic forms by Susan Rotroff (Sparkes, Talcott 1970, 224-225; Rotroff 2006, 167, 173). In the local production can be distinguished six variants of the "one handle" type and four variants of the "two handles" type, as follows:

Type I, variant 1 (cat. # 256) – archaic; variant 2 (cat. # 257) – with a biconical body (the middle of the 5th–the middle of the 4th century BC); variant 3 (cat. ## 258-260) – type I after T. Ivanov (Иванов 1963, 234, ## 632-640), the middle of the 5th to the beginning of the 3rd century BC; variants 4 (cat. # 261) and 5 (cat. # 262) (4th century BC), represented by single examples; variant 6 (cat. ## 263, 264) – type II after T. Ivanov (Иванов 1963, 236, ## 641-648), the middle of the 4th to the end of the 3rd century BC.

Type II, variant 1 (cat. # 267) – with spout, attested between the 6th and the 4th century BC (Nedyalkov 2008, 26, tables 5, 8, ## 73, 74); variant 2 (cat. ## 268, 269) – with vertical handles, attached to the mouth (4th century BC); variant 3 (cat. # 270) – with horizontal handles, attached to the body (second half of the 5th – first half of the 3rd century BC); variant 4 (cat. ## 271, 272) – with vertical handles, attached to the body (end of the 5th – first half of the 3rd century BC).

III.5.5., 6. Lopas (cat. # 274) and **lopadion** (cat. # 275) are represented by single examples with direct parallels in the Attic ceramics.

III.5.7. There is still a discussion about the use of specific bark-shape pottery (cat. ## 276, 277), probably **grills**. For now, they are known only from the necropoles of Appollonia (except for cat. # 277, of unknown origin) and are dated to the 4th century BC.

III.6. Storage ware (cat. ## 278-287)

III.6.1. So called "**Storage-bins**" (cat. ## 278-283), known also as "σιπύη", "lebes", and "stamnoid-pyxis" (Thompson 1934, 418, E 134; Sparkes, Talcott 1970, 195; Rotroff 2006, 93-94), are well represented in Apollonian local production. The shape is attested with fragments yet in the archaic period (Nikov 2012, 35, figs. 23/7, /8, 24/1-/6). Five types can be distinguished, as type III is the most common (cat. # 280). It imitates in shape and decoration (bukels on the shoulders) the Greek vessels, widespread in Athens from the end of 6th to the middle of the 1st century BC. The examples of Apollonia dated to the 3rd century BC.

III.6.2. Concerning the big vessels for storage, special attention should be paid to the **pithoi**, some of which were stamped or incised with different letters (see II.3.), or ornamented with plastic decoration, for instance, human heads or egg-and-dart motives (here cat. ## 284-287; Иванов 1963, 255).

The other types can be described, as follows:

Type I (cat. # 278) is an imitation of the East-Greek archaic dinoi (a similar shape was found in Morgantina, Sicily, (Lyons 1996, pl. 76, # 4-191, "stamnoid-pyxis"). Cat. # 278 is dated to 4th century BC.

Type IV (cat. ## 281, 282), is an imitation of the Red-figured dinoi (for similar examples see # 1899,0721.5, British Museum, collection online). The vessels from Apollonia are from the 3rd century BC.

Type II (cat. # 279) and V (cat. # 283) are unique shapes, produced with lids. They are related to the second half of the 4th century BC, as for cat. # 283 could be slightly later (the beginning of the 3rd century BC).

III.7. Varia (cat. ## 288-307)

III.7.1. Pithamphoriskoi (cat. ## 288-291), which are in fact miniature pithoi, and which purpose in the everyday life is unclear, find parallels in Athens (Rotroff 2006, 98-99, fig. 29, pl. 23, ## 175-177, "Miniature Pithos") and from the vicinity of Apollonia ("Malkoto kale" site; see Карайотов, Домарадски 1982, 376, fig. 260).

III.7.2., 4. Some local shapes of the vessels for various purposes – **medicine bottle**, (cat. ## 292-294), **candle stand** (cat. # 302) have not been published until now.

III.7.3. Lamps (cat. ## 295-301) are separated into three categories, according to their way of shaping – handmade, wheel-made and mold-made. They are represented by six types, all of them imitations of the Attic lamps (Howland 1958, ## 58, 71-81, 131-148, 209-220, 267-300).

III.7.5. The loom weights are very interesting. They are imitations of the Attic pyramidal loom weights group A (here cat. ## 303, 304) and C (here cat. ## 305-307) (Davidson, Thompson 1943, 73, 80, fig. 32). Most of them have been stamped or decorated on the top surface (fig. 12).

CONCLUSION

Several conclusions can be drawn from the analysis of all evidence of the pottery production and the various pottery groups.

According to the chemical analyses and the latest excavations on Saint Kirik Island and Skamnii Peninsula, it has been proven that the local pottery production has started in Apollonia right after the foundation of the settlement. The earliest reliably proven finds of the local pottery are dated to the end of the first – second quarter of the 6th century BC. The pottery kilns from the 6th century BC, discovered on the Island of Saint Kirik also support this statement. The kilns of the 5th and the 4th century, found on the Skamnii peninsula, were situated in craft zones nearly to the fortification walls at the periphery of the polis, where also copper kilns from the archaic period were attested.

The archaic ceramics from the earliest archaeological layers in Apollonia imitate by shapes and decoration the Eastern Greek pottery from Ionia, North Eolia, Troada, and Phrygia (Nikov 2012, 147-148). The situation is very similar to another big Pontic Milesian settlement–Istria, where the pottery production had been exported near to protective walls of the city and the influence of the grey monochrome Ionian and Aeolian pottery was very strong (Coja 1979, 40-43; Alexandrescu 1978, 30; Dupont 1979, 134).

The influence of the Attic ceramics on the local production became stronger at the beginning of the 5th century BC and gradually replaced the imitations of Eastern Greek pottery. The Apollonian pottery is very similar not only to the Attic one, which keeps its influence until the end of the 2nd century BC but also to the other Ionian Western and Northern Pontic settlements, a fact that confirms the theory of narrow contacts and similar traditions in the pottery production in the Pontic area (Božkova 1997, 8-16).

Almost all shapes imitate Greek originals. The Thracian pottery is very rare in Apollonia, represented by single examples between the 5th and the 3rd century BC, which proves the weak integration of the Thracian ethnic element in the polis.

The absence of exact parallels in many vessels shows the variety and the uniqueness of the local pottery and the creative skills of Apollonian potters (cat. ## 28-29, 104, 112).

Some types have been produced with a preference for certain clay's color, e.g. jugs type IV, variant 2 (cat. ## 44, 45) and type VI (cat. ## 62-67) in black and brown (except cat. # 66). However, the color cannot be an indication of the type and usually, most of the types are produced in red and black at the same time.

The correlation between local and imported pottery is in a strong prevalence of the former, which is widespread and in abundant quantity.

Regarding the chronology of the pottery production, it is well represented from the foundation of Apollonia and has been gradually increasing in the Archaic and the Classical period, reaching its pick during the 4th century BC, when a great variety of types and forms, glazed production, and stamped vessels are attested. The second half of the 3rd century BC is followed by a sharp decline in the production, which affects the quantity, as well as the quality and variety of the ceramics. During the 2nd – 1st century BC the amount of the local pottery is very limited.